الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

باعانت خداوند کریم ملفوظات امام المتقین آیة من آیات رب العلمین

سلطان الاولیاء محبوب الٰهی حضرت شاه عبدالله المعروف بشاه غلام علی قدس الله سره السامی

المسمّٰی به

دُرّ المعارف

مؤلفه

شمع بزم اولیاء وارث انبیاء مقبول بارگاه احد حضرت

شاه رؤف احمد علیه الرحمة که یکے از اجلّه خلفائے حضرت موصوف بودند

١٣٩٤ هجری — ١٩٧٤ میلادی

بطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

باعانت خداوند کریم ملفوظات امام المتقین آیۃ من آیات رب العلمین
سلطان الاولیاء محبوب الٰہی حضرت شاہ عبداللہ المعروف بشاہ غلام علی قدس اللہ سرہ السامی

المسمّٰی بہ

دُرّ المعارف

مؤلفہ

شمع بزم اولیاء وارث انبیاء مقبول بارگاہ احد حضرت
شاہ رؤف احمد علیہ الرحمۃ کہ یکے از اجلہ خلفائے حضرت موصوف بودند

۱۳۹۴ هجری — ۱۹۷۴ میلادی

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ۷۲
استانبول - تركيه

…ہر مجوز این بیچداں گردیدند کہ ملفوظات حضرت پیر دستگیر قطب دوران قیوم زمان مہر سپہر ولایت ماہ سماء
…ایت نیر برج اتقا گوہر درج اجتبا آفتاب مطلع ارشاد ماہتاب افق امداد سراج محفل صفا چراغ بزم
…ضا مظہر اسرار الٰہیہ مہبط انوار نامتناہیہ مورد فیض سبحانی مصدر برکات رحمانی مروج طریقۂ مجددیہ مکمل
…سالات احمدیہ سالک مسالک صراط مستقیم شریعت و ایمان ناہج مناہج سبیل طریقت و احسان کاشف
…اسرار خلت و محبت واقف انوار محبت و محبوبیت مجدد مأۃ ثالثۃ العشر مروج شریعت خیر البشر قصیدہ

مصدر

امام جملہ خلائق امیر ہر دو سرا ۔۔۔ محیط رحمت و دریای جود و بحر عطا
بشیر معرفت و بادشاہ ہر دو جہاں ۔۔۔ برای گم شدگاں شکل خضر راہ نما
خبیر سر خدا مرشد رہ یزداں ۔۔۔ امام امت و سردار دیں بجود و سخا
دوای درد دروں و شفای جملہ علل ۔۔۔ دلیل وحدت و برہان دیں بعلم و ذکا
رحیل راہ الٰہی کفیل شرع نبی ۔۔۔ رئیس انس و انیس ملک جلیس خدا
صفائے عارض خوبی کمال محبوبی ۔۔۔ حبیب ذات الٰہی محب اہل صفا
ضیاء مہر ولایت مہ عروج کمال ۔۔۔ بہ انتظام ہمہ خلق مثل قطب رحا
طبیب علت دل طائر ریاض قدس ۔۔۔ برنگ ذات رسل طاہر از معاصیہا
نقیب درگہ داور امیر انس و ملک ۔۔۔ وجود فیض الٰہی و اصلح الصلحا
قسیم فیض محبت قرار مشتاقاں ۔۔۔ خلیل بارگہ کبریا بعز و علا
کتاب راز خدا و صحیفۂ اسرار ۔۔۔ کریم عالم و محبوب اکرم الکرما
ولی ایزد و واقف بجملہ سر و علن ۔۔۔ وجود نور ظہور سرور و شیر و غا
ہدایت دو جہاں ہادی زمین و زماں ۔۔۔ ہمای اوج صفا طائر ریاض علا
کلیم پوشش محبت بطور رونق کلیم ۔۔۔ کلیم باری و طور تجلی مولا
شہ زمین و زماں حضرت غلام علی ۔۔۔ شفای جملہ مرض شافعی بروز جزا

قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہم و انوارہم کہ در محافل قدسی مشاکل از درر غرر معارف و نصائح بزبان
گوہر فشاں میریزند و از جواہر زواہر سلوک و جذبہ بلسان فیض ترجمان بیان می فرمایند در رشتہ
تحریر انتظام دہ و بسلک ترقیم آر لہذا باشارت آں واجب الاطاعت ایں کمترین خاکروبان خانقاہ

درّ المعارف

بسم الله الرحمن الرحیم

آرایش عروس دیباچهٔ کلام فصحا بحلیهٔ ستائش احدے ابتدائیست که بر عارض جوهر احسان از
آب لسان فیض ترجمان انبیاء کرام علیهم الصلوة والسلام رنگ جلا کشیده وپیرایش شاهد مقدمه بیان
بلغا بزیور نیایش۔ واحد بے انتهائیست که بر خساره گوهر عرفان از طراوت زبان گوهر فشان اولیاً
عظام تازگی وضیا بخشیده بیت انبیا را جوهر احسان دهی ۞ اولیا را گوهر عرفان دهی۔ عقل عقلا در ادراک
ادنی کنه اسما وصفات او دائره وار سرگردان ست وفهم کبرا در تعقل صغرای مقام ذات او آئینه تمثال
حیران ست زعلیا اعلی تو بالا ز بالا ☆ بلندی همی نگنجد درآنجا۔ مقامش از عقول انبیا پاک ۞ رسل
راهم بکنهش نیست ادراک. سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلی
العظیم۔ وصلوات وافیات وتحیات زاکیات بروح پرفتوح آن سرور انبیا رهبر اتقیا همای اوج رسالت
وعنقای قاف قربت خلیل جلیل رب جمیل دلیل سبیل خداوند جمیل اوّل اوائل دلیل لائل مبتدای انوار الهیه
ومنتهای عروج کمالیه مثل اعلای الهیه وهیولای عوالم غیر متناهیه شافع امم جمیع انبیاء کرام شافی همه امراض
واسقام سید هر دو سرا خواجه دین ودنیا امام انبیا پیشوای اولیا شفیع روز جزا محبوب کبریا مفخر اصفیا
احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه وعلی آله وصحبه صلوة الله الملک الاعلی باد امّا بعد می گوید فقیر
رؤف احمد مجددی نسباً وطریقةً عفی عنه که چون اخوت پناه والا دستگاه کاشف اسرار شریعت
وطریقت واقف انوار حقیقت ومعرفت حافظ کلام الله المجید شاه ابو سعید سلمهم الله تعالی که
که اسرار السعید من وعظ بغیره از جبین مبینش ظاهر ست. وانوار السعید من سعد فی بطن امه از پیشانی نورفشانش

ر اصفیا

هزماں ازغیب جان دیگرست ٭ الله الله چه کلام احمد جام ست که جام وصال می نوشانند واز دام هستی میرهانند وهم دراں روز ذکر جامعیت انسان آمد ارشاد فرمودند که حضرت امام محمد غزالی رحمة الله علیه رحمة واسعةً نوشته اند که انسان جامع جمیع ممکنات برین نهج ست که هرچه در همه عالم ست در انسان فقط هم موجود که سر انسان نمونهٔ فلک وخطرات مشابه ملک واستخواں بمنزله کوهها ـ وخون چوں دریا ـ ورگها استوا بشکل اشجار ـ وهردو چشماں مثال مهر تاباں وماه رخشاں قس علے هذا لیکن میگوئیم که انسان جامع جمیع ممکنات بریں طورست که همه عالم ظهور اسما وصفات ست وانسان مظهر ذات وذات جامع جمیع صفات ست. وهم می فرمودند که قلب انسان آئینهٔ جهاں نماست لکن عارف می بیند که همه عالم در دل من ست بلکه حق جل وعلا اسم درمن جلوه گرست اکثر اولیا درینحالت بوحدت وجود قائل اند ونعرهٔ انا الحق وسبحانی ما اعظم شانی ولیس فی جبتی سوی الله میزنند ـ مولانا جامی گفته ۔ شعر

ما آئینهٔ جهان نمائیم ‏— ما نور جمال کبریائیم
موجود بجز وجود ما نیست ‏— در هر چه نگه کنی تو مائیم
هر قطره که بنگری ز دریا ‏— دریاست که قطره نیست مائیم

وعارف نامی مولانا عبدالرحمٰن جامی هم بایں مقام اشارت فرموده اند ـ شعر

ممکن ز تنگنای عدم ناکشیده رخت ‏— واجب ز بارگاه قدم نانهاده گام
در حیرتم که ایں همه نقش عجیب چیست ‏— بر لوح صورت آمده مشهود خاص وعام
باده نهان و جام نهان آمده پدید ‏— در جام عکس باده و در باده رنگ جام
جامی معاد و مبدء ما وحدتست بس ‏— ما در میان کثرت موهوم والسلام

وجمعی از اولیائی عظام بوحدت شهود قائل اند ومیگویند که عالم برنگ آئینه خانه ایست که انوار آفتاب چهرهٔ معشوق حقیقی دریں تافته است ۔ شعر

عکس روئے تو چو در آئینهٔ جام افتاد ‏— عارف از خندهٔ می در طمع خام افتاد

فائده مولف گوید عفی عنه که سماع آوازے راگویند که بے آلات باشد وغنا مع آلات ست پس اختلاف هیچ یکے از علما بحرمت غنا نیست که از نص وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ حرمت غنا ظاهرست که مفسرین هو الغنا نوشته اند. وآیه کریمه وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ هم ازیں قبیل

عرض اشتباه حضرت پیر دستگیر با وجود عدم لیاقت محرر کلام فیض نظام آنحضرت گردید والله الموفق و المعین وبه نستعین ؛ بدانکه ملفوظات حضرت پیر دستگیر برین نهج ترقیم خواهم نمود که اول تاریخ و روز نوشته هرچه که دران روز رو بروئے این فقیر از زبان گوهر فشان ارشاد فرمودند ثبت خواهم ساخت و بجای اسم مبارک حضرت پیر دستگیر لفظ حضرت ایشان می نگارم و غرض من درین تالیف بجز ثواب امری دیگر نیست امید از جناب حضرت حق جل شانه آن ست که از ثمرهٔ شجرهٔ خبر فیض اثر اِنَّمَا الْاَعْمَالُ بِالنِّیَّاتِ برومند شوم. وَمَا تَوْفِیْقِیْ اِلَّا بِاللّٰهِ وَهُوَ حَسْبِیْ وَنِعْمَ الْوَکِیْلُ **روز شنبه تاریخ دوازدهم شهر ربیع الآخر ۱۳۱۳ هجری** - فدوی در محفل فیض منزل حاضر گردید دران اثنا در حضور فیض گنجور ذکر لفظ فقیر آمد حضرت ایشان بزبان گهربار ارشاد فرمودند که در فقیر حرف **فا** عبارت از فاقه کشیدن و بتوکل نشستن است. و حرف **قاف** از قناعت کردن و رشته جستجو گسستن و **یا** عبارت از یاد ایزد منان و فراموشی از هر دو جهان. و حرف **را** عبارت از ریاضت کردن و مجاهده نمودن است پس هرکه این همه ساخت کار خود در فقیر پرداخت **و فا** فضل **و قاف** قرب **و یا** یاری و **را** رحمت و رویت یافت والا **فا** فضیحت **و قاف** قهر و **یا** یاس و **را** رسوائیست نعوذ بالله عن ذالک. هم دران روز ذکر سماع آمد حضرت ایشان فرمودند که اهل سماع آنها اند که متوجه الی الله و معرض عمّن سواه اند هرچه می شنوند از حق می دانند غیریت از نظر ایشان مرتفع شده است و می فرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه میفرمودند که اے کاش من در سماع مردمی و هم میفرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله تعالی عنه تا آخر عمر درین حسرت ماندند که حضرت فرید الدین گنج شکر قدس سره روزے از راه عنایت و توجه بغایت بمن ارشاد فرمودند که آنچه خواهی از ما بطلب من استقامت طلبیدم و مردن در سماع نخواستم افسوس که وقت از دست رفت و هم می فرمودند که در وجد و تواجد فرقے ست وجد بے اختیار رقص کردن ست و تواجد باختیار و هم می فرمودند که تواجد بدرستی نیت نیز در صوفیه جائز ست. چنانچه در مجلس حضرت نظام الدین اولیا قدس سره بود. و هم میفرمودند که در مجلس شریف حضرت نظام الدین سماع بود و بلا مزامیر و بے حضور نشاد و امارد بلکه دست بر دست زدن هم نبود پس چنین سماع در شرع هم جائز ست. چنانچه در فوائد الفواد و سیر الاولیا نوشته است و هم میفرمودند که حضرت قطب المحققین خواجه بختیار اوشی کاکی قدسنا الله تعالی بسره الاقدس در سماع بترنم این بیت از دار فانی بمکان جاودانی رحلت نمودند. بیت کشتگان خنجر تسلیم را ؛

طرز کتابت

فائده در تحقیق لفظ فقیر ۱۲

ایشاں ہمہ از راہ بشریت و نفسانیت بودنہ از راہ حقیقت ایں سخن جواب ہمہ اعتراضات شیخ ست پس در آں اثنا ذکر فضیلت حضرت حضرتین یعنی حضرت خازن الرحمۃ خواجہ محمد سعید و عروۃ الوثقی حضرت خواجہ محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہما آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت خواجہ باقی باللہ نور اللہ مرقدہٗ فرمودہ اند کہ اولاد شیخ احمد پارہائے جواہر اند ہمچنیں فرمودند کہ حضرتین تا بہ انتہا مقامات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی رسیدہ اند پس عرض کردہ شد کہ حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند کہ حضرت خواجہ محمد معصوم رضی اللہ عنہ تجدید شرکت دارند حضرت ایشاں فرمودند کہ شرکت تجدید جزماً نمیتواں گفت مگر حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ در حق ایشاں فرمودہ اند کہ معاملۂ ما و تو مثل معاملہ صاحب شرح وقایہ است بجد خود کہ جداو وقایہ آنچہ تحریر میکرد صاحب شرح وقایہ یاد و حفظ میساخت یعنی آنچہ معارف بر من مکشوف شدہ اند تو آنرا حاصل کردہ ای ؎

تو یک نکتہ زیں لوح نگذاشتی　　　ہر آنچہ نہادم تو بر داشتی

بعد ازاں در مجلس شریف اتفاقاً ذکر میر غیاث الدین کہ از خلفاء حاجی غلام معصوم رحمۃ اللہ علیہ بودند آمد حضرت ایشاں بزبان فصاحت بیان ایں شعر میر غیاث الدین ارشاد کردند و فرمودند کہ صاحب ذوق و شوق بودند ؎

نرگس

قوس ابرو بنما ترکش مژگاں بکشا　　　ناوک بر جگر زاہد شکاک انداز

روز پنجشنبہ تاریخ چہاردہم شہر مذکور در حضور پر نور حاضر شدہ مشرف بشرف آستاں بوسی گردیدم۔ شاہ گل محمد غزنوی کہ از خلفاء حضرت ایشان اند استفسار طریقہ توجہ خواستند حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ طریقۂ توجہ حضرات علیہ نقشبندیہ مجددیہ مظہریہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین کہ بمارسیدہ است و بیاں خود میکنیم بریں نہج ست کہ اول فاتحہ برارواح طیبہ حضرت امام الانبیاء و سید اصفیاء احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ علیہ و علی آلہ من الصلوۃ افضلہا و من التسلیمات اکملہا و حضرات پیران کبار و مرشدان کاشف اسرار خصوصاً خواجہ خواجگان پیر پیران حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند و خواجہ عبید اللہ احرار و حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد سرہندی و حضرت مرزا صاحب مظہر اسرار و مصدر انوار قطب زماں حضرت جان جاناں رضی اللہ تعالےٰ عنہ و عنہم اجمعین خوانده دعا و تضرع از جناب الٰہی نمودہ و استمداد از پیران خواستہ متوجہ بطرف قلب طالب می شوم باینطور

واحادیث ہم در حرمت غنا بسیار اند چنانچہ الشیطان اول من ناح واول من تغنّی
ودیگر الغناء ینبت النفاق فی القلب کما ینبت الماء البقلة پس اختلاف علما در حرمت سماع ست
نہ در غنا و شنیدن آواز نسا و امارد ہم داخل ہمیں قسم ست پس سماع یعنی آوازے کہ از نسا و امارد و نبا
و مزامیر ہم نبود اہل قلوب را کہ ذوق و شوق و وجد و بیخودی و اضطرابی و انوار و اسرار و ترقیات
می بخشد بشرطیکہ متصوفین نوشتہ اند جائز ست والا فلا۔

روز چہارشنبہ تاریخ سیزدہم شہر مذکور در حضور فیض گنجور حضرت ایشاں
حاضر شدم دراں وقت تفسیر سورۃ الکفرون بلسان عنبر افشاں ارشاد فرمودند سخن در ناسخ و منسوخ
افتاد کہ اہل شرک نسبت تردد و تقدیر و تلون او امر بجناب اقدس الہی جلشانہ میسازند نعوذ باللہ عنہا فرمودند
کہ حق سبحانہ تعالی حکیم مطلق ست و بنی آدم مثال مریض و پیغمبران بزنگ عطار و صحائف بسان نسخ
پس در ہر زماں برعایت موسم و امزجہ حکیم نسخہ می نگارد۔ چراکہ غرض حکیم شفائے مریض ست پس حق
تعالی مناسب ہر قرن نسخہ ہدایت بنی آدم بہ پیغمبران اولوالعزم می فرستاد حتی کہ پیغمبر ما علیہ من الصلوۃ افضلہا
ومن التسلیمات اکملہا جلوہ ظہور یافتند مناسب ہر وقت بآنحضرت احکام نازل شدند بعد ازاں
ذکر امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ آمد فرمودند کہ تعریف حضرت مجدد قدس سرہ چہ بیان
تواں کرد کہ مقابل اولیا ہزار سال یک وجود مبارک ایشاں ست۔ وہم می فرمودند کہ حضرت خواجہ
خواجگان پیر پیران فانی فی اللہ خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالی عنہ فرمودہ اند کہ شیخ احمد آفتابیست کہ مثل
ما ہزاراں ستارگاں در سایہ جنت ایشاں گم اند۔ و معارف شیخ احمد قابل مطالعہ انبیاء کرام اند علی نبینا
وعلیہم الصلوۃ والسلام۔ وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق دہلوی رحمۃ اللہ علیہ در رسالہ خود نوشتہ اند کہ من در
بارہ حضرت مجدد تفکر کردم ناگاہ آیتے کہ در بارہ رفع اشتباہ حضرت موسی علی نبینا وعلیہ التحیات والتسلیمات
نازل شدہ است در دل من وارد شد پس حضرت ایشاں فرمودند کہ ازینجا معلوم شد ہر کہ معتقد حضرت
مجدد ست موسی است و ہر کہ منکر ست فرعونے ست نعوذ باللہ منہا۔ وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق رحمۃ
اللہ علیہ خلاص نامہ بخواجہ حسام الدین احمد خلیفہ حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند در
آں ترقیم نمودہ کہ میاں شیخ احمد سلمہ اللہ تعالی می آیند احوال دل من دگرگوں گشتہ و غشاوہ بشری
در دل من منازع و بخاطر آمدہ کہ باچنیں بزرگاں بد نباید بود پس از لفظ غشاوہ معلوم شد کہ اعتراضات

القامی کنند بایں طریق که خود را در آں مقام داخل کرده انوار آنمقام برقلب طالب می اندازند در
آں وقت مولوی شاه محمد عظیم صاحب حاضر بودند عرض کردند که انوار آں مقام آورده برطالب
اندازند یا طالب را بهمت دراں مقام داخل میفرمایند حضرت ایشاں فرمودند که شما همیں طور بکنید ونیز
حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که حضرت مرزا صاحب قبله قدس الله سره بایں طور تفصیل مقامات نمی
فرمودند. چنانکه من تفصیل میکنم و هم مرا الهام ربانی شده است که از سینهٔ تو طریقه برآمده است ونیز حضرت
ایشاں فرموده اند که طریقهٔ توجه جماعه کثیره که ما میکنیم اینست که قلوب همه جماعت بخیال مجتمع ساخته
تضرع بجناب حق جل وعلا مینمائیم که الهی هریک را بمقام خود فیضے رساں پس بهمت خود بسوئے همه
قلوب متوجه میسازم از تفضل الهی هریک را عروج واقع می شود پس دراں وقت ذکر ذوق وشوق در
حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند که طالب ذوق وشوق وکشف وکرامات هم طالب خدا نیست جل
شانه طالب را باید که طلب ذات بحت کند و هرچه که در راه آید نفی سازد وبگوید که نیست هیچ مقصود بجز
ذات پاک ونقل فرمودند که به حضرت پیر و مرشد ما قلبی وروحی فداه در ابتدا رحال ما گفت که فلاں
شخص طالب ذوق وشوق وکشف کرامات ست فرمودند هرکه طالب ایں شعبده هاست اورا بگوئید که از خانقاه
من برود ونزد من نیاید پس ایں خبر بما رسید در حضور پر نور حاضر شدم وعرض نمودم که حضرت چنیں
فرموده اند یا نے. حضرت ارشاد ساختند که بلے من گفته ام من عرض نمودم که باز مرضی حضور چیست
فرمودند که دریں جا سنگ بے نمک لیسیدن ست اگر کسی طالب پئے ایں چیزگی باشد نزد من بیاید والا
لا پس من عرض نمودم که مرا همیں منظور ست فرمودند خوب بیائید۔

	ما برائے استقامت آمدیم		نے پئے کشف و کرامت آمدیم	

ونیز حضرت ایشاں فرمودند که حضرت قیوم زماں قطب جہاں عارف بلند سیر قبله عالم خواجه
محمد زبیر رضی الله تعالی عنه سر مبارک خود برقلب طالب نهاده توجه میفرمودند و مناقب حضرت قبله عالم
بسیار بیان ساختند ودر تعریف حضرت خواجه ضیاء الله که از اعاظم خلفاء حضرت قبله عالم بودند فرمودند
که هرکه دیدن نسبت مجددیه مجسم خواهد خواجه ضیاء الله رحمة الله علیه را ببیند ونیز فرمودند که حضرت خواجه
ضیاء الله در آخر شب گریه وزاری میکردند و مردماں را زجراً وتنبیهاً بیدار میساختند ومیگفتند که ای
وائے برشما که دعوی محبت الهی میزنید ویار ومحبوب شما بیدار ست ومتوجه بشما است وشما خفته آیید

که قلب خود محاذی قلب طالب ساخته همت مینمایم و نور ذکری که از پیران کبار بقلب من آمده است
در قلب طالب القا می کنم حتی که قلب طالب ذاکر میگردد بعد ازاں بلطیفه روح و سر و خفی و اخفی بطریقه سابقه
ذکر القا می سازم و سه توجه در هر لطیفه مینمایم بعد ازاں متوجه بطرف خطرات قلب طالب گشته بهمت خیال
ازاله می کنم باز بحضور جمعیت القا می کنم و از همت قلب خود انجذاب قلب طالب بسوئے بالا میکنم باز بہمیں
طریق به لطیفه نفس و عناصر اربعه نور قلب مراقبه احدیت که مسمی اسم مبارک الله ست جامع جمیع صفات
کمال و منزه از نقصان و زوال تصور کنند باز مراقبه معیت و هو معکم اینما کنتم می سازند یعنی هر لحظه
و هر لمحه معیت الٰهی در دل خیال میکنند بلکه در هر لطیفه از لطائف بلکه در هر رگ و پے بلکه در تمام عالم
معیت سبحانه بیچون و بیچگون چنانچه نص قرآنی براں ناطق ست تصور میسازند و تجلی افعالیه و وحدت الوجود
و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و وجد و تواجد حاصل میشود بعد ازاں در لطیفه
نفس مراقبه اقربیت نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ میکنند و فیض ایں مراقبه بلطیفه نفس با شرکت لطائف
عالم امر وارد میشود باز بحضور والا ایں عاصی پر معاصی عرض نمود که توجه برائے ازاله مرض بچه طور عطا
می فرمایند حضرت ایشاں فرمودند که طریقه توجه ازاله مرض در قدمائے ما بر دو نهج بود یکے آنکه مقابل مریض
نشسته تصور صحت مریض ساخته متوجه الٰهی شده می نشستند. و دیگر آنکه همت و خیال سلب مرض
از مریض کرده بر خود می انداختند چنانچه حضرت مولانا جامی رحمة الله علیه برائے عیادت مریض رفته که
بر روئش بسیار ورم بود مولانا توجه ساختند تا آنکه ورم او بر روئے مبارک مولانا ظهور کرد حضرت
قیوم زماں مرزا جان جاناں قلبی و روحی فداه قدسنا الله تعالیٰ بسره السامی توجه بجهت ازاله مرض بایں
طور می فرمودند که محاذی مریض نشسته در میان مریض و خود قدح آب یا چادر سفید و یا چیز دیگر نهاده
بهمت سلب مرض از مریض ساخته براں می انداختند باز حضرت ایشاں فرمودند که من ازاله مرض از جسم
مریض پس پشت او میسازم باز بحضور اقدس مولوی شیر محمد صاحب عرض نمودند که توجه بجهت حصول کشف
بچه طور می فرمایند حضرت ایشاں فرمودند که متوجه بطرف طالب شده نوریکه در قلب است در مردمک چشم
القا کنند و هم حضرت ایشاں میفرمودند که توجه بجهت ازاله جهل نسبت دریں طریقه می فرمایند یعنی
رفع جهل قلب طالب ساخته القا و ادراک مینمایند و نیز حضرت ایشاں میفرمودند که طور طفره هم در
در طریقه ماست هر کرا میخواهند که عبور بر مقامات عالیه زود دستیاب گردد انوار و اسرار مقام عالی بر طالب

فرمودند که آدمی را باید که در همه وقت متوجه الی الله باشد و در هر وقت از اوقات و در هر فعل از افعال تمیز انوار و اسرار و فیوض و برکات نماید مثلاً چون نماز خواند خیال کند که انوار و برکات بچه کیفیت می آیند و بوقت خواندن قرآن بچه طور می آیند و بخواندن درود چه فیض می آید و به تهلیل لسانی چه برکات دست می دهند. و از مطالعه احادیث چه اسرار منکشف میشوند و بهمین نهج خیال مضرات نماید از منهیات و شبهات مثلاً از لقمه شبهه چه ظلمت می آید و از غیبت چه ضرر بباطن رسیده و از دروغ چه ظلمت بر دل آمد علی هذا القیاس از جمیع مناهی ضرر خود فهمد و احتراز نماید تم کلامه الشریف راقم گوید که طالب را باید که در هر لحظه و هر لمحه در خود خیال کند که چه چیز از من سرزد شده است اگر موافق کتاب و سنت ست شکر بجا آرد و اگر نعوذ بالله مخالف قرآن و حدیث ست توبه و استغفار نماید گناه پوشیده را توبه پوشیده و گناه ظاهر را توبه آشکارا کند و در توبه کردن درنگ نکند. چرا که کراماً کاتبین در نوشتن گناه توقف می کنند. اگر شخص توبه کند گناه نمی نویسند والا می نگارند و نیز حضرت ایشان قبل از حلقه لفظ مبارک الله دو سه بار جهراً گفتند. و دران وقت کیفیتے که برین فدوی رو داد بیان آن در تحریر نمی آید و حضرت ایشان هم دران وقت دست مبارک بالا ساختند و عجب حالتی شدند و بر زبان مبارک بے اختیار این شعر

ای خدا قربان احسانت شوم
این چه احسانست قربانت شوم

پس شخصی در حضور حاضر شد و استدعا تلقین ذکر ساخت حضرت ایشان قلبی و روحی فداه فرمودند که زبان خود را بکام بچسپان و لفظ مبارک الله الله در اسم اول لفظ الله را بضمه ها و در ثانی بسکون ها بخیال آر تا که بموضع او زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت ست بچنین طور گویا لفظ مبارک الله در دل می آید باز گفتن لفظ مبارک الله سبحانه و تعالی بگو اللهم انت مقصودی و رضائک مطلوبی اعطنی محبتک و معرفتک خود دیده تا برین نمط مداومت نموده باشی. بعد از ان شخصی دیگر عرض نمود که یک مرد عالم ست دلداده حیث حضرت دارد و لاکن میگوید که من در چند جا خدمت بزرگان و حبس و ریاضت کرده ام الحال مرا طاقت نمانده است حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در طریقه من مجاهده نیست مگر وقوف قلبی که عبارت از توجه دل بسوے ذات الهی و نگهداشت خطرات گذشته و آینده از دل هر لحظه و هر لمحه این دو شی باید کرد و نگهداشت خطرات گذشته و آینده برین طور باید کرد. که چون خطره در دل آید که فلان کار در زمان گذشته بچه طور شده بود همو وقت از دل دفع کند که تمام قصه در دل نیاید و یا در دل آید که در فلان جا میروم. و در انجا چنین کار کنم در انکار این منفعت ست

وغافل از دور دعوی محبت شما دروغ گوئید والا حال عاشقان اینست ؎

مجنون بخیال زلف لیلے در دشت — در دشت بجستجوی لیلے می گشت
میگشت بدشت و بر زبانش لیلی — لیلی میگفت تا زبانش می گشت

بعد ازاں در مجلس شریف کسی گفت که سبحان الله عجب اکابران این طریقه شریفه اند که از همت وتوجه بقا ماتے که در خیال و وهم نمی آیند میرسانند حضرت ایشان فرمودند این برکات از جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی ست قدسنا الله تعالے باسراره السامی که بحجنت کیفیات واسرار هر مقام می آیند والا در طریقهٔ دیگران مجاهدات وریاضات شاقه می کشند. وحصول این دولت عظمی وموهبت کبری کم دست می دهند ؎

آنکه به تبریز یافت یک نظر شمس دین — سخره کند بر ده وطعنه زند بر چله

ونیز حضرت ایشان می فرمودند که این همه عنایت حضرت خواجه بهاء الدین است رضی الله تعالے عنه که در سجده رفته دعا والتجا بجناب کارساز حقیقی جلت عظمته کرده بودند که الهی مرا طریقه عنایت کن که البته موصل باشد حقتعالی مجیب الدعوات دعای ایشان مستجاب فرمود وطریقه عنایت کرد که البته موصل ست. ونیز حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند قدسنا الله تعالے باسراره السامی فرمودند که در طریقهٔ ما محرومی نیست و در طریقهٔ ما مجاهده نیست. ما مرادانیم و در طریقهٔ ما اندراج النهایة فی البدایة است ؎

اول ما آخر هر منتهی — آخر ما جیب تمنا تهی

حضرت ایشان فرمودند که معنی اندراج النهایة فی البدایة این ست که درین طریقه علیه حضور و آگاهی که عبارت از توجه الی الله ست در ابتدا پیدا می شود وجمعیت وبخطرگی یا کم خطرگی دست می دهد وتا بآنجا میرسد که هرگز خطرهٔ غیر در دل نمی آید اگر فرضاً عمر هزار ساله یا بد خیال ماسوا خطیر دل نمیگرد وپس همین انتهاء دیگران ست ویا معنی این کلام شریف این ست که درین طریق جذبه مقدم ست بر سلوک و در طرق دیگران جذبه موخر ونیز حضرت ایشان این شعر میخواندند ؎

از قتل من مترس که دیوانیان حشر — مجرم کنند بهر تو صد بے گناه

روز جمعه تاریخ پانزدهم شهر مذکور این غلام بمجلس عالی مقام حاضر شد حضرت ایشان

که مبلغان قرض من می آیند ادا می کنم۔ و ایضاً فرمودند که از حضرت شیخ شبلی رح شخصے مسئله زکوٰة پرسید حضرت شیخ
فرمودند که بر یک صد روپیه مبلغ دو روپیه و هشت آنه بعد یک سال میشود لیکن قول ما اینست که مبلغ
دو روپیه و هشت آنه میدهیم و یکصد روپیه هم براه الهی جلت عظمته تصدق میکنم و ایضاً در مجلس شریف
تذکره مقام وصل عریانی آمد ارشاد فرمودند که در کمالات وصل عریانی میسر میشود و آں عبارت
است از تجلی ذاتی که معراست از اعتبارات تعینات و وراء الوراست از اطلاق صفات در اینجا
بجز ذات بحت دیگر نمیتواں گفت و دراں مقام نصیب سالک بجز یاس و نا امیدی و محرومی نیست
هر چند وصول ست حصول نیست وجد و ذوق است نه شوق نه آه است نه نعره نه وجد است نه تواجد
نه استغراق ست نه بیخودی ایں همه احوال در ولایت قلبی حاصل میشوند که ابتدائے ایں خاندان
است و در ینجا یعنی کمالات نسبت خود هم در ادراک سالک نمی آید و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند
که احوال قلب که بر سالک می آیند نسبت آں مثل باراں شدید هویدا می گردد۔ و بعد ازاں چوں از
قلب عروج می کند و به لطیفهٔ نفس سیر واقع میشود نسبت آں مانند بارش خفیف جلوه گر میگردد و چوں
از لطیفهٔ نفس معامله بالا میرود و پس هر قدر که عروج نماید نسبت مفهوم نمی شود استهلاک و اضمحلال
زیاده تر میگردد و نسبت باریک تر صورت شبنم بنظر می در آید۔ ؎ تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد
روز یکشنبه تاریخ هفدهم شهر مذکور فقیر در محفل فیض منزل حضرت ایشاں حاضر شده
شرف آستاں بوس حاصل کرد۔ در حضور ذکر نکاح آمد ارشاد فرمودند که صوفی را نکاح کردن نشاید
و صحبت نساء نباید و ایضاً فرمودند که در آداب المریدین حضرت ضیاء الدین ابو نجیب عبد القاهر
سهروردی رضی الله تعالیٰ عنه نوشته اند که فی زماننا نکاح نباید کرد و یس واے براں صوفی که
که دریں زمانه بایں امر دست دراز نماید۔ و ایضاً فرمودند که حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی سید
محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی الحسنی الحسینی رضی الله تعالیٰ عنه چوں عقد نکاح بستند صوفیه
آں زماں متعجب شدند حضرت فرمودند که من ایں امر از امر ربانی کرده ام و ایضاً فرمودند که صوفی را ترک
و تجرید و روگردانی از دنیا و انحراف از ماسوی الله و خلوت و دوری از صحبت اغنیا باید کرد
و نکاح مانع ایں چیزها ست چرا که در نساء صبر و توکل و قناعت نمیشود الا ما شاء الله که بعضی زناں
صاحب توکل می باشند و نسبت باطنی می دارند چنانکه نقل ست که حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالیٰ عنه

این دفع کند۔ حاصل آنکه چون خطرهٔ غیر خدا آمدن خواهد همو نوقت دفع کند۔ و در دل آمدن ندهد پس
دران وقت ذکر توجه آمد حضرت ایشان فرمودند که توجه سریع التاثیر برین طور می شود که صورت خود را
صورت مرشد خود تصور کند و مراقبهٔ معیت ملحوظ داشته توجه بهمت بر قلب طالب نماید البته طالب را
ذوق و شوق دست میدهد۔ ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد۔ و نیز در حضور ذکر تدرج صوفیه
آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت واقف اسرار کاشف انوار خواجه عبید الله احرار رضی الله تعالی
عنه میفرمودند که از من گناهے سرزده است اگر پنج صد سال زنده مانم و توبه و استغفار بجا آرم
کفارت آن نمی شود یاران مجلس عرض نمودند که کدام گناه بوقوع آمده فرمودند نکاح پس خیال باید
ساخت که باوجود این حشمت ظاهری آنچنین حضرت باطنی دارد و احوال کارخانهٔ ظاهری ایشان
ظاهر و باهر و مشهور و معروف است که مولانا جامی رحمة الله علیه در شان ایشان نوشته اند۔ ؎

چو فقر اندر قبای شاهی آمد
بتدبیر عبید اللهی آمد

و نیز شخصے از حضرت ایشان عرض نمود که حضرت مرزا صاحب قبله مظهر رحمان جان جانان
رضی الله تعالی عنه را از طریقهٔ قادریه هم فائده رسیده است یا نه حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که فیض حضرات نقشبندیه و قادریه و چشتیه حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی
را که رسیده است حضرت مرزا صاحب قبله را هم حاصل شده است و فائده از روح مبارک حضرت
غوث الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی و از روح حضرت قطب المحققین خواجه قطب الدین
بختیار کاکی هم حصول گردیده است و فیضے که از روح حضرت غوث الواصلین خواجه بهاء الدین
نقشبند است ظاهر و باهر است۔ بعد ازان تذکره حدت توجه در حضور والا آمد حضرت ایشان فرمودند
که یک روز میان کرامت الله را درد جنب بشدت شد من دست خود بران نهاده همت نمودم فی
الحال درد رفع شد بالکلیه و در حضور میان کرامت الله هم موجود بودند اقرار نمودند و نیز حضرت
ایشان فرمودند که روزے توجه بر کشتی روان کردم استاده شد۔ **روز سه شنبه تاریخ
شانزدهم** شهر مذکور فقیر در حضور پر نور حضرت ایشان حاضر شد و عرض نمود که در طریقهٔ
نقشبندیه چه چیز فرض است ارشاد فرمودند که دو چیز وقوف قلبی و نگهداشت خواطر و ایضاً ذکر مسئلهٔ
زکوة در حضور آمد حضرت ایشان ارشاد نمودند که زکوة بعد یکسال لازم می آید لیکن من همو نوقت

عرس حضرت محبوب الٰہی نظام الدین اولیا، بود من از حضرت ایشاں مرخص شدہ بزیارت مزار پر انوار حضرت نظام الدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ رفتم تمام روز درانجا ماندم بوقت شام درحضور آمدم بایں سبب از کلام فیض نظام حضرت ایشاں مستفید نگردیدم مگر وقت شام چوں بحضور والا حاضر شدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ہر کہ فاتحہ بنام نبی از انبیاء عظام و یا ولی از اولیاء کرام خواندہ متوجہ بطرف آں نبی و ولی شدہ بنشیند از فیضش البتہ بہرہ ور گردد روز سہ شنبہ تاریخ **نوزدہم شہر مذکور** فدوی در محفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ حضور دو قسم است یکے حضور ذکر ست در اول حال کہ لطائف ذاکر گردند نگہداشت آں باید کرد. دوم حضور مع اللہ کہ آنرا در طریقۂ ما یادداشت و توجہ و آگاہی و حضور میگویند و در طرق دیگر شہود خوانند و آں بینائی دل است بسوئے او سبحانہ چوں ایں حاصل شود نگہداشت ایں ضروری ست حتی کہ ملکہ دل شود و حضور دائمی گردد و غفلت راہ نیابد اگرچہ در ظاہر بمعاملہ دنیا مصروف باشد لیکن در باطن باو سبحانہ مالوف بود چنانکہ گفتہ اند دل بیار و دست بکار و ایں حضور دائمی نزد حضرت محی الدین ابن العربی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وقتی میسر شود کہ در خواب ہم غفلت از حضرت رب العزت نیاید و نزد ما وقتیست کہ چوں از خواب بیدار شود دل را آگاہ یابد و نزد مولانا جامی وقتیکہ متوجہ بدل شود دل را بشانہ ذات یابد حضور دائمی ست و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ خطرات در مرتبہ ولایت ضرر میرسانند و در مرتبہ کمالات نبوت خطرۂ نیک مضر نیست چنانکہ حضرت امیر الاولیاء امام الاصفیاء عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ در عین صلوٰۃ تدبیر خرابی اعدائے خدا و درستی صفوف لشکر میفرمودند و حضور ایشاں از یں خیالات از دل نمی رفت چنانکہ مشاہدہ آفتاب کہ از تخیلات دل از نظر نمی رود و ایں کمال حضور و مشاہدہ است حق تعالیٰ میسر گرداند۔ ؎

دادیم ترا ز گنج مقصود نشاں | گر ما نرسیدیم تو شاید برسی

بعد ازاں در حضور ذکر طعام صوفیہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ یکے رضائے نفس ست و یکے حق نفس و رضائے نفس غذائے تکلف و ملطف و بسیار خوردن ست. و حق نفس آنکہ چنداں خورد کہ توانائی فرض و سنن باقی ماند راقم گوید عفی عنہ چنانکہ بزرگے گفتہ است ؎

نہ چنداں بخور کز دہانت برآید | نہ چنداں کہ از ضعف جانت برآید

برائے زیارت خانہ کعبہ معظمہ رفتہ بودند بے زاد وراحلہ و بے خدام و رفقا ناگاہ شخصی دیگر در راہ ملاقی شد پرسیدند کجا میروی آں شخص گفت من نیت حج میروم ارادہ کردہ ام کہ تنہا بے زاد وراحلہ بروم حضرت فرمودند من ہم چنین کردہ ام غرض آں شخص ہمراہ حضرت بمقامی رسیدند ناگاہ عورتے برہوا پرواز نمودہ نزد ایشاں آمد وگفت من از حبش نور شما مشاہدہ نمودہ ام امروز دعوت شما بر ماست ایشاں قبول کردند چوں وقت طعام آمد دیدند کہ یک خوان طعام از آسمان بر زمین فرود آمد در وشش ناں وسہ ظروف ادام[1] وسہ کوزۂ آب پس آں زن سہ حصہ ساخت یک حصہ خود گرفت و دو حصہ ایشاں را داد وگفت الحمد للہ حق تعالیٰ پرداخت مہمانان ما ساخت پس آں عورت برہوا پرواز نمود و حضرت مع آں شخص دیگر در خانہ کعبہ معظمہ رسیدند بعد ازاں از قضاء الٰہی آں شخص دیگر ہمانجا فوت شد باز دیدند کہ ہموں عورت حبشی برہوا می آید حتی کہ بر خانہ کعبہ فرود آمدہ نزد حضرت حاضر شد وگفت کہ ای محی الموتیٰ زندہ کن ایں شخص را پس از حکم الٰہی جلشانہ آں شخص زندہ گشت و برخاست۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در وصال حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالےٰ عنہ سہ روایت اند نہم ویازدہم وہفدہم شہر ربیع الثانی راقم گوید عفی عنہ تاریخ ولادت وعمر وارتحال حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالےٰ عنہ شخصے در یک بیت نظم نمودہ است۔ بیت

تولد عاشق کامل شدہ عمر		وصالش داں تو معشوق الٰہی	

وایضاً شخصے برائے بیعت در حضور حاضر شد حضرت ایشاں ہر دو دست او بدست مبارک خود گرفتہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ سہ بار خوانیدند بعدہ آمنت باللہ وملائکتہ وکتبہ ورسلہ والیوم الآخر والقدر خیرہ وشرہ من اللہ تعالیٰ والبعث بعد الموت آمنت باللہ کما ہو باسمائہ وصفاتہ وقبلت جمیع احکامہ خوانیدند وکلمہ شہادت یکبار وکلمہ طیبہ سہ بار تا بہ لا الہ الا اللہ خوانیدند بعد ازاں آں شخص را پرسیدند کہ تو در کدام طریقہ ارادہ بیعت داری آں شخص عرض نمود کہ خاندان قادریہ حضرت ایشاں فاتحہ بارواح حضرت غوث الاعظم وجمیع اولیاء سلسلہ علیہ قادریہ خواندند وذکر قلبی کہ معمول حضرات نقشبندیہ است تلقین فرمودند فیض وبرکات درآں وقت در مجلس شریف بسیار ظاہر شد۔

روز دوشنبہ تاریخ ہیژدہم شہر مذکور در مجلس شریف حاضر شدم ودراں روز

[1] ادام یعنی نان خورش ۱۲

بکوچه بگردانند وبگویند که هر که بندهٔ کسی باشد وتا فرمانی صاحب خود کند حال او چنین خواهد شد. سوم آنکه نشان قبر ما ننمایند این وصایا فرمودند واز جهان فانی ارتحال نمودند. امیر را لبسیار تاسف وتالم گشت وخواست که موافق وصیت رسن بگردن بسته بگردانند آواز غیب ونداء لاریب بگوشش آمد کلمهٔ بی ادب اینچنین بے ادبی از مقربان ما میکنی واز غضب ما نمی ترسی. وایضاً ذکر فقر و درویشی آمد حضرت ایشان فرمودند که درویشی اکابران سابق میکردند که بر مجاهدات وریاضات قیام می ورزیدند وطعام قلیل بعد از ایام کثیر میخوردند وحق نفس ادا میکردند ورضای نفس ترک می ساختند ومرا از نام بردن درویشی شرم می آید که درمن طور متصوفین متقدمین نیست پس فرمودند ع عیبها جمله بگفتی هنرش نیز بگو. درمن توجه الی الله واز غیر او انحراف کلی از تفضلات ایزدی ست وبجز حق ورضای جل وعلا مقصودے ومطلوبے در کونین نمی شمارم مست لقای یارم ومدهوش دیدار نگارم از دنیا وآخرت کارے ندارم. ہ

خواهم که همیشه در هوائے تو زیم
خاکے شوم وبزیر پائے تو زیم
مقصود من خسته ز کونین توئی
از بهر تو میرم وبرائے تو زیم

وایضاً حضرت ایشان بعضی اوقات در کمال شوق الهی جل جلاله این رباعی بعشق تمام بے اختیار میفرمودند. ہ

حوران بنظارهٔ نگارم صف زد
رضوان ز تعجب کف خود برکف زد
یک خال سیه بران رخ مطرف زد
ابدال ز بیم چنگ بر مصحف زد

وایضاً این بنده عرضی متضمن حالات خود بحضور گذرانید حضرت ایشان در جواب آن سطری چند ارقام فرمودند آنرا تبرکاً ایراد مینمایم وآن اینست ؛

بسم الله الرحمن الرحیم. رقعهٔ شریفه رسید بمضامین مندرجه اش مسرور گردانید الله تعالی شما را بمقامات علوم ومعارف اباء کرام رساند در سیر قلبی تلونیات بسیار پیش می آیند اینهمه از تلونیات ست سعی فرمایند وبجناب الهی سبحانه التجا نمایند که احوال باطن به تمکین برسد وحضوری که حضرت حق سبحانه را بذات مبارک است پرتو آن بر باطن شریف ظهور نماید حضور بے غیبت میسر از جهت فوق که متوهم میشود. ودوام پذیرد وشامل جمیع جهات گردد تا نسبت نقشبندی حاصل گردد واز کیفیات وحالات گذشته بغیر توجه تمام نقد وقت نباشد بلکه آنهم مستهلک گردد واین استهلاک علامت تمامی سیر لطیفه

وایضا حضرت ایشاں فرمودند که در خانقاه حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه صوفی گدائی می کردند یکروز تا چند روز آنرا می خوردند وایضا فرمودند که بعضے صوفیه مزدوری میکردند و میخوردند چنانکه احمد سبتی رحمة الله علیه که پسر هارون رشید بودند بروز سبت مزدوری می کردند و تا شش روز مزدوری یکروزه میخوردند و در عبادت حق جل و علا بسر می بردند و گاهی از خانهٔ هارون رشید نخوردند و در مسجد استقامت می داشتند روزے هارون رشید نزد ایشاں آمد و گفت لے پسر تو مرا رسوا کردی مردمان میگویند که پسر پادشاه باینحال تباه است ایشاں فرمودند اے پدر ترا از من رسوائی نیست از تو مرا البته ننگ می آید هارون رشید گفت بچه طور. فرمودند که ایں طائران که بر هوا پرواز می کنند اینها را طلب کن هارون رشید آنها را آواز داد طائران با لا تر رفتند باز ایشاں اشاره فرمودند طائراں بهمونطور پیش ایشاں آمده ایستادند پس ایشاں گفتند که مشاهده نمودی که از آواز تو میگریزند و از اشاره من می آیند پس احمد سبتی از شهری و بلدی دیگر رفتند یک لعل در بازوے ایشاں والدهٔ ایشاں بست و یک قرآن مجید برائے تلاوت همراه بردند چوں دراں مقام رسیدند و خشت برداری معماران بروز سبت مزدوری میکردند و در صحرا مسجدی بود. دراں شش روز خلوت می نمودند و سستی و کمی چنانکه عادت مزدوراں ست. ایشاں در مزدوری نمیکردند امیر که مالک آنجا بود مشاهده کرد و معتقد ایشاں گشت که ایں عجب شخص اند که در مزدوری هیچ نقصان نمیکنند و پنج وقت نماز می خوانند القصه ایشاں بعادت قدیمه یکبار بروز سبت برائے مزدوری نیامدند امیر از مزدوراں پرسید که فلاں شخص امروز چرا نیامده است و کجا سکونت دارد شخصے گفت که در فلاں مسجد آمد و قیام دارد و طبیعت او علیل ست امیر نزد ایشاں رفت و عیادت نمود و مراسم اخلاص بجا آورد ایشاں را بیماری شدید بود فرمودند که سه وصیت من اند اگر بجا آری امیر عرض کرد که آنچه ارشاد شود البته بجا خواهم آورد فرمودند که من پسر هارون رشیدم و از دو گاهی چیزے نگرفته ام مگر ایں لعل که بزور بر بازوے ما بستند و یک کلام الله مجید من از خود همراه آورده بودم پس الحال آں هر دو نزد من موجود اند پس اول وصیت ایں ست که ایں هر دو امانت به هارون رشید رساند دوم آنکه من در تمام عمر هیچ کارے موافق رضای او سبحانه تعالی نکرده ام و بجز تقصیر و عصیاں از من بظهور نیامده لازم که بعد از مرگ روسیاه کرده رسن در گردن من اندازند و در تمام شهر کوچه

روز پنجشنبه تاریخ بست و یکم شهر مذکور در حضور پر نور حضرت ایشان قلبی روحی فداه حاضر شدم ارشاد فرمودند که پیغمبر ما علیه افضل الصلوة و اکمل التحیات جامع جمیع کمالات نبوت و رسالت و ولایت اند لاکن ظهور هر کمال موقت بوقت خاص و مختص بزمانه از ازمنه و شخصی از اشخاص بود که در افراد امت جلوه گر گردید مثلاً کمالے که ناشی از بدن مبارک آں سرور زمین و زمان ست علیه و علی آله من الصلوة اتمها و من التحیات اکملها و آں گرسنه ماندن و جهاد کردن و عبادت نمودن بود در صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم اجمعین جلوه ظهور یافت و کمالے که ناشی از قلب مبارک آنحضرت است علیه الصلوة و السلام که دراں ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار وجد است از زمانه حضرت جنید بغدادی رحمة الله علیه باولیاء امت ظاهر گردید و کمالیکه ناشی از لطیفه نفس اشرف النفوس آں سرور ست علیه صلوة الله الملک الاکبر که عبارت از استهلاک و اضمحلال ست به اکابران سلسله علیه نقشبندیه از وقت خواجه خواجگان بهاء الملة و الدین خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه هویدا گشت و کمالیکه ناشی از اسم شریف محمد علیه صلوٰة الله الملک الصمد ست بعد از هزار سال بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسرارهم جلوه گر گردید غرض هر کمالیکه از کاملان ظاهر گردیده عکس و پرتو ایست از کمال پیغمبر علیه صلوٰة الله الملک الاکبر که جامع جمیع کمالات اند ؎

آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری ؎

اے ذات تو از صفات ما پاک — گفته تو برون ز حد ادراک
هم از تو منیر شمع انجم — هم از تو بلند قصر افلاک
آدم ز تو شد منور از سر — پیدا است مقام ذرهٔ خاک

و دریں اثنا ذکر اطمینان نفس و حصول مقام رضا آمد حضرت ایشان ارشاد نمودند که در طریقهٔ ما اول تصفیه قلب که عبارت از نسیان ماسوی و دوام حضور و آگاهی ست بتوجه و کثرت ذکر و مراقبه می فرمایند و در ضمن آں لطائف اربعه را تهذیبی بهم میرسد بعد ازاں به تزکیهٔ لطیفه نفس مشغول میشوند و آں عبارت است از استهلاک و اضمحلال و شکستگی انا که سالک اطلاق لفظ انا بر خود متعذر میداند و دریں وقت راضی و مرضی می شود و فناء انا حاصل میگردد و نفس اماره مطمئنه می شود و خصائل رزائل زائل میگردد یعنی غرور و تکبر و حسد و بغض و کینه و عُجب وغیرها مبدل بحسنات میشوند ٭

قلبی ست. والسلام

روز چهارشنبه تاریخ بستم شهر مذکور در حضور پرنور حاضر شدم حضرت ایشان فرمودند که طریقهٔ علیه نقشبندیه عبارت از چهار چیز است یکے بیخطرگی دوئم دوام حضور و آگاهی سوئم جذبات چهارم واردات. وایضاً فرمودند که سفر در وطن که از مصطلحات طریقهٔ نقشبندیه است. نزد من اینست که از خصائل رزائل بسوئ حسنات رود و مقامات عشره صوفیه حاصل کند یعنی از بیصبری بسوئ صبر رود و از بی توکلی بجانب توکل و از بے قناعتی بطرف قناعت سفر نماید و قس علےٰ ہذا. وایضاً حضرت ایشان فرمودند که طریق حصول این مقامات عشره برین نهج است که کثرت تهلیل نماید و از کلمه طیبه لا اله نفی بیصبری نماید یعنی نیست مقصود من بیصبری الا الله مگر ذات پاک مقصود من است و مداومت چندی نماید انشاء الله تعالی مقام صبر بحصول انجامد همچنین نفی بے توکلی و بے قناعتی و غیرها نماید. وایضاً حضرت ایشان فرمودند که خلوت در انجمن عبارت ست از حضور و توجه و آگاهی و یاد داشت و شهود که این الفاظ خمسه متحد المعنی هستند. وایضاً حضرت ایشان فرمودند که کمال مرتبهٔ ولایت نزد همه اکابران رضی الله تعالی عنهم اجمعین آنست که خطرهٔ ماسوا در دل نیاید و توجه و شهود بحضرت حق جل و علا ملکهٔ دل شود و نزد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه ماورائے اینست حق تعالی نصیب فرماید. وایضاً حضرت ایشان فرمودند که از سینه تا فرق من مثل لوحی ست صفا که هرگز خطرهٔ غیر خطیر نمیگردد و خیال ماسوی الله نمی آید و اگر در ظاهر جسم متوجه بکسی جانب میشوم مثال احوال مولانا روم رضی الله عنه خطابے می آید ؎

قافیه اندیشم و دلدار من — گویدم مندیش جز دیدار من

وایضاً حضرت ایشان بیان لطائف سبع فرمودند که پنج از عالم امر اند و دو از عالم خلق و آن پنج که از عالم امر اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و آن دو که از عالم خلق اند نفس و قالب ست. و موضع لطیفه قلب زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت و موضع لطیفه روح زیر پستان راست بفاصله دو انگشت. و موضع لطیفه سر برابر پستان چپ نزدیک وسط سینه. و موضع لطیفه خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینه بفاصله دو انگشت. و موضع لطیفه اخفی در وسط سینه و موضع لطیفه نفس در پیشانی است این شش لطائف شدند و هفتم لطیفه قالب ست که مرکب از عناصر اربعه است و باعتبار عناصر ده لطیفه می شوند. چنانکه لطائف عشره میگویند.

فاش و نہان اونم گنج و روان اونم	گوہر کان اونم من نہ منم نہ من منم
شمس منم قمر منم بحر منم گہر منم	جوہر سیم و زر منم من نہ منم نہ من منم

وگاہے خلعت بقامی یابد اظہار مینماید

نقاش ہر نقشم عیاں من عاشق دیرینہ ام	دیگر کسی نے درمیاں من عاشق دیرینہ ام
من ہم زمینم ہم سما من با تو ہستم جملہ جا	ہم آفتابم ہم ضیا من عاشق دیرینہ ام

ودریں لطیفۂ قلب اول مراقبۂ احدیت میفرمایند یعنی لحاظ مسمی اسم مبارک اللہ در دل می نمایند۔ بعد ازاں مراقبۂ معیت وہو معکم اینما کنتم ملحوظ میسازند و توحید وجودے ازہمیں مراقبہ منکشف می شود۔ وچوں سالک سیر لطیفۂ قلب تمام می نماید در سیر لطیفۂ روح عروج واقع می شود ودراں تجلی صفات ثبوتیۂ الٰہیہ منکشف می شود کہ سالک صفات خود را وصفات ہمہ عالم را محو ومتلاشی در صفات حق می بیند بعد ازاں سیر در لطیفہ سر واقع میشود ودراں تجلی شیونات ذاتیہ الٰہیہ می شود بعد ازاں سیر در لطیفہ خفی دراں تجلی صفات سلبیہ الٰہیہ منکشف می گردد وبعد ازاں سیر در لطیفۂ اخفی ودراں تجلی شان جامع الٰہی منکشف می شود۔ بعد ازاں بہ تزکیۂ لطیفۂ نفس مشغول میشوند اینہمہ کہ گفتہ شد طریقۂ تلقین حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بود لیکن حضرتین راہ دراز را کوتاہ ساختہ اند ومعمول خود کردہ اند کہ بعد از تصفیۂ لطیفۂ قلب بہ تزکیۂ لطیفۂ نفس می پردازند ودر ضمن قلب ایں ہا تصفیہ لطائف اربعہ ہم فی الجملہ میسر می شود وغرض تا اینجا دو دائرہ قطع می شوند دائرۂ امکان ودائرہ ولایت صغرے وحاصل ایں دو دائرہ حصول مقامات عشرہ کہ عبارت از توبہ وانابت وزہد وورع وتوکل وغیرہا است می گردد بعد ازاں تہذیب لطیفۂ نفس مشغول می شوند وفناء انا وتوحید شہودی منکشف می گردد ومراقبہ اقربیت دریں مقام میکنند یعنی بلحاظ معنی نحن اقرب الیہ من حبل الورید مینمایند ودریں لطیفہ سہ ونیم دائرہ قطع می شوند کہ دائرہ ولایت کبری متضمن ایں دوائر ست بعد ازاں سیر عناصر ثلثہ سوی عنصر خاک شروع می شود وایں را ولایت علیا میگویند کہ ولایت ملا اعلیٰ ست بعد ازاں دائرہ کمالات نبوت منکشف می شود ودریں جا سیر در عنصر خاک است وتجلی ذاتی دائمی میشود پس ازاں دائرہ کمالات رسالت بعد ازاں دائرہ کمالات الوالعزم ہویدا می گردد بعد ازاں سیر بحقائق واقع میشود دائرہ حقیقت کعبہ ودائرہ حقیقت قرآن ودائرہ حقیقت صلوٰۃ ودائرہ معبودیت صرفہ ودائرہ حقیقت

روز جمعه تاریخ بیست و دوم شهر مذکور در محفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصی از حضرت
ایشان سوال سلوک طریقهٔ نقشبندیه مجددیه نمود حضرت ایشان سلوک تمامه از اول تا آخر بطور اختصار بیان
فرمودند بنده را تقریر رشک اکسیر آن کیمیای قلوب بآن نهج خوش اسلوب هو بهو یاد نمانده است مگر
حاصل آن تحریر می‌نمایم. بدانکه انسان از لطائف عشره ترکیب یافته است که پنج از آن از عالم امر
اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و پنج از عالم خلق ست نفس و باد و خاک و آب و آتش و از تحت
الثری تا عرش عالم خلق ست و بالائے آن عالم امر پس اول سالک را ذکر قلبی و نگهداشت
خواطر و وقوف قلبی تلقین می فرمایند چون دل را بخطرگی یا کم خطرگی و حضور و آگاهی حاصل میشود
جذبات و واردات می آیند و فنائی قلبی که مراد از نسیان ماسواست میگردد و تجلی افعال متجلی
میشود که سالک نسبت افعال بخود و بهمه عالم دران حال نمی کنند همه فعل را فعل فاعل حقیقی میداند و می
بیند و میگوید

طرهٔ ناز را دوتا کرد که کرد یار کرد | دل بدو عالم آشنا کرد که کرد یار کرد
کعبه و دیر و بتکده ساخت که ساخت یار ساخت | کافر و رند و پارسا کرد که کرد یار کرد

و هم در سیر لطیفهٔ قلبی ذوق و شوق و آه و نعره و استغراق و بیخودی و وجد و رقص نقد
وقت سالک میگردد و توحید وجودی منکشف میشود و نعرهٔ انا الحق و سبحانی می زند و بے اختیار می فرماید

من نمیگویم انا الحق یار می گوید بگو | چون نمی گویم مرا دلدار می گوید بگو

هر گاه که غیریت از منظر مرتفع می شود خود را عین او می انگارد و از زبان حال بترنم این
مقال می در آید

غلط نسبت

ما ز دریائیم و دریا هم ز ماست | این سخن داند کسی کو آشناست

و بجز یک وجود نمی شناسد

آفتابی در هزاران آبگینه تافته | پس برنگ هر یکے تابی عیان انداخته
جمله یک نورست لیکن رنگهای مختلف | گفت و گوئی در میان این و آن انداخته

و گاهی کسوت فنا میپوشند و میگویند

خواجه مگو که من منم من نه منم نه من منم | جان من اوست و تنم من نه منم نه من منم

شده اند که روبروی من درهاے بهشت باز میکنند و می خواهند که ببینند و من چشم از غیر استعاره کرده ام هم بسوئیش نمی نگرم ؎

روز یکشنبه تاریخ بست وچهارم شهر مذکور در حضور حاضر شدم حضرت ایشاں فرمودند که طریقهٔ قدما ریاضات ومجاهدات بود حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران مرهم دلهاے دردمند خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه عمل بر سنت فرموده اند وراه را آسان ساخته بموجب آیهٔ یُرِیْدُ اللهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیْدُ بِکُمُ الْعُسْرَ ریاضات شاقه منع کرده براے ما کم همتاں احسان بلیغ فرموده اند و درین طریقه علیه بمحنت از توجهات پیران کبار فیض می آید و سالک خطی از هر مقام می یابد سبحان الله عجب شان خواجهٔ خواجگان است که زبان در وصف آں قاصر است ؎

سکه که در یثرب و بطحا زدند   نوبت آخر به بخارا زدند

روز دوشنبه تاریخ بست و پنجم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که من آنچه در راه الهی بفقرا میدهم همولوقت تثلیث ثواب در دل می نمایم ثواب یک حصه بروح حضرت سید الاولین والآخرین علیه افضل صلوة المصلین و یک حصه به پیر و مرشد خود قلبی وروحی فداه که ایشان میدانند و پیران ایشاں بهر طوریکه فهمند تقسیم نمایند و یک حصه بوالدین شریفین خود می بخشم پس دراں اثنا مذکور مقامات درویشاں آمد حضرت ایشاں فرمودند که حضرت ابوالحسن خرقانی و یک بزرگ دیگر رضی الله تعالی عنهما نزد ابوالعباس قصاب علیه الرحمة رفتند و از ایشاں پرسیدند که شادی ودوام بهتر است یا غم همیشگی ابن قصاب فرمودند که الحمد لله که من از این دو بهتر در مقامی رفته ام که سرور وحزن هر دو را در اینجا مدخلے نیست ؎

از وصل و فصل رافت در منزلی در آئیم   شادی و غم نگنجد در محفلے که مائیم

بعد ازاں در حضور سخن بمعنی ولایت افتاد حضرت ایشاں فرمودند که ولایت بکسر واو بمعنی تصرف ست و بفتح واو بمعنی قرب الهی و در طریقهٔ ما بالفتح باید و بالکسر ضروری نیست و ایضاً فرمودند که ولی بروزن فعیل صفت مشبه ست بمعنی فاعل ومفعول هر دو آمده است یعنی دوست دارندهٔ حق و دوست داشته شده حق حاصل هر دو یکے ست یعنی حق تعالی نگاه می دارد اورا از معاصی ومناهی یا احتراز می نماید او از منهیات از مدد حق جل و علا بلکه اعراض از جمیع ماسوی الله میکند

ابراہیمی ودائرۂ حقیقت موسوی ودائرۂ حقیقت محمدی ودائرۂ حقیقت احمدی ودائرۂ حب صرفہ و
دائرۂ لاتعین منکشف میگردند کرا نصیبیست کہ تا بہ اینجا برسد وکرا بختیست کہ سیر این مقامات نماید.
عقل عاقلان نکتہ شناس دریںجا غرقۂ لجۂ تحیراست وہوش ہوشمنداں وقیقہ شناس دریںمقام سر در
جیب تفکر ذالک فضل اللہ یوتیہ من یشاء بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت مجدد
الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہموزن اولیاء ہزار سالہ اند۔

روز شنبہ تاریخ بست وسوم شہر مذکور غلام درحضور آں قبلۂ انام حاضر
گشت دراں وقت مذکور طلب اکل حلال آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند چنانکہ طلب حلال فرض
است بر مومنان ہمچنیں ترک حلال واجب است بر عارفاں پس دراں اثنا ذکر ترک کردن ہوای
نفسانی آمد فرمودند کہ ہر کہ در متابعت ہواست کے بندۂ خداست ای عزیز تاکہ در بند آئی
بندۂ آئی بعد ازاں مذکور بے نفسی صوفیہ شد فرمودند کہ در خانقاہ ابو العباس ابن قصاب علیہ الرحمۃ
شخصے برائے بیعت آمد کوزۂ آب برائے استنجا طلب کرد یک صوفی کوزہ از آب پر کردہ اورا
داد شخص مذکور کوزہ را بشکست ودیگر طلب کرد کوزۂ دیگر دادند آں ہم بشکست ودیگر طلب
نمود حتیٰ کہ تمام کوزہ ہائے خانقاہ بشکست وگفت کہ بہ شیخ خود بگوئید کہ ریش خود برائے استنجا
ما بیارد حضرت ابو العباس را خبر شدہ آمدند ومحاسن خود بدست خود گرفتہ فرمودند کہ زہی سعادت
پسر قصاب کہ ریش او بکار استنجا مسلمانی آید آں شخص بر پای مبارک افتاد وبیعت نمود وگفت
کہ من بے نفسی حضرت میدیدم بعد ازاں مذکور صبر در حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ بزرگے بود
صابر و تمام بدن مبارکش مجروح بود حتیٰ کہ از موئے سر تا ناخن پا کرمہا افتادند وجسم جسد
می خوردند روزی از مرید خود آں بزرگ پرسید کہ در بدن من جای بے کرم ماندہ است یا نہ
مرید گفت سوائے زبان مبارک فرمود شکر کہ لسان برائے ادائے شکر باقی ماندہ است وگفت
کہ ہمچنیں در باطن بے قلب جای بغیر از کرم نماندہ است شکر است کہ دل برائے ذکر باقی ست و
باز فرمود کہ حضرت ایوب علیٰ نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام رَبِّ اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ
الرّٰحِمِیْنَ فرمودند ومن تا حال نگفتہ ام بعد ازاں ذکر در انحراف نمودن از ما سوی اللہ آمد
حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ ممشاد الدینوری رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند کہ چہل سال

دوم صدای ملک. سوم ندای روحانی چہارم آواز نفس مطمئنہ و فانیست پس بہر نوعیکہ باشد چنداں
غوض و توجہ بدل نمایند کہ الہام غیبی صداے لاریبی گردد و اضلال شیطان نباشد نعوذ باللہ
عن ذالک۔

روز چہار شنبہ تاریخ بست و ہفتم شہر مذکور ایں غلام در حضور آں
قبلۂ انام و کعبۂ خواص و عوام حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ فنا عبارت از زوال
آرزوہاست و بزرگے کہ گفتہ بایں معنی اشارت ست ع

تمنا ہی تیری اگر ہے تمنا	تری آرزو ہے اگر آرزو ہے

بعد ازاں در حضور پر نور مذکور ورود مصائب و ابتلا مقربان حق جل و علی آمد حضرت
ایشاں فرمودند کہ مبتلا ببلا ساختن و غمگین بغمہا نمودن امتحان معشوق تازین ست بصدق
تعشق عاشق مسکین ع

نیست بے موجب پئے آزار ما	امتحاں می خواہد از ما یار ما

راقم گوید عفی عنہ آہ صد آہ چندانکہ عاشق گریانست او خندانست و چونکہ غمگین عاشق
بہر رست او مسرورست آلام عاشق مضطر آرام معشوق دلبرست۔ آفت عاشق شیدا
فرحت معشوق رعناست ع

چنداں کہ طپید بسمل ما	خنداں تر گشت قاتل ما

وایضاً حضرت ایشاں دراں مجلس فرمودند کہ مرد با تمیز دو چیز شکستہ و دو درست
دارد دل شکستہ و پای شکستہ و دینی درست و یقینی درست یعنی دل شکستہ از آرزو و جز تمنای
مولا و پای شکستہ از تک و پو در جستجوی ماسوا و دینے درست موافق شریعت و سنت و یقینی
درست مناسب حقیقت و معرفت ؂

روز پنجشنبہ تاریخ بست و ہشتم شہر مذکور فدوی بمحفل عالی حاضر گردید حضرت
ایشاں فرمودند کہ ایمان باللہ فرض و سہ معنی ایں سخن ارشاد کردند یکی آنکہ ایمان آوردن
بوحدانیت حق جل و علی۔ دوم دانستن ہر کارے کہ بوقوع می آید از قضا صمد جلت عظمتہ
سوم آنکہ ہر فرحت و غم و ہر مسرت و الم کہ پیش آید از حق داند و از حق گوید و از حق بیند و از و رو

بعد ازان در مجلس شریف سخن کشف و کرامات آمد حضرت ایشان فرمودند که کثرت کرامات از سیاح مناہج بوادی سید الطائفہ جنید بغدادی شروع گردیدہ بسبب تقلیل طعام با پرہیز حرام و قلت کلام و خلوت از عوام و قلت نوم و دوام صوم و کثرت ذکر و دوام فکر وغیرہ من المجاہدات والریاضات لیکن در طریقہ شریفہ حضرت امام الاصفیاء سید الاولیاء خواجہ بہاء الدین نقشبند رضی اللہ تعالی عنہ بنای طریقہ بر دو چیز نہادند یکے محبت دوم متابعت شریعت و عمل بالعزیمت اختیار کردن اگر می تواند شد و الا رخصت ہم رخصت دادند پس درین طریقہ علیہ کرامت اینست کہ ہمت کردہ القای ذکر در دل طالب می نمایند و توجہ نمودہ جمعیت در قلب طالب پیدا می کنند و متوجہ شدہ حضور و آگاہی و جذبات و واردات در دلہاے طالبان می آرند و خواص ہمیں را کرامت می شمرند. اگرچہ نزد عوام کرامت مثل احیاء اموات و دیگر خرق عادات ست کہ انہا در راہ الہی بکار نمی آید و این عین راہ است و طریقہ انیقہ این اولیائے عظام مثل طریقہ صحابہ کرام ست کہ در انہا حضور و جمعیت بود نہ کشف و کرامت

ما برائے استقامت آمدیم
نے پئے کشف و کرامت آمدیم

روز شنبہ تاریخ بست و ہشتم شہر مذکور بندہ در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ در طریقہ علیہ نقشبندیہ دو چیز اختیار می کنند اتباع سنت و توجہ بقلب چنانکہ طریقۂ اصحاب کرام بود و صحابہ کرام افضل جمیع اولیاء امت ہستند در کمالات کہ کمالات ایشان اصول اند و کمالات اولیاء فروع و ظلال پس در ہر طریقہ کہ طور و نہج صحابہ باشد افضل طرق دیگر باشد بعد ازان در حضور مذکور جمعیت و بیخطرگی آمد حضرت ایشان فرمودند کہ چون از دل خطرات دفع میشوند و درون قلب نمی آیند برون قلب بجاے می آسایند پس باید کہ از انجا رفع کند و از خواہش دفع کند و چون از انجا ہم مندفع میشوند بحس مشترک در پیشانی مجتمع میگردند و چون از خطرات دران مقام ہم فراغ می گردد مورد آنہا متخیلہ و دماغ میگردد و چون از تفضلات پروردگار و توجہات پیران کبار از انجا میروند بجبی جانی آیند لیکن زوالش انچنین حاصل شدن بسیار مشکل ذالک فضل اللہ یوتیہ من یشاء. بعد ازان در حضور پر نور تذکرہ الہامات آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ الہام را اکل حلال و صدق مقال و طہارت دوام و خلوت عام باید و احترازات از منہیات می شاید و الہام بر چند قسم ست یکی القای خداوند زمین و فلک

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فقر و فاقه کمال طریقه است درویشان را طور پیغمبر علیه صلوة الله الاکبر
می باید و خلاف آن نشاید و احوال آنحضرت صلی الله علیه وسلم این بود که از نهایت گرسنگی
سنگ بر شکم می بستند بتوکل می نشستند و صبر بر بلای کردند و شکر بر عطا و در قلت طعام
آنحضرت احادیث بسیار وارد اند چنانکه ما شبع آل محمد صلی الله علیه وسلم من خبز الشعیر یومین
متتابعین حتی قبض رسول الله صلی الله علیه وسلم و ما شبع رسول الله صلی الله علیه وسلم آه در
شمائل ترمذی آمده است فقرا میگویند که شب گرسنگی لیلة المعراج درویشان ست و هم میگویند
که درویش اگر بعد از سه روز طعام طلبد او صوفی نیست او را از خانقاه بدر خواهد کرد و نقل
است که در دل بزرگی بعد از سه شبا روز خطره طعام آمد الهام شد که ای دون همت
صحبت ما را بنان فروختی بعد ازان در حضور پر نور که حضور مع الله آمد حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که حضور در دل چنین باید که هرگز خطرهٔ غیر نیاید. و ایضاً فرمودند که بزرگی در مراقبه سر
بجیب آورده نشسته بود و یک گربه هم در انجا بکمین موش متوجه بدل بود اتفاقاً در قلب آن بزرگ
خطرهٔ غیر آمد عتابی نازل شد که ای دون همت از موش کمتر نیم و تو از گربه کم نه ببین
که گربه بچه سان متوجه موش ست و تو از غیر هم آغوش هست و از یاد من فراموش. و ایضاً حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که حضور و جمعیت و توحید وجودی در سیر لطیفهٔ قلب میشود و لیکن
فنا انا و اضمحلال و استهلاک در سیر لطیفهٔ نفس بوقوع می آید و شکستگی و نابودگی و نیستی نقد وقت
سالک می گردد چنانکه حضرت مولنا روم میفرماید ؎

چیست معراج فنا این نیستی	عاشقان را مذهب و دین نیستی

بعد ازان در حضور ذکر افضلیت بعد از صحابه آمد که در قرن تابعین فاضل تر کیست حضرت
ایشان فرمودند که اختلاف است درین مسئله بعضی بسبب نسب و عبادت حضرت امام
العارفین زین العابدین رضی الله عنه را فضیلت داده اند بعضی بسبب فقر و زهد و ترک و تجرید
و افراط محبت حضرت خاتم الرسل علیه التحیات حضرت اویس قرنی قدس سره را افضل فرموده
اند و بعضی بسبب ترویج شریعت و تجدید ملت حضرت عمر بن عبد العزیز رحمة الله علیه را افضل
نموده اند و بعضی به سبب اشعار شریعت و اجرای طرق طریقت حضرت حسن بصری رضی الله

غم شادان و از صدور الم خندان باشد. راقم گوید عفی عنه چراکه آنچه از محبوب مرغوب ست و هرچه هست از دوست مصلحت بدوست ؎

ناصحا گر گشت یار دوست ما دانیم دوست ... و ربقبل من رضای اوست ما دانیم دوست
قهر او عین رضا و مهر او عین مراد ... ایعزیز آن این چه گفت و گوست ما دانیم دوست

عاشق را باید که جور محبوب را عین احسان بیند و جفا را عین وفا ؎

جور و احسانست یکسان عاشق بیتاب را ... تشنه لب لنشناسد از آب بقا سیلاب را

نے نے در دشنام زیاده تر لذتیست از انعام و در جور زیاده تر مسرتے از اکرام ؎

بدم گفتی و خرسندم عفاک الله نکو گفتی ... جواب تلخ میزیبد لب لعل شکر خارا

آری هر که چنین نیست از عشق هم قرین نیست عاشق بیچاره آواره و غمگین باید و متلذذ بنعم بیچارگی و متفرح بآوارگی شاید که از هر خشم ناوک کرشمه عین فرحت بیند و از غمزهٔ ابرو کمال مسرت شخصے چه خوش میفرماید ؎

خوبان دل و جان مبتلا می خواهند ... زخمی که زنند مرحبا می خواهند
این قوم این قوم چشم بد دور این قوم ... خون می ریزند و خون بها میخواهند

بعد ازان در حضور پر نور مذکور سماع و اهل سماع آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از حضرت پیر طریقت هادی حقیقت قطب بحری و کوهی حضرت خواجه عبد القدوس گنگوهی رحمة الله علیه حرمت سماع گفته شد فرمودند که موجب حرمت سماع اینست که در سماع میلان قلب بسوئے فسق می شود و مرا رجوع بسوی حق میشود پس وقتیکه سبب مسدود بود مسبب کے موجود بود - اذا فات الشرط فات المشروط و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که سماع در ولایت قلبی البته ترقی می بخشد و بولایات عالیه تلاوت قرآن و خواندن درود و کثرت نوافل علے تفاوت درجات الولایت. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که نسبت نقشبندیه مجددیه که برنگ سحاب رقیق سایه گستر بر فرق ماست او از سماع و نغمه و سرود که گاهی بسمع میرسد او را خرق میکند و متوجه بقلب میتاید و ذوق و شوق پیدا می کند و بیتاب می سازد ؛

روز جمعه بست و نهم شهر مذکور بنده کمترین آن قبلهٔ اصحاب دین حاضر شد

کہ الٰہی در زندگی و در نزع و در قبر بایں نسبت شریفہ مملو دار و در بعث و حشر و نشر ہم بایں نسبت علیہ محشور گرداں۔ وایضاً حضرت ایشاں دست دعا بجناب الٰہی برداشتہ و بتضرع و زاری ایں رباعی می خواندند و گفتند کہ یا رحمان حال ما را ہم بریں نہج گرداں ؛ ؎

منگر کہ دل ایں ہمیں پر خوں شد	بنگر کہ ازیں سرائے فانی چوں شد
مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست	با پیک اجل خندہ زناں بیروں شد

روز یکشنبہ غرہ جمادی الاولی بندہ در حضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ روزے حضرت مولوی شاہ عبدالعزیز صاحب و من در یک مجلس بودیم ناگاہ تذکرہ نسبت نقشبندیہ آمد مولوی صاحب فرمودند کہ نسبت این طریقہ نقشبندیہ بے نمک است من گفتم کہ ما مہمان خواں نسبت بے نمک نیستم نسبتے نخواہم کہ با کیفیات و جذبات واردات و انوار و اسرار باشد پس بے اختیار بر زبانم ایں شعر آمد ؎

آں قدر عشق تو بدخوے آورد مرا	کہ تسلی بدو عالم نتواں کرد مرا

وایضاً حضرت ایشاں درس مکتوبات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی می فرمودند در مقامی تامل نمودہ متوجہ گردیدند بعد از لمحہ سر مبارک برداشتہ ارشاد کردند کہ عصائی پیر بجائے پیر۔ بعد ازاں اشارہ بطرف مکتوبات قدسی آیات نمودہ فرمودند کہ ایں ہم بجائے پیر است و ایں مصرع خواندند ع گفت النساں پارۂ النساں بود۔ بعد ازاں در حضور مذکور صبر اولیاء اللہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ پسر حضرت فریدالدین گنج شکر رحمۃ اللہ علیہ رحلت نمود مردماں خبر رسانیدند حضرت گنج شکر فرمودند کہ ایں بچۂ سگ را در جائے بیندازند بعد ازاں مذکور اکابران احوال وحدت الوجود آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ مجتہد ایں مقام لعل کان احدیت و در بحر فردیت جوہر گوہر مطلبی محی الدین العربی قدس سرہ ہستند چنانکہ فرمودہ اند ؎

لا آدم فی الکون ولا ابلیس	لا ملک سلیمان ولا بلقیس
فالکل عبارت و انت المعنی	یا من ہو للقلوب مغناطیس

و اکثر اولیاء اللہ رضی اللہ عنہم اجمعین غواص ہمیں لجہ عرفان ہستند راقم گوید عفی عنہ

تعالیٰ عنہ را بہتر گفتہ اند ؞

روز شنبہ سلخ ربیع الثانی غلام در حضور قبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ عرفان انوار آنست کہ سالک امتیاز فیوض و برکات و انوار و اسرار و ہر شی علیحدہ علیحدہ بنماید یعنی فرق بین کند در انوار خواندن قرآن و درود و نوافل وغیرہ و عرفان ظلمات آنست کہ در ظلمت ہر شی از اشیاء مناہی مثل اکل حرام و شبہ و غیبت و فحش و غیرہا امتیازی نماید و ایضاً دراں مجلس میان رمضان شاہ کہ خلیفہ مولوی عبد القادر صاحب ہستند در حضور حاضر شدند و عرض نمودند کہ من در واقعہ دیدہ ام کہ حضرت امام العادلین عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ ازیں جہاں رحلت نمودہ اند و ام کلثوم رضی اللہ عنہا اشک ماتم از دیدہ پر غم می بارند من دراں رویا گریستم و از شدت تالم بیدار شدم و در تعبیرش حیران ام حضرت ارشاد فرمودند کہ از شما امر معروف ترک شدہ باشد یا خواہد شد و ہمیں تعبیر منامے. این فرمودند کہ عالمگیر بادشاہ در رویا وفات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دیدہ بود ہموں روز ارتحال شاہ علیم اللہ رای بریلوی واقع شد. و ایضاً شخصے در مجلس شریف حاضر شد گفت کہ در مکتوب شیخ احمد چنیں نوشتہ است حضرت ایشان فرمودند شیخ احمد کیست. آں شخص گفت کہ شیخ احمد سرہندی. فرمودند برو از مجلس من اینچنیں بے ادبی پیر من روبروے من میکنی غرض آں شخص را از مجلس بدر ساختند. بعد ازاں در حضور پر نور مذکور سفر حجاز آمد حضرت ایشان فرمودند کہ از تمام بیت اللہ شریف انواری محیط من میگردد و دلم در شوق طواف از اختیار رود ایضاً فرمودند کہ من یکبار بقصد خانہ کعبہ نیم قد از جای نشست خود برخاستہ بودم کہ الہام گردید کہ ترا در ہمیں مکان ماندن اولی ست کہ منفعتے ست برائے خلق. و ایضاً فرمودند کہ دو رکعت در خانہ کعبہ معظمہ خواندن مثل لک رکعت جای دیگر ست کہ باطمینان قومہ و جلسہ گذاردہ باشد پس دراں اثنار تذکرہ احوال صوفیہ آمد حضرت ایشان فرمودند کہ صوفی دنیا و آخرت را پس پشت انداختہ متوجہ الی اللہ میباشد و از غیر حق جل و علا سر و کاری ندارد ؞ ؎

ملت عاشق ز ملتہا جدا است	عاشقاں را مذہب و ملت خدا است

بعد ازاں در حضور مذکور نسبت مجددیہ آمد حضرت ایشان دست بدعا بر داشتہ فرمودند

از پیدا شدن حسنات بجاے رزائل و نزد حضرت محبوب سبحانی غوث صمدانی سید محی الدین ابومحمد عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہم فنا سہ قسم ست یکی فنای خلق یعنی امید وبیم از خلق نہ ماند و دوم فنای ہوا یعنی آرزوے از غیر حق تعالی وتقدس اصلا در دل نماند وہم درین معنی شعر حضرت ایشاں ست

من نہ آں مستم کہ جام می ہوس باشد مرا		گردش از ساغر چشم تو بس باشد مرا	

سوم فنای ارادہ یعنی ہیچ ارادہ در دل باقی نماند بزرگے فرمودہ ارید ان لا ارید وارادہ اصل ست مر ہوا را چنانکہ چشمہ اصل ست مر جوئے را وفنای خلق وفنای ہوا موافق اصطلاح حضرات مجددیہ در سیر لطیفۂ قلب کہ عبارت از تجلی افعال ست میسر میگردد وفنای ارادہ در لطیفۂ نفس ظاہر میگردد وایضاً حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ در طریقہ حضرات مجددیہ فنائے ہر لطیفہ علیحدہ علیحدہ می شود فنائے اول فنای قلب ست کہ عبارت از نسیان ماسوائے است وقلب زیر قدم حضرت آدم ست علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام ہر کسے را کہ حق سبحانہ تعالے مشرف ازیں ولایت میسازد ومعاملہ تقرب خود بایں راہ می فرماید اورا آدمی المشرب خوانند بعد ازاں فنائے لطیفہ روح ست کہ زیر قدم حضرت نوح وحضرت ابراہیم ست علی نبینا وعلیہما السلام ہر کسے را کہ مختص ایں ولایت میگردانند اورا ابراہیمی المشرب میگویند۔

روز سہ شنبہ سوم شہر جمادی الاولی بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید وحضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ قلب زیر قدم حضرت آدم ست ودر سیر ایں ولایت تجلی افعالی منکشف می شود وروح زیر قدم حضرت نوح وحضرت ابراہیم ست ودر سیرش تجلی صفات ثبوتیہ الہیہ منکشف می گردد ولطیفہ سر زیر قدم حضرت موسے است ودر سیرش تجلی شیونات ذاتیہ الہیہ منکشف می شود ولطیفہ خفی زیر قدم حضرت عیسی ست ودر سیرش تجلی صفات سلبیہ الہیہ منکشف می شود ولطیفہ اخفی در زیر قدم حضرت خاتم الرسل است علیہ وعلیہم الصلوۃ والتسلیمات ودر سیرش تجلے شان جامع الہی منکشف می شود کہ اصل صفات ست چنانکہ شعشان کہ اصل نور آفتاب ست واقرب از آفتاب ست ودریں

کہ مولانا روم قدس سرہ فرمودہ اند ؎

سجدہ خود را می کند ہر لحظہ او	سجدہ پیش آئینہ ست از بہر رو

و مولانا مغربی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ اند

ز دریا موج گونا گوں برآمد	ز بے چونی برنگ چوں برآمد
گہے در صورت لیلے فرو شد	گہے در کسوت مجنوں برآمد
چو یار آمد ز خلوت خانہ بیروں	ہموں نقش دروں بیروں برآمد

و مولانا احمد جام رحمۃ اللہ علیہ فرمودند

ما ز دریائیم و دریا ہم ز ماست	ایں سخن داند کسے کو آشناست

و مولانا عبد الرحمن جامی قدس سرہ فرمودہ اند

چیست می دانی صدائی چنگ و عود	انت جسی انت کافی یا ودود
ہست بے صورت جناب قدس عشق	لیک در ہر صورتے خود را نمود
در لباس حسن لیلے جلوہ کرد	صبر و آرام از دل مجنوں ربود
پیش رخ خود زعذرا پردہ بست	صد در غم بر رخ وامق کشود
در حقیقت خود بخود می باخت عشق	وامق و مجنوں بجز نامے نبود

پس حضرت ایشاں فرمودند کہ ایں ہمہ اکابران را اگر حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالے باسرارہ السامی بہمت تمام توجہ فرمایند یقین ست ازیں مقام عروج واقع شود لیکن حضرت محی الدین ابن العربی قدس سرہ دریں بحر چناں غرق اند کہ تا لب آوردن ایشاں متعذر ست اما امید ست کہ ایشاں ہم ازیں مقام عروج نمایند و ایضاً حضرت ایشاں در ذکر مشاہدہ حق جل و علا ایں شعر می فرمودند ؎

چو غلام آفتابم ہمہ ز آفتاب گویم	نہ شبم نہ شب پرستم کہ حدیث خواب گویم

روز دوشنبہ دوم جمادی الاولیٰ سنہ یکہزار و دو صد و سی و یکم از ہجرت خاتم الرسل علے صاحبہا الصلوٰۃ و التحیات بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ بقول امام محمد غزالی رحمۃ اللہ علیہ فنا عبارت ست از گم شدن خصائل و بقا

بعد ازاں در حضور فیض گنجور مذکور عرفان انوار و برکات دعا آمد حضرت ایشاں فرمودند که بوقت دعا انوار و برکات می آیند لیکن فرق نمودن متعسر ست که این انوار دعاست یا اجابت بعضی اکابر نوشته اند که ثقالت بهر دو دست اگر دست دهد نشان اجابت ست و من باینطور امتیاز می کنم که اگر در وقت دعا نمودن انبساط قلب و انشراح دل ست علامت اجابت ست والا انوار دعا و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے حضرت مرزا صاحب و قبله مظهر اسرار رحمان مصدر انوار سبحان حضرت جان جانان نور الله مرقدهٗ هم برائے کاری دعا فرمودند انوار آمدند اشاره کردند که امید قبولیت دعا است من بدل گفتم که این کار نخواهد شد بحکم الٰہی آں کار بوقوع نیامد . و ایضاً فرمودند که روزے برائے کار حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی رحمة الله علیه دعا نمودم معلوم کردم که قبول نشده است باز دعا نمودم باز مرا عدم اجابت معلوم گشت گفتم که قبول نگردیده است باز دعا کردم پس انبساط در قلب من آمد گفتم دعا هم آغوش مدعا گردید آں کار از تفضل حق سبحانهٗ برآمد۔ بعد ازاں تذکره دعا نمودن غیر از جناب الٰہی جل شانه آمد حضرت ایشاں فرمودند که دعا کردن و ندا نمودن غیر از حق جل وعلا البته در شریعت ناروا است اما استمداد خواستن از دوستان خدا اگر بسبب تقرب خدا است روا است راقم گوید عفی عنه که کارے از بزرگان خواستن خطا است و نامرضی خدا است و حل مشکلے از حق تعالےٰ طلب نمودن بتوجه بزرگان بجا است و عین رضا است آدمی را باید که استمداد از مقربان حق تعالیٰ باینطور نماید که یا حضرت توجه فرمائید و دعا بکنید که حق تعالیٰ مرا بمراد رساند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که من روزے میگفتم یا حضرت شیخ عبد القادر جیلانی شیئاً لله آواز غیب بسمع لاریب من رسید که بگو یا ارحم الراحمین شیئاً لله و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که پیشه یا زار اختیار نمودن مضائقه ندارد و لیکن به نیت رفع احتیاج خلق که مردمانرا احتیاج این امر واقع می شود از من بحصول انجامد و موثر حقیقی اکساب و اسباب را نداند و اکثر اولیاء الله قدسنا الله تعالےٰ باسرارهم ترک اسباب و تعلقات نموده بتوکل حق جل وعلا می نشستند راقم گوید عفی عنه که اسباب منقسم اند بسه اقسام قسم اول اسباب قطعیه هستند چنانکه خوردن سبب

لطیفہ تجلی ذاتی ہم کالبرق جلوہ گرمی گردد۔ وایضاً فرمودند کہ در سیر لطیفہ روح سلب صفات از خود و نسبت آن بحضرت حق سبحانہ تعالےٰ و در سیر لطیفہ سر اضمحلال ذات در ذات او سبحانہ و در لطیفہ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر و در لطیفہ اخفیٰ تخلق با خلاق حق سبحانہ لقد وقت سالک میگردد۔ و بعد ازان مذکور کسب صوفیہ آمد حضرت ایشان فرمودند کہ بعضے صوفیہ برائے اکل حلال کسب تجارت وغیرہ ہم کنند لیکن بعد از نماز صبح تا بظہر مصروف بانیکار میشوند باقی اوقات را در اصحاب خود بحلقہ و مراقبہ و بذکر و توجہ میگزرانند وایضاً فرمودند صوفیہ ہر کسبے کہ میکنند چوں آواز اذان می شنوند گذاشتہ تہیہ نماز مینمایند بزرگے بود کہ کسب حلاجی می کرد از وے چند رفتہ ہا تمامیت پارچہ باقیماندہ بودند کہ آواز اذان بگوشش رسید او وقفہ نمود حتی کہ رشتہ ہا تمام کرد بعد ازان برائے آب وضو دلو در چاہ انداخت بجای آب دراہم در دلو پر شدند و چوں دلو را کشید دید کہ بجائے آب دراہم آمدہ اند بر زمین انداختہ و باز دلو در چاہ برائے آب فرو انداخت و باز دنانیر طلا پر شدند باز انداخت بار سوم از جواہرات دلو لبب شد باز انداخت و گفت الٰہی از من تمسخر می کنی من اینہا را چہ سکنم مرا برائے وضو آب در کار ست و من میدانم کہ از من گناہے سر زد شدہ است کہ در نماز تاخیر کردہ ام و مغفرت تو وسیع تر ست از گناہ من نظر رحمت فرما بر حال من و بخشش کن بر احوال من آبے برائے وضو عنایت سازای اللہ کارساز وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ امام قشیری رحمۃ اللہ علیہ روزے برای استنجا کلوخ می جستند در دستش لعلے آمد بر زمین انداختند و گفتند کہ من برائے استنجا کلوخ میخواہم و تو مرا لعل میدہی لعل شما بشما مبارک باد مرا در کار نیست غرض آنکہ قدر دنیا در نظر عارفاں از خردلہ ہم کمتر ست ہر طالب یار ست ازیں بیزار ست راقم گوید عفی عنہ کہ ہر کہ برین مقبل ست کے عاشق خدا ست۔ طالب یزداں وارستہ ایست از ہر دو جہاں سبحان اللہ شخصے چہ خوش گفتہ و چہ در ہای معنی سفتہ ؎

گیرم کہ سریرت از بلور و شیم ست — سنگش داند ہر آنکہ او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب — در دیدہ بوریا نشینان پشم ست

طالبان برائے حصول اشرف آستانہ بوس حضرت ایشان از سمرقند آمده بودند حضرت ایشان بجناب الہی تضرع و زاری کردند بعد ازاں اشارت بزار پر انوار حضرت قبلہ دین وایمان مظہر انوار رحمان مرزا جان جانان رحمۃ اللہ علیہ و نور اللہ مرقدہ فرمودند گفتند کہ یا حضرت مرزا صاحب و قبلہ من لائق این نیستم کہ چنیں اکابران از چنیں سفر دور و دراز قطع مراحل وطے منازل نموده نزد من بیایند این ہمہ عنایت شماست و در حضور شما می آیند من ہموں یکرد پنجابی نالائق کہ بودم ہستم نظر عنایت شماست کہ مردمان خاک اینجا کحل البصر میسازند نگاه کیمیا اثر شما مس وجودم را رتبہ طلا داده است ؎

نیاوردم از خانہ چیزے نخست	تو دادی ہمہ چیز و من چیز تست

رتبہ من ہمیں کہ برخاک نشستہ ام پس این شعر فرمودند ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم	عار بود افسر سلطانیم

پس ازاں فرمودن زبان ندارم کہ شکر جناب الہی بجا آرم و شکر جناب حضرت آں سرور عالم علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر و شکر جناب حضرت جان جانان مظہر رحمۃ اللہ علی روحہ الاطہر اظہار نمایم ؎

شکر فیض تو چمن چوں کند اے ابر بہار	کہ اگر خار و اگر گل ہمہ پروردۂ تست

روز پنجشنبہ تاریخ پنجم شہر مذکور غلام بحضور قبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان بروضۂ منوره حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالی عنہ تشریف بردند فدوی ہم در رکاب سعادت حاضر بود حضرت ایشان بسیار معارف در اثنائے راه بیان فرمودند لیکن در آنوقت از یاد رفتہ اند و چوں بمکان فیض نشان خود تشریف آوردند حکیم عبدالکریم پنجابی از حضرت ایشان رسالہ مراقبات کہ من تصنیفات آنحضرت ست عرض نموده نقل ساختند و این غلام را نیز آنقبلۂ خاص و عام قلبی و روحی فداه قبل ازیں عنایت فرموده بودند و آں اینست -

بسم اللہ الرحمن الرحیم - بعد حمد و صلوٰۃ واضح باد کہ اکابران این طریقۂ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معائنہ صریح دیده تعبیر آنان مقامات بدائره مناسب

رفع جوع ست ترک کردن موجب اثم ست مثلاً شخصے طعام نمیخورد و در روبروے او حاضرست میگوید که توکل کرده ام بخدا تا شکم مرا پر کند و یا از دست خود نمی خورد و میگوید که اگر او سبحانهٗ میخوراند بخورم آثم ست علی ہذا القیاس و قسم دوم اسباب ظنیہ ہستند چنانکه تجارت و نوکری اختیار کردن و پیشه کسب ساختن و دوا مرض نمودن وغیرہا دریں خیارست اما ترک کردن ایں اسباب و بتوکل نشستن اولی ست۔ وقسم سوم اسباب وہمیہ ہستند چنانکه فال گرفتن و در کار ساعات سعد ونحس ملحوظ داشتند و بر سعادت و نحوست ہر چیز که بعضی مردمان نوشته اند عمل نمودن از قبیله شرک ست و ترک کردن ایں واجب ست۔ و اولیاء الله که ترک اسباب و تعلقات می نمایند ہمیں دو قسم اخیر ند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بمزار پر انوار حضرت پیر طریقت ہادی حقیقت مرشدانہ راج النہایۃ فی البدایۃ فانی فی الله خواجه محمد باقی بالله عطره الله قبره و نوّر الله مرجعه حاضر شدم و عرض نمودم که از توجه شما حضرت شیخ احمد سرہندی امام ربانی مجدد الف ثانی گشتند قدسنا الله تعالیٰ باسرارہ السامی من نیز امیدوار عنایت حضورم دیدم که حضرت خواجه از مزار مبارک بیرون آمدند و ہمت و توجه بمن فرمودند وقت استوا بود و گرما بشدت جلسه خفیفه نموده برخاستم و درنگ کماینبغی نه نمودم الی الآن مرا حسرتے ست و از توجه آنحضرت آنچناں اثر در خود یافتم که در بیان نمی آید۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت امیر خسرو دہلوی رحمة الله علیه بخدمت حضرت بوعلی قلندر قدس سرہ آمده شرف قدمبوس بحصول انجامید تد حضرت بوعلی قلندر فرمودند که تو ہمه خسروی که با ما شہی دہی میکنے حضرت امیر عرض کردند که بلے باز حضرت بوعلی قلندر فرمودند که تو اشعار منظوم میسازی و من ہم غزلی گفته ام پس غزل خود خواندند حضرت امیر را از استماع عشق جوش سرشک از چشم برنگ چشمه سر زد حضرت بوعلی قلندر فرمودند که از کلام من چیزی می فہمی که در گریه می آئی حضرت امیر گفتند که گریه من بر نافہمی من ست که کلام حضرت نمی فہمم بر نارسائی طبع خود میگریم حضرت بوعلی قلندر بسیار خوش شدند و دعای در حق ایشاں فرمودند که خسرو خوش خواہی زیست و خوش خواہی مرد و خوش خواہی برخاست ؞

روز چہارشنبه تاریخ چہارم شہر مذکور بحضور والا حاضر گردیدم چندیں

وفنار رذائل صفات وتخلق باخلاق نیک دست میدہد وبحصول این ہمہ تجلیات ظلال
اسماء وصفات وتجلیات اسمائی وصفاتی سیر اسم ظاہر تمام می شود من بعد سیر اسم الباطن
وتجلیات وحالات آن پیش می آید واین دائرہ رابعہ مقامات ست واین سیر را ولایت
علیا مقرر کردہ اند ودرینجا نماز نافلہ باطول قنوت ومراقبہ مسمی الباطن موجب ترقی می شود
بعد ازاں سیر تجلی ذاتی دائمی دست میدہد واین تجلے ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کردہ
اند واین دائرہ خامسہ است وتجلیات ذاتیہ درجات دارند. اول کمالات نبوت ست
درینجا مراقبہ ذات بحت از اعتبارات مینمایند. ولطیفہ عنصر خاک درینجا مورد فیض ست تلاوت
قرآن مجید درینجا ترقی می بخشد وبکثرت حالات باطن وبیرنگی وبیکیفی نقد وقت میشود ودائما
وکفارت
نیات وعقائد را قوتہا پیدا میشود واستدلالے بدیہی میگردد وکشف اسرار حروف
مقطعۂ قرآنی بمتحققان این درجات حاصل می شود درجۂ دوم دائرہ کمالات رسالت
است. درجۂ سوم دائرہ کمالات اولو العزم ست درین ہر دو دائرہ مورد فیض ہیئت
وحدانی سالک ست کہ بعد تصفیہ وحصول فنائی لطائف خمسہ عالم امر وتہذیب لطائف
خمسہ عالم خلق ہیئتی دیگر یافتہ ودر حقائق سبعہ کہ بعد ازین پیش خواہد آمد نیز مورد فیض
ہیئت وحدانی ست تلاوت قرآن مجید خصوصًا در نمازہا موجب ترقی میشود بعضی اکابر بعد
حصول کمالات ثلثہ سیر حقائق انبیاء علیہم السلام مقرر نمودند. دائرہ خلت حقیقت ابراہیمی
است علیہ السلام ودرینجا مراقبۂ حضرت ذات بلحاظ آنکہ حقیقت ابراہیمی از انجا ناشی ست
می نمایند وصلوۃ ابراہیمی بسیار میخوانند دائرۂ محبت ذاتیہ حقیقت موسی علیہ السلام ست
درینجا مراقبہ حضرت ذات کہ منشاء حقیقت موسوی ست می کنند وورد اللہم صل علی سیدنا
محمد وعلی اخوانہ من الانبیاء خصوصًا علی کلیمک موسی وبارک وسلم ورد میکنند. دائرۂ
محبت ذاتیہ ممتزجہ یا محبوبیت ذاتیہ حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم درینجا مراقبۂ
حضرت ذات بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم می نمایند ودر
حقیقت احمدی کہ محبوبیت صرفہ ذاتیہ است مراقبۂ حضرت ذات اوسبحانہ کہ منشاء حقیقت
احمدی ست صلی اللہ علیہ وسلم باید نمود ودر حب صرفہ ذاتیہ مراقبۂ حضرت ذات ست

یافته اند که آں مقامات بجہت و بچوں ست و دائرہ ہم بجہت ست والا جائیکه خدا است دائرہ کجاست دائرہ اولی دائرہ امکان ست در نصف سافل آں سیر آفاقی دست می دہد- و آں عبارت از دیدن انوار ست بیرون باطن خود بر نگہائے مختلفہ و در نصف علی آں سیر و سلوک انفسی ست و آں مشاہدہ انوار و تجلیات ست در باطن خود و منامات و واقعات را اعتبار نہادہ سعی و جہد در حصول دوام حضور و آگاہی باید نمود درینجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تہلیل لسانی نیز ترقی می بخشد و مراقبۂ احدیت صرفه حضرت ذات که مسمی اسم مبارک اللہ ست مینمایند و وقوف قلبی توجه بدل و لحاظ معنی که نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگاہداشت دل از خواطر علی الدوام می باید که دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجه بدل و توجه بحضرت ذات او سبحانه و نگاہداشت خواطر ذکر بصحت الفاظ و لحاظ معنی و باز گشت نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک یا آنکه الہٰی انت مقصودی و رضاک مطلوبی تو با ملاحظه نیستی خود و اثبات ہستی حضرت ذات پاک بانکسار و تضرع باید که دائمی باشد چوں بخطرگی یا کم خطرگی که خاطر مانع توجه و کیفیت نشود تا بچہار گھڑی برسد- مراقبۂ معیت و ہو معکم اینما کنتم در ہر لحظه و لمحه باید نمود- و ذکر تہلیل لسانی نیز و ایں مراقبه در ولایت صغرای میکنند که دائرہ ثانی است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الہیه و ظلال اسما و صفات ست و توحید وجودی و ذوق و شوق و آہ و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجه وغیرہ حاصل می شود و چوں توجه احاطه شش جہت نماید و انتظاری نماید شروع سیر در دائرہ ولایت کبری مینمایند و ایں دائرہ ثالث ست متضمن سه دوائر و یک قوس در دائرہ اولی- مراقبۂ اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید می کنند و ذکر تہلیل نصف سافل دائرہ اولی مشتمل تجلیات اسما و صفات زائدہ است و نصف عالی آں متضمن شیون و اعتبارات ذاتیه و دائرہ ثانی اصول آں تجلیات و دائرہ ثالثه اصول آں اصول و قوس اصول آں اصول و دریں دوم و سوم و قوس مراقبۂ محبت یحبہم و یحبونه می نمایند دریں ولایت کبری که ولایت انبیاست علیہم السلام توحید شہودی و فنار انا و استہلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام حقیقی و شرح صدور و عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانه یافتن

۱- ... ۲- دوست میدارد او تعالی آنرا و دوست میدارند آنان او تعالی را ۱۲-

رضی اللہ تعالیٰ عنہ در دہن مبارک خود پارہائے سنگ میداشتند تا آواز بلند از دہن نبر آید
ونیز حضرت قبلہ عالم خواجہ محمد زبیر قدسنا اللہ بسرہ الاقدس نبات در دہن داشتند
وکلام قلیل میفرمودند چراکہ بر انسان بیشتر آفات از زبان می آید ورفع اکثر بلیات خموشی
مینماید بعد ازاں بیت مثنوی مولانا روم خواندند ؛ ؎

ای زبان ہم رنج بے درمان توئی	ای زبان ہم گنج بے پایان توئی

والیضاً حضرت ایشاں دراں مجلس فیض نشان ایں شعر اکثر بزبان شریف
می راندند ؛ ؎

بعشقت گر جنوں پیدا نمیکردم چہ میکردم	چو مجنوں سر بسوئے صحرا نمیکردم چہ میکردم

بعد ازاں عرض نمودم کہ مولوی نور محمد صاحب ارادہ بیعت دارند حضرت
ایشاں فرمودند کہ بیعت سہ قسم ست یکے بیعت توسل ست کہ شخصے برائے توسل گرفتن
بہ پیران کبار حضرات نقشبندیہ یا قادریہ یا چشتیہ وغیرہم بہر طریقہ کہ میخواہد بیعت می نماید
ودوم بیعت برائے رفع معاصی وایں بیعت می شکنند از صدور گناہ پس تجدید ایں جائز ست
بلکہ بعد از وقوع معاصی لازم سوم بیعت برائ کسب سلوک باطن ست ؛

روز شنبہ ہفتم جمادی الاولیٰ ۱۳۱۲ ہجری بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید
حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ یحیٰ منیری رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند کہ آدمی چوں مبتلا
بر امراض وبلا میگردد وآہ ونعرہ از شدت درد میکند حق سبحانہ تعالیٰ بملائکہ میفرماید
کہ اشد ابلاوہ فانی احب بکاؤہ بعد ازاں ایں شعر خواندند ؛ ؎

چند انکہ طپید بسمل ما	خنداں تر گشت قاتل ما

پس بعد تضرع فرمودند کہ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ
اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَۃَ فِی الدِّیْنِ وَالدُّنْیَا وَالْاٰخِرَۃِ اَللّٰھُمَّ
اِنِّیْ اَسْئَلُکَ دَوَامَ الْعَافِیَۃِ بعد ازاں در حضور ذکر گسستن وپیوستن آمد حضرت
ایشاں فرمودند کہ بعضے اکابران گسستن را بر پیوستن مقدم میشمارند وبعضی عارفاں پیوستن
را بر گسستن مقدم دانند یعنی چوں وصل از حق گشت فصل از ما سوی اللہ گردد یا چوں فصل

بلحاظ حب ذاتیه وکثرت صلوة اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی آله واصحابه افضل صلوتک بعدد
معلوماتک وبارک وسلم کذالک درین مقامات ترقیات می بخشند بعد ازین مرتبه لاتعین
واطلاق حضرت ذات ست سبحانه من بعد دائره حقیقت کعبه حسنیٰ که آن عبارت از
ظهور عظمت وکبریائی حضرت ذات ست درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبار مسجودیت
آن ممکنات را می کنند دائره حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات
است درینجا مراقبه حضرت ذات باعتباریکه منشاء حقیقت قرآنی ست می نمایند - دائره
حقیقت صلوة که عبارت از کمال وسعت حضرت ذات ست سبحانه درینجا مراقبه حضرت
ذات که منشاء حقیقت صلوة ست - من بعد مرتبه معبودیت صرفه است وآنجا سیر نظری می
تواند شد نه سیر قدمی که آن در مقامات عابدیت میشود اینست اسامی مقامات ومراقبات
طریقه علیه احمدیه که تفصیل آن در مکتوبات شریفه مندرج ست ودر ولایت ثلثه ظهور کیفیات
می شود از بیخودی واستغراق وتوحید وجودی واستهلاک واضمحلال وتوحید شهودی
وفناء انا وکیفیات لطیفه قابل ظهور تجلیات ذاتیه دائمی در کمالات ثلثه ودر حقائق سبعه لطافت
وبساطت وسعت وبیرنگیها وبے کیفیها در نسبت باطن بهم میرسد وقوت ایمانیات و
عقائد حقه وکسی که کثرت مراقبات درینمقامات عالیات مینماید در بساطت وبیرنگی هر مقام
فرق میتواند کرد والله اعلم تم کلامه الشریف ؛

روز جمعه ششم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم
قبل از من حضرت ایشان چند سخنان هدایت عنوان ارشاد فرموده بودند جناب اخوی
صاحب دران مجلس حاضر بودند زبانے ایشان تحریر می نمایم که حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که هرکه برائے ملاقات بزرگان می رود باید که اول دو رکعت نماز خواند بعد ازاں
قلب خود را متوجه آں بزرگ ساخته قطع راه نموده داخل حضور والا گردد که تا از فیضش بهره
ور گردد - ودر صحبت آں بزرگ خاموش نشیند که بموجب مصرعه ؎ خموشی معنیے دارد
که در گفتن نمی آید ؛ وایضاً فرمودند که در حدیث شریف آمده است که قال رسول الله صلی
الله علیه وسلم ایاکم وهیشات الاسواق - وایضاً فرمودند که حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق

یکے جا یکے بود مرد خدا / نہایت بدل طالب کیمیا
بشوقش ہمہ کار بگذاشت او / خیالش کنقش حجر داشت او
دران عہد یک عارف باصفا / ولیّ خدا نائب مصطفےٰ
شفاے ہمہ رنجہائے دروں / دواے ہمہ سوز و درد جنوں
چو کردی نظر جانب خاک او / چو اکسیر خالص شدی پاک او
غرض آں شہ دیں دران مصر بود / بیامد بنزدیکش آں مرد زود
بگفتا کہ من طالب سر حق / بیاموز مارا سبق در سبق
وے در دلش شوق اکسیر بود / ازان حضرت او را نہ تاثیر بود
اگر صاف چوں آئینہ دل شود / پس البتہ تاثیر کامل شود
کہ بیند بدل عکس روئے نگار / نماید بہ عکسش بود گر غبار
ہمہ وقت نزدیک آں باصفا / شدی حاضر آں طالب کیمیا
یکے روز ازانحضرت آں نیک مرد / بصد ارزوی و ادب عرض کرد
کہ ای گوہر بحر ذات خدا / سوالم شنو بہر ذات خدا
دل پر تمنای من شاد کن / مرا کیمیا زود ارشاد کن
بگفت آں ولی خوب نزدم بیا / زمن یاد کن نسخۂ کیمیا
کہ اینست و اینست و اینست لیک / بناکن تو این نسخہ را ہمچنیں
مگر خطرۂ شکل میموں بدل / نیاری بدالوقت اے مشتغل
پس آں مرد گفت ای ولی زماں / ز تو فیضیاب است جملہ جہاں
اگر دادن نسخہ منظور بود / پس از ذکر میموں ترا شد چہ سود
نہ فہمید آں مرد از راز نہاں / کہ در پردہ گفت آں ولی زماں
اگر دور این خطرہ از دل شود / بلاشبہ اکسیر حاصل شود
ز میموں مراد این خودی تراست / اگر این رود از دولت کیمیاست
برو از خودی تا رسی با خدا / خدارا ز خود بگذر ای جان ما

ازماسوی گشتت وصل بحق گردید راقم گوید عفی عنہ کہ ہردو اقوال درست اندکہ چوں آتش عشق الہی در دل شعلہ میزند ہیزم تن سوختہ میگردد ونیز چوں آئینہ دل از کدورات خطرات ماسوی اللہ پاک ومصفٰے میگردد انوار رخسار یار جلوہ نما میشود ؎

آئینہ کز زنگ و آلایش جدا است	پر شعاع نور و اسرار خدا است
رد تو زنگار از رخ او پاک کن	بعد ازاں آں نور را ادراک کن

بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ نزد من پیوستن مقدم ست بر گسستن کہ تا محبت الہی نمی آید محبت دنیا نمیرود وبعضی عارفان ہر دو را معًا فرمودہ اند یعنی وقتیکہ اتصال بحق گردد انفصال از خلق میشود وچوں انفصال از تعلقات خلق میشود اتصال از حق میگردد

رباعی للمؤلف

چوں رشتۂ اخلاص و عالم بشکست	در راہ محبت اسطے بنشست
رافت نہ تقدم و تاخر اینجا کیست	آں دم کہ گسست و رہ ماندم پیوست

بعد ازاں در حضور پر نور مذکور گم شدن در طلب حق جل وعلا آمد حضرت ایشاں ایں دوہرہ فرمودند ؎

بلٹ کہانی میں کہوں سنو سکھی تم آئے	پی کو ڈھوںڈھن میں گئی آئی آپ گنوائے

یعنی افسانہ عشق میگویم بشنوید ای یاران کہ در جستجوئے یار و تگ و پوی نگار رفتہ بودم خود را گم کردم چہ جائی یافتن ۔ راقم گوید عفی عنہ اری گم ساختن خود یافتن اوست ؎

رفتم از خویش نگارم آمد	بیخودی طرفہ بکارم آمد

پردۂ خودی حجاب چہرۂ معشوق ابدیست ہر کہ ایں را درید اورا دید ۔ ؎

نقاب چہرہ ندارد نگار دلکش ما	تو خود حجاب خودی حافظ از میاں برخیز

وایضًا حضرت ایشاں فرمودند کہ خودی خدائی بر یعنی از خودی عداوتی ست خدارا تا بیخ خودی نہ بر کنی بخدا نہ پیوندی وتا از خودی خود دور نگردی از وصل خدا مسرور نگردی آری دریں راہ ع با خودی کفر و بیخودی دین ست ۔ راقم را دریں مقام نقلی یاد آمدہ است آنرا بسلک نظم آوردہ می نویسم نظم

شود وانچه در دین ودنیا درحق من بد باشد از من صادر نگردد و در حدیث شریف آمده است من صلی الفجر فی جماعة ثم جلس یذکر الله تعالی حتی تطلع الشمس ثم صلی رکعتین کانت له کاجر حجة وعمرة تامة تامة ودعائے استخاره که پیغمبر صلی الله علیه وسلم خوانده اند اینست اللهم انی استخیرک بعلمک واستقدرک بقدرتک واسئلک من فضلک العظیم فانک تقدر ولا اقدر وتعلم ولا اعلم وانت علام الغیوب اللهم ان کنت تعلم ان هذا الامر خیر لی فی دینی ومعاشی وعاقبة امری او عاجل امری واجله فاقدره لی ویسره لی ثم بارک لی فیه وان کنت تعلم ان هذا الامر شر لی فی دینی ومعاشی وعاقبة امری او عاجل امری واجله فاصرفه عنی واصرفنی عنه واقدر لی الخیر حیث کان ثم ارضنی به بعد ازاں چوں آفتاب بطرف مشرق چندے بلند شود که بوقت ظهر بجانب مغرب مسافت دارد چهار رکعت صلوة ضحی ادا میفرمودند بعد ازاں بوقت زوال نماز فے الزوال باطول قرارت میخواندند وقبل از عصر چهار رکعت و بعد از مغرب شش رکعت صلوة اوابین وقبل از عشاء چهار رکعت میخواندند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت مفخر زاہد شیخ محمد عابد رحمة الله علیه در صلوة تهجد شصت بار سوره یٰسین میخواندند بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که درود هزار بار باید خواند وکلمه تمجید و دیگر ادعیه ماثوره واستغفار هر قدر که میسر آید باید خواند وباقی شب وروز بذکر قلبی وتهلیل لسانی ومراقبات باید پرداخت ومنزل کلام مجید هم باید خواند۔

روز دوشنبه نهم جمادی الاولیٰ ۱۲۳۱ هجری در حضور والا حاضر گشتم

حضرت ایشاں از مولوی شیر محمد پرسیدند که جذبات بکدام لطیفه پیدا می شود وفیض بکدام مقام می آید مولوی صاحب عرض نمودند که از توجهات حضرت جذبات در هر لطیفه رامی شود وفیض اول بلطیفه نفس می آید بعدهٗ متوجه بصدر میگردد و مضمحل و مستهلک میشود پس حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی قدس الله تعالیٰ بسره السامی فرموده اند که چوں نفس مطمئنه میگردد و راضی ومرضی میشود معامله

تو خود گشتهٔ پردهٔ روی یار — خدا را ببین و خودی را گذار

بحسن خود آرایش نظاره کن — حجاب خودی را ز خود پاره کن

بشو نسخهٔ ماسوی الله را — بجو نکتهٔ قلب آگاه را

نظر تا بکی می کنی سوی خط — ز خط بگذر و فهم کن در نقط

که شد از نقط بود خط در عیان — ولی آن نقط را تو کردی نهان

بس این نکته کافیست ای افت خموش — مکن ظاهر این رازها را بپوش

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که مزاح هم آن حضرت صلی الله علیه وسلم میفرمودند لیکن مزاحی که در و شائبهٔ کذب نباشد چنانچه در حدیث شریف آمده است که پیرزنے بخدمت آنحضرت صلی الله علیه وسلم آمده عرض نمود که شنیده ام که پیرزنان در بهشت نمیروند این سخن راست و حق ست یا باطل حضرت بطریق مزاح فرمودند که جوانان زنان در بهشت داخل خواهند شد نه پیران۔ آن پیرزن غمگین شده بخانه خود مرخص گردید باز از ان زن حضرت صلی الله علیه وسلم ارشاد کردند که زن پیر را حق سبحانه تعالی خلعت نوجوانی عطا فرموده در جنت داخل خواهد ساخت پس در بهشت البته پیر نباشد بلکه جوان باشد۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که قبل ازین مزاج من هم مائل بمزاح بود روزے مرا الهام شد که مزاح نباید کرد ؎

روز یکشنبه هشتم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری در حضور شریف گنجور

حاضر گردیدم حضرت ایشان بطرف میر قمر الدین سمرقندی مخاطب شده ارشاد فرمودند که آدمی را باید که اوقات خود را ضائع نماید تضییع اوقات موجب نقصان درجات ست بعد ازان ارشاد فرمودند که پیغمبر صلی الله علیه وسلم نماز تهجد سیزده رکعت با طول قرارت و درازی قومه و جلسه میگذاردند و گاهی نه رکعت و گاہے پنج رکعت بنائ علی اختلاف الروایات والاوقات و بعد از نماز صبح می نشستند حتی که آفتاب بسوی مشرق چندان می برآمد که وقت عصر بجانب مغرب مینماید دران وقت دو رکعت شکر النهار و دو رکعت نماز استخاره میخواندند و دعای فرمودند که الٰهی کاریکه در حق من در دین و دنیا خیر باشد از من سرزد

حرارت محبت الٰہی جوش زد و بے اختیار این شعر خواندند ؎

ہر چند پیر خستہ دل و ناتواں شدم	ہر گہ کہ یاد روی تو کردم جواں شدم

پس برخاستند و بیاران اہل حلقہ توجہ فرمودند ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ سیر الی اللہ عبارتست از انقطاع ساختن تعلقات و گذاشتن آرزوہا و چوں تعلقات بالقطاع رسید و آرزوہا گم گردید سیر فی اللہ شروع گشت ف ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزے حضرت مولانا و مرشدنا و ہادینا مظہر اسرار رحمان مرزا جان جانان علیہ رحمۃ الرحمان بسبب طاری شدن ضعف توجہ موقوف نمودند یاران برائے توجہ آمدہ منتظر عنایت نشستہ بودند پس حضرت مرزا صاحب قبلہ این شعر را خواندند ؎

خضر از حسد بمیرد چو بردی یار با فر	کند آخرین نگاہ و رہ پا بدار گیرد

و بقوت تمام برخاستند و بیاران توجہ فرمودند و ایضاً حضرت ایشاں میر قمر الدین سمرقندی را فرمودند کہ متوجہ شو ما ہمت میکنیم کہ لطائف خمسہ عالم امر و لطیفہ نفس و عناصر ثلثہ تو ہمہ یک شوند بعد ازاں مولوی بشیر محمد و مولوی محمد عظیم و مقبول النبی کبروی کشمیری و میاں محمد جان را ارشاد فرمودند کہ شما ہر چہار اصحاب متوجہ شوید کہ ما توجہ بشما میکنیم کہ لطائف خمسہ شما از لطیفہ نفس متحد شوند و مسافتی بمیان نماند راقم گوید عفی عنہ کہ یکشدن لطائف عبارت است از تمام شدن سیر ہر لطیفہ و ہر یک لطیفہ از آخری اتحادی دارد یعنی انتہاء لطیفہ قلبی و ابتداء لطیفہ روحی بہم چسپیدہ است و قس علیہا البواقی علی سبیل ترتیب اللطائف پس ہر سالکے کہ یک لطیفہ تمام میکند قدم در لطیفہ دیگر می نہد و شروع سیر او مینماید و سلوک مقامات بر دو قسم است یکے سلوک ہر مقام تمام نمودن ست کہ از توجہ مرشد خود از ابتداء سیر مقام یک لطیفہ تا انتہای آں قطع مینماید بعد ازاں بہ سیر لطیفہ دیگر مشغول میشود۔ دوم سلوک مقامات بطور طفرہ است و آں اینست کہ مرشد ہر گاہ بخواہد کہ کارش زود تر بانجام رسد توجہ بلطیفہ اول میکند و ہنوز سیر لطیفہ اول قطع نگردیدہ است کہ انوار لطیفہ ثانی وارد و القا میکند ہمچنیں لطیفہ ثانی قطع نشدہ کہ توجہ بلطیفہ ثالثہ میفرماید علی ہذا القیاس از توجہ خود حظی از ہر مقامی و فیضی و انواری و کیفیتی از ہر جا در باطن سالک القا میفرماید پس آں سالک صاحب

متعلق بصدری گردد و شرح صدر بحصول می انجامد و در ایمانیات محتاج دلیل نشود و نظری بدیهی میگردد و اعتقادی کشفی بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که سبحان الله عجب طریقهٔ علیه حضرت نقشبندیه است رضی الله تعالی عنه که آسان تر است و نافع تر وبعد ازاں در حضور فیض گنجور مذکور نسبت حضرات نقشبندیه رضوان الله تعالی عنهم اجمعین آمد حضرت ایشاں فرمودند که قبل از حضرت خواجه عبدالخالق غجدوانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی نسبت احسان بود و از ایشاں پرداخت این نسبت وحضور و آگاهی رونمود بعد ازاں از جناب حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه طریقه جدیده اظهار گردید که ایشاں تا دوازده روز دعا فرمودند که الهی مرا طریقه عنایت فرما که البته موصل باشد حقتعالی دعائے ایشاں مستجاب گردانید و طریقه آسان تر موصل تر عنایت فرموده . وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بمزار پرانوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی رحمة الله علیه حاضر شده بودم و طلب توجه و امداد از ایشاں نمودم وعرض کردم که شیئاً لله شیئاً لله دیدم بمشاهدهٔ قلبی که یک حوض ست لبالب بار ظاهر که از کنارهٔ آتش آب میریزد و القا شد که سینهٔ تو از انوار عرفان محمدی اینچنیں ملاء است که گنجایش نور از دیگر ندارد و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے بروضهٔ منورهٔ حضرت نظام الدین رفتم و عرض نمودم که توجه بمن فرمائید حضرت نظام الدین اولیاء قدس سره فرمودند که جمیع کمالات احمدی شما را حاصل اند عرض نمودم که نسبت خود هم عطا فرمائید ایشاں توجه فرمودند و از نسبت خود محظوظ ساختند و آثار آں هم در خود یافتم و مشاهده نمودم که رنگ چهرهٔ ایشاں متجلی در صورت من گردید و چهرهٔ من بشکل چهرهٔ ایشاں گشته ؎

من تو شدم تو من شدی من تن شدم تو جاں شدی
تا کس نگوید بعد ازیں من دیگرم تو دیگری

روز شنبه دهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری در محفل فیض منزل حاضر گردیدم

حضرت ایشاں را در اوقات از شدت ضعف قلب طاقت نشستن نبود شخصی عرض نمود که حضرت را کمال ضعف ست تدابیر رفع این بانواع ادویات باید فرمود حضرت ایشاں را

حین حیات مرشد خود خلافت و اجازت را گذاشته حلقه بیعت من بگردان اخلاص خود
انداختند و از پیری بجانب مریدی شتافتند پس چگونه مورد عنایت و مصدر رحمت نباشند.
و ایضاً دران روز تذکره اسمای خواجه‌های نقشبندیه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین آمد
حضرت ایشان فرمودند که خواجه‌های نقشبندیه که ختم ایشان مشهور است هفت اند اول
خواجه عبدالخالق غجدوانی دوم خواجه عارف ریوگری سوم خواجه محمود انجیر فغنوی چهارم
خواجه علی رامتینی پنجم خواجه بابای سماسی ششم خواجه امیر کلال هفتم خواجه بهاءالدین نقشبند
قدسنا الله تعالی باسرارهم

روز پنجشنبه دوازدهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری بنده در حضور عالی
حاضر گردید میر قمرالدین سمرقندی از حضرت ایشان عرض نمودند که حضرت امام حسن و حضرت
امام حسین رضی الله عنهما از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم بودند یا از تابعین حضرت ایشان
فرمودند که از صغار صحاب بودند و حضرت امام حسن رضی الله تعالی عنه حدیث شریف دع مایریبک
الی مالا یریبک روایت از ان سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر فرموده اند و روایت
دعای قنوت که بمذهب امام شافعی میخوانند هم از ان سرور کائنات علیه افضل الصلوة و
اکمل التحیات ساخته اند و آن اینست اللهم اهدنی فیمن هدیت وعافنی فیمن عافیت
وتولنی فیمن تولیت وبارک لی فیما اعطیت وقنی شر ما قضیت انک تقضی
ولا یقضی علیک وانه لا یذل من والیت ولا یعز من عادیت تبارکت ربنا وتعالیت
استغفرک واتوب الیک. پس روایت دو حدیث از حضرت امام حسن رضی
الله تعالی عنه آمده است بعد از ان حضرت ایشان فرمودند که از حضرت فاطمة الزهرا
رضی الله تعالی عنها که روایات حدیث قلیل آمده اند سببش اینست که بعد از پیغمبر علیه تحیات الملک
الاکبر زیاده از شش ماه بقید حیات نماندند و از کاشف اسرار تحقیق امیرالمومنین ابوبکر الصدیق
رضی الله تعالی عنه هم روایات احادیث ازین سبب کم اند که عمر ایشان هم بعد ارتحال جناب
پیغمبر علیه صلوات الله الملک الاکبر زیاده از دو سال وسه ماه بلوح حیات خط طوالت نکشید
و از حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه که روایات احادیث بسیار آمده است سببش این

طفره گویا که هر مقام را بطور اجمال می بیند بعد ازاں تفصیل هر مقام هم بعنایت خداوندی جلشانه حاصل میشود و حضرت ایشاں که باصحاب اربعه بریک شدن لطائف توجه فرمودند معلوم گردید که اول ایشاں را تسلیک لطائف بطور طفره فرموده بودند و الحال به تمامیت سیر هر لطیفه توجه میفرمودند۔

روز چهارشنبه یازدهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری فقیر بحضور آں قبلهٔ برنا و پیر حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند که روزے من و حضرت شاه عبدالعزیز و حضرت شاه رفیع الدین در یک مجلس بودیم اتفاقاً مذکور فضیلت علم بر عبادت آمد شاه رفیع الدین فرمودند که در حدیث شریف که فضل علم بر عبادت آمده است مراد ازاں علم مسائل ست من گفتم که مراد ازاں علم علم باللّٰه ست و علم باللّٰه دو معنی دارد یکے آنکه مستغرق باشد در ذات خدا۔ دوم آنکه واقعات را از قضاء حکیم مطلق و یا فعل قادر برحق بیند۔ بعد ازاں در حضور مذکور فضیلت اولاد حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللّٰه بسره السامی آمد حضرت ایشاں فرمودند که حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی اللّٰه عنه فرموده اند که نسبت من در تمام اولاد من ساری ست و باشد تا زمان قیامت لیکن در بعضی بحین و حیات ظهور مییابد و در بعضی وقت ممات جلوه گر میشود کسی را محرومی ازیں نسبت شریفه نخواهد شد۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که دل من میخواهد که ایں خانقاه حضرت مرشدنا و قبلتنا مولانا مظهر رحماں حضرت جان جانان قدسنا اللّٰه تعالی بسره الاقدس وسیع گردد۔ باز فرمودند که من اهل و عیال ندارم که برائے آں میخواهم مگر خواهش من محض للّٰه است که مردمان برائے طلب حق جل و علا از اوطان خود می آیند و جای استقامت نمی یابند برائے اینها وسعت مکان میخواهم و نیز فرمودند که بعد از من دریں مکان میاں ابوسعید نشینند و بحلقه و مراقبه و بدرس حدیث و تفسیر مشغول شوند پس ازاں فرمودند که خدا داند بعد از من چه طور شود بطور من مانند یا بنهج دیگر بعد ازاں فرمودند که بعضے کساں میگویند که ایں قدر عنایت بر حال ایشاں چراست نمیفهمند که میاں ابوسعید با نصد کس مریدان خود را ترک کرده نزد من آمده اند و قبل ازیں خرقهٔ خلافت از مشائخ دیگر یافته بودند پس در

ف۔ در بیان تقدیر معلق و تقدیر مبرم و تقدیر فی علم اللہ

سبحانہ عن ذالک ومن در پیشانی او لفظ ہو الکافر نوشتہ دیدہ ام پس یاران حلقہ کہ حلقہ بندگی
بگوش اخلاص انداختہ بودند ومریدان طریقہ کہ رخش فدویت بمیدان ارادت تاختہ بودند ازیں
احوال مرید فرید وازترس مآل وعید شدید خائف از زوال ایمان گردیدند آخر الامر عرض
نمودند کہ ہر یک از ماترساں ازیں سخن ست ومتالم ازیں سنخ ومحن چشمے داریم کہ از عین عنایت
نظر فرمایند وازیں ورطۂ ذکارت بکنارۂ امنیت در آرند شخصے از ماکہ مآل کارنا ہنجارش رقمِ
ایں دریائے بلاست وموئے از ماکہ حال کردار ناسزاوارش غواص لجۂ ابتلاست
ارشاد کنند کہ آں ناشاد کیست ونامش چیست چوں انجامش گفتہ آمد نامش ہم لفرمایند
پس آں واقف اسرار رحمانی حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ السامی
فرمودند کہ ایں شیخ طاہر لاہوری ست یاران حیران شدند کہ اوچنیں مرد مغز نہ پوست مطہر
راہ ضلالت گیرد واز نور بظلمت شتابد بعد از ایام معدودہ موافق فرمودۂ آنحضرت
بوقوع آمد کہ شیخ طاہر طہارات اسلام را مبدل از خباثت کفر ساخت وزنار ارتداد بگردن
انداخت چونکہ شیخ استاد حضرتین بودند صاحبزادہا عرض نمودند کہ آنحضرت توجہ فرمایند
کہ شیخ طاہر باز بشرف اسلام مشرف شود حضرت امام ربانی متوجہ گردیدند معلوم شد کہ
در حق او در لوح محفوظ ہو الکافر مرقوم ست باز آنحضرت در جناب الٰہی بتضرع تمام
عرض نمودند کہ الٰہی حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ فرمودہ اند کہ ہیچکس را بر قضای مبرم
دسترس نیست مگر مرا نیز فرمودہ اند کہ اَلرَّجُلُ مَنْ یُّنَازِعُ الْقَدَرَ لَا مَنْ یُّوَافِقُہٗ چوں یکے
از دوستان خود را ایں مرتبۂ کرامت فرمودی من ہم امیدوارم کہ بواسطہ من ایں بلا
برگردد اللہ تعالیٰ دعای ایشانرا باجابت رسانید۔ شیخ طاہر را بشرف اسلام بلکہ بشرف
ولایت خاصہ مشرف فرمود وبمزید قرب خویش امتیازی بخشید بعد ازاں حضرت ایشاں
فرمودند کہ تقدیر بر سہ قسم ست۔ یکی تقدیر معلق ست کہ حق تعالیٰ موقوف ساختہ است آنرا
بدعائی یا بدوائی۔ دوم تقدیر مبرم ست کہ آں موقوف بکسی نیست آنچہ نوشتہ است
بوقوع می آید۔ سوم تقدیر بعلم الٰہی ست جلشانہ کہ آں بلوح محفوظ نہ بطور تعلیق نوشتہ است
دریں ابرام خاصان خدا را عرض نمودن دراں روا است وقول اَلرَّجُلُ مَنْ یُّنَازِعُ الْقَدَرَ لا۔

بود که عمر ایشاں دراز شده بود و هم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روزے از حضرت ابوہریرہ
فرمودند که چادر خود دراز کن ایشاں چادر را دراز کردند پس آنحضرت علیہ افضل الصلوٰۃ و
اکمل التحیات بہر دو دست مبارک خود سہ کرت لوری انداختند و فرمودند که بر سینۂ خود
بمال حضرت ابوہریرہ ہمچناں کردند حق تعالیٰ قوت حافظۂ ایشانرا چناں عطا فرمود که ہیچ
شئ از یادش نرفت چنانچہ ہفت ہزار و پنجصد احادیث ازاں حضرت صلی اللہ علیہ وسلم
روایت کردند پس عرض نموده شد که ازینجا معلوم شد که توجہ و ہمت نمودن ہم مروی از پیغمبر
علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر ہست حضرت ایشاں فرمودند که ازیں القا مفہوم میشود که آں
صدر انبیاء علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلی القای حفظ بسینۂ حضرت ابوہریرہ رضی اللہ تعالیٰ
تعالیٰ عنہ کردند لیکن ہمت نمودن آں ہمای اوج رسالت و عنقای قاف قربت علیہ من
الصلوات اتمہا واکملہا از حدیث دیگر ظاہر و باہر ست که حضرت ابی بن کعب رضی اللہ
عنہ را خطرہ جہالت بدل آمد حضرت امام الانبیا علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلا بہمت دست
مبارک خود بقلب ایشاں زدند فی الحال از قلب ایشاں آں خطرہ مرتفع شدہ از
لوح سینۂ بے کینہ ایشاں آں نقش باطل محو شد و ایشاں گفتند کَانِّی اَنظُرُ اِلَی اللہِ
فرقاً و ہم آں سید اولاد آدم صلی اللہ علیہ وسلم اصحاب دیگر را برائے دفع خطرات ما
سوی دست مبارک خود که رشک ید بیضای موسی بود از سرہ تا ناف کشیدند چناں
اثر اں ہمت ظاہر گردید که تا حین حیات او گاہی ہیچ خطرہ در سینۂ بے کینۂ اش نیامد
وایضاً در حضور فیض گنجور مذکور شیخ طاہر لاہوری که از خلفائے حضرت مجدد الف
ثانی بودند آمد حضرت ایشاں فرمودند که حضرت شیخ طاہر شان عظیم و مرتبۂ فخیم دارند اکثر
اوقات ایشانرا الہام میشد که اے طاہر بگو که قدم من بر مفارق اولیاء اللہ ہست بعد
ازاں حضرت ایشاں فرمودند که روزے مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ بسرہ
السامی در حلقہ نشستہ بودند که از راہ مکاشفہ احوال شیخ طاہر بر آنحضرت ظاہر گشت
فرمودند که مرا معلوم شدہ است که شخصی از حاضراں ایں حلقہ طوق ضلالت بگردن خواہد انداخت
و از راہ ہدایت و صراط ارشاد برگشتہ خود را راہی بادیہ کفر خواہد ساخت عیاذاً باللہ

ازاں آب سر و تر گشتہ بود و کتاب در دست من بود دست بالا کرده او را محفوظ داشتم چو ازاں
آب بیروں آمدم حضرت حماد فرمودند کہ من تمکین شما دیدم و برائے امتحان در آب انداختہ بودم
پس امروز حضرت حماد فرمودند کہ ازاں دستیکہ شما را در آب انداختہ بودم آں دست
من خشک گردیدہ است شما دعا بکنید کہ دست من باز بہ نہج سابق گردد من دعا کردم و ہمراہ
پانصد کس از اولیاء دست بدعا کشادند للہ الحمد کہ مقرون باجابت گشت دو دست حضرت
بطریق سابق صحیح و سالم گردید پس از استماع اینواقعہ شگرف مردمان ہم برہ حضرت غوث
الاعظم انکار ایں امر نمودند و زبان بطعن کشودند کہ تصرفات خود و رحق پیرو مرشد خود ہم
اجرا میسازند حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ ازیں انکار مطلع شدہ ارشاد فرمودند
کہ تا در عرصہ چہل روز جناب حضرت حماد و باس رحمۃ اللہ تعالی علیہ خود از شما خواہند فرمود ناگاہ
خلیفہ حضرت حماد از راہ دور دور رازآمدہ گفت کہ مرا پیر من فرمودہ است کہ آنچہ عبدالقادر
میگویند بجاست بعد ازاں حضرت ایشاں توجہ بیاراں نمودند و بحلقہ و مراقبہ مشغول شدند
پس درہمیں حلقہ نظر فیض اثر بجانب برخوردار سعادت اطوار میاں احمد سعید طال عمرہ کردہ
باخوانصاحب فرمودند کہ ایشانرا توجہ بفوق باید کرد اخوانصاحب عرض کردند کہ حضرت توجہ
فرمایند کہ لطائف خمسہ ایشاں باہم متحد شوند حضرت ایشاں فرمودند کہ اینہا یک میشوند
لیکن شخصی ازیں مجدوی نمی شود۔ مجددی وقتی می شود کہ نسبت کمالات پیدا کند ؛

روز جمعہ سیزدہم جمادی الاولی ۱۲۳۱ ہجری بحضور والا حاضر گردیدم
حضرت ایشاں فرمودند کہ جذبہ از اسم ذات پیدا میشود و کشف راہ سلوک از نفی و اثبات
یعنی اسم مبارک اللہ اللہ از دل بلحاظ مذکور گفتن ممد جذبہ است و کلمہ لاالہ الا اللہ کاشف راہ
سلوک ست و ایضاً فرمودند کہ قبل از حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی بسرہ السامی
وقوف قلبی و نگاہداشت خواطر بود و طریق اسم ذات بریں نہج نبود چنانچہ حضرت پیرو مرشد
من مرا ہم اسم ذات تلقین نفرمودند و بر وقوف قلبی و نگاہداشت اکتفا نمودند لیکن چونکہ از
مکاتیب شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ تلقین نمودن اسم ذات پیدا
و ہویدا است معمول من ہم بریں افتادہ است و سالک را مفید نیز در حصول جذبہ بسیار است

من یوافقه ورق ہیں تقدیر ہست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزے بر روضۂ
منوره حضرت پیر و مرشد خود نشسته بودم و متوجه بطرف نسبت علیه چشتیه شدم دیدم که جناب
حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی تشریف آوردند و
فرمودند که ای صاحب این چنیں بایں نسبتی که از حضرت خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه رسیده
است متوجه باید بود و پرداخت آں باید نمود - و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت
مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنه میفرمودند که حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالے عنه از
چهار کس بیعت نموده بودند و مرا سه کس معلوم اند یکے از والد ماجد خود و حضرت ابوصالح
رحمة الله علیه دوم از شیخ ابوسعید مخزومی قدس سره - سوم از حماد دباس رحمة الله علیه حضرت
حماد کپه ساز بودند لیکن برکبه ایشاں گاہے مگس نمی نشست ایں از جمله خوارق ایشاں بود روزے
شخصے نزد ایشاں آمده اجازت برائے سفر تجارت طلب کرد ایشاں فرمودند که دریں
سفر نقصان مال و جان تو منظور می آید ترک ایں باید بعد ازاں آں شخص بخدمت حضرت
غوث الاعظم آمده اجازت سفر خواست حضرت غوث الاعظم رخصت دادند پس آں شخص
به تجارت رفت چوں از انجا مراجعت نمود و در اثنائے راه در خواب دید که قطاع الطریق
از ہر چہار طرف غلبه نموده اسباب و اموال و اجناس و نقودش همه ربودند و بدن را
از اضراب شمشیر و تیر مجروح نمودند چوں از خواب بیدار شد مال و جان سلامت یافت
قطع منازل و طی مراحل نموده بصحت و عافیت داخل بخانه خود گردید و بعد ازاں بخدمت
حضرت حماد آمد حضرت ایشاں فرمودند که حضرت عبدالقادر جیلانی قضا را از دعا ساختند
و از بیداری بخواب انداختند - و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزے حضرت غوث
الاعظم رضی الله تعالی عنه بر مزار پر انوار حضرت حماد نشسته بودند که یکبار رنگ چهرۂ مبارک
متغیر شد دست دعا برداشتند و تضرع بجناب حق جل و علا نمودند بعد از ساعتی رنگ
چهرۂ ایشاں بحالت اصلی عود نمود برخاستند و فاتحه بروح پرفتوح حضرت حماد خواندند شخصے
ازاں حضرت طلب انکشاف اینحال کرد حضرت غوث الاعظم فرمودند که روزے حضرت
حماد رضی الله تعالی عنه مرا در حوض آب در ایام سرمای شدید انداخته بودند تمام بدن من

صلواۃ اللہ الملک الاکبر عین ذات حضرت خداوندی فہمند و بوحدت وجود قائل اند و نزد ما ازیں کریمہ ایں مشرب ثابت نمیشود زیراکہ حضرت رسالت پناہی ہرچہ از اوامر و نواہی فرمودہ اند ہمہ از حق سبحانہ آوردہ اند پس اطاعت رسول عین اطاعت خداست و احکامی کہ برای آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نازل شدہ اند دو قسم اند بعضی بوحی جلی نزول فرمودہ و آں آیات کلام اللہ ست و بعضی بوحی خفی بر قلب مبارک نزول نمودہ و آنرا حدیث قدسی میگویند پس آنحضرت ہرچہ ارشاد کردہ اند فرمودۂ حق ست سبحانہ۔ ہم دریں محل نقل فرمودند کہ روزے در مجلس حضرت سلطان ابوسعید ابوالخیر قدس سرہ مجمعی از اعیان شہر حاضر بودند و دراں مجمع سیدے از اولاد رسول صلعم نیز تشریف داشتند دریں اثنا مجذوبے مغلوب الاحوال آمد حضرت شیخ آں مجذوب را مقدم از سید نشاندند سید را ایں حرکت ناخوش آمد حضرت شیخ فرمودند و بطرف آں سید خطاب نمودند کہ تعظیم شما از جہت رسول ست و تعظیم ایں مجذوب از جہت خداست۔ لہذا ایں مجذوب را بر شما تقدیم دادم پس حضرت ایشاں ارشاد کردند کہ مرا ایں نقل خوش نمی آید و آں مجذوب کمالیکہ پیدا کردہ بود ہمہ بصدقۂ حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم بود و بتوسط آنحضرت ہیچکس را بحضرت حق راہ نیست: ؎

	توان رفت جز در پے مصطفےٰ		محال ست سعدی کہ راہ صفا	

ہم دریں محل فرمودند کہ حضرت پیر ما مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ فرمودند کہ در حین ادائے نماز در وقت قیام نظر بسجدہ گاہ داشتن عمل مسنون ست و ایں عمل ہر چندیں از تعینات کہ نہ بر وفق سنت واقع شوند بہتر و مفید تر ست و نیز فرمودند کہ طریقہ خواجگانیہ ہرچند اتباع ست لیکن از حضرت شاہ نقشبند رضی اللہ در عمل تقیید تمام بوقوع آمدہ و حضرت مجدد رضی اللہ عنہ ہمیں طریقۂ اتباع سنت را شائع و رائج فرمودہ اند ؎

روز دوشنبہ شانزدہم جمادی الاولیٰ در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ فنا نزد قدما عبارت از بے شعوری ست و فناء الفناء از عدم شعور بے شعوری یعنی چوں عدم شعور ماسوی اللہ در دل شد فنا حاصل گردید و چوں شعور بے شعوری ہم نماند فناء الفناء گشت چنانچہ مولوی جامی رحمۃ اللہ علیہ نیز ہمیں

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که طفلان را که ابتدائے شروع حرف مفردات میکنانند و می گویند که بگو الف زبر اَ زیر اِ پیش اُ معنیش اینست که بالا بیا و زیر آی یعنی پست شو پیش او یعنی پیش او تعالے حاصل اینست که بالا بیا و انا رخود را بگذار که پیش او تعالیٰ انانیت نیست تا خود را فنا نسازی بار بآں بارگاه نیابی تا هستی نیستی و چون نیستی هستی ۞

روز شنبه چهاردهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری غلام بحضور قبله

انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که بزرگے را حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام برای نماز از خواب بیدار ساخت آں بزرگ فرمود که شما را از نماز من چه کار ست حضرت خضر فرمودند که خیز و برائے من دعا بکنید آں بزرگ فرمود شما دعا کنید و رحق من باز من باز حضرت خضر فرمودند که شما بکنید آں بزرگ دعا فرمودند و فر الله نفسیک عنه وایضاً حضرت ایشان فرمودند که کمال اولیا حضور و آگاهی و بیخطرگی ست چنانکه فرموده اند آخر کار انتظار ست و حاصل کار انتظار و حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی فرموده اند که کمال آنست که انتظار هم نماند چنانکه استهلاک انتظار در علم حضوری میشود و در کمال قرب انتظار نمیماند مثلاً شخصے دست خود از پس پشت برآورده مقابل روے خود میکند انتظار ست و چون بر و ملک دیده می نهد انتظار و مشاهده نمیماند وایضاً حضرت ایشان فرمودند که هر شخصی را علم النفس خود ست لاکن علم علم نیست وایضاً فرمودند که حضرت شیخ آدم بنوری رضی الله تعالیٰ عنه در احوال حضرت پیر و مرشد خود مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی نوشته اند که از توجه اکابران طریقت در دل سالک توجهی پیدا میشود واز توجه مرشد من زوال توجه از دل می شود شتان ما بینهما فافهم ـ و هم حضرت ایشان درین باب فرمودند که حدیث شریف ست کان الله فی عماءٍ (فرق ست میان هر دو) حصول این دولت عظمے و موهبت (بود خداوند تعالی یعنی قبل خلق مخلوقات در ابر سفید) کبری در کمالات میسر میشود ۞

روز یکشنبه پانزدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ هجری بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم

حضرت ایشان فرمودند که از آیه کریمه مَنْ یُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ[1] بعضے اکابران طریقت که بتوحید وجودی قائل اند سند خود را گرفته اند حضرت ایشان یعنی پیغمبر را علیه

[1] ترجمه ـ هر که اطاعت کند رسول را پس بدرستی که اطاعت کرد خدائے را ـ

بزرگ رسیدند آں بزرگ فرمودند آں ہر دو کسان را کہ شما نزد من برائے امتحان آمدہ اید مسئلہ
شما اینست و جواب شما این مسئلہ ہر یک جواب ہر یک فرمودند بعد ازان یک کس را فرمودند
کہ تو در دنیا غرق باد۔ چناں شد و یک کس را فرمودند کہ ایمان تو سلب کردہ شد اتفاقاً آں
شخص عقد خود از دختر امیر نصرانیاں نمود و نصاری شد بوقت نزع او را گفتند کہ تو عالم
و حافظ کلام اللہ بودی چیزے یاد داری گفت ہمہ فراموش از دلم گردید مگر یک آیت
یاد دارم و آں اینست رُبَمَا یَوَدُّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا لَوْ کَانُوْا مُسْلِمِیْنَ ط پس آن بزرگ حضرت
غوث الاعظم را فرمودند کہ شما للہ درینجا آمدہ اید مرتبہ شما بسیار بلند خواہد شد و می بینم کہ شما
بر منبر استادہ خواہند گفت کہ قَدَمِیْ ہٰذِہٖ عَلٰی رَقَبَةِ کُلِّ اَوْلِیَاءِ اللّٰہِ۔ و ایضاً حضرت ایشاں
فرمودند کہ حضرت حماد دباس ہم حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ را نیز ہمیں بشارت دادہ بودند
و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت غوث الاعظم شیرخوار بودند در رمضان مبارک روزہ
میداشتند بعد ازاں در حضور دو کس برائے بیعت آمدند حضرت ایشاں یک را بطریقہ
قادریہ و یک کس را در سلسلہ نقشبندیہ بیعت نمودند و فرمودند کہ اکثر از آبا و اجداد من متوسل
سلسلۂ علیہ قادریہ بودند من ہم از پیر و مرشد خود بیعت در ہمیں سلسلہ کردہ ام لیکن سلوک
طریقہ نقشبندیہ نمودہ ام و ہر کس کہ دریں طریقہ علیہ مجددیہ بیعت نماید خواہ سلسلہ قادریہ
خواہ نقشبندیہ خواہ چشتیہ خواہ سہروردیہ ذکر و مراقبات طریقہ نقشبندیہ او را تلقین فرمایند
کہ عمل ایں اکابراں بر طریقہ نقشبندیہ است۔ و ایضاً فرمودند کہ چہار انہار اسرار الٰہی دریں
طریقہ مجددیہ جاری اند دو از ان نقشبندی اند و یک قادری و نیم چشتی و نیم سہروردی و
ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ جناب حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند و حضرت غوث
الاعظم محی الدین جیلانی و حضرت خواجہ معین الدین چشتی و حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی
رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین ہر یک ازیں اکابراں مصدر اسرار الٰہی ست و مظہر انوار نامتناہی
یک را بر دیگرے فضل دادن نشاید و کمال یکے را فوق کمال دیگرے دانستن زیبا نمی نماید
مثل ایں بزرگواراں مثل آئینہ ہاست کہ مختلف الالوان باشند مثلاً چہار آئینہا اند کہ
یکے سرخ ست و دوے سبز و سومی زرد و چہارمی سفید و در ہر یک عکس آفتاب متجلی ست

سلہ ترجمہ قدمی من بر گردن جمیع اولیاء خدا ست

فرموده اند وسالک را اجازت طریقه دادن هم برین مقام مقرر ساخته اند - بعد ازان شیرینی
طلبیدند و مولوی شیر محمد صاحب را اجازت طریقه دادند و خرقه و کلاه مبارک خود پوشانیدند و
وفاتحه بارواح بزرگان طریقه علیه نقشبندیه خوانده استمداد از پیران خواستند و بسیار
دعا در حق ایشان نمودند - وایضاً دران اثنا حضرت ایشان فرمودند که محل اجازت این
طریقه شریفه مجددیه ادنی بعد از تصفیه قلب ست که چون در قلب حضور دوام آگاهی و بیخطرگی
حاصل شد قابل اجازت تلقین طریقه گشت بعد ازان بعد از تزکیه لطیفه نفس نیز محل اوسط
اجازت ست چنانچه من اکثر سالکان را بعد از تزکیه نفس اجازت طریقه میدهم بعد ازانچون
سالک نسبت کمالات پیدا میکند قابل خلافت شود پس اول محل اجازت قلب ست
وثانی نفس وثالث حصول نسبت کمالات وگاهی بعضے کاملان ناقص را هم اجازت
طریقه میداوند - چنانچه خواجه خواجگان خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه وارضاه عنا
اجازت طریقه حضرت مولانا یعقوب چرخی را داده بودند وفرموده بودند که آنچه از من
بتو رسیده است بمردم برسان پس کار ایشان بعد از انتقال حضرت خواجه بخدمت حضرت
علاء الدین عطار بانتها رسید - وایضا حضرت ایشان فرمودند که امروز کسے از غیب
بمن گفت که زود نیاز حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه وارضاه عنا باید کرد پس شیرینی
طلبیده نیاز نمودند:

روز سه شنبه هفدهم جمادی الاولی ۱۲۳۱ سنه هجری غلام بحضور قبله
خاص وعام حاضر گردید حضرت ایشان قلبی وروحی فداه ارشاد فرمودند که حضرت غوث
الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر جیلانی رضی الله تعالی عنه خرد سال بودند دران عهد یک
عارف کامل وغوث وقت در بغداد بود که گاهی از منظر مردمان غائب می شد - وگاهے حاضر
حضرت غوث الاعظم برای زیارت آن بزرگ لله رفتند در اثناء راه دیگر شخصے ملاقی شده
گفت که شما بکجا میروید ایشان فرمودند برائے زیارت آن بزرگ - آن شخص گفت من نیز
درانجا میروم وامتحان کمال خواهم کرد پس شخصے دیگر ابن سقه آمد وگفت که من هم بنزد آن بزرگ
میروم ویک مسئله پرسم که جواب از آن نیاید - چون حضرت غوث الاعظم مع آن دو کسان بخدمت

میرود خاک ست وقیم آں باد واز ہر ذرہ خاک معیت ذاتی باد ست والا خاک بیکار محض
است بدون باد حرکت ایں غیر ممکن ست و باد ہست ست نیست نما و خاک نیست ست ہست
نما کہ باد در صورت بنظر نمی آید و معنی فاعل ست و خاک بنظر می آید در ظاہر و بباطن بحرکت و
لاشی ست و ہم چنیں روح ست کہ قیم جسم ست و ہست ست نیست نما و جسم نیست ست ہست
نما و ہر ذرہ جسم از حرکت روح متحرک ست والا جسم بیکار محض ست و معیت روح از ہر
ذرہ ذرہ جسم ثابت ست و ہمچنیں واجب الوجود ست کہ قیم جمیع ممکنات ست و بدون تحریک
واجب حرکت یک ذرہ از ذرات ممکنات غیر ممکن ست کہ قیوم ہمہ عالم اوست پس معیت
ذاتی ثابت شد. واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلہا ؛

روز پنجشنبہ نوزدہم جمادی الاولی ۱۳۳۱ھ فقیر در محفل فیض اکسیر حاضر
شد حضرت ایشاں فرمودند کہ شخصے قابل پیری و لائق مسند نشینی ارشاد وقتی شود کہ علم مسائل
ضروری دارد و مقامات عشرہ صوفیہ کہ توکل و قناعت و زہد و صبر و غیرہا اند حاصل باشند
و اجتناب از صحبت ارباب دنیا لازم گیرد و از صحبت مشایخ کرام فیضہا دریافتہ باشد
صاحب کشف باشد یا ادراک از خطرۂ ماسوی اللہ پاک بود ظاہر بشریعت آراستہ و
باطن بطریقت پیراستہ باشد۔ بعد ازاں فرمودند کہ ما احوال خود چہ دانیم کہ بموجب
مقولہ عراقی ست ؎

بزمیں چو سجدہ کردم ز زمیں ندا برآمد	کہ مرا خراب کردی تو بسجدۂ ریائی
بطواف کعبہ رفتم بحرم رہم ندادند	کہ برون در چہ کردی کہ درون خانہ آئی

روز جمعہ بستم جمادی الاولی ۱۳۳۱ھ بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں
ارشاد فرمودند کہ در کشف احتمال خطا و صواب ہر دو ست و وجدان محتمل خطا نیست بمثلاً
شخصی از دور صورت چہار پایہ دید۔ دانست کہ شیر ست و فی الحقیقۃ آں شیر نیست بلکہ چہار
پایہ دیگر ست و یا آب دید و آں شراب بود پس مثال اہل کشف اینست و وجدان مثل
دریافتن ہوا کہ بنظر نمی آید و حرارت و برودت آں محسوس میشود دریں ادراک احتمال
خطا نیست۔ پس حضرت ایشاں فرمودند کہ مرا ادراک وجدانی صحیح عنایت فرمودہ اند کہ از

وشعشان وانوار وحدت شمس ہویدا پس در پرتو آفتاب ہمہ مساوی اند اگرچہ تغایر در رنگ ست اما در فیض آفتاب ہر یک از دیگرے ہم سنگ ست۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ جملہ مردمان چہار قسم اند۔ یکے نامرد انند و آں طالب دنیا اند۔ دوم مردانند و آں طالب دنیا و عقبیٰ اند۔ سوم مردانند کہ آں طالب عقبیٰ مع لقا اند۔ چہارم جوانمردانند و آں صرف طالب دیدار خدا اند از دنیا و آخرت کاری ندارند چنانکہ بزرگے فرمودہ است۔ ؎

ما در دو جہاں غیر خدا کار نداریم	ما یار بجز حضرت جبار نداریم
مستانہ خدائیم سر و پائے برہنہ	حاجت بکسی جبہ و دستار نداریم

و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزی در مشاہدہ دیدم کہ حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ در مکانے نشستہ اند حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہم در راہ آں مکان تشریف دارند خواستم کہ در حضور پر نور خواجہ روم چوں حضرت غوث الاعظم را دیدم از پاس ادب در انجا استادم و بخدمت حضرت خواجہ رفتن مناسب ندانستم حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرا دیدہ۔ بصد الطاف فرمودند کہ چہ مضائقہ است بروید۔ بخدمت خواجہ پس خوش شدم و بحضور خواجہ حاضر گردیدم و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ دریں طریقہ شریفہ نقشبندیہ محرومی نیست و ہر کہ بدبخت ازلی باشد دریں طریقہ داخل نمیشود و ہر کہ در طریقہ آمد او محروم ازیں نسبت نخواہد رفت ؁

روز چہار شنبہ بستم جمادی الاولیٰ ۱۲۳۱ ہجری۔ فدوی بحضور عالی حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ دائرہ اول کہ بر سالک مکشوف میشود دائرہ امکان ست و دراں مراقبہ احدیت می کنند۔ و دائرہ ثانی دائرہ ولایت قلبی ست کہ آنرا ولایت صغریٰ نامند و دراں دائرہ مراقبہ معیت میکنند دائرہ ثالث دائرہ ولایت کبریٰ ست کہ متضمن سہ دائرہ و یک قوس ست و دریں دائرہ اولیٰ ولایت کبریٰ مراقبہ اقربیت میکنند و دریں جا مورد فیض نفس ست باشرکت لطائف عالم امر و در دو و نیم دائرہ مراقبہ محبت میکنند و مورد فیض دریں جا لطیفہ نفس ست فقط و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ معیت ذات حضرت حق سبحانہ باہمہ عالم نزد علما علمی است۔ و نزد صوفیہ معیت ذاتی ست۔ و ہم بریں مثالی فرمودند کہ گرد بادیکہ بسوی آسمان

مجلس از ظلمت دل آسوده	صحبت او سم قاتل آمده
هرکه غافل یکدم از یاد خداست	ساعتی با او نشستن نارواست

وایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت فانی فی الله خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه عنایت نامهٔ خود بحضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نوشته بودند متضمن این احوال که درینولا یاران طریقه ما در مقامی بند شده اند عروج واقع نمیشود حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نیاز نامه در جواب این نوشتند که یارانرا فرمایند که کثرت اشغال ومراقبات وتهلیل وتسبیح وتلاوت ونوافل نمایند تا عروج واقع شود ۵

کثرت اشغال دل را واکند	آن خیال قدسوی بالا کشد

روز یکشنبه بست و دوم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ غلام مع اخوالصاحب ازان قبله انام مرخص گردیده بزیارت تخت شریعت حضرت قبلهٔ عالم خواجه محمد زبیر معرض عن غیر رفته بود ازین باعث از کلام فیض نظام آن هادی خواص وعوام مستفیض نگردید. مگر بزبانی مولوی صاحب شاه محمد عظیم سلمه الله سبحانه شنیدم که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که شخصے روزے بصحبت ما آمد توجه نمودم هیچ اثری در ادراکش نیامد روز دیگر توجه نمودم. آن روز هم اثری خود نیافت روز سوم چون توجه کردم ذکر قلبی او غلبه نمود دست برقلب خود نهاده آه کشید وگفت که دل من الله الله میکند واز کثرت شوق دل خود بدست گرفته بوسه می داد و فرحان وشادان میشد بعد ازان حضرت ایشان این شعر فرمودند ۵

ازان تیغی که آبش شست جرم کشتگانش را	ربودم دل نشین زخمی که می بوسم دهانش را

روز دوشنبه بست سوم جمادی الاولی چون اخوالصاحب واین عاصی از زیارت تخت شریف مراجعت نموده بحضور فیض گنجور حاضر گردیدند. حضرت ایشان فرمودند که به تخت شریف مراقبه کرده بودید عرض نمودیم که به تخت شریف متوجه شده نشسته بودیم بسیار برکات وانوار مشاهده نمودیم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که برکات آنجا چه بیان نموده شود که حضرت قبله عالم قطب ارشاد در عهد خود بودند ونام ایشان عبد الملک بود وهرکس که این منصب دارد نام او همین باشد. بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که ماهم تا قوتے دریا

نزدیک و دور و پیش و پس و احیا و اموات ادراک انوار و نسبتها حاصل میشود و بعد ازاں
خطاب به بنده کرده فرمودند که تو مطالعه رسائل پیران نقشبندیہ مثل فقرات حضرت خواجه
احرار رضی اللہ عنه و رشحات وغیره کرده بنده خاموش ماند فرمودند که بزرگان ایں سلسله
ہمیں حضور و جمعیت را در کتب خود بطالبان ترغیب می فرمایند و بگرمی و ذوق و شوق چندل
اعتبارے نهاده اند۔

روز شنبه بست و یکم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ بنده بحضور فیض گنجور حاضر
گردید اخوانم از حضرت ایشاں عرض نمودند که من خوابی دیده ام که آں قبله از من می پرسند
که توچوں تلاوت کلام اللہ میخوانی دیوارها از پا می افتند یا نی پس من در خواب عرض نموده
ام که بوقت خواندن قرآن مجید فیض و برکت نازل میشود لیکن دیوار ہا نمی افتند و انہدم جدارانه
کسے اکابر ما سبق ہم مروی نیست حضرت ایشاں میفرمایند که از آیه کریمه تِلْكَ الدَّارُ
الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا ہمیں معنی مفهوم می شود
حضرت ایشاں تعبیر ایں واقعه چناں ارشاد کردند که مراد از دیوارها ہستی سالک است
یعنی باید که بوقت تلاوت کلام اللہ قاری از ہستی و انانیت خود تہی شود و دیوار بشریت و
و انانیت خود را از بیخ و بن بر کند و معنی این کریمه بایں طور تاویل کرده شود که کمال قرب حضرت
حق دریں دار الآخرت کسانے را عطا می کنم که اراده بکبر بشریت و علو انانیت خود در زمین وجود
نکرده اند و فساد صفات ردیه و اخلاق دنیه اختیار نفرموده و ایضاً حضرت ایشاں ارشاد
فرمودند که حالات صوفیاں خانقاه معلوم بکنید که ہر کس چه قدر وقوف قلبی میکند و چه مقدار
تہلیل لسانی بالحاظ معانی میخواند و اسم ذات قلبی و زبانی چنداں بمداومت مینماید و درود
و استغفار و تلاوت کلام اللہ مجید بچه اندازه در دیساز و و لیل و نهار را بچه اطوار میگزارد
و اوقات را بچه عنوان منضبط میدارد پس ہر که مصروف ایں کار و مالوف ایں اذکار باشد
او را در خانقاه دارند و الا بیرون سازند که قابل صحبت فقرا و لائق ہمت اولیا
نیست ۔

رافتا ہر کس که در لیل و نهار — نیست در ذکر خدا مصروف کار

کی راضی میشود ؎

ہر کہ زمین خودی قطع کند بہر دوست	او چہ کند ملک را ملک خدا ملک اوست
گیرم کہ سریرت از بلور و ریشم ست	سنگے داند ہر آنکہ او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب	در دیدۂ بوریا نشیناں پشم ست

وایضاً شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند کہ آں معین الدین دیگر بودند کہ بابت آراضی ملک نزد سلطان آمدہ بودند وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت عارف کامل شیخ آدم بنوری رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ہر کسی را کہ دست گرفتہ مصافحہ بیعت نمودند ہمونوقت او را بمقام فنائے قلبی میرسانیدند۔ روزے در حضور ایشاں شخصے فاسق آمد و گفت مرا بیعت فرمایند ایشاں فرمودند کہ اول ظاہر خود را بشریعت نبوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام آراستہ نما بعد ازاں بخدمت ما درآئی۔ آں مرد بیدل شدہ رفت ایشاں را الہام شد کہ چہ کارے کردی کہ طالب ما را از در خود محروم راندی و تلقین نساختی ایشاں شخصے را فرمودند کہ زود آں مرد را بیارید آں شخص نزد آں مرد بسرعت تمام رفت و گفت بیا حضرت شیخ ترا می طلبد آں مرد گفت من نمی آیم پس شخصے دیگر را حضرت شیخ فرستادند آں مرد نیامد آخر الامر شخصے را حضرت شیخ فرمودند کہ در گوش آں مرد از طرف من لفظ مبارک اللہ بگوئید آں شخص دواں نزدیک آں مرد رسید و گفت کہ ایستادہ باش کہ من یک سخن از تو خواہم گفت آں مرد قدرے توقف نمود آں شخص در گوش او گفت کہ حضرت شیخ آدم ترا لفظ مبارک اللہ فرمودہ اند بمجرد شنیدن ایں اسم شریف آں مرد را خرق حجب گردید و ولایت نقشبندی حاصل گشت وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ آدم بنوری قدس سرہ۔ ہر کہ را مرید میکردند بوقت بیعت ہموں ساعت بفنائے قلبی رسانیدندی ؛

روز سہ شنبہ بست چہارم جمادی الاولیٰ غلام در حضور فیض گنجور آں قبلہ خواص و عوام حاضر گردید دراں وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی محبوب سبحانی واقف اسرار مقطعات قرآنی کاشف رموز متشابہات فرقانی مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی بود دراں نوشتہ بودند کہ شخصے از حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ سوال کردہ بود کہ مرشد کامل مکمل سالک را از یک ولایت بسوئے ولایت دیگر میبرد

بود وتوانائی دراعضا پیاده درمجلس عرس حضرت قبلہ عالم معروض عن غیر خواجہ محمد زبیر رضی
اللہ تعالیٰ عنہ حاضر میشدم روزے درعرس حاضر شدہ بودم کہ مشاہدہ نمودم حضرت قبلہ عالم
را وایشاں بمن ارشاد فرمودند کہ کثرت عبادت بکنید کہ دریں راہ تعبدی باید تا دراز تصرفی
بکشاید بعد ازاں درحضور درس مکاتیب شریف حضرت امام ربانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ
السامی شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ ایں معارف بسیار بلند اند از فہم عرفا واز عقل عقلاء
الوراء اند بعد ازاں فرمودند کہ حالِ ما در فہم ایں مکتوبات قدسی آیات مثل شخصی ست کہ از سکان
ولایت فارس بود وامی وناخواندہ محض بود وضو کردہ روبقبلہ نشستہ کلام مجید کشادہ انگشت
برسطرہا میدوانید وگفت الٰہی راست گفتی درسفتی و درسفتی وایضًا درمکاتیب شریف
مذکور عدمیت وفنا، انا ودیدن خود وصفات خود را از اصل وخود را عدم محض یافتن آمد حضرت
ایشاں از مولوی صاحب حاوی فروع واصول واقف معقول ومنقول مولوی شیر محمد صاحب
سلمہم اللہ تعالیٰ پرسیدند کہ شمارا اینحال دست میدہد ایشاں عرض نمودند کہ گاہے از
عنایات حضور ایں احوال می آید کہ جمیع صفات خود از خود مسلوب می یابم بلکہ وجود خود راہم
معدوم محض می یابم حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں ایں احوال از عنایت الٰہی دوام پذیرد
فنا نفس حاصل گردد۔ وایضًا حضرت ایشاں فرمودند کہ معارف کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی
اللہ تعالیٰ عنہ بیان فرمودہ اند احدی من الامت اظہار نساختہ است وایضًا حضرت ایشاں
فرمودند کہ حضرت خواجہ عبید اللہ احرار علیہ رحمۃ الغفار فرمودہ اند کہ انا الحق گفتن آسان ست
دور شدن انا مشکل ست

انا الحق گفتن آسان ایدل ست ایں
انا را دور کردن مشکل ست ایں

وایضًا حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت فخر الواصلین خواجہ معین الدین حسن چشتی سنجری قدس
سرہ بعد از ہفت روز طعام میخوردند واستنجا ووضو می ساختند پس در تمام ہفتہ احتیاج وضو نمیشد
ودر گورستان سکونت می داشتند چوں بہندوستان تشریف آوردند قبولیت خداوندی زیادہ
از حد گردید وآنکہ میگویند کہ ایشاں برائے اراضی ملک خود نزد بادشاہ ہندوستان تشریف
آوردہ بودند خلاف عقل معلوم میشود چراکہ اینچنیں تارک دنیا ملتجی اغنیا کی گردد واز تصرف اراضی

حضرت ایشاں قبلہ درویشاں ارشاد فرمودند کہ صاحبِ مقام ولایت کبری کہ خصائل رزائل او مبدل بحسنات گردیدہ وفنا را ناحاصل شدہ وبشرح صدر واسلام حقیقی رسیدہ است اورا حاجت استخارہ نیست چراکہ درانوقت کار اوعین رضای مولاست کہ خود معدوم محض گردیدہ ونیست شدہ است۔

روز پنجشنبہ بست وششم جمادی الاولیٰ غلام بحضور آں قبلۂ انام حاضر گردید شخصے برائے بیعت نمودن حاضر گردیدہ بود حضرت ایشاں قبلۂ درویشاں قلبی وروحی فداہ ازاں شخص پرسیدند کہ درکدام طریقہ شریفہ ارادہ بیعت داری آں شخص عرض نمود کہ در طریقہ علیہ قادریہ حلقہ بندگی درگردن اخلاص انداختہ بیعت خواہم نمود حضرت ایشاں شیرینی طلبیدہ فاتحہ بردرح پرفتوح سید الاولین والآخرین علیہ افضل صلوۃ المصلین وازکی سلام المسلین ودرروح طیبہ حضرت غوث الاعظم سید محی الدین عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ وبارواح پیران ایشاں تابہ آں سرور علیہ صلوۃ اللہ الملک الاکبر نام بنام ومتوسلان طریقہ ایشاں تا بحضرت مولانا وقبلتنا وہادینا مظہر رحمان حضرت مرزا جان جاناں رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین خواندند بعدازاں ہر دودست آں شخص بہردودست مبارک خود بطور مصافحہ گرفتہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ سہ بار وکلمۂ طیبہ دوبار وکلمۂ شہادت یکبار خوانیدند وبعدازاں دعا بجناب الٰہی بتوسل پیران طریقہ قادریہ برائے کشود کارہائے دینی ودنیوی آں شخص وجمیع یاران حاضر وغائب وجمیع مومنان فرمودند پس ازاں ذکر قلبی ونگہداشت خواطر ووقوف قلبی ومراقبہ احدیت کہ معمول طریقہ علیہ نقشبندیہ است تلقین فرمودند ومعمول جناب حضرت ایشاں ہمیں ست کہ طالب درہر طریقہ کہ بیعت نماید اذکار ومراقبات طریقہ علیہ نقشبندیہ تلقین میکردند چنانچہ عنوان خاندان مجددیہ برہمیں قرار یافتہ است کہ داخل در ہر سلسلہ میکنند وسلوک وتسلیک طریقہ شریفہ نقشبندیہ می فرمایند بعدازاں حضرت ایشاں شخصے دیگر را درطریقہ شریفہ نقشبندیہ بیعت فرمودند بہ نہج سابق وبرشیرینی فاتحہ بارواح سلسلۂ نقشبندیہ خواندند صرف سہ بار اللہم اغفرلی کلما اذنبت من ذنوبی وتب علی حتی الی عندی من کلی خوانیدند ودعا فرمودند کہ اللہم اجعل للمتقین اماما وہم دعا نمودند کہ الٰہی ازنسبت شریفہ حضرت خواجہ بہاءالدین نقشبند رضی اللہ عنہ ایں شخص را حظ وافر عنایت فرما

یاوراں ولایت کہ مقام اوست ترقیات می بخشند حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ در جواب نوشتہ
بودند کہ از یک ولایت بولایت دیگر بردن معلوم الوقوع نیست مگر در حصول ولایت از توجہات
مرشد ترقیات واقع می شود انتہٰی کلامہ الشریف۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ در اوائل حال ایں مکتوب نوشتہ اند بعد ازاں آنحضرت قدس سرہ
در مکتوب دیگر ارقام فرمودہ کہ شیخ کامل از یک ولایت بولایت دیگر میبرد چنانچہ حضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ عنہ خود صاحبزادہ کلاں یعنی مظہر تصدیق و مورد تحقیق کاشف استار و قائق واقف
اسرار حقائق وارث الانبیاء والمرسلین سید الاصفیاء والصدیقین عالم عال فارق بین الحق والباطل
مفخر الخلائق شیخ محمد صادق علیہ رحمۃ اللہ الخالق را توجہ و ہمت فرمودہ از مقام ولایت موسوی
بولایت محمدی علی صاحبہا الصلوات والتحیات رسانیدند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ
شیخ الشیخ ما اعنی قطب الاقطاب غوث الشیخ والشاب عارف آگاہ مجاہد فی سبیل اللہ سیاح
بحار لاہوت طیار جوّ ہاہوت قطب حی الوجود سالک صراط المقصود مرکز دائرہ خلت و قیومیت
مورد فیض محبت و محبوبیت العابد الزاہد شیخ محمد عابد رضی اللہ عنہ و ارضاہ عنا جناب قیوم
الزماں محبوب رحماں شمس فلک ولایت نجم سماء ہدایت غواص لجہ ہویت سیارہ معارج الوہیت
عنقار قاف قربت طاؤس ریاض محبت مظہر برکات یزداں حضرت مولانا و قبلتنا و ملاذنا
میرزا جان جاناں علیہ الرضوان از ولایت موسوی توجہ فرمودہ بولایت محمدی علی مصدرہا
الصلوۃ والسلام رسانیدند و ہم جناب پیر و مرشد ما مشاہدہ نمودند کہ ما مقابل جناب سید البشر
علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر نشستہ ام پس دیدم کہ درجائیکہ من بودم آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم تشریف دارند و در مقامیکہ آنحضرت علیہ الصلوات والتسلیمات تشریف داشتند
من ہستم بعد ازاں دیدم کہ در ہر دو جا آں بدر الدجی علیہ صلوات اللہ الملک الاعلی نشستہ اند
من در ہیچ جا نیستم بعد ازاں مشاہدہ نمودم کہ در ہر دو مقام من ہستم۔

روز چہار شنبہ بست و پنجم جمادی الاولی ایں عاصی پر معاصی بمحفل
فیض مشاکل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ طالبے کہ پیش شیخ بیاید باید کہ اول استخارہ
کردہ او را داخل طریق سازد پس عرض نمودہ شد کہ ہر شیخ را حاجت استخارہ نمودن ست یا نے

تجلی شاید کہ ظہور روح پر فتوح جناب سید البشر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر گردیدہ است و یا روح پاک حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ راقم ایں سطور گوید عفی عنہ کہ ایں خاصہ حضرت ایشان ست کہ در اکثر اوقات تمام مکان شریف معطر می شد و اہل مجلس می شمیدند خوشبو مانند عطر خس۔ و ایضاً دراں روز در خانقاہ عرض اشتباہ قضیہ در بعضے مردمان بوقوع آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ روح پاک جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ تشریف آوردہ ارشاد فرمودند کہ در خانقاہ ہر کہ قضیہ نماید اورا بیروں باید ساخت

روز شنبہ بست و ہشتم جمادی الاولیٰ غلام بحضور آں قبلہ انام حاضر گردید درس مکتوبات قدسی آیات دراں وقت شروع شدہ بود و معمول حضرت ایشاں مدام ہمیں بود کہ کلام فیض نظام حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعد از عصر خواندہ می شد پس حضرت ایشاں متوجہ شدہ در مراقبہ نشستہ سماع مکتوبات شریفہ مینمودند و بزبان گوہر فشان ارشاد نمودند کہ من ازیں مکتوبات قدسی آیات فیض اخذ می نمایم چنانکہ مریدان از پیران خود اخذ فیوض و برکات می نمایند و ایضاً فرمودند کہ سبحان اللہ چہ تقدیس و تنزیہ حضرت حق جل جلالہ بیان فرمودہ اند کلام ایشاں ورائے بیان انسانی ست الحق کہ سراسر الہام ربانی ست چوں کلام شریف فیض نظام آنقبلہ انام اینچنیں ہادی خواص و عوام ست متکلم را بریں قیاس باید نمود فصاحت و بوصف و سپاس او باید پرداخت ؎

نیست پیغمبر ولے دارد کتاب	من چہ گویم وصف آں عالیجناب

بعد ازاں حضرت ایشاں برائے توجہ فرمودن متوجہ بحلقہ مستفیدان طریقت کہ حلقہ اخلاص بگردن ارادت داشتند می گشتند چوں نظر فرمودند کہ مجمع معتقدان با اخلاص و مخلصان با اختصاص بیشمار ست کہ مردمان از سمرقند و بخارا و غزنی و تاشکند و حصارو قندہار و کابل و پشور و ملتان و کشمیر و لاہور و سرہند و امروہہ و سنبھل و بریلی و رامپور و لکھنؤ و جایس و بھرائچ و گورکھپور و عظیم آباد و ڈھاکہ و بنگالہ و حیدرآباد و پونہ و غیرہا بطلب حق جل و علا اوطان خود گذاشتہ آمدہ بودند و حضرت ایشاں را دراں ایام ضعف بسیار بود ارشاد کردند کہ باری مردمان مقرر شود کہ کس اشخاص را در حلقہ صبح اختصاص کنید و کس را در حلقہ عصر و بقیہ مردماں را

وآں شخص دراں وقت اثرے تمام درخود ازاں نسبت شریفہ یافت وبسیار برکات وفیوض مشاہدہ کردے نگاہِ پاکباز اں کیمیاست ٭

روز جمعہ بست وہفتم جمادی الاولی فدوی درحضور پرنور حاضر گردید

حضرت ایشاں شخصی را نصیحت ادای صلوۃ میفرمودند کہ نماز را باخشوع وخضوع باطمانینت قومہ وجلسہ کہ در مذہب امام ابوحنیفہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ واجب ست ودر بعضی مذہب فرض باید خواند و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ شخصی از صحابہ درمسجد نماز بے طمانینت قومہ وجلسہ خواندہ در حضور آں سرور صلی اللہ علیہ وسلم آمدہ گفت السلام علیک یا رسول اللہ آنحضرت جواب سلام دادہ فرمودند کہ نماز بخواں وبیا باز آں شخص نماز بطریق سابق ادا کردہ بحضور حاضر شد باز آنحضرت علیہ الصلوۃ والتحیات فرمودند کہ نماز بخواں کہ تو گویا نماز نخواندہ باز آں شخص نماز خواند باز فرمودند کہ صلّ فانک لم تصلّ پس آں شخص عرض نمود کہ یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم نمازیکہ مرا یاد بود خواندم آں سرور علیہ تحیات الملک الاکبر اور اصلوہ باطمانینت قومہ و جلسہ تلقین فرمودند بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ شخصے درخواندن یک نماز اجر دہ نماز می یابد ومردی اجر نہ نماز ومردی اجر ہشت نماز ہمیں نہج کسی اجر یک نماز می یابد و کسی می خواند وہیچ اجر نمی یابد پس معلوم شد کہ کسے کہ با رعایت سنن وآداب وتدبر وخشوع وخضوع واطمینان صلوۃ ادا می کند اجر زیادہ تر می یابد وہر کہ ازیں کمتر نماید اجر کمتری یابد واحوال بعضے عارفاں بریں عنوان در نماز می شود ٭ ع

چوں کہ با تکبیر ہا مقروں شدند		ہمچو بسمل از جہاں بیروں شدند	

وایضاً حضرت ایشاں بلسان گوہر فشاں ارشاد فرمودند کہ روزے ناگاہ خوشبو چنداں بمشام جانم رسید کہ مست ومدہوشم گردانید وتمام مکان معطر گشت چوں دراں حال ہوش ربا وفرحت افزا چشم باز کردہ بجانب بالا نگریستم مشاہدہ نمودم کہ بر فرق من روحی است منور ومطہر معطر جلوہ نما وظہور انوار برنگ شعشان آفتاب ودرحوالی آں متجلی وبالای زیبای آں بزرگ فیوض وبرکات متجلی حیران گشتم کہ ایں چیست ومتعجب گردیدم کہ ایں کیست آگاہ ازیں سر نفرمودند واز نام ونشان اطلاعے نہ نمودند. بعد ازاں درخاطر خطور شد کہ بایں چنیں

حضرت خواجۂ خواجگان پیران خواجۂ بزرگ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ جلوہ آرا گردیدہ
ارشاد کرد کہ اے پسر کہ این نسبت چہ کم ست یعنی ترقی ازیں احوال اگر واقع نمیشود این نسبت
ہم بسیار ست پرداخت ہمیں باید کرد روزے میاں محمد موصوف در مجلس منکران حضرت
پیر و مرشد بحق مرزا صاحب وقبلہ اتفاقاً نشستہ بودند درانجا ندکو حضرت مرزا صاحب
قبلہ بطور اہانت آمد میاں مسطور مخالفت نمود و از اہل مجلس خفا شدہ برخاست چوں بحضور حضرت
مرزا صاحب وقبلہ حاضر گردید حضرت مرزا صاحب وقبلہ بسیار خوشدل شدہ توجہ فرمودند
فی الحال رفع قبض گردید۔ وعروج واقع شد باز حضرت ایشاں فرمودند کہ ترقی کہ بسبب
خدمت می شود از ریاضات این کس عشر عشیر آں نمی شود خدمت ست کہ کار چندیں سالہ
را در طرفۃ العین میسر می آید۔ و خدمت ست کہ سالک را بجذبات الٰہیہ میرساند ؀

روز سہ شنبہ غرہ جمادی الآخرۃ بندہ حاضر حضور گردید ذکر گرسنگی کہ طعام
عاشقان ست افتاد حضرت ایشاں حدیث شریف خواندند کہ پیمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم گاہی
طعامی سیر شکم تناول نفرمودند وہمچنیں اصحاب کرام رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین گرسنگیہا کشیدہ
اند واولیای متقدمین ریاضات شاقہ ومجاہدات شدیدہ کشیدہ اند برگ درختاں وبیخ
گیاہ قوت ایشاں بود پارچہائے کہنہ کہ در راہ افتادہ بودند آنرا پاک ساختہ لباس خود می
ساختند کسی بعد از پانزدہ روز میخورد وکسی قریب یکماہ ہیچ تناول نمیفرمود کسے شصت سال
پشت بر زمیں ننہاد کسے چہل سال خواب نکرد حضرت بزرگ شاہ نقشبند رضی اللہ تعالیٰ
عنہ در طریقہ خود توسط را اختیار فرمودہ گفتہ اند کہ از نیم آثار کم نباید خورد تا قوت عبادت
ساقط نگردد و امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند کہ شیر وروغن و ادام دیگر کہ ہمراہ نان میخورد
باید کہ دریں نیم آثار داخل باشد ونیز حضرت ایشاں فرمودند کہ قیاس حال خود بحالت
رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم نباید کرد کہ آنحضرت فرمود کہ من مثل شما مردمان نیستم
بلکہ طعام وشراب پیش پروردگار خود تناول میکنم ؀

روز چہارشنبہ دوم جمادی الآخرہ۔ غلام محمد قسیفی بمنزل حاضر گردید۔
حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ آدمی را باید کہ نظر بر صدق مواعید حق سبحانہ داشتہ نگاہ

بروز دیگر بہمیں عنوان گروہ شتی شتی مردمان آید کہ توجہ بگیرند و چون ہمہ را توجہ رسد باز سی کس اول وراں بیایند و از توجہ مستفیض شوند۔ و ایضًا حضرت ایشاں فرمودند کہ معمول حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ و حضرتین و جناب پیر و مرشد برحق حضرت مرزا صاحب و قبلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین ہمیں بود کہ باری مردماں مقرر بود۔ و ایضا حضرت ایشاں فرمودند روزی مرا الہام ربانی شدہ بود کہ حضرت نظام الدین اولیا خلفاء خود را بطرف دکن فرستادہ بودند شما خلفاء خود را بطرف کابل و بخارا و قندہار بفرستید؛

روز یکشنبہ بست و نہم جمادی الاولی بندہ بحضور والا حاضر گردید

حضرت ایشاں مولوی بشیر محمد را ارشاد فرمودند کہ شما را نزول زیادہ از عروج واقع ست باید کہ کلمہ لا الٰہ الا اللہ بسیار گوئید و کلمہ محمد رسول اللہ بعد از صد مرتبہ بخوانید کہ عروج زیادہ شود۔ و ایضًا حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر سالکے را کہ عروج زیادہ شود در تہلیل لسانی ہر بار کلمہ محمد رسول اللہ ضم کردہ بخواند تا کہ نزول زیادہ گردد۔ و ہر کس را کہ عروج و نزول مساوی باشد در تہلیل کلمہ محمد رسول اللہ بعد از دہ بار یا پانزدہ بار بخواند این طریق در باب حصول عروج و نزول بسیار مفید ست۔ و ایضًا حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ روزی من ہمراہ خود نشستہ بودم و خلفائے اعظم حضرت پیر و مرشد برحق حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتی و حضرت محمد احسان رحمۃ اللہ علیہما ہم دراں مجلس تشریف داشتند شخصے آمد و گفت کہ برائے مدد خرچ معاش حضرت مولوی ثناء اللہ سنبھلی رحمۃ اللہ علیہ مبلغ یک روپیہ یومیہ بسائر مقرر شدہ است اہل مجلس گفتند کہ مبلغان سائر قریب بحرمت اند ظلمت در باطن او شان از تصرف اینچنین مبلغان خواہد آمد حضرت محمد احسان فرمودند کہ میزاب فیض جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی وقتیکہ میریزد کوہہائے ظلمت را برنگ برگ کاہ می رباید و این سخن فرمودند و آہے کشیدند و بیفتادند و بیہوش گشتند؛

روز دوشنبہ سلخ جمادی الاولی بندہ در محفل فیض منزل حاضر گردید

حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ میاں محمد از خلفای حضرت پیر و مرشد برحق بودند روزی ایشاں را قبض واقع شد حضرت پیر و مرشد توجہ فرمودند رفع قبض نہ گردید بعد ازاں روح مبارک

وبعد از نماز انجام راخیال کنند که چه برکات بسبب ادائی صلوٰة وست داو بعد ازاں درس مکتوبات قدسی آیات شروع شد حضرت ایشاں بسیار اسرار وغوامض مقامات عالیه بیان فرمودند ودراں اثنا میر قمر الدین سمرقندی عرض نمودند که فنا را عودست وعدم را عود نیست حضرت ایشاں فرمودند که وجود عدم را عود ست ووجود فنا را عود نیست مرتبۂ عدم اولست ومرتبہ فنا آخر چوں اعدام پیاپے می آیند فنای فنا حاصل میشود بعد ازاں ایں شعر فرمودند ؎

وصل اعدام گر توانی کرد　　کار مرداں مردوانی کرد

بعد ازاں مولوی بشیر محمد عرض نمودند که مرا عدمیت می آید وتا یکپاس می ماند وگاہے کم وگاہے زیاده واز ذکر آں حالت میرود حضرت ایشاں فرمودند که دراں وقت ذکر نباید کرد بلکه پرداخت آں نسبت باید نمود که تا ایں احوال چنداں بظہور آید که ہرگز نرود پس حضرت ایشاں بزبان گوہر فشاں ایں مصرعه خواندند مصرع بولمی خیزد بتعظیم قیامت گرد ما ❊

بعد ازاں شخصے آب برای دم نمودن بجہت شفای مریض درحضور آورد حضرت ایشاں قدرے آب پس خورده خود دراں آبخوره انداختند وایں نقل فرمودند که دار الشکوه درحضور بزرگے آب بجہت شفای مریض فرستاده که ایں را نوش فرموده عنایت فرمایند- که سور المومنین شفا درخبر وارد ست- ایشاں قدرے ازاں آب نوش فرموده فرستادند واز ہیبت الٰہی ایشاں را اسہال شد که خداوندا ایمان کامل دارم یانے اگر آں مریض را شفا حاصل شد مشعر بر ایمان ماست والا وائے بر ما وگرفتاری ما وایضاً حضرت ایشاں می فرمودند که من ہر روز ایں دعا میخوانم وہریک را باید خواند اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِیْ وَارْحَمْنِیْ وَعَافِنِیْ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ وَاشْفِنِیْ شِفَاءً عَاجِلًا لَا یُغَادِرُ سَقَمًا وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِیْنَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که در کلام نسبت متکلم ظاہر میشود بعد ازاں ارشاد کردند که قبل ازیں عرضی مولوی بشارت الله صاحب آمده بود دراں احوال

---

[1] ای خدا ببخش مرا ورحم کن برمن ودرگزر کن ازمن در دنیا وآخرت وشفا بده مرا شفا قریب که نگزارد بیماری را وتو مہربان ترین جملہ مہربانانی ہستی ونیست برگردیدن از معصیت ونه قوت بر عبادت. مگر بتوفیق خدای بلند وبزرگ ۱۲

بطرف اسباب ظنیه و وہمیہ ننماید و یقین داند کہ او روزے میرساند ہر کرا پیدا کردہ است روزیش مہیا کردہ است ؎ مصرعہ رزق را روزی رساں پر میدہد ؎ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ قبل از بنار خانقاہ بسبب قلت مکان برای اقامت صوفیاں آرتسو نہایت بود در جوار مکانے بود کہ مالک آں ہیچ می ساخت شخصی گفت کہ ایں مکان را شما خرید نمائید دراں زماں یک خر مہرہ در ملک نداشتم در جناب کارساز حقیقی جلت عظمتہ دعا بجہت برآمدن این مدعا نمودم حق سبحانہ وتعالی دعا را ہم آغوش مدعا گردانید وفتوحی از غیب رسانید کہ آں مکان را خرید کردہ در تحت تصرف خود آوردم وچند مکانات دیگر بمبلغ ہفت ہشت ہزار روپیہ خریدہ داخل خانقاہ نمودم وتا الی الآن خرچے از غیب الغیب عنایت میفرماید وکارروائی واداے احتیاج بوجہ احسن کما ینبغی می نماید۔

روز پنجشنبہ سوم جمادی الآخرہ

بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں بزبان گوہر فشاں ارشاد فرمودند کہ احوال صوفیاں خانقاہ معلوم نمائید کہ نماز تہجد میخوانند و مداومت بریں مینمایند یانے کسیکہ مداومت بریں امر نکند او را تقید بلیغ کنید و خود در آمدہ خفتہ را بیدار و بیدار را متوجہ بیار نمایند کہ فرمودہ اند ؎

یک چشم زدن غافل ازاں ماہ نباشی	شاید کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؎
پس از سی سال ایں معنی محقق شد بخاقانی	کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی

روز جمعہ چہارم جمادی الآخرہ

فقیر بجناب فیض مآب حضرت پیر دستگیر حاضر گردید حضرت ایشاں برای صلوۃ عصر در مسجد تشریف آوردہ بودند بعد اداے نماز ملا گل محمد غزنوی کلام از کسے تخفیف کردند حضرت ایشاں بسیار زجر فرمودند کہ در بارگاہ حضرت حق جل وعلا آمدہ بے ادب نباید شد و متوجہ بجانب غیر او سبحانہ نباید گردید روبروے بادشاہ ظاہری چہ قدر آداب ملحوظ میدارید پس بحضور بادشاہ حقیقی چوں رو آرید زیادہ تر کسر خود باید کرد کنید و خود را اعدام محض گردانید و نیست شدہ بردربار درآئید۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ صوفی را لازم ست کہ در صلوۃ لحاظ نماید کہ در قیام چہ کیفیت حاصل شدہ و در رکوع چہ انوار طاری شدہ و در سجدہ چہ اسرار ہویدا گشتہ و در قاعدہ چہ فیض وارد شدہ

بغداد شریف شخصے ست عالم متبحر مولانا خالد نام دارد و بہندوستان رفتہ طریقہ نقشبندیہ از حضرت قیوم زمان غوث جہاں کاشف اسرار خفی و جلی مولانا غلام علی رضی اللہ تعالی عنہ اخذ کردہ خرقہ خلافت پوشیدہ آمدہ است در اقلیم روم شہرہ آفاق گردیدہ عالمان اقلیم روم واکابران مرزوبوم بدست او بیعت نمودند پس من از استماع این سخنان مشتاق لقا و حضور گردیدم آخر الامر از عنایت الہی تا باین آستان فیض نشان رسیدم۞

روز دوشنبہ ہفتم جمادی الآخر در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ نسبت نقشبندیہ عبارت از دوام حضور و آگاہی و گم شدن خطرات از دل اکابران طریقہ شریفہ مقرر نمودہ اند لیکن نزد من کم شدن خطرات بجای گم شدن خطرات ست و ایضاً حضرت ایشان قبلہ روحی فداہ ارشاد فرمودند کہ چہار قسم فنا کہ جناب غوث صمدانی قطب ربانی حضرت سید محی الدین عبد القادر ابو محمد عبد القادر جیلانی الحسنی والحسینی رضی اللہ تعالے عنہ وارضاہ عنا فرمودہ اند چنانچہ در ماسبق مذکور شدہ اند در فنای قلبی کہ عبارت از نسیان ماسوی ست حاصل میشوند۞

روز سہ شنبہ ہشتم جمادی الآخرہ فدوی جان نثار در حضور آن محبوب روزگار حاضر گردیدم حضرت ایشان بزبان گوہر فشاں ارشاد فرمودند کہ جمیع تصنیفات اکابران طریقت و تالیفات عارفان حقیقت مملو ست از توحید وجودی و ذوق و شوق و بیان مقامات عشرہ کہ عبارت از توبہ و انابت و صبر و قناعت و زہد و توکل و رضا و تسلیم وغیرہ است دران مندرج لیکن مقاماتیکہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ تحریر فرمودہ اند ہیچکس از عارفان این معارف را در سلک تحریر منتظم نکردہ و در زمین و آسمان کتابے در عرفان یزدان مثل مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد نیست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ سالک را در سیر لطیفہ قلب و نفس ذکر خفی و نفی و اثبات و تہلیل لسانی ترقی می بخشد و در سیر عناصر ثلثہ کثرت نوافل با طول قرات و در کمالات ثلثہ تلاوت کلام اللہ مجید و در حقائق سبعہ خواندن درود موجب ترقیات می شود۔ بعد ازاں در حضور ذکر ریاضت و عبادت آمد حضرت ایشان فرمودند کہ بعضی اولیا را رسوخیت بجناب حق سبحانہ از کمال زہد و ریاضت

باطن خود را از ابتدا تا انتها رقم نموده بودند و میاں احمد یار صاحب که صاحب ادراک صحیح اند هم دراں وقت موجود بودند چوں آں عرضی میخواندم نسبت بهمه مقامات که دراں ثبت بودند ظاهر گردید چنانکه میاں احمد یار صاحب هم معلوم کردند بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که میاں ابوسعید صاحب هم در احوال باطن خود رساله تحریر نموده اند من آں را من اوله الی آخره دیدم مطابق مکتوبات شریف حضرت امام ربانی ست بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که مولانا خالد رومی را هم گفته ام که احوال باطن خود تحریر سازند انشاء الله تعالی آں شاں هم نگاشته خواهند فرستاد مولانا خالد افضل خلفاء حضرت ایشاں هستند که در بغداد شریف بهدایت طالبان و رهنمای سالکان مصروف اند مرجع عالم اند عرضی ایشاں بجناب حضرت ایشاں آمده بود متضمن ایں احوال بود که صد کس عالم متبحر صاحب تصانیف از یاراں ایں فقیر قابل اجازت گردیده اند و پانصد کس از اکابر علماء داخل طریق شده اند و تعداد عوام و خواص مردمان که بیعت نموده اند چه بیان آید۞

روز شنبه پنجم جمادی الآخره بحضور پر نور حاضر شدم سطرے چند از مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بموجب امر شریف در حضور خواندم۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که معنی ایں کلام فیض نظام بغور تمام فهمیده می شود لیکن فیض و برکات نقد وقت ست۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که در سیر لطیفه قلب اول تلونیات می آیند از قسم قبض و بسط و فرح و سرور و ذوق و شوق و قتیکه قلب از تقلب باز گردید و به فناء و بقاء رسید از تلونیات رست و به تمکین پیوست بعد ازاں در سیر لطیفه نفس هم تلونیات می آیند و احوالات گوناگوں در پیش می شود و چوں از بوقلمونی باز میگردد و بفناء و بقا میرسد از تلوین بتمکین می در آید بعد ازاں احوال و اسرار بر لطیفه قالب می آیند و تلونیات پیدا می شوند لیکن لطائف عالم امر را بهی از تلوین در سائی تا تمکین نیست و اگر هست به تبعیت ست لا بالاصالة

روز یکشنبه ششم جمادی الآخره غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید شخصے از مکه معظمه آمد مبارک ایشاں شنیده آمده بود ازو پرسیده شد که توجه شنیده آمده گفت که من در بیت الله بودم که قافله از بغداد شریف آمده بود مردمان آں کاروان در حرم شریف ذکر مینمودند که

وچون از مجلس بمسجد تشریف می آوردند امرایان دوشالها و مندیلهای خود از آستانهٔ فیض نشان تا بمسجد شریف برزمین می انداختند تا که قدم مبارک برزمین نیفتد و اگر بعیادت مریض و یا باجابت دعوت سوار می شدند سواری ایشان مثل بادشاهان جلوه گر بودی روزی ایشان سوار شده بزیر جامع مسجد گذر فرمودند حضرت شاه گلشن رحمة الله علیه دیدند که شخصی در پالکی نشسته است و بسیار پالکیها در رکاب آن میدوند و مجمع کثیر برنگ غلامان گرد و پیش پالکی او هستند و انوار محیط آن پالکی اینچنین ست که گویا از بالای پالکی تا فلک نور رسیت لامع و تمام کوچه و بازار مملو از ان نور گردیده است حضرت شاه گلشن گلیم کهنهٔ خود را از سر انداختند و یاران خود را فرمودند که این را در آتش بسوزانید یاران عرض نمودند که سببش چیست فرمودند که این امیر که میرود آنچنان در سواری این نوریست که من در گلیم خود گاهی شمهٔ اش مشاهده نکرده ام و باوصفیکه سی سال درین گلیم بریاضت صرف کرده ام شخصی عرض نمود که حضرت محمد زبیر هستند ایشان فرمودند بعد الحمد که پیرزاده ما هستند آبروی ما باقیماند و مریدان خود را برای استفاده بخدمت حضرت قبلهٔ عالم فرستادند و فرمودند چونکه حضرت ایشان تشریف دارند ما را مرید گرفتن جائز نیست و درین اثنا ذکر ریاضات و مجاهدات اولیای متقدمین بیان فرمودند و تاسف بسیار خوردند که از دست ما هیچ نمی آید بعد ازان بمقام شکر آمده فرمودند که از فضل الهی درینجا اگر شخصی می آید و موافق فرمودهٔ ما کار میکند او را البته چیزها وا روی می شوند و این شعر خواندند

عاشق کجا که یار بجانش نظر نکرد ای خواجه درد نیست وگرنه طبیب هست

روز چهارشنبه نهم جمادی الآخره سنه ۱۲۳۱ھ بحضور والا حاضر گردیدم سخنی از خطرات و وساوس طالبان بمیان آمد حضرت ایشان فرمودند که وساوس و خطرات که بردل می آیند چهار قسم اند شیطانی ملکی نفسانی حقانی۔ وساوس و خطراتیکه شیطانی باشند از جانب یسار می آیند و ملکی از طرف یمین و نفسانی از سمت فوق که دماغ است و حقانی از فوق الفوق بردل نزول میکنند و ایضاً فرمودند که حضرت سید البشر علیه صلوة الله الملک الاکبر ارشاد فرمودند که ذلک من کمال الایمان یعنی این آمدن

وترک وتجرید حاصل می شود وجمعی را قرب الٰہی جلشانہ از کثرت عبادت میسّر می شود۔ لیکن
مقام اہل عبادت بر صاحب توکل وزہد وریاضت عالی ست و ایضاً فرمودند کہ ہر کرا یقین بود
مقام او اعلا و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ علیہ صاحب کشف
وکرامات وزہد وریاضات بودند سی سال عمر در گلیم گذرانیدند وبعد از سہ روز قدرے تناول
میفرمودند۔ طعام ایشاں پوست خربزہ وتربوزہ وپوست اشیائی دیگر خوردگی موافق ہر موسم
بود کہ در کوچہ وبازار افتادہ بودند آنرا برداشتہ پاک ساختہ می خوردند ودر مسجد جامع
استقامت می ورزیدند وچوں شدت عطش می شد دو سہ کف آب حوض می نوشیدند وآں
بسیار شور بود روزے عورت فاحشہ بحسن کمال آراستہ وبجمال پیراستہ اندریچہ بام روبرو در
نظارہ میکرد یاران طریقہ کہ دراں مجلس حاضر بودند از ایشاں عرض نمودند کہ ایں زن را توجہ
فرمایند کہ بہدایت آید ایشاں تساہلی فرمودند چوں یاران مبالغہ بسیار کردند ایشاں متوجہ شدند
بحکم خداوندی جل شانہ بعد از دو سہ گھڑی آں عورت ترک لباس کردہ حلق سر نمودہ کفنی گلیم پوشیدہ
بحضور ایشاں آمد وتوبہ واستغفار از اجرام ماسبق ساختہ از ایشاں بیعت نمود وحلقہ بندگی
در گوش اخلاص انداخت وہم دراں عہد حضرت قیوم زماں معرض عن غیر قبلہ عالم خواجہ محمد زبیر
رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودند ومسند ارشاد وسادہ ہدایت از وجود باجود ایشاں مزیب
ومزین بود صاحب عبادت کثیرہ بودند بعد از نماز مغرب صلوٰۃ اوابین میخواندند ودراں دہ
سیپارہائے کلام اللہ مجید قرارت میفرمودند بعد ازاں حلقۂ رجال می نمودند وتوجہ میفرمودند
بعد ازاں در مجلسرا التشریف بردہ حلقۂ نساء می نمودند وتوجہ میفرمودند بوقت نصف شب
چند گھڑی استراحت نمودہ برائے تہجد می برخاستند ودر صلوٰۃ تہجد چہل بار یا شصت بار سورہ
یٰسین میخواندند بعد ازاں در مراقبہ تا بچاشت اوقات بسر می بردند پس ازاں حلقۂ رجال
می کردند وہمہ روز در توجہ نمودن وہدایت ساختن مخلوق میگذرانیدند وبعد ازاں قدرے
قیلولہ نمودہ برای نماز فی الزوال برخاستہ بطول قرارت درچہار گھڑی ادا میفرمودند بعد ازاں
ختم خواجہا خواندہ بنماز ظہر می پرداختند بعد ازاں تلاوت کلام اللہ نمودہ طعام تناول می
فرمودند ہمیں وقت طعام آنحضرت بود بعد از نماز عصر مشکات شریف یا مکتوبات مذکور میشد

کہ از گذشتہ نادم و مستغفر باشند و آیندہ را اجتناب لازم شناسند و علی الدوام مشغول یاد الہی باشند ہم دریں اثنا شخصے عرض نمود کہ حضرت ایشاں برائے من چیزے ارقام فرمایند حضرت ایشاں ایں آیۂ کریمہ نوشتند قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ و تفسیر آں نیز بریں نہج قلمی نمودند کہ تفویض امور جزئی و کلی بحضرت اللہ سبحانہ باید کرد و از تدبیر و معاش فکر آں ہیچ نباید فرمود و تعلقات ماسوی اللہ را بگذارد و امور خویش را با و تعالیٰ بسپارد

سپردم بتو مایۂ خویش را	تو دانی حساب کم و بیش را

روز یکشنبہ سیزدہم جمادی الآخر بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ متصوفین متقدمین فرمودہ اند کہ راہ الہی جل وجلالہ دو گام ست گامی بیرون ہستی خود زدن و بگام دیگر بخدا پیوستن ست و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالے عنہ فرمودہ اند کہ راہے کہ ما در صدد قطع آنیم ہمگی ہفت گام ست دو گام بعالم خلق تعلق دارد و پنج گام بعالم امر اول کہ سالک در عالم امر قدم میزند تجلی افعالی رومیدہد کہ عبارت از فنار قلبی ست و بگام دوم تجلی صفات ثبوتیہ کہ عبارت از فنار روحی ست و بگام سوم تجلی شیونات ذاتیہ الہیہ کہ عبارت از فنار سری ست و بگام چہارم تجلے صفات سلبیہ الہیہ کہ عبارت از فنار خفی ست و بگام پنجم شان جامع الہی کہ عبارت از فنار اخفی است و دو گام کہ تعلق بعالم خلق دارد گام اول فنار لطیفہ نفس ست و گام دوم فنار لطیفہ قالب بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ تا اینجا کہ قطع لطائف سبعہ می شوند نصف راہ سلوک طریقہ شریفہ مجددیہ طے می شود و نصف دیگر کہ باقی ست ازیں نصف اول بمراتب وسیع تر و عالی تر ست و آں عبارت ست از کمالات ثلثہ و حقائق سبعہ کہ تفصیل آنہا در مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مفصلاً و مشروحاً مسطور ست *

روز دوشنبہ چہاردہم جمادی الآخرہ بندہ بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشاں دراں وقت درس کلام مجید می فرمودند و درر و غرر معانی را برشتہ تحقیق و تدقیق انتظام می دادند شخصے عرض نمود کہ وقتے حضرت ایشاں از حضرت مولوی عبدالعزیز صاحب

خطرات مقتضای کمال ایمان ست چه هر جائیکه چیزے باشد البته خوف آمدن دزد
می شود وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که دریں طریقهٔ شریفه از عنایت پروردگار و از
توجهات پیران کبار خطرات از دل طالباں گم می شود بعد ازاں گم می شوند درون قلب
نمیروند مثل مگسہا که بر آئینه می نشینند و درون آئینه رفتن نه توانند و یا خس و خاشاک
که بر روی دریا می باشد و در ته آب ره نیابد ہمچنیں خطرات بیروں آیند و در دل نمی توانند
بعد ازاں از انجا ہم مندفع شده بلطیفه نفس می آیند و پس از تزکیه نفس بخفیه ظهور کنند و چوں
از انجا نیز روند و در ہیچ جا ہیچ وقت نمی آیند صاحب ایں مقام را اگر فرضاً عمر ہزار ساله
داده شود ہرگز خطرهٔ غیر در دل او نیاید ؛؛

روز پنجشنبه دہم جمادی الاخره غلام در محفل فیض منزل حاضر گردید حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند که ہر کرا یقین زیاده است مقام قرب او اعلے تر است باید دانست
که مقام یقین سه اند اول علم الیقین دوم عین الیقین سوم حق الیقین ست که تفصیل ایں
در کتب مسطور ست احتیاج ارقام ندارد. وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که روزی بمزار
پر انوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی رضی الله تعالی عنه رفته بودم بالله العلی
العظیم خواجه را دیدم که از مزار خود بیروں آمده استقبال من نمودند و بسیار نوازشہا
فرمودند ؛؛

روز جمعه یازدہم جمادی الآخره بحضور عالی حاضر گردیدم دراں وقت
مذکور وفات بزرگان آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که جناب والد ماجد من رحمة الله علیه
طریقه شریفه قادریه داشتند چوں وقت ارتحال ایشاں رسید ارشاد فرمودند که جناب
حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی سید عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه تشریف آورده
اند پس اشارت از دست مبارک خود کردند که ایں ایستاده اند حضرت غوث الاعظم و جان
بحق تسلیم شدند اللهم نور قبره و برد مضجعه و بسیار کرامات و خرق عادات او شاں بیان فرمودند

روز شنبه دوازدہم جمادی الاخره بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند که عرضی مولوی بشارت الله آمده بود در جواب ایں ارقام نمودم

بود از تفضلات الٰهی جلشانه وعنایات پیران کبار رضی الله تعالیٰ عنهم اجمعین چند مدت کلام الله
ختم کرده وعلم فقه تحصیل کرده نسبت باطن بقوت تمام پیدا ساخت وخرقه خلافت از من گرفته
در بخارا شریف پیری شده هدایت وارشاد بمردمان آں دیار می نماید بعد ازاں حضرت
ایشاں این شعر خواندند ؎

بنشیں بگدایاں در دوست که هرکس	بنشست بایں طائفه شاهی و برجاست

روز پنجشنبه هفدهم جمادی الآخر در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند که چوں نفس مطمئنه میگردد واز خصائل رزائل بحسنات میگردد رجوع
شاهی شده بر تخت صدر می نشیند ؛ واین حالت بعد از قطع دائره ولایت کبری که متضمن سه
دوائر و یک قوس ست میسر می شود وشرح صدر بحصول می انجامد ولتقری بدیهی می گردد واستدلالی
کشفی که فنای نفس عبارت ازانست بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که کمال این فنا بعد
از مدت مدید حاصل می شود. حضرت خواجه باقی بالله رضی الله تعالیٰ عنه فرموده اند. که
سالکے که تا چهل سال خلوت اختیار کند وهر روز بر چهل هزار بار اسم ذات ونفی واثبات
مداومت نماید دراں وقت بکمال فنا میرسد. وایضاً حضرت ایشاں فرمودند که حضرت ایشاں
شهید نور الله مرقده المجید ارشاد میفرمودند که سی ۳۰ سال خدمت پیران کبار نمودم چهار سال بخدمت
حضرت مظهر انوار سبحانی سید نور محمد بدایونی رسیده توجه گرفتم وشش سال بعد از انتقال
ایشاں بمزار پر انوار حاضر شدم بعد ازاں بخدمت عارف بالله حضرت حافظ سعد الله علیه
رحمة الله رفتم دوازده سال بخدمت آں مرشد باکمال گذرانیدم پس از انتقال ایشاں
بخدمت مفخر زاهد وعابد حضرت شیخ محمد عابد رضی الله تعالیٰ عنه آمدم ودو سال بتوجه شریف
ایشاں مستفیض شدم بعد از وفات شریف ایشاں سی سال شده اند که باشغال واذکار وحلقه
ومراقبه مشغولم ومردماں را بیعت وهدایت می نمایم پس الحال که شصت سال دریں راه گزرانیده
ام فنای قلبی بتمامیت واکملیت میسر گردیده است وتعلق علمی وحبی کما ینبغی در دل نمانده است
وخود را مرده می یابم از هستی تامی واز خودی نشانی نمانده ست مردماں که نزد من می آیند
وسلامی میکنند ویا پیام دیگراں می رسانند می دانیم که من مرده ایم ایناں بقبر می آیند وسلام

زیاده است حضرت ایشان فرمودند که تو به ایشان بحر علم و دریائے بیا نند از گل گلدسته مهیا می سازند و من از گل غنچه میکنم ؞

روز سه شنبه پانزدهم جمادی الآخر غلام بحضور آن قبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که روزے حضرت شاه گلشن رحمة الله علیه نشسته بودند ناگاه مردے قومی از در در آمد ایشان برائے تعظیم او سرو قد برخاستند مردمان متحیر ماندند بعد ازاں ایشان از آں مرد قومی پرسیدند که از تو بوئی مرشد من می آید آں مرد عرض کرد که نزد من هیچ چیز نیست الا کتابے ایشان. کتاب را کشادند و دیدند در وسط چند از دست خط خاص حضرت مظهر اسرار سرمد حضرت شیخ عبد الاحد رضی الله تعالےٰ عنه متحرّر بودند وایضًا حضرت ایشان فرمودند که روزے مولوی رفیع الدین صاحب مدظلهم الله تعالےٰ کتابے میخواندند و من نیز دراں مجلس حاضر بودم ناگاه انوار و برکات بسیار آمدند گفتم که از خواندن ایں دو سطر فیضی کثیر وارد شد مولوی صاحب فرمودند که ایں دو سطر نوشته حضرت عبد الاحد اند وایضًا حضرت ایشان فرمودند که روز دیگر هم بریں نهج واقع شد گفتم که فیضی بنوع دیگر آمد مولوی صاحب فرمودند که ایں سطور محرره حضرت شاه ولی الله اند رحمة الله علیه راقم گوید عفی عنه که اولیاء الله گلهای باغ وحدت اند هر گلی را بوئے علیحده و رنگے جدا عطا فرموده است هر کسی را که قوت شامه داده اند تمیز در رنگ و بوی نماید وایں همه رنگ ظهور آں بیرنگ ست که در هر گلے برنگ دیگر جلوه گر گردیده است عاشق شیدا هر رنگے که می بیند رنگ بیرنگی می شناسد و هر بوئے که می بوید بوئے محبوب حقیقی دراں میجوید ناچار برنگ بلبل از جام بقیراری مل می نوشد و در غل می کوشد ؞

روز چهار شنبه شانزدهم جمادی الاخره بنده در حضور سراسر نور حاضر گردید دراں وقت مردماں غزنوی و بخاری در حضور پر نور حاضر بوده رخصت خواستند حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از شما یک کس درینجا ماند و چند مدت استقامت ورزد که تا نسبت باطنی پیدا کرده راهی بوطن خود گردد و شیخ گل محمد غزنوی هم دراں مجلس حاضر بودند حضرت ایشان فرمودند که گل محمد را به بینید که پیر بخارا شده است و اینجا آمده بود و کلام الله مجید هم نخوانده

بہیں ذکر قلبی مفہوم می شود چہ ذکر قلبی ہر وقت می شود و ذکر لسانی علی الدوام تعسر می دارد و دریں
اثنا اخوان صاحب عروض ساختند کہ اگر بزرگے در حین حیات خود خلیفہ خود کسے را
مقرر نساخت و بعد از فوت او مشایخ وقت شخصی را بجائی آں بزرگ نشانند و خرقہ و کلاہ
آں بزرگ او را پوشانیدند دراں شخص برکتے و نسبتے پیدا می شود حضرت ایشاں ارشاد کردند
کہ بلے چنین ست بعد ازاں نقل فرمودند کہ بزرگے وفات یافت و کسے را خلافت در حین حیات
خود ندادہ بود مردمان مجتمع شدہ بعد از انتقال آں بزرگ جبہ و دستارش شخصی را پوشانیدند
فی الحال احوال آں شخص مثل احوال آں بزرگ گردید و بہموں مراتب ترک تجرید رسید و ایضاً
حضرت ایشاں فرمودند کہ بزرگے بوقت انتقال وصیت نمودہ بود کہ بعد از من بروز چہلم
کہ اجتماع مردمان خواہد شد طائری از غیب می آید پس بر سر ہر کس کہ بنشیند خلیفہ من ست
حاضران از استماع ایں واقعہ متحیر شدند بقضای الٰہی جلشانہ بعد از واقعہ آں بزرگ بروز
چہلم ہموں واقعہ در پیش آمد کہ طائرے از آسمان پرواز نمودہ در مجمع مردمان آمدہ بر فرق
شخصے بازاری اہل حرفہ نشست مردمان دیدند کہ ایں شخص قابل خلافت و لائق اجازت
طریقہ نیست لیکن بموجب فرمودن آں بزرگ آں شخص را گفتند کہ خرقہ خلافت ترا وصیت نمودہ
اند آں شخص گفت کہ من مرد بازاری ام لیاقت ایں امر ندارم آخر الامر بگفتن ہمہ صاحبان شرف
خود فہمیدہ گفت کہ من در بازار رفتہ داد و ستد گذاشتہ از مردمان اہل معاملہ انقطاع نمودہ
می آیم پس آں شخص در بازار رفتہ انفصال معاملات کردہ آمد و خرقہ و دستار آں بزرگ پوشید
حقتعالی ہموں وقت از نسبت باطنی سرفراز فرمودہ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ شاہ
عبدالرحمن قادری مردے بزرگ بودند و در ترک و تجرید قدم راسخ داشتند اکثر اوقات
بر گاوی سوار می شدند چہار نان و پارچہ پنیر بالائے سر خود می بستند و جہلنگہ چارپائی بجای
لباس می پوشیدند خرق عادت بسیار از ایشاں صادر می شد بعد از وفات ایشاں فرزند
ایشاں بجائے ایشاں نشستند رجوع مردمان بطرف ایشاں شد شاہ حسین نام مردے
از مریدان شاہ عبدالرحمن رحمۃ اللہ علیہما در وقتیکہ مجمع بسیار بخدمت پیرزادہ نشستہ بود
آمدہ عرض نمود کہ اگر ترک جہلنگہ ملبوس شد من بمن عنایت شود امیدوارم و ایں سخن را چند

میکنند و کلام میگویند و پیام میرسانند چوں بار دیگر میگویند من بغور در خود نظر می بینم میگویم که شاید من زنده ام. و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که جناب قیوم زماں خلیفہ رحمان قطب شام و روم حضرت ایشاں عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ میفرمودند که مرداں بکلمہ طیبہ اشتغال دارند و لا الٰہ الا اللہ کہ می گویند بجای الا اللہ الا انا متحقق می شود تا وقتیکه فنای نفس که عبارت از شکستگی اناست حاصل نیست بجائے الا اللہ لا اناست و ہم حضرت ایشاں عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ نوشتہ اند که روزے من بسیار تضرع و زاری بجناب باری عز اسمہ بجہت فنا ر انا نمودم مشاہدہ کردم که بسیار زنار ہا از گردن نفس من بدر می آیند و می شکستند بعد ازاں بخدمت حضرت والدی و مرشدی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ حاضر شدہ اظہار این واقعہ ساختم حضرت والدی فرمودند که تاہنوز فنائی کامل نگردیدہ بعد از مدت مدید اتفاق طواف بیت اللہ افتاد و در آنجا از فضل او سبحانہ جل شانہ حصول ایں دولت عظمیٰ و موہبت کبریٰ نقد وقت گردید للہ الحمد و المنہ که بعد از حصول ایں سعادت در کلمہ لا الٰہ الا انا که گرفتار بودم بیروں آمدہ بکلمہ طیبہ لا الٰہ الا اللہ مشغول گشتم ذالک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که برائے تبدیل اخلاق رذیلہ و صفات بشریت و رفع انانیت تکرار کلمہ طیبہ و کثرت ذکر باید نمود ہرگاہ که انوار الٰہی جلشانہ غالب آمد البتہ در اخلاق و اوصاف سالک شکستگی حاصل خواہد شد آیہ کریمہ اِنَّ الْمُلُوْكَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْيَةً اَفْسَدُوْهَا وَجَعَلُوْٓا اَعِزَّةَ اَهْلِهَآ اَذِلَّةً[1] اشارہ فرما بایں معنی ست۔

روز جمعہ ہجدہم جمادی الاخری حاضر حضور گردیدم حضرت ایشاں عزیزی را مخاطب ساختہ فرمودند که آیہ شریفہ رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ[2] اشارہ بدوام ذکر قلبی دارد و در کریمہ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِكُمْ[3] نیز ام

---

[1] بدرستیکہ بادشاہاں ہرگاہ که داخل شوند دہی را تباہ کنند۔ آنرا و گردانند عزیز آنرا ذلیل ۱۲۔

[2] مردانیکہ مشغول نمیکنند ایشاں را سوداگری و نہ بیع از ذکر خدائے تعالیٰ ۱۲۔

[3] پس یاد کنید خدای تعالیٰ را ایستادہ و نشستہ و بر پہلوہائی خویشتن ۱۲۔

کروند. دو روز شده است که توجه بلطیفه نفس این شخص کرده ام. انوار لطیفه مذکور از جبین این از دور ظهور میکنند باز حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله عجب عنایات جناب مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه است که در هر مقامیکه توجه میکنم انوار آن مقام همونوقت بر سالک وارد میشوند این همه عنایات پیران کبار ست رضی الله تعالی عنهم اجمعین ؛

روز دوشنبه بست و یکم جمادی الآخره فدوی بمحفل فیض منزل باریاب گردیده بشرف دیدار فیض آثار حضور والا استفیض گشت. حضرت ایشان خطاب مستطاب باین شکسته و خسته فرموده ارشاد کردند که در نسبت عالیه بیرنگی کمال رسیده و این همه اذواق و اشواق منوط بولایت قلبی اند. و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه شریفه نقشبندیه ذکر شرط است و نگهداشت خواطر و وقوف قلبی و بازگشت نظر و توجه مرشد هم رکن ست اعظم از ارکان این راه. بعد ازاں در حضور مذکور آمد که حضرت علی رضی الله تعالی عنه فرمودند که جمیع علوم در با بسم الله مندرج اند بلکه در نقطهٔ با. حضرت ایشان این رباعی خواندند ؛

دل گفت مرا علم لدنی هوس ست
تعلیمم کن اگر ترا دسترس ست
گفتم که الف گفت دگر گفتم هیچ
در خانه اگر کس ست یکحرف بس ست

راقم گوید عفی عنه که مندرج شدن جمیع علوم در نقطهٔ ظاهراً باین معنی نیز می تواند شد که هر خطے که کشیده شود مبدا و نقطه بود. بلکه مبدا آن همون نقطه بود که چون کشیده شود صورت خط می شود پس علم عبارت از خط ست که مندرج ست در نقطه. بعد ازاں در حضور مذکور مجاهدات و ریاضات و ترک و تجرید آمد حضرت ایشان فرمودند که از ما یان هیچ کار ے نمی شود در روز کلاهها میکنم و در شب می خسپم درین راه در شب بیدار بودن ست و خاموش از گفتار شدن ست قلت طعام و خلوت از انام می باید. تا دری از معرفت بکشاید. پس این شعر خواندند ؎

جان بده و جان بده و جان بده
فائده در گفتن بسیار چیست

روز سه شنبه بست و دوم جمادی الآخره بحضور والا حاضر گردیدم دراں وقت درس مکتوبات قدسی حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالے عنه بود نوشته بودند که

بارتکرار کردہ مردمان گفتند کہ ایں مرد دیوانہ است کہ جھلنگہ رامی طلبد خیر بگیر و شاہ حسین ہموں وقت آں جھلنگہ راکہ بہتر از خلعتہای فاخرہ دانستہ در بر خود پوشیدہ ہمونوقت توجہ جمیع مردماں بطرف او شد و قائم مقام پیر خود شد بعد ازاں در حضور پر نور مذکور حلیۂ مبارک جناب محبوب کبریا سید ہر دو سرا احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ علیہ وعلیٰ آلہ من الصلوات اتمہا ومن التسلیمات اکملہا آمد حضرت ایں شعر خواندند ؎

تراکشیدہ و دست ازقلم کشید خدا	بصورتیکہ تو ئی کمتر آفرید خدا

بعد ازاں ارشاد فرمودند کہ شعر دیگر ہم یاد آمدہ است لیکن خواندنش تقاضای ادب نیست پس بگفتن بعضی حاضران مجلس خواندند و آں اینست ؎

ارنی بگوید آں کس کہ بگفت لن ترانی	تو بایں جمال و خوبی چوں بطور جلوہ آئی

روز شنبہ نوزدہم جمادی الآخرہ حاضر حضور گردیدم دریں اثنا ذکر شبہاتیکہ بعضی عزیزان بر کلام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ اند آمد حضرت ایشاں ارشاد کردند کہ فضیلت پناہی مولوی سید محی الدین رحمۃ اللہ علیہ از گزیدۂ اصحاب و زبدہ احباب حضرت ایشاں شہید رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودند از زبانی مولوی فخر الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ نقل میکردند کہ مولوی صاحب مرحوم میفرمودند کہ جواب اعتراضات چنانچہ حضرت مجدد خود در مکتوبات شریف قلمی فرمودہ اند از ہیچکس نخواہد شد بعد ازاں فرمودند کہ میدانی کہ مولوی غلام محی الدین کدام شخص بودند بزرگے بودند جنیدی صبر و توکل و قناعت و ریاضت ایشاں مانند جنیدیان بود و گویا کہ از خانقاہ حضرت سید الطائفہ جنید قدس سرہ بودند مردمان می گفتند کہ حضرت مرزا صاحب قبلہ چرا پیش ایشاں نمی آیند۔ ایشاں میگفتند کہ مردماں عقلی ندارند از پیرزادگی چہ میشود ایشاں از فرزندان حضرت غوث الاعظم بودند مولوی باب اللہ صاحب مرحوم کہ استاد ایشاں بودند ارادہ کردند کہ در بغداد شریف حاضر شوند حضرت غوث پاک رضی اللہ عنہ در واقعہ بایشاں ارشاد کردند کہ پیش شما فرزند من غلام محی الدین حاضر ست حاجت آمدن اینجا نیست

روز یکشنبہ بستم جمادی الآخرہ غلام بحضور پر نور آں قبلۂ انام حاضر گردید حضرت ایشاں از درگاہ خداوندانہ بر آداب فدویانہ ایں عاصی پر معاصی از کمال الطاف فرمودہ ارشاد

بشریعت آراستہ و باطن بطریقت پیراستہ اند اقوال ایشاں ست کہ معارفیکہ سرمو مخالف شرع شریف باشد بجوے نخرند وشنیدہ کہ از ذکر خفی و وقوف قلبی حاصل می شود و آں حضور و آگاہی و جمعیت ست اعتبار می سازند و اکابران طریق دیگر احوالے کہ از ذکر جہر و سماع بحصول می انجامد معتبر میدانند و ایں بزرگواراں آنرا غیر معتبر می شمارند لہذا متصوفان دیگر معترض بر مکشوفات ایشاں ہستند الحق کہ معارف ایشاں از فہم افہام اعلیٰ ہستند و از درک ادراک بالا۔

روز پنجشنبہ بست و چہارم جمادی الآخرہ بندہ بحضور والا حاضر گردید حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ سبحان اللہ عجب فیض و برکات از خواندن حدیث شریف نبوی علیٰ صاحبہا الصلوٰۃ و التحیات ظہور می کند۔ افسوس کہ مردمان چشم بصارت از دیدن ایں برکت دوختہ اند فردا چند احادیث در مناقب صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین خواندہ شد۔ من مشاہدہ نمودم کہ جسم را از غسل زیادہ تر طہارتے حاصل شد و دل را از تصفیہ عالی تر لطافتے شامل گشت بعد ازاں فرمودند کہ من ہر روز در خیال خود در مدینہ منورہ حاضر شدہ بطواف روضۂ شریفہ مشرف می شویم و غبار مرقد مطہر بعین آرزو از جاروب مژگاں صاف می نمائیم و خاک پاک را کحل دیدۂ خود میسازیم و بطواف قبہ منورہ جان می بازیم گاہے بداں آستان جان بخش می بوسم و گاہے براں خاک حیات دیدہ جبیں میمالیم آہ صد آہ ؎

کف پا بہر زمینے چو رسد تو نازنیں را	بلب خیال بوسم ہمہ عمر آں زمیں را

بعد ازاں ارشاد فرمودند کہ احوالم مثل شعر حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید است کہ فرمودہ اند ؎

اگرچہ طاقت یک گردش نگاہم نیست	خدا کند ہمہ نازش بجان من باشد

و ایضاً فرمودند کہ عاشق شیدائے طواف کوچۂ دلربا چوں در ظاہر بارنمی یابد در خیال بجا می آرد کہ ما مہجور از درگاہ یاریم و دور از طرف آں جواریم ہر بار آہ شرربار بزباں می آید و می سوزاند و ہر ساعت نالۂ پر حرارت سر می کشد و جان را آتش میدہد

ودر ابتدای مراقبه احدیت مسمی اسم مبارک الله می‌کنند که جامع جمیع صفات کمال ومنزه از نقصان وزوال ست بے لحاظ صفات که الله سمیع ست یا بصیر یا علیم ست یا قدیر پس مولوی شاه محمد عظیم صاحب عرض نمودند که لحاظ سمع وبصر وعلم وقدرت وغیره نساختن چه وجه دارد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که درین مراقبه ذاتے که جامع جمیع صفات است ملحوظ می‌نمایند نه لحاظ صفتی از صفات چراکه از ذات که مقصود بالذات ست بسوئے صفات که مقصود بالعرض توجه نمودن از مقصود حقیقی بمطلوب عرضی میل ساختن ست *

روز چهارشنبه بست وسوم جمادی الآخره در محفل فیض منزل حاضر گردیم

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذاکران محبوب حقیقی وعابدان مطلوب تحقیقی که لیل ونهار در یاد پروردگار مصروف اند وشب وروز در عبادت آن شمع دل افروز مالوف می‌فرمایند که لیرین الله ما اذکره - آه صد آه که ما در فکر طعام وشراب مشغولیم - پس مرا باید گفت لیرین الله ما آکل واشرب - بعد ازان در حضور مذکور فقیر آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که الفقیر من خلا عن المراد لا من خلا عن الزاد - بعد ازان در حضور مذکور صبر وقناعت آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه ناصر رحمة الله علیه کمال صبر وقناعت داشتند - دگوه چنین بودند فاقه‌ها میکشیدند و از جائے خود نجنبیدند بر هر دو زانوئے خود رسن بسته بر خاک می‌نشستند که خیال برخاستن نیاید ومدام از جناب حق جل وعلا التجا می‌نمودند که الٰهی اگر من از بنی فاطمه ام فاقه از خانه من بدر نرود ومرا فراخی رزق میسر نشود حضرت خواجه میر درد که پسر ایشان بودند می‌فرمودند که مرا در تمام عمر یک ونیم فاقه میسر شده است یکی بست ودو روزه ودیگرے که نیم بوده پانزده روز بود سبحان الله عجب نعمتیست فاقه کشیدن هر کرا تحمل آن باشد که صفت صمدیت ظهور میکند ودینجاست که شب فاقه را لیلة المعراج صوفی گفته اند - بعد ازان در حضور مذکور توحید وجود آمد - حضرت ایشان فرمودند که مقوله محی الدین ابن عربی ست العالم اعراض مجتمعة فی عین واحد وصوفیان دیگر که قائل همه اوست اند کلمات وملفوظات ایشان در ظاهر مخالف شریعت معلوم میشوند واحوالاتیکه مکشوفات حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه وتوابعان ایشان هستند ظاهر

غزل البستہ بنجوا انم ۵

روی عرق فشان تو کرد اینچنیں مرا	تقصیر آفتاب و گناہ ستارہ نیست

بعد ازاں فرمودند کہ مراد از روی ذات محبوب ست و از عرق صفات و شیونات حاصل آنکہ مرا بے سروسامان و خانۂ ویران شکستہ بال مضطر حال دل بریاں چشم گریاں سینہ کوباں آہ بلب سرگرم مجلس بہ تپ دل وجاں طپیدہ جیب و گریباں دریدہ انیس الم جلیس ماتم عشق آں محبوب کہ ہر دم و ہر لحظہ بتجلی دیگر متجلی می شود و بصفت دیگر ظہور می فرماید ساختہ است تقصیر گردش آفتاب در برگشتگی ستارہ نیست کہ منجمان سعادت و نحوست را بر گردش سبع سیارات موقوف ساختہ اند۔

روز شنبہ بست و ششم جمادی الآخرہ غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں شخصے را مراقبہ اقربیت تلقین فرمودند و آں عبارت ست از لحاظ معنی کریمہ نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ

روز یکشنبہ بست و ہفتم جمادی الآخرہ بحضور پرنور حاضر گردیدم حضرت ایشاں پرسیدند کہ تو بر تخت شریف حضرت قبلہ عالم عالی سیر خواجہ محمد زبیر رضی اللہ تعالی عنہ رفتہ بودی نسبت ایشاں معلوم کردی عرض نمودم کہ نسبت شریفہ ایشاں اینقدر ظہور می گیرد کہ گویا مرا با سمان میبرد از ہر سنگریزۂ آنجا بجائے نار نوری بجلوہ ظہور میبیاید و طور ہر شجر آں مقام برنگ شجرۂ طور بنظر می در آید و ہر نخل آں مکان بجای بار محبت باری تعالی اعطا می فرماید خاکش ہمہ ذرہ ذرہ نور ست حضرت ایشاں فرمودند سبحان اللہ چہ گفتہ شود و گوہر وصف ایشاں چہ سفتہ شود۔

روز دوشنبہ بست و ہشتم جمادی الآخرہ فدوی بحضور آں محبوب سبحانی قیوم زمانی حاضر گردید۔ حضرت ایشاں صرف توجہ فرمودہ رخصت کردند۔

روز سہ شنبہ بست و نہم جمادی الآخرہ بفضل فیض منزل حاضر گردیدم۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ شخصیکہ بطور واقعات نشیند شکل لفظ محمد می شود علے

سلہ مانند یک ترپیم بسوئے او از رگ گردن۔

فوائد دریاں باطنی بهم درانم

بنامۂ لہ بہ لیلی خیال مجنوں برد	ہاں کرشمہ کہ لیلے بر دلمو د نثار

تصور خنجر غمزہ اش بر دل کشتگان مفارقت زخمہا بے نشان میزند و خیال شمشیر نازش بر سینۂ ماتم زدگان مہاجرت جراحت می دہد چوں بوقت چاشت از روز مسطور بندہ در حلقہ حاضر گردید. اتفاقاً در میان حلقہ جائے باقی نماندہ بود بندہ پس پشت فقرائیکہ بہتر از صدر نشینی محفل اغنیا ست نشست حضرت ایشاں بطرف ایں کمترین درویشاں نگاہ فرمودہ ایں شعر بزبان مبارک خواندند ؎

فریضہ است ترا آمدن بدرگہ دوست	اگر درون ندہد بار آستاں دریاب

بعد ازاں با خوانصاحب متوجہ گردیدہ پرسیدند کہ امروز بر دلہای حاضران حضور کدام کیفیت فائز ست ایشان عرض کردند کہ کیفیت شکست و نیاز بسیار ظاہر ست حضرت ایشاں فرمودند کہ امروز چونکہ شب عرس مبارک حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران اتفاقی عمن سو اللہ خواجہ باقی باللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ است برکات بسیار و نسبت شریف آنحضرت جہاں را گرفتہ و چرا چنیں نہ باشد کہ چہارم حصہ امت محمدیہ مرید ایشاں ست و ایں مصرع بزبان مبارک خواندند ع دل شکستہ بود گوہر خزینۂ ما ؛ بعد ازاں فرمودند کہ اکثر اوقات ہمہ وجود خود را مردمک دیدہ تصور نمودہ سجدہ جناب باری ادا می نمایم و گاہے از فو او الفوادِ خود سجدہ ہا بجا می آرم و بخیال خود کثرت ایں سجدات میکنم تا بحدیکہ از خویش نامے و نشانے نمی گذارم باز خود را زندہ تصور یدہ ایں عمل بجا می آرم ثم الی ما شاء اللہ تعالیٰ ؛

روز جمعہ بست و پنجم جمادی الآخرہ فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید ۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ اکثر عشاقان جناب محبوب طالبان دیدار مطلوب کہ وفائی ندیدہ اند و جفائے کشیدہ اند از خنجر الم مقتول گشتہ و از نشتر غم مجروح غدہ آمدہ میگویند کہ ؎

جز ترک عشق بار ستمگار چارہ نیست	آخر دلست جان من ایں سنگ خارہ نیست

لیکن ما نمی گوئیم کہ ایں کلام کمال بے ادبانہ و سخن نہایت گستاخانہ ایست ما حسن مطلع ایں

ارشاد فرمودند کہ ہر کمالیکہ در نوع انسان ممکن الوقوع است در ایشان جلوۂ ظہور یافتہ است مگر نبوت کہ ختم گردیدہ است بخاتم الرسل علیہ من الصلوات انتہا ایشانند۔ مطلع جمال پیغمبر و مظہر کمال سید بشر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر ؎

ہر لطائف کہ نہاں بود پس پردۂ غیب	ہمہ در صورت خوب تو عیاں ساختہ اند
ہر چہ بر صفحہ اندیشہ کشد کلک خیال	شکل مطبوع تو زیبا تر از اں ساختہ اند

روز چہارشنبہ غرہ رجب المرجب بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان را در عرس حضرت مودود چشتی رحمۃ اللہ علیہ مشائخی طلبیدہ بود حضرت ایشان فرمودند کہ ما در جائیکہ مجلس سماع و وجد و تواجد باشد ہرگز نرویم۔ اگرچہ فاتحہ بزرگے از بزرگان دین باشد۔ بعد ازاں ارشاد فرمودند کہ خدا داند کہ از ما چہ خطائے صادر شدہ کہ علی الصباح در مجلس بدعت طلب نمودند و ازیں جہت کہ ما را مرد فقیر دانستہ در مجلس فقرا طلبیدند بسیار خوش شدیم۔ بعد ازاں ذکر در نسبت اویسیت افتاد حضرت ایشان فرمودند کہ ہر کہ نسبت اویسیت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم یا بزرگے طلب نماید باید کہ ہر روز در خلوتے رفتہ دوگانہ ادا نماید و فاتحہ آں بزرگ خواندہ متوجہ روح آں بزرگ بنشیند در چند روز ایں نسبت شریفہ ظہور خواہد نمود یا بعد از نماز عشا بخیال خود دستہائے مبارک سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم بدست خود گرفتہ بیعت نماید و بگوید یا رسول اللہ بایعتک علی خمس شہادۃ ان لا الہ الا اللہ و ان محمد رسول اللہ۔ و اقام الصلوۃ و ایتاء الزکوۃ و صوم رمضان و الحج البیت ان استطعت الیہ سبیلا ہم چنیں عمل ہر شب نمودہ باشد

روز پنجشنبہ دوم رجب المرجب ۱۲۳۱ھ غلام بحضور آں ہادی خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ طالب متوسط الاستعداد بتوجہ مرشد کامل مکمل در عرصہ دہ سال سلوک ایں طریقہ شریفہ مجددیہ باتمام سیر سانند شخصے عرض نمود کہ خصائل رذائل مبدل بحسنات گردید ان ممتنع الوقوع معلوم می شوند حضرت ایشان فرمودند کہ خصائیلیکہ در جبلت انسان افتادہ اند رفتن آں خیلے دشوار ست دوراے آں تا سالک متخلق باخلاق الٰہیہ نگردد از زمرۂ پیران طریقہ در شمار نیاید بعد ازاں در حضور مذکور

صاحبہا الصلوۃ والسلام بایں نہج کہ سر بصورت میم و کتفین بصورت حا و کمر برنگ حلقہ میم ثانی و ساقین بشکل دال میگردد باین وضع نشستہ مراقبہ اسم مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم می کنند بسیار فیض وارد میشود۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ بوقت ذکر قلبی خیال باید کرد کہ فیض تجلی افعالیکہ از قلب مبارک سید بشر علیہ صلوۃ اللہ الملک الاکبر بقلب حضرت آدم ابو البشر علیہ السلام رسیدہ است بر دل من می آید و در ذکر لطیفہ روح تصور کند کہ فیض تجلی صفات ثبوتیہ الہیہ کہ از روح مبارک سید عالم صلی اللہ علیہ وسلم بروح حضرت نوح و حضرت ابراہیم علی نبینا وعلیہما الصلوۃ والتسلیم رسیدہ است بلطیفہ روح من فائز می شود و در وقت ذکر سر خیال نماید کہ فیض شیونات ذاتیہ الہیہ کہ از لطیفہ سر مبارک حضرت سید العالمین علیہ افضل صلوۃ المصلین بسر حضرت موسی کلیم اللہ علی نبینا وعلیہ صلوۃ اللہ رسیدہ است در لطیفہ سر من می آید و در وقت ذکر لطیفہ خفی خیال نماید کہ فیض تجلی صفات سلبیہ الہیہ کہ از لطیفہ خفی حضرت سرور ہر دو سرا علیہ صلوۃ اللہ الملک الاعلی بلطیفہ خفی حضرت عیسی علی نبینا وعلیہ الصلوات اتمہا و اکملہا رسیدہ است بلطیفہ خفی من وارد میشود و در ذکر اخفی لحاظ باید کرد کہ فیض شان جامع الہی از لطیفہ اخفی جناب خاتم پیغمبراں علیہ صلوۃ اللہ الملک المنان بلطیفہ اخفی من ظہور میکند از یں مراقبات بسیار ترقی در نسبت می شود۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ بوقت ذکر ہر لطیفہ از لطائف کہ میکند ہموں لطیفہ مرشد خود و لطیفہ مرشد مرشد خود تا جناب آنحضرت علیہ التحیات بشکل اینہا مقابل لطیفہ خود تصور کردہ فیض لطیفہ شریفہ حضرت سید البشر علیہ صلوۃ اللہ الملک الاکبر بواسطہ آں آئینہ ہا در لطیفہ خود اخذ می نماید۔ بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ طالب را باید کہ ہر لحظہ و ہر لمحہ در خیال وصل مطلوب خود باشد و انتظار جلوہ او کشد پس آہے از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند کہ مناسب حال ما مضطرباں فراق یار و بیقراران اشتیاق نگار ایں ابیات درد آلود و ایں اشعار غم آلود ہستند۔

ز گرمی ہای دوشین تو استشفا دمی کردم
سپند آسا زجا می جستم و فریاد می کردم
فریب خویش میدادم کہ اینک یار می آید
بہر آواز پائے خاطر خود شاد می کردم

بعد ازاں مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ آمد حضرت ایشاں

چیستم که مقربان ترا وسیلهٔ نجات خود گردانم بهر این سگ که از مخلوقات ست گناهان مرا بیامرز و منظر عنایت بکافرما و بعد ازاں روز سید احمد بغدادی از اولاد حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ارضاہ عنا احوال حضرت ایشان از زبانی مولانا خالد رومی مظلہم العالی که از اعاظم خلفاء حضرت ایشان اند و دراں اقلیم مہتدی عالم و پیشوای بنی آدم ہستند شنیده ترک مشیخت خود نموده از بغداد شریف بارادہ بیعت نمودن بدست حضرت ایشان قطع منازل و طی مراحل نموده آمدند حضرت ایشان فرمودند محض ستاری آں ساتر العیوب و جرم بخشی آں غافر الذنوب پرده پوشی این معیوب ست که بر مشت خاک این ناپاک بارش ابر رحمت و ترشح سحاب مکرمت چنداں می نماید که ہر قطرهٔ من بفیاضی از دریای محیط باج میخواہد و الاحال من بہ مصداق ایں شعر ست ؎

نه تدرویم نه طاؤس نه آنیم چرا	جهد صیاد و پی کندن بال و پر ماست

بعد ازاں در حلقه بنشستند و از کمال شوق و نہایت ذوق ایں شعر خواندند ؎

وحشی ز عشق تو جان و ادتو باشی زنده	زندگی بخش کسے عمر کسے جان کسے

روز یکشنبه پنجم رجب المرجب بنده بحصول فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که بکار آمده است این سخن که ہجوم مخلوق که از اطراف اربعه زمین مردمان بر ینجا آمده استقامت و تمکین می ورزند و قریب یکصد و چہل کس از طالبان راه یزداں مجتمع شده اند در روز بروز زیاده می شوند در دل من ہیچ خطره نمی آید که اینہارا نان خورش می باید و یا بہر پوشیدن پارچها میشاید۔ الحمد للہ و المنة که از قلیم خطره خطرات دو جہان ربوده و خیال خیالات این و آں زدوده راقم گوید عفی عنه که بمصداق مقوله ناصر علی ؎

جمعیکه سر بسجدهٔ وحدت فرو کنند	گر او دوست سینه بخار وضو کنند

چه جای خطرهٔ غیر که عارف بلند سیر را کمال محال ست و ہم درین اثنا تفسیر کریمه إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا بیان می فرمودند که صنایع بدایع قدرت الٰہی باید دید که چه صورتہای خوش و صنعہای دلکش آفریده و بقالب احسن تقویم کشیده است روزے ہندو پسرے و برہمن بچه در مجلس من آمد صورت محبوب

شناختن نسبت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حق سبحانه جل شانه مرا چنان ادراکی وجدانی عطا فرموده است که تمام بدن من حکم قلب پیدا کرده است از هر جانبی که شخصی می آید از مقابل رو آید یا از پس پشت یا از یمین یا از یسار احوال نسبت باطن او معلوم میکنم وعیانا می بینم ؛

روز جمعه سوم رجب المرجب بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید۔ حضرت ایشان مولوی شیر محمد و مولوی محمد عظیم سلمهما الله تعالی را توجه بعناصر ثلثة سوای عنصر خاک میکردند و فرمودند که درینجا مراقبه مسمای اسم الباطن میکنند که فیض مسمای اسم الباطن ست و مورد فیض عناصر ثلثه و در اصطلاح حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه این مقام را ولایت علیا میگویند بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که چنانکه مراقبه مسمی الباطن درینجا میکنند همین نهج مراقبه اسم الظاهر در لطائف سبعه میکنند که مبدأ فیض دران جا مسمی الظاهر و مورد فیض لطائف سبعه است اگرچه این مراقبه اسم الظاهر حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید مرا تلقین نفرموده اند۔ لیکن از مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه معلوم می شود که این مراقبه درینجا میفرمایند و من بعضی طالبان را تلقین میکنم چنانچه میان ابوسعید صاحب را اسعد الله سبحانه فی الدارین تلقین کرده بودم و حضرت ایشان این بنده لاشئ را هم تلقین فرموده بودند

روز شنبه چهارم رجب المرجب بحضور پر نور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که شکر عنایات الهی بنعمات نامتناهی که در باب من نالائق صادر می شوند بچه زبان ادا نمایم که مردمان برای طلب حق جل و علا از بغداد و سمرقند و بخارا و تاشقند درینجا می آیند و از نسبت نقشبندیه مجددیه مستفیض می شوند موافق استعداد خود هر کسی فیضی می گیرد و من چه ام اینهمه عنایات حضرت ایزد رحمان بواسطه توجهات جناب مرزا جان جانان شامل حال این کمینهٔ درویشان ست الحق که ؎

گر بر تن من زبان شود هر موئی	یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

بعد ازان فرمودند که دید قصور من اینست که سگی که بخانهٔ من می آید می گویم که الهی من

خواجه بزرگ مشرف شدم حضرت خواجه فرمودند که نسبتے که ترا از خواجه باقی بالله رسیده است
آں نسبت ماست. من عرض کردم که یا حضرت خواجه گاہے حضرت خواجه باقی بالله فرموده
اند که مرا نسبت حضرت چشت رسیده است و آنحضرت چنیں میفرمایند سببش چیست حضرت خواجه
فرمودند که من در خدمت حضرت خواجه یوسف ہمدانی رسیده از خدمت ایشاں نسبتے کسب کرده
ام آں نسبت را از من خواجه قطب الدین گرفتند و از حضرت خواجه قطب الدین بحضرت خواجه باقی
بالله رسیده است پس آں نسبت فی الحقیقة نسبت حضرت خواجگان نقشبندیه است که من رسیده
است و از من بحضرت خواجه باقی بالله رسیده بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که بواسطه حضرت
خواجه بزرگ اسلام در بلاد ہندوستان رواج یافت و تصرف بسیار از آنحضرت صادر شدند
والے یومنا ہذا می شوند بعد ازاں حافظے را امر فرمودند که پنج آیت خواندو فاتحه حضرت خواجه
خواندند۔ بعد ازاں فرمودند که در طریقه بزرگان نقشبندی نسبتها ی متعدده ظهور کرده اند لیکن
اصل نسبت از حضرت خواجه نقشبند است رضی الله عنه بعد ازاں لطیفه فرموده اندکه دیگ طعام
حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند پختند دراں دیگ نمک بسیار حضرت مخدوم اعظم انداختند نسبت
ایشاں تیزی پیدا کرد و فلفل سرخ دراں دیگ حضرت میر ابوالعلے رحمة الله علیه کردند۔ آں
نسبت تیز تر شد و حضرت مجدد دراں دیگ زعفرات انداختند کیفیتی دیگر پیدا کرد و تیزیہائے
نسبتها بآں طور نماند بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که من در مشاہده دیده ام۔
که حضرت سیدة النساء فاطمة الزہرا رضی الله تعالی عنها رونق افزاے ایں مکان گردیده بمن ارشاد
فرمودند که من برائے تو زنده شده آمده ام۔ بعد ازاں در حضور مذکور فضیلت اصحاب پیغمبر علیه و آله و
صحبه صلوة الله الملک الاکبر آمد۔ حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که افضل ترین جمیع امت و اشرف ترین
همه اہل ملت خلفای الراشدین المهدیین اند رضوان الله تعالی عنهم اجمعین که از ہر یکے ازیں اربعه آوازه
ہدایت بهر چہار طرف زمین رسیده۔ بعد ازاں عشره مبشره که کسے عشر عشیر آں کمال ایشاں ندیده
و نه مثل آں بشارتی شنیده بعد ازاں شهدای بدر که ہر یک بدر چرخ شہادت ست و ماه سمای
ولایت۔ بعد ازاں اصحاب اہل بیعت الرضوان که تحت الشجرة بیعت نموده سر سبز و شاداب
از جویبار ایمان گردیده اند۔ بعد ازان اصحاب احد که جمیع اولیا امت بمقابله احد آنها نمیرسند

ف۱ دربیان حقیقت نسبت نقشبندیه ۔ ف۲ دربیان فضیلت اصحاب کرام و عشره مبشره و شهدای بدر و اصحاب بیعت الرضوان ف۳ اصحاب احد و جمیع اصحاب

وکسوت مرغوب میداشت مرو مان این مجلس ہمہ ہاروی توجہ بجانب او آوردند و دعائے
چند در چند بہدایت او نمودم آخر الامر دعا باجابت رسید و آن برہمن بچہ گریبان کفر از
گردن خود دریده خلعت ایمان پوشید۔ و قامت نمونہ قیامت خود را از زیور مقوم ایمان
بیاراست و حسن خود را از نور اسلام جلا داده برخاست ؛

روز دوشنبہ ششم رجب المرجب بندہ در حضور پر نور حاضر گردید کہ امروز روز
عرس خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ معین الدین چشتی ست۔ رضی اللہ تعالی عنہ بعد از ان
حضرت ایشان احوال حضرت خواجہ بیان فرمودند کہ عمر حضرت خواجہ ہفتده یا ہشتده سالہ
بود روزے ایشان در باغ خود کہ پر از میوہا و آبہا جاری بود تشریف داشتند اتفاقاً پیش
حضرت خواجہ قلندری آمد و درخواست آب نمود ایشان طبقی پر از میوہ و کوزهٔ آب شیریں برائے
او آوردند آں درویش میوہ را تناول فرمودہ آب را نوش کرد و در حق حضرت خواجہ دعا کرد
ہمو توقت دل حضرت خواجہ از دنیا سرد شد و از انچہ در ملک و تصرف ایشان بود بر آمدند اول
طلب علم فرمودہ مردانہ وار در طلب حق جل و علا در آمدند تا وقتیکہ بخدمت مبارک حضرت خواجہ
عثمان ہارونی رسیده قریب بست سال از خدمت شریف ایشان اخذ فیوض و برکات فرمودند
و بحضور حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ نیز حاضر شدہ اند و حضرت خواجہ یوسف ہمدانی را
رضی اللہ تعالی عنہ نیز زیارت نمودہ ششماہ در خدمت ایشان بودہ اند ہم درین محفل فرمودند۔ کہ
مولانا بدر الدین سرہندی کہ از اصحاب حضرت مجدد ست رضی اللہ تعالے عنہ نقلے عجیبے در
کتاب خود نوشتہ است کہ من از اتفاقاً زمانہ در حضرت دہلی حاضر شدم دیدم کہ یک باغیچہ پر از
انوار و برکات بطرف راہے واقع شدہ درون آں باغ در آمدم دیدم کہ مزار پر انوار حضرت
ما خواجہ باقی باللہ در انجاست متوجہ حضرت خواجہ نشستم حضرت خواجہ عنایتے بحال من نمودند
از نسبتہای مخصوصہ خود عطا فرمودند بعد از ان بزیارت حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ
عنہ رفتم و مراقب شدم حضرت خواجہ ارشاد فرمودند کہ نسبتیکہ ترا از حضرت باقی باللہ رسیده
است آں نسبت ماست بعد از ان بزیارت حضرت سلطان نظام الدین حاضر شدم سلطان جیو فرمودند
کہ در نسبت من محبوبیت غالب تر است بعد از ان حسب اتفاق در حضرت اجمیر رسیدم و بزیارت

عثمان بن عفان و صاحب رجا و خوف عبد الرحمن بن العوف رضی اللہ تعالی عنہما در حضور آں
سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم مال کثیر داشتند و اکثر از اصحاب بعد از وفات آں سرور علیہ
افضل الصلوٰۃ و اکمل التحیات حشمت و اجلال دنیا کمال یافتند و حق آنست کہ در قرب بے
کہ ایشانرا بجناب حق جل جلالہٗ بود ہیچ فتوری و قصوری راہ نیافت پس معلوم شد کہ در حق اصحاب
صفہ کہ کی من النار واقع شد بجہت آنکہ ایشاں دعوی ترک و تجرید کردہ بودند و در صدق
دعوی ایشاں تخلفے واقع شدہ انتہی گویند عفی عنہ پس ازینجا معلوم کہ صوفی را پیروی اصحاب صفہ
درکارست و الا ساقط از حیز اعتبارست و فرد اسرت و ندامت بیشمار آری ہرکہ بجانب خط
سبز محبوب مائل ست اشتغال از دنیا و اہل دنیا در حق او سم قاتل ست واقف اسرار حضرت
فرید الدین عطار قدس سرہ جائیکہ گفتہ اند چہ درہای نصایح سفتہ اند۔ نظم

زہر دارد از درون دنیا چو مار	گرچہ ظاہر ہست پر نقش و نگار
مینماید خوب و زیبا در نظر	لیک از زہرش بود جانرا خطر
زہر ایں مار منقش قاتل ست	باش از وی دور ہر کو عاقل ست
ہمچو طفلاں منگر اندر سرخ و زرد	چوں زناں مغرور رنگ و بو مگرد
زال دنیا چوں عروس آراستہ	ہر دو روزے شوی دیگر خواستہ
لب بہ پیش شوی خنداں میکند	پس ہلاک از خشم و دنداں میکند
مقبل آں مرد یکہ شد زیں جفت طاق	پشت بروے کرد و دادش سہ طلاق

و آنکہ کثرت مال و منال و علو مرتبت جاہ و جلال صحابہ را عطا فرمودہ بودند خود را
براں قیاس نباید نمود و از آئینہ دل زنگ ایں ہیچ اصل باید زدود و دریں معنی حضرت مولانا روم
چہ خوش منظوم فرمودہ اند۔ بیت

کار پاکانرا قیاس از خود مگیر	گرچہ باشد در نوشتن شیر شیر

روز چہارشنبہ ہشتم رجب المرجب غلام بمحفل اقبلہ انام حاضر گردید دراں
وقت درس جامع ترمذی بود۔ حدیث فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيْدِ عَلَى
سَائِرِ الطَّعَامِ خواندہ شد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ازیں حدیث شریف فضیلت

رضی اللہ عنہم و رضوا عنا. بعد ازاں مرتبہ جمیع اصحاب رضوان اللہ الملک الوہاب ست و کسیکہ بنظر ایمان آں سرور زمین و زمان را علیہ صلوات اللہ الرحمان دیدہ است داخل زمرۂ ایں اکابراں ست و از بشارت اَصْحَابِی کَالنُّجُوْمِ بِاَیِّہِمُ اقْتَدَیْتُمْ اِهْتَدَیْتُمْ شاداں و فرحاں و مبشر بجنان کہ کریمہ کُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ناطق بر آں ست۔

روز سہ شنبہ ہفتم رجب المرجب ایں کمینۂ فقرا بار یاب محفل آں مرشد برپا گردید دراں وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی قیوم زمانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بود و در آں مقام مذمت دنیا و اہل دنیا رقام فرمودہ بودند کہ ہر کہ متلبس بدنیاست او را جز حسرتے و ندامتے در روز جزا نیست حضرت ایشاں ارشاد کردند کہ دنیا طلب زیادتی ست برا محتاج الیہ۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر چیزیکہ دل را از حق سبحانہ تعالیٰ غافل سازد او دنیاست و ایں شعر خواندند ؎

چیست دنیا و لباس دنیوے	از خدا غافل شدن اے مولوی
چیست دنیا از خدا غافل شدن	نے قماش و نعقرہ و فرزند و زن

و ایضاً فرمودند کہ روزے جناب پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر در خانہ حضرت سیدۃ النساء قرۃ عین الرسول الزہراء البتول رضی اللہ تعالیٰ عنہا تشریف آوردہ بودند دیدند کہ در دست مبارک آں سیدۃ النساء سوار نقرہ ہستند فرمودند مالی وللدنیا پس چوں آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بخانہ خود تشریف آوردند حضرت فاطمہ کہ فاطمہ بودند مجان خود را از آتش آں ہر دو دست برنجن را یکدست از دستہای خود جدا ساختہ بحضور آنجناب علیہ صلوات اللہ الملک الوہاب فرستادند حضرت امام الانبیاء علیہ و آلہ صلوات اللہ الملک الاعلیٰ آنرا بفقرا تصدق فرمودند۔ و ایضاً حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ یکے از اصحاب صفہ وفات یافت در پارچہ پوششش یک درہم یافتند از آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر عرض نمودند آں حضرت ارشاد فرمودند کیٌّ من النار یعنی یک داغ از آتش ہمراہ خود برد بعد ازاں یکے دیگر از اصحاب صفہ ارتحال فرمودند ناگاہ دو درہم در پارچہ اش یافتند آنحضرت علیہ افضل الصلوٰۃ ارشاد فرمودند کہ کیان من النار بعد ازاں حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ بعضی از اصحاب مثل جناب جامع القرآن حضرت

ترجمہ بازو وارندہ

سعدی شیرازی آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ انوار ولایت سہروردیہ داشتند ومرد فہمیدہ ہستند ودرو وشعر تمام سلوک بیان فرمودہ اند۔ **شعر**

مرا پیر دانائے مرشد شہاب
دو اندرز فرمود بر روئے آب
یکے آں کہ برخویش خود بیں مباش
دگر آں کہ بر غیر بد بیں مباش

بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کہ از ما ملاقات دارد باید کہ لباس ما پوشد وطور ما اختیار کند۔ **ع**

یا مرو با یار ازرق پیرہن
یا بکش بر خانماں انگشت نیل
یا مکن با پیلبانان دوستی
یا بنا کن خانہ در خورد پیل

روز جمعہ دہم رجب المرجب حاضر بحضور گردیدم سخن در بیان ترک وتجرید افتاد حضرت ایشاں ایں رباعی خواندند۔

رباعی

خاک نشینی ست سلیمانیم
ننگ بود افسر سلطانیم
ہست چہل سال کہ می پوشدش
کہنہ نشد خلعت عریانیم

بعد ازاں ذکر اشعار مولانا جمالی سہروردی کہ ہمگی بیان ترک وتجرید ست آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ مولانا جمالی را ملاقات مولانا عبدالرحمن جامی اتفاق افتاد مولانا جامی قبل از تعارف از ایشاں فرمودند کہ چیزے از اشعار جمالی یاد داری چونکہ ایشاں در اں وقت بغیر لنگے لباسے نداشتند شعر حسب حال خود خواندند۔ **ع**

مارا ز خاک کویت پیراہنیست بر تن
آں ہم ز آب دیدہ صد چاک تا بدامن

بمجرد خواندن مولانا جامی فرمودند معلوم شد کہ جمالی توئی بعد ازاں حضرت ایشاں اشعار جمالی خواندند وفرمودند کہ معاش را بایں طور باید ساخت۔ **نظم**

لنگکے زیر لنگکے بالا
نے غم وزد نے غم کالا
گزک بوریا و پوستکے
دلکے پر ز درد دوستکے
ایں قدر بس بود جمالی را
رند کے مست دلا و بالی را

حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا بر تمام زنان ثابت شد بعد ازاں فرمودند فضیلتے
کہ ایشاں راست از روی علم واجتہاد و فقاہت و ترک و تجرید و محبوبیت آنحضرت ست صلی اللہ علیہ
وسلم بر جمیع عورات۔ فرمودند کہ در باب ترک و تجرید ایشاں وارد ست کہ روزی نزد ایشاں ہفدہ
ہزار درہم ودنانیر آمدند ہمہ را در ہموں مجلس متصدق کردند یک خرمہرہ نزد خود نگذاشتند و فضیلتے
کہ جناب فاطمۃ الزہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا راست بہ نسبتی ست کہ بضعہ رسول اند و شرافتیکہ
حضرت مریم راست بجہت امیہ حضرت عیسیٰ علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام واقع ست و
علو مرتبتیکہ حضرت آسیہ راست بسبب پرورش حضرت موسیٰ علی نبینا و علیہ التحیات است
وہم بجہت شدائد و تکالیف و مصائب وبلیہ کہ از دست فرعون بایشاں رسید و دراں
ایوان ظلمت کہ از ہر طرف صرصر کفر و ضلالت می وزید مشعل ایمان و چراغ نور عرفان را بخوبی
راہ ندادند حق سبحانہ بمراتب اعلیٰ رسانید ؛

روز پنجشنبہ نہم رجب المرجب بندہ بمحفل فیض منزل حاضر گردید۔ دراں وقت
درس مثنوی شریف حضرت مولانا روم قدس سرہ بود حضرت ایشاں بعد از فراغ آں زبان
گوہر فشاں ارشاد فرمودند کہ در تمام امت سہ کتب اند کہ مثلی ندارند اول آں کلام اللہ المجید
بعد ازاں بخاری شریف۔ پس ازاں مثنوی مولانا روم کہ مثل آں کتابے بعد کلام اللہ و بخاری
نیست اگر شخصے عمل بریں مثنوی شریف نماید بے تعلیم پیر طریقت حظی وافر از اسرار معرفت
یابد و از زمرۂ واصلان حق جل و علا گردد۔ بعد ازاں مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی
رضی اللہ تعالیٰ عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کمالیکہ حضرت مجدد دارند کسے در امت کم
دارد حق آنست کہ اگر ہمہ اولیا را الحد صاحب وحدت وجود را توجہ فرمایند از راہ تنگ وجود
بشاہراہ شہود در آرند۔ ویقین است کہ حضرت محی الدین ابن العربی قدس سرہ کہ مجتہد ایں طائفہ
وجودیہ اند از توجہ حضرت مجدد ازیں مقام تنگ بمقام اعلے ترقی نمایند بعد ازاں حضرت ایشاں
ارشاد فرمودند کہ پیران طریقت و مرشدان حقیقت سہ قسم اند۔ یکے ارباب کشف چنانچہ
حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید۔ دوم اسباب ادراک۔ سوم ارباب جہل کہ مطابق
کشف ادراک نسبت ندارند و در کمال ایں ہر سہ طائفہ ریبے و شکی نیست بعد ازاں مذکور شیخ

ایشان دادند از قدرت یزدان شیر از پستان برآمد و ایشان نوش فرمودند۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که عادت شریف ایشان بود که چهل هزار بار سبحان الله هر روز میخواندند و علماء صوفیه را اختلاف است در فضیلت تسبیح و تهلیل متاخرین تهلیل را افضل گفته اند۔ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که اکثر طرق و سلاسل صوفیه با ایشان میرسند مقتدای جمیع کبراء و پیشوای جمیع صلحا هستند بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که امروز روز وصال حضرت شاه ناصر الدین قادری ست که مزار پر انوار ایشان در حضرت دهلی بمحله حبش پوره واقعست بزیارت و تبرک به مرشد والد بزرگوار این ذره بیمقدار بودند که در شب گذشته این روز ازیں سرای فانی رخت بربسته بودند و من هم همون روز از وطن خود آمده بودم چون دریں مکان که حضرت دهلی ست رسیدم والدم بسیار خوش شدند که مرا از مرشد خود بیعت نمایند اتفاقاً بعد از چند ساعات جناب مرشد ایشان ارتحال فرمودند۔ بعد ازاں در حضور ذکر پیران حضرت غوث الاعظم آمد حضرت ایشان فرمودند که چهار پیر حضرت غوث داشتند۔ یکی حماد دباس۔ دوم شیخ ابو الوفا سوم والد ایشان سید ابو الصالح۔ چهارم شیخ ابوسعید مخزومی قدس الله اسرارهم۔

روز یکشنبه دوازدهم رجب المرجب این بنده نابکار در حضور آن مقبول درگاه پروردگار حاضر شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذکر اسم ذات و یا نفی و اثبات برائے این میکنند که هر چه موعود بفردا است امروز نقد گردد نه آنکه از بهر خوف دوزخ و تمنای بهشت آنانکه از آتش عشق سرشته اند آرزوی بهشت را هشته اند پس آهی از دل غمگین منزل کشیدند و فرمودند که وصلی شود قطعی شود از خودی گذشتن باید شد و پیوستن شاید بعد ازاں ذکر موت اولیاء الله آمد حضرت ایشان فرمودند که ارواح بعضی اولیاء را فرشته قبض کرده در پارچه حریر بهشت پیچیده خواهد که بسوی آسمان می برد که آن روح قبل از بردن فرشته از دست فرشته جست کرده بجناب الهی می رسد۔ چنانچه در حدیث شریف وارد ست و بعضی ارواح طیبه را در قبض ساختن فرشته را هم دخلے نیست از دست قدرت خود او سبحانه قبض میفرماید ۔

در کوی تو عاشقان چناں جاں بدهند		کانجا ملک الموت نگنجد هرگز

روز دوشنبه سیزدهم رجب المرجب غلام در محفل قبله انام حاضر گردید در اثنای ذکر قدسی حدیث قدسی اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِیْ بِیْ آمد حضرت ایشان فرمودند که معنی این حدیث نزد من اینست

بعد ازاں اشعار شیخ ابن یمین کبروی رحمۃ اللہ علیہ خواندند و فرمودند کہ معاش درویشاں بدیں ساں می باشد ؎ نظم

نان جوین و خرقۂ پشمین و آب شور	سی پارہ کلام و حدیث پیمبری
ہم نسخۂ دو چار ز علمی کہ نافع است	در دین نہ لغو بوعلی و ژاژ عنصری
تاریک کلبۂ کہ پی روشنی آں	بیہودہ منتی نبرد شمع خاوری
با یک دو آشنا کہ نیرزد بہ نیم جو	در پیش چشم ہمت شاں ملک سنجری
این آں سعادتست کہ حسرت برد برو	جویای تاج قیصر و ملک سکندری

بعد ازاں مذکور محبت افتاد حضرت ایشاں ابیات نور العین واقف خواندند ؎ ابیات

صبا با زلف یار من چہ کردی	زدی برہم قرار من چہ کردی
مکدر گر نگردی با تو گویم	کہ با مشت غبار من چہ کردی
نشستی گرد کین از خاطر یار	بگو ای گریہ کار من چہ کردی
فگندی خار واقف را بہ بستر	بگو ای گلعذار من چہ کردی

روز شنبہ یازدہم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم
درانوقت حضرت ایشاں درس حدیث می فرمودند ناگاہ مشائخ از خاندان چشتیہ برای
ملاقات حضرت ایشاں آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمود کہ گزک اکابراں کہ سرمستان
راوق محبت اند سماع و سرود لیست کہ دل را از نگار رنگ اشواق می آرد و پردہ حجاب از چہرۂ یار
خرق می سازد گزک ما متوسلان نقشبندیہ کہ بادہ نوشاں جام مودت ایم حدیث و درود
الیست کہ قلب را گوناگوں اذواق می دہد و برقع و نقاب از روی نگار دور می نماید
مصرع آں ایشانند من چنینم ہر دم ؎ بعد ازاں آہے از دل کشیدند و فرمودند واشوق
المدینۃ واشوق المدینۃ ۔ واحسرۃ المدینۃ ۔ بعد ازاں در حضور مذکور حسن بصری رضی اللہ
تعالی عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ پدر و مادر ایشاں از موالی بودند لیکن فضیلتے کہ ایشاں
دارند ہیچکس نمی دارد کہ در طفولیت بایام رضاعت حضرت ام سلمہ رضی اللہ تعالی عنہا کہ از
ازواج مطہرات جناب سرور کائنات علیہ افضل الصلوۃ بودند پستان خود را در دہن

بعد ازاں ایں شعر خواندند

عنان رهِ قلندر سزد ار بمن نمائی ... که دراز و دور بینم ره ورسم پارسائی

بعد ازاں در حضور ذکر تصرفات اولیاء الله آمد که اعانت ایں طائفہ علیہ شامل حال مخلصان می باشد برابرست که ایشاں دانسته مدد بکار روائی مردمان نمایند یا نادانسته از ایشاں اعانت رسد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که اکثر از اولیاء الله حل مشکلات مردمان می شود و ایشاں ازاں واقعه خبری ندارند. بعد ازاں میاں الف شاه عرض نمودند که ما از وطن خود که اُچ ست باراده بیعت در حضور می آمدم در اثنار راه راه را گم کردم. ناگاه حضرت ایشاں را دیدم که تشریف آورده بمن راه راست نمودند پس من گفتم که شما کیستید از نام و نشان خود خبر دهید. حضرت ایشاں فرمودند که من آنم که تو نزد من برای بیعت می آئی دو بار مرا ایں واقعه در پیش آمد. بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که میاں محمد یار صاحب هم میگفتند که من برائی تجارت میرفتم ناگاه دیدم که شما تشریف آورده قریب بهل من ایستاده فرمودید که بهل را تیز بکنید. و بدوانید و ازیں قافله جدا شده بگذرید که قطاع الطریق می آیند و ایں قافله را برباد می کنند. من بهل را دوانیدم از قافله جدا شدم بقضائی الهی ایں همه قافله را قطاعان طریق بغارت بردند و من بخیر و خوبی داخل منزل مقصود گردیدم

روز سه شنبه چهاردهم رجب المرجب بنده حاضر حضور گردیدم ذکر خطائی کشف کوئی که از بزرگان واقع می شود افتاد. حضرت ایشاں فرمودند که بعضے اوقات بزرگاں را چیزی کشفا دریافت می شود. لیکن در تعبیر آں واقعه خطای می شود تقصیر کشف نیست باید که تعبیر وقائع بدقت نظر بکنند هم دریں اثنار شخصے اجنبی آمد حضرت ایشاں نام او را پرسیدند او گفت نام من داد خان است. حضرت ایشاں ایں رباعی خواندند

وا فریاد از عشق وا فریاد ا ... کارم بیکے طرفه نگار افتاده
گر داد من شکسته دادا دادا ... ورنه من و عشق هر چه بادا بادا

بعد ازاں ذکر ورود تجلیات آمد حضرت ایشاں فرمودند که تجلیات متنوعه بر سالک وارد می شود و آں بیچاره را فانی میسازد ایں مصرع بر زبان مبارک راندند مصرعه برقے از محمل لیلی بدرخشید سحر * نگاهی تجلی افعالی می درخشد و افعال عباد را از نظر سالک مستور می سازد

ف- در بیان تصرفات اولیاء الله وفات ایشاں رضی الله عنهم

که حق تعالی ارشاد فرمود که هر که مرا بخیال وی یا بوهم یاد کند من نزدیک او ستم چنانچه بقیه این حدیث است
انا عند ظن عبدی بی دلالت براین معنی می کند بعد ازان در حضور فیض گنجور شخصی آمد و کلمات
شوقیه بزبان خود آغاز کرد حضرت ایشان این شعر خواندند

مرغان چمن بهر صباحی — خوانند ترا باصطلاحی
ندانم آن گل خندان چه رنگ و بو دارد — که مرغ هر چمنی گفتگوی او دارد

و هم دران مجلس این شعر خواندند.

یکبار بگویدم نظیری — مشهور شوم به بی نظیری

بعد ازان فرمودند که اصل این مضمون در کلام حافظ شیرازی یافته می شود. و آن اینست

نام من رفتست روزی بر لب جانان بسهو — اهل دل را بوی جان می آید از نامم هنوز

بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که بعضی اشعار حافظ شیرازی موافق مضامین حدیث شریف
هستند پس این شعر خواندند

ساقیا عشرت امروز بفردا مفگن — یا ز دیوان قضا خط امانی بمن آر

و فرمودند که مضمون این حدیث ست اذا امسیت فلا تنتظر الصباح واذا اصبحت فلا تنتظر المساء
پس فرمودند که کار امروز حواله بفردا مکن. فرصت را غنیمت شمار بعد ازان در حضور مذکور هیر
رانجها آمد حضرت ایشان فرمودند که هیر مرید حضرت بهاؤ الدین ذکریای ملتانی بود. روزی
حضرت بهاؤ الدین نماز میخواندند که ناگاه هیر پیش نماز رفت ایشان بعد از نماز او را فرمودند که تو
پیش نماز میرفتی این کار هرگز آینده نه نمائی که گناه است هیر گفت که سبحان الله من در عشق یک ادنی بنده اینچنین
بیهوش بودم که خیال شما و نماز شما نماند و شما که خود را عاشق خدا می گوئید در عین حضور محبوب
خیال گذشتن ما کردید ایشان انفعال از کلام هیر الزام کشیدند و گریبان دریدند. بعد ازان ایشان
فرمودند که در حق تو دعای کنم که از واصلان حق گردی. هیر گفت اگر شما را طاقت ست مرا تا به رانجهای
من رسانید. و روی محبت من از آن سو مگردانید. بعد ازان در حضور پرنور مذکور قلندری آمد.
حضرت ایشان این شعر خواندند

قلندر قطره دریای عشق ست — قلندر ذره صحرای عشق ست

بسمع مبارک ایشان رسید که ای دوست ترا نماز و روزه معاف کردیم و دل تو از کدورت صاف
کردیم ایشان متحیر شدند که جناب آن سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر راهم صوم و صلوه معاف
نبود ما که کمینه متوسلان آنجنابیم از تفلع این امر بچه طور گردد و کلمهٔ تمجید بر زبان راندند و از وسوسهٔ
آن لئیم رانده شده خلاصی یافتند هادی و معین ایشان که رحیم و رحمان بود از سر شیطان باز داشته
راه هدایت نمود آن تجلی شیطانی از نظر ایشان مرتفع شد باز شیطان ندا در داد که من بسیار کسان را
ازین مقام عالی بحضیض ضلالت افگندیم هادی شما که خدا بود و مؤید محمد مصطفی علیه صلوٰة الله الملک الاعلا
فریب من بر شما کاری نکرد - بعد ازان در حضور مذکور شغل باطنی آمد حضرت ایشان فرمودند هر که مشغول
است مقبول ست و هر که غافل ست کے مقبل ست راقم گوید - مردے چه خوش فردے گفته
است فرد -

هر انکو غافل از حق یک زمان ست | در ان دم کافر ست اما نهان ست

و هم در باب یاد محبوب رعنا چه شعری زیبا نظم نموده است شعر

پس از سی سال این معنی محقق شد بخاقانی | که یکدم با خدا بودن به از ملک سلیمانی

بعد ازان در حضور مذکور متابعت مرشد آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که کار خلاف
مرضی پیر رهبر نسبت باطن را اخراب و ابتر میسازد و پس فرمودند که شخصے بے اجازت من خربوزه بحضور
نواب برد باطن او سیاه گردید او ندانست که سببش چیست استغفار و توبه از گناهان خود کرد هیچ
اثرش ظاهر نگشت بعد ازان گفت که این جرم بردن خربزه که نامرضی مرشد سرزد شده است . ازین
توبه می نمایم فی الحال انبساط پیدا شد و نسبت باطنش بطور سابق ظاهر گردید -

روز پنجشنبه شانزدهم رجب المرجب در محفل منیض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که هر که از یاران من راه صبر و توکل قناعت و تقوی پیش گیرد و حضور و جمعیت
و انوار و کیفیات در قلب وارد از جانب من او را اجازت است که طالبان را بیعت نماید و در هر کس
که ازین صبر و توکل وغیره فتور نیست او را بیعت ساختن و مرید ساختن قصور نیست اگرچه از اجازت
یافتگان من باشد حقیقةً از من مجاز نیست ؛
روز جمعه هفدهم رجب المرجب فدوی بحضور پر نور حاضر گردید حضرت ایشان

دگاهی تجلی صفاتی دیده میکنند وصفات مخلوق را از نظر سالک مختفی میفرماید وگاهی تجلی ذات ظهور میفرماید
واضمحلال ذات عالم در ذات حضرت حق میسر آید۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور عقل آمد حضرت
ایشاں فرمودند که عقل دو قسم ست۔ یکے عقل نورانی۔ دوم عقل مظلم۔ عقل نورانی آنست که شخصے خود بخود
اجتناب از نواهی واستقامت با اوامر نماید ومظلم آنکه از هدایت مرشد احتراز از منهیات کند۔ بعد
ازاں ایں نقل فرمودند که حضرت شاه عبد الرحیم نقشبندی رحمة الله علیه روزی در کوچه می رفتند
ناگاه در اثنار راه دیدند که بچه سگ در کنارهٔ تالاب بگل افتاده است وطاقت بیرون آمدن ازاں
گل نمی تواند مرداں را گفتند که ایں را بیروں آرید کسی بیروں نیاورد آخر الامر آں سگ بچه را
بدست گرفته بیروں آوردند واهل محله را فرمودند که کسے ایں را پرورش کند ودر آنجا طباخے بود گفت
که من متکفل تربیت آں می شوم ایشاں آں بچه سگ را حواله طباخ کرده تشریف آوردند بعد از چندی
بار دیگر گذر ایشاں دراں کوچه افتاد که موافق گذر یک کس راهیست باقی گل ولای وسگے از مقابل ایشاں
می آید ایشاں آں سگ را منع کرده خود ازاں راه گذر کردند۔ سگ گفت که شما برمن ظلم کردید که راه
مشترک است برای ما وشما وشما مرا مانع گذشتن ایں راه گشتید ایشاں گفتند که تو از آب تر بودی بجهت
پلید گشتن جامهٔ خود منع نمودم سگ گفت که جامهٔ شما از یک کوزهٔ آب پاک می شد وحالانکه درون
شما پلیدی ملوث شده است از شستن هفت دریا زائل نمی گردد۔ بعد ازاں سگ گفت که صوفیان
مذهب ایثار اختیار می کنند وشما راه اختیار کرده اید ایشان گفتند بچه طور سگ گفت که شما مرا از راه
باز داشته خود گذر کردید باز سگ گفت که حقتعالی را از عقل نورانی می شناسند نه از عقل مظلم ایشاں
گفتند که تفسیر ایں هر دو عقل بیان کن سگ گفت که عقل نورانی آنست که بے نصیحت ناصح وبے وعظ
واعظ پند پذیر شود وعقل مظلم آنکه از بند در بند نصیحت افتد۔

روز چهارشنبه پانزدهم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت

ایشاں ارشاد فرمودند که طریقهٔ شریفهٔ نقشبندیه مامون ومحفوظ ست از وساوس شیطان چرا که
ایں اکابران بنا طریقهٔ خود بر حضور وآگاهی وجمعیت نهاده اند وکشف انوار وظهور رؤیا از حیز
اعتبار ساقط می شمارند بخلاف طرق دیگر که بنا آنها بر انوار واسرار است۔ بعد ازاں فرمودند که
که روزی حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه را تجلے واقع شد ودر عین روشنی آں آوازے

باشد و تفرقهٔ بیرونی بحجرهٔ درونی راه نیابد ؎

از برون در میان بازارم ‌‌ ‌ ‌ وز درون خلوتیست با یارم

در ابتدا این معنی به تکلف ست و در انتها بی تکلف و درین طریقه این معنی چون در ابتدا دست
می دهد و راهی برای حصول آن وضع کرده اند از خصائص این طریقه آمده است هرچند منتهیان
طرق دیگر را نیز دست می دهد و اندرین معنی گفته اند ؎

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش ‌ ‌ ‌ ‌ این چنین زیبا صفت کم می بود اندر جهان

رودستش

منها نظر بر قدم عبارت از انست که در راه رفتن نظر بر قدم دوخته شود و بمحسوسات
ملونه پراگنده نکند تا بجمعیت اقرب باشد چه در ابتدا دل تابع نظرست و پریشانی نظر
در دل تاثیری کند ؎

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام ‌ ‌ ‌ ‌ دل ترا می طلبد دیده ترا می خواهد
دارم همه جا با همه کس در همه حال ‌ ‌ ‌ ‌ در دل ز تو آرزو و در دیده خیال

منها هوش در دم عبارت از انست که واقف نفس باشد تا بغفلت نه بر آید ؎

ندانم چه فسون کرده که می بینم ‌ ‌ ‌ ‌ زمان زمان بتو مائل نفس نفس مشتاق

کلمهٔ سوم برای دفع تفرقه است که از آفاق میخیزد و کلمهٔ چهارم دافع تفرقهٔ انفس ست. منها
یاد کرد و یاد داشت سالک تا زمانیکه در طریقت و تصنع ست و بحقیقت و ملکهٔ حضور نه پیوسته
است در مقام یاد کرد است یعنی ذکری که از شیخ خود تلقین گرفته است دائم در تکرار او بتکلف
مشغول باشد تا بمرتبهٔ حضور برسد. ؎

سر رشتهٔ دولت ای برادر بکف آر ‌ ‌ ‌ ‌ وین عمر گرامی بخسارت مگذار
دائم همه جا با همه کس در همه کار ‌ ‌ ‌ ‌ میدار نهفته چشم دل جانب یار

چون حضور دوام پذیرد و ذوق یابد و از تکلف دارید و ملکه گردد که بنفی منفی نشود یاد
داشت بوده ؎

دارم همه جا با همه کس در همه حال ‌ ‌ ‌ ‌ در دل ز تو آرزو و در دیده خیال

و یادداشت را معنی دیگر هم هست عالی و آن در خور این رساله نیست. حضرت خواجه

ارشاد فرمودند که سیر آفاقی عبارت ست از مشاهدهٔ انوار بیرون خود و سیر انفسی دیدن انوار سینهٔ
خود. بعد ازاں مذکور اندراج النهایة فی البدایة آمد فرمودند که معانی ایں عبارت بسیار ست لیکن
نزد من چنیں تقرر یافته که وقتیکه دل را حضور و جمعیت حاصل شد و کیفیات و جذبات و واردات
آمد اندراج نهایت ست که ایں معامله در طریقهٔ علیه نقشبندیه در بدایت حاصل می شود فرمودند که
اکابران طرق دیگر قدس الله اسرارهم بعد حصول مقامات عشره که صبر و توکل و غیرها ست متوجه
بحضور و آگاهی میگردند ایں طائفه علیه نور الله مرقدهم مدار کار در بدایت بحضور و جمعیت نهاده اند.
بعد ازاں در حضور عالی سخن در اصطلاحات ایں طائفه کرام افتاد حضرت ایشاں فرمودند که یکے
از اصطلاحات سفر در وطن ست و آں عبارت ست از خصائل رذائل بسوی حسنات رفتن
یعنی از بیصبری بجانب صبر دویدن و از بے قناعتی بقناعت آمدن و از بے توکلی بسوی توکل
متوجه شدن و تهذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک گفته اند چنانچه حدیث شریف تاکید فرمابه تحصیل
مکارم اخلاق ست قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ بَعَثَنِيْ لِاُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْاَخْلَاقِ وَكَمَالَ مَحَاسِنِ
الْاَفْعَالِ راقم گوید عفی عنه که چوں ذکر اصطلاحات سلسلهٔ علیه نقشبندیه دریں مقام آمده است
نوشتن کلمات ایشاں باید لهذا بتحریر می نمایم که حضرت ایشاں علی الدوام برای عمل کردن بریں اصطلاحات
امر میفرمودند لهذا بتحریر می نمایم و ایں عبارت را از مکتوبات قدسی آیات پیر پیران حضرت خواجه
محمد معصوم رضی الله عنه ارقام میکنم باید دانست که کلماتیکه در سلسله علیه نقشبندیه شهرت دارد همگی
دوازده کلمه است. منها سفر در وطن و آں عبارت از سیر انفسی ست که آنرا جذبه نیز گویند ابتدا
معامله ایں بزرگواران ازیں سیر ست و سیر آفاقی که سلوک عبارت ازان ست در ضمن ایں سیر
قطع می نمایند و در سلاسل دیگر شروع کار از سیر آفاقی میکنند و انتها بسیر انفسی میشود و شروع کار
از سیر انفسی خاصه ایں طرق ست و اندراج نهایت در بدایت بهمیں معنی ست که سیر انفسی که نهایت
دیگران ست بدایت ایں اکابران ست. سیر آفاقی مطلوب را بیروں از خود جستن ست و سیر انفسی
در خود آمدن و گرد دل خود گردیدن دریں معنی گفته اند ؎

ہم چو نابینا مبر ہر سوے دست		یا تو در زیر گلیمم ست ہر چہ ہست

منها خلوت در انجمن یعنی در انجمن که محل تفرقه است از راه باطن با مطلوب خلوت داشته

از حضرت ایشان شنیده ام که کسی را که ذکر قلبی درنگیرد و متاثر نشود ویرا از ذکر باز داشته بمجرد وقوف قلبی امر باید کرد و توجهات باید نمود تا ذکر درگیرد. منها وقوف عددی آنست که بر عدد نفی و اثبات بر نهجی که درین طریقه معهودست واقف باشد تا در هر نفس طاق گوید. چنین گفته اند که این ذکر در یک نفس چون به بست و یک عدد با شرائط معتبره برسد و نتیجه بران مترتب نشود از دیدِ نیستی و فنا و امثال آن بر بیحاصلی این عمل دلیل کنند باید که سلوک و ذکر از سر گیرد باکمال اخلاص و تقوی شاید فائده یابد. منها وقوف زمانی آنست که حساب کند اوقات خود اگر باعمال خیر گذشته است شکر کند و اگر بکارهای ناشایسته گذشته است استغفار کند موافق حال خود. حسنات الابرار سیئات المقربین. منها سلطان الذکر آنست که ذکر تمام بدن را درگیرد و هر عضو در رنگ دل ذاکر و متوجه مطلوب گردد. ع

هردم بهوای تست دمساز	هرموی زگیسوم به پرداز

تم کلامه الشریف۔

روز شنبه هشتدهم شهر رجب المرجب غلام بحضور آنقبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را باید که تهلیل لسانی با صحت الفاظ و لحاظ معانی و وقوف عددی و نگهداشت خواطر و توجه الی الله بخواند و الا در طریقت محسوب نیست و اسم ذات و نفی و اثبات هم بلحاظ معنی و غیره بانتظار فیض باید کرد۔

روز یکشنبه نوزدهم شهر رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان الوان لطائف بیان فرمودند و نور لطیفه نفس مثل صبح بیان کردند۔

روز دوشنبه بستم شهر رجب المرجب بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که کلمه طیبه لا اله الا الله آیتی ست از آیات قرآنی و محمد رسول الله کلمه ایست از کلام ربانی پس این کلمه طیبه را اگر بلحاظ آنکه آیتی ست از کلام باری خوانده شود فیض بنوع دیگر می آید و اگر بلحاظ اینکه این کلمه ایست که از خواندنش قائل مسلمان می شود و ما ماموریم از پیغمبر علیه صلوات الله الملک الاکبر بخواندن این کلمه از زبان و تصدیق داشتن معنی این در دل بخواند فیضی بنهج دیگر حاصل می شود. و ایضا فرمودند که خواندن کلمه طیبه بلحاظ معنی اول حسبنی را

نقشبند قدس سره فرموده اند مقصود از ذکر آنست که دل دائما حاضر باشد مع الله بوصف محبت و تعظیم
منها بازگشت عبارت از آنست که بعد از ذکر نفی و اثبات معبود بدل گوید. الهی انت مقصودی و
رضاک مطلوبی یعنی ازین ذکر فائده این کلمهٔ نفی هر خاطرست نیک یا بد تا آنکه خالص شود ذکر فارغ
شود سرّ از ماسوا اگر خالص نیابد ذکر خود را درین کلمه باید که بر سبیل تقلید مرشد بگوید تا حاصل شود او را
به برکت او اخلاص. منها نگاه داشت عبارت از مراقبهٔ خواطرست یعنی وقت تکرار کلمهٔ طیبه در دل اجتهاد
کند که خاطر غیر در دل خطور نکند یک ساعت یا دو ساعت این مراقبه و مجاهده ضرورست
سالک را ؎

ترا یک پند بس در هر دو عالم	ز جانت بر نیاید جز خدا دم

منها وقوف قلبی عبارتست از بیداری دل و حضور قلب با مع الحق سبحانه بر وجهیکه نباشد
مر قلب را غفلتی و غرضی از حق تعالی پس لازم ست سالک را که دائم واقف و حاضر باشد بر قلبش در حال
ذکر و نگذارد دلش را که غافل شود از ذکر و نه از مفهومش حضرت خواجه نقشبند قدس سره حبس نفس
و رعایت عدد را لازم نمی فرمودند و لیکن وقوف قلبی را لازم می فرمودند در اثنای ذکر و رابطه و غیرها
پس مقصود از ذکر و وقوف قلبی و طرد غفلت ست و حضور مذکور علی الدوام بخضوع و خشوع با لحب
و التعظیم ؎

مانند مرغی باش هان بر بیضهٔ دل پاسبان	کز بیضهٔ دل زایدت مستی و شور و قهقهه
رو بر در دل بنشین کان دلبر چه گاهی	وقتی سحری آید یا نیم شبی باشد

دلقول وقوف قلبی آنست که نگران و واقف دل بود و توجهی و نظری بان داشته باشد
قطع نظر از ذکر تا تفرقه بان راه نیابد و بنقوش ماسوا منقش نگردد گفته اند دل بیکار نیست یا با ماسوا آویخته است
یا با مطلوب در آویخته آدمی تا بیدارست حواس ظاهره جاسوس اند اخبار عالم بدل میرسانند و در تفرقه
میدارند و چون صاحب دل متوجه بدل خود گردد. گویا حصن گرد دل ازین توجه پیدا میشود و نمی گذارد
که اخبار عالم بدل رسد درین هنگام دل بمقصد اقصی در آویزد چه بیکاری در حق او مفقود ست چون
از ینطرف ممنوع گشت چاره ندارد و غیر از توجه بانطرف احتیاج بذکر و توجه مذکور ندارد گفته اند دل
از دشمن باز دارد دوست را طلبیدن حاجت نیست زنگ از آئینه بزدای غیر از ظهور نور هیچ نیست

از آیات الٰہیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم۔

روز چہارشنبہ بست و دوم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم مولوی
کرم اللہ تجدید بیعت ثانیہ نمودند حضرت ایشان عنایات بسیار بحال ایشان فرمودند و خرقہ و
کلاہ تبرک بایشان مرحمت فرمودند و توجہات بلیغہ بحال ایشان عنایت فرمودند بعد ازاں
درس مثنوی شریف حضرت مولوی معنوی قدس سرہ شروع شد حکایت طوطی و بازرگان
خواندہ میشد چوں نوبت بایں اشعار آمد ؎

این روا باشد وفای دوستان	من درین حبس و شما در بوستان
یاد آرید ای مہان زین مرغ زار	یک صبوحی درمیان مرغزار

حضرت ایشان معارف بلند و حقائق ارجمند بیان فرمودند نسبت مولانا
ظہور نمود و آنحضرت را وقت خوش شدہ تاثیری عجیب بر حاضران حضور واقع شد
گریہہا دست دادہ

روز پنجشنبہ بست و سوم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم درس
مثنوی شریف بود۔ و احوال کمون و بروز کہ مشائخ کرام را واقع می شود افتاد و مذکور ایں
شعر مولانا بود ؎

کو یکی مرغی ضعیفی بیگناہ	در درونش صد سلیمان با سپاہ

حضرت ایشان ارشاد کردند کہ وقتیکہ احوال بروز بر عارف می آید چناں حال
می شود کہ در زمین و آسمان از غایت وسعت نمی گنجد بلکہ زمین و آسمان و عرش و مافیہا
در زاویہ قلبش می در آید پس سلیمان با سپاہ در دلش چہ مقدار دارند۔ و وقتیکہ احوال کمون
بر عارف می آید خود را از ذرہ ہم خردتر می یابد بلکہ ہیچ نمی یابد۔ بعد ازاں برائے توجہ فرمودن
یاراں مشغول شدند و شخصی را امر فرمودند کہ برای اہل حلقہ بادکش بجنباند و ارشاد کردند کہ حضرت
ایشان شہید رضی اللہ عنہ میفرمودند کہ کشفا می بینم شخصی را کہ با اہل حلقہ بادکش می جنباند در نسبت
توجہ ہر واحدی شریک می شود زیراکہ از جہت او ہر واحدی را راحتے می رسد۔ بعد ازاں حضرت
ایشان شہید نقل فرمودند کہ روزی بخدمت مرشد خود حضرت سید السادات سید نور محمد رضی اللہ

حرام ست وبلحاظ ثانی بهر حالے که باشد ورجنابت باشد یا در حدث جائز ست۔ وایضاً فرمودند
که کلمهٔ طیبه لسانی باشد یا قلبی بلحاظ معنی ثانی در لطائف عالم امر ترقیات می بخشد وبلحاظ معنی اول در
کمالات وحقائق فائدهٔ تام می دهد۔ وایضاً فرمودند که نصف کلمهٔ طیبه که لا اله الا الله است ناشی است
از تجلی صفات ونصف که محمد رسول الله ست ناشی ست از تجلی ذات پس فیضی که از نصف اول می آید مبدأ
اش تجلی صفاتی ست وفیضی که از نصف آخر می آید مبدأش تجلی ذاتی شتان ما بینهما۔ الحق که فرقیست لبیار
وتفاوتیست کثیر در انوار این هر دو و در اسرار وفیوض این هر دو هر که را دیدهٔ بینا عطا کرده مشاهده
می نماید۔ وایضاً فرمودند که طالب را باید که یک لحظه از یاد مطلوب غافل نباشد پس این
شعر خواندند ؎

این شربت عاشقی ست خسرو — بے خون جگر چشید نتوان

وایضاً فرمودند که فرق درمیان تجرید وتفرید آنست که تجرید انقطاع علائق ظاهر یست
وتفرید انقطاع علائق باطن۔ وایضاً فرمودند معنی اِقْرَؤُا الْقُرْآنَ بِالْحُزْنِ فَاِنَّهٗ اُنْزِلَ بِالْحُزْنِ
آنست که چون ذکر فاسقان در کلام الله آید خائف وحزین باید بود که مبادا حال ما چنان نشود۔
وچون مذکور مومنان آید خائف بود که ما اینچنین نیستیم وچون مذکور اوامر ونواهی آید غمگین شود که از من
چنانکه فرمود است بظهور نمی آید قس علی هذا۔ وایضاً فرمودند حب الدنیا رأس کل خطیئة وراس
گناهان کفر ست۔ پس حب دنیا کفر شد چنانکه مولانا میفرمایند ؎

اهل دنیا کافران مطلق اند — روز وشب در بق بق ودر زق زق اند

روز سه شنبه بست وپنجم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم۔ حضرت ایشان
فرمودند که صاحب حنفی مذهب را ضرورست که موطای امام محمد رحمة الله علیه نزد خود داشته باشد
که دران کتاب عجب کاری کرده است که اخبار صریح وآثار صحیح برای تائید مذهب خود آورده اند
بعد ازاں ارشاد کردند که در هر چهار مذهب چهار خاصه است که یکے را از دیگری ممتاز ساخته
است۔ خاصهٔ مذهب حنفی کتاب هدایه است که در مذهب دیگر مثل آں کتابی نیست۔ ودر
مذهب شافعی امام غزالی رحمة الله علیه عجب محققی گذشته اند۔ در مذهب حنبلی حضرت غوث الاعظم
سر آمد مقربان جناب الٰهی هستند۔ ودر مذهب مالکی وجود شریف امام مالک خود آیتی ست ؏

می باشند نه بجہت آنکه او تعالی رزق می دهد پرورش می نماید بانواع عنایات مشرف می فرماید۔ و بخلاف فرقۂ اولی که پرستش می کنند حق جل و علا را بصفات کامله او شتان ما بینهما پس فرمودند که نمی توانم گفت که من عبد الله ام لیکن الحال از چندمدت برمن عبد اللهیت ظهور می کند۔

روز شنبه بست و پنجم رجب المرجب در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ محی الدین ابن العربی قدس سره نوشته اند که هیچ فرقه از فرق عالم بضلالت نرفته هر یک راه هدایت پیموده است قائم بصراط مستقیم ست و مؤید قول خود کریمه آورده اند وَمَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ و هم برین معنی مولانا روم فرموده است ؎

پس بدی مطلق نباشد در جهاں	بد به نسبت باشد این را هم بداں

و حافظ شیرازی می فرمایند ؎

پیر ما گفت خطا در قلم صنع نرفت	آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

پس حضرت ایشان فرمودند که آنچه مکشوف ما پیران ماست ورای اینست ؛

روز یکشنبه بست و ششم رجب المرجب فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان چند عنایت نامجات یکے باسمی مولانا خالد رومی سلمه الله تعالی ۔ و دوئی نامی مرزا رحیم الله سلمه الله تعالی ۔ سومی بحاجی عبد الرحمن سلمه الله تعالی ارقام فرمودند مضمون نامه فیض شمامه اولی اینست که از استماع ارشاد شادوراں جوار دل را مسرتی حاصل گشت باید که از آمدن طالبان و اجتماع مردمان غره نخواهند شد کسر و نیستی خود هر لحظه و لمحه ملحوظ دارند اینهمه رجوع خلق و کثرت ارشاد از امداد و توجه پیران کبار دانند هر دم و هر ساعت توجه به پیران دارند و امیدوار عنایت ایشان باشند والسلام ۔ و مضمون نامه ثانی که بنام مرزا رحیم الله سلمه الله تعالی ارقام فرمودند اینست که لازم است که هر طالب که پیش آید در رجوع آورد و اوراتلقین نموده باشند در هدایت و ارشاد تخصیص ننماید ساخت همه کس طالب یار اند چه هشیار و چه مست والسلام ۔ و مضمون نامه ثالث که بحاجی عبد الرحمن حسن سلمه الله تعالی تحریر فرموده اند اینست که احوال ترقیات باطن خود مع حالات رجوع طالبان و ترقیات ایشاں ترقیم نمایند والسلام ؛

عنه حاضر شدم دیدم که آنحضرت خوش نشسته اند موجب آن استفسار کردم حضرت سید صاحب ارشاد کردند که امروز بادکشان بسیار برائے فقرا تقسیم نموده ام می بینم که بسبب قبولیت این عمل از جناب الهی فیوض و برکات بسیار مثل باران می بارد۔ ہم دران مجلس این شعر را بر زبان مبارک راندند ؎

مارا بغمزه کشت و قضا را بهانه ساخت　　خود سوی ما ندید و حیا را بهانه ساخت
رفتم بمسجدی پی نظاره رخش　　دستی بر رخ کشید و دعا را بهانه ساخت
دستی بدوش غیر نهاد از ره کرم　　ما را چو دید لغزش پا را بهانه ساخت
زاهد نداشت تاب جمال پری رخان　　کنجی گرفت و ترس خدا را بهانه ساخت

روز جمعه بست و چهارم شهر رجب المرجب غلام بحضور قبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که روزے در حلقه نشسته بودم مشاهده نمودم که چادر نوری از مزار پر انوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی نور الله مرقده آمده تمام حلقه را احاطه نمود۔ و ایضا فرمودند که روزے در عالم مشاهده دیدم که دو مزار برابر واقع شده اند۔ یکی مرقد منور حضرت نظام الدین اولیا و دیگرے قبر مطهر حضرت ایشان شهید عطر الله روحهما پس هیراهنے مقابل من آوردند دانستم که این عنایت از حضرت نظام الدین ست قدس سره و از من پرسیدند که پیر شما نظام الدین ست گفتم که پیر مرزا مظهر اند باز گفتند که پیر شما نظام الدین است گفتم که مرزا مظهر۔ مرتبه ثالث گفتند که پیر صحبت شما حضرت نظام الدین اند من ساکت ماندم اگر من اقرار پیری ایشان میکردم مرا می پوشانیدند۔ بعد ازان دران اثنا شخصی مغربی اسم مبارک حضرت شنیده قطع منازل و طی مراحل نموده از راه بغداد شریف بمولانا خالد رومی سلمه الله تعالی ملاقات کرده بحضور والا حاضر گردید۔ شهره ارشاد و هدایت مولانا دران دیار اظهار ساخت که قریب صد هزار مردمان حلقه ارادت بگردن اخلاص نهاده اند۔ و دست بیعت بدامن مولانا زده اند و یکهزار عالم متبحر داخل طریقه شده و دست بسته پیش مولانا ایستاده اند حضرت ایشان فرمودند که از استماع این مژده دلم بمقدار یک پشه مسرور نگردیده چه جای افتخار که مرتبه مسرت مقدم ست از افتخار۔ بعد ازان ارشاد کردند که عباد الرحمان در زمان بسیار می باشند و عباد الله اقل قلیل که عبادت و بندگی ایشان خالص برای ذات خدا

بهر چه از دوست وامانی چه کفر آن حرف چه ایمان ... بهر چه از یار دور افتی چه زشت آن نقش چه زیبا

و از حاضران حضور پرسیدند که معنی این شعر بگویید بسبب کفر باز آمدن از مطلوب صریح ست لیکن از اسلام چه طور باز خواهد ماند حاضران ساکت ماندند. حضرت ایشان فرمودند که باز ماندن از مطلوب از ایمان برین نهج بخیال می آید که سالک را در ابتدای احوال که حضور مع الله ست سید را از نوافل و تلاوت هم فتوری دران واقع می شود و حال آنکه این تلاوت و نوافل از ایمانیات ست پس سالک را درانوقت پرداخت آن حضور باید و کثرت نوافل و تلاوت نشاید که مانع حضورست و هم حضرت ایشان درانوقت این شعر خواندند

صید تو منقار وفا بر کند از بال ... هر بره که نه آشفتهٔ دام تو باشد

بعد ازان در حضور فیض گنجور مذکور تکرار بیعت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را بیعت از شیوخ متعدد نمودن جائزست. چنانچه صحابه بعد از وفات آنحضرت صلی الله علیه وسلم بحضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه بیعت نمودند بعد از وفات ایشان از عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه مصافحه بیعت کردند. و ظاهرست که بیعت صحابه از خلفای راشدین برائے انتظام امور اخروی بودند و دنیویه پس ازینجا معلوم شد که تکرار بیعت جائزست در طریقت. بعد ازان در حضور مذکور واردات آمد حضرت ایشان فرمودند که وارد را در اصطلاح صوفیه دیگر روح القدس و وارد حق می گویند. و نقشبندیه وجود عدم نامند و آن عبارت است از ورود فیض الهی جل سلطانه و چون بر سالک وارد روی می آید محو مثلاشی می سازد و چون کثرت واردات فائز می شوند سالک بهر واردی عدم میگردد و لیکن مراد آنست که ورود این واردات متواتر گردد. بلکه متواصل. چنانچه اکابران این طریقه علیه می فرمایند

وصل اعدام گر توانی کرد ... کار مردان مردوانی کرد

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که روزے جناب آن سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر را در مشاهده دیدم که تشریف آورده بمن فرمودند که نام تو عبد الله است و نیز عبد المومن ست

روز پنجشنبه غرهٔ شعبان ۱۲۳۱ه فدوی بحضور آن قطب عالم حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید می فرمودند که چون ماه شعبان المعظم دیده

روز دوشنبه بست وهفتم رجب المرجب غلام بحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشان بجناب الهی تضرع و تخشع نمودند و این شعر بصد غلبات شوق خواندند ؎

قافله شد واپسی ما ببین — ای کس ما بیکسی ما ببین

بعد ازاں مذکور جناب سید اولاد آدم سرور عالم مفخر المسلمین محبوب رب العالمین شفیع المذنبین خاتم النبیین علیه افضل صلوة المصلین آمد حضرت ایشان کرات مرات این شعر قصیده برده خواندند ؎

هُوَ الحَبِيبُ الَّذِي تُرجىٰ شَفَاعَتُهُ — لِكُلِّ هَولٍ مِنَ الأَهوَالِ مُقتَحِمِ

روز سه شنبه بست وهشتم رجب المرجب بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان میر قمر الدین سمرقندی را ارشاد فرمودند که سعی بکنید که اسرار ذاتیکه مسجود خلائق ست بر شما چندان غلبه کند که خود را مسجود خلائق بیند بعد ازاں وام الله شیرازی سمرقندی را فرمودند که تضرع بجناب الهی بکنید و سعی و کوشش نمائید که فنای اتم حاصل شود و زوال عین و اثر گردد و پس معنی زوال عین و اثر فرمودند که زوال عین آنست که بر خود لفظ انا متعذر داند نمی تواں گفت که من هستم حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره فرمودند که انا الحق گفتن آسان است و انا را شکستن مشکل ست و معنی زوال اثر آنکه هیچ صفتے از صفات خود نه بیند ۞

روز چهارشنبه بست ونهم رجب المرجب بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علما معیت حق سبحانه بعالم علمی میگویند صوفیه معیت ذاتی قرار داده اند و ما که مراقبه معیت بطالبان تلقین می کنم برین نهج می گویم که لحاظ بکنید که او با ماست هر جا که هستم قطع نظر از لحاظ معیت ذاتی و علمی او تعالی- بعد ازاں در حضور مذکور کفر طریقت آمد حضرت ایشان فرمودند که اهل این مشرب ارباب توحید وجودی اند که از دین و دنیا گذشته و از خودی رسته و جام وحدت نوشیده اند از آنجمله حسین بن منصور حلاج قدس سره که سید این طائفه هستند میفرمایند ؎

كَفَرتُ بِدِينِ اللهِ وَالكُفرُ وَاجِبٌ — لَدَيَّ وَعِندَ المُسلِمِينَ قَبِيحُ

بعد ازاں این شعر خواندند ؎

لاتمثل بی گردید؛

روز یکشنبه چہارم شعبان المعظم غلام بحضور قبلہ خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ جناب مرشدنا و ہادینا حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید مذکور نمودند کہ شبی جناب محبوب کبریا محمد مصطفیٰ علیہ افضل صلوات و اکمل تحیات اللہ الملک الاعلی را دیدم۔ و برین نہج از زیارت آنجناب مشرف شدم کہ خود را ہم بستر آں سرور یافتم بوصلے کہ ہیچ حجابی و فصلی را درانجا گنجایش نبود و عنایاتے کہ باین بندہ نمودند ورای شرح بیان ست اثر آں صحبت کثیر البرکت مدتے در خود یافتم

روز دوشنبہ پنجم شعبان المعظم فدوی بمحفل شریف حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہ تطبیق در کلام حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہما فرمودہ اند در توحید وجودی و شہودی نزاع لفظی قرار دادہ اند ایشاں بسیار بزرگ بودند و طریقۂ نو آوردہ اند لیکن درانمقام خطائی کردہ اند حال را در قال انداختہ معارف کشفیہ را در گفتگوی علمی آوردہ تطبیق نمودہ اند فرقے است مبین درین ہر دو مقام ہر کرا از معارف حضرت مجدد حظی رسیدہ است او عیاناً دیدہ است کہ توحید وجودی در ابتدار احوال ظاہر میشود یعنی در سیر لطیفۂ قلب و توحید شہودی بسیر لطیفۂ نفس و معارف حضرت مجدد الف ثانی ورای این ہر دو مقام ست معارف محی الدین ابن العربی قطرہ ایست و معارف حضرت مجدد دریاے محیط ع چہ نسبت ست بکوہ آسمان عالی را؛ اگر محی الدین ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ در زمان حضرت مجدد بقید حیات بودند این معارف می شنودند می فہمیدند و طلب افادہ می نمودند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حق تعالی بے نہایت ست حدی ندارد کہ کسے بپایانش برسد او سبحانہ ورار الورار ست ثم ورار الورار ۔

ای اول تو ورای اول	حیران ز تو انبیا و مرسل

ہر کس بقدر حوصلہ و طاقت خود در انجانب و دیدہ و حظی موافق استعداد خود چشیدہ لیکن بکنہ ماہیتش نرسیدہ است ؎

دور بینان بارگاہ الست	غیر ازین پی نبردہ اند کہ ہست

می شود ہلال برکات رمضان المبارک طلوع میگردد وچوں ماہ شعبان بنصفت میرسد آں ہلال بدر کامل می گردد۔ وچوں ماہ شعبان بآخر میرسد و ماہ رمضان طلوع میکند آں ہلال برکات کہ بدر شدہ بود آفتاب دار بتابندگی و درخشندگی ظہور می سازد۔ بعد ازاں در حضور مذکور صوفیان وقت کہ بسماع ورقص مشغولند۔ و توحید وجودی مذہب خود مقرر کردہ اند امد حضرت ایشاں فرمودند کہ صوفیان ایں زمان کہ بلہو ولعب وغنا ورقص مشغولند و توحید خیالے شعار خود ساختہ اند مثل اکابران توحید حالیہ خود رامی دانند و بے تحاشی کلمات آنرا میگویند حمید انند کہ بالحاد و زندقیت گرفتار شدہ اند من از مذہب ایشاں بیزارم وایشاں مرا از علمای ظواہر می دانند نمی فہمند کہ طریقہ صوفیہ طریقہ متابعت سنت سنیہ است علی صاحبہا الصلوٰۃ والتحیہ ۵ آں ایشانند من چنینم ہر دم ؛

روز جمعہ دوم شعبان المعظم بندہ بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ صوفی را اجتناب از جلوت باید و اکتساب بخلوت شاید ۵

زانکہ در خلوت صفاہای دلست	قعر چہ بگزید ہر کو عاقل ست

روز شنبہ سوم شعبان المعظم بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشاں فرمودند ۵

آنچہ استاد ازل گفت بگوی گویم	در پس آئینہ طوطی صفتم داشتہ اند

بعد ازاں معارف بلند وحقائق ارجمند بیان فرمودند۔ و ایضاً شخصی عرض حال رویای خود نمود کہ جناب سید کونین افضل البشر علیہ صلوٰۃ العدالملک الاکبر را در خواب دیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ میسر شدن زیارت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در خواب بر چند وجہ است یکی آنکہ شخصی احیای سنت نمود یا اجتناب از بدعت کرد ایں عملش مجسم شدہ در خواب بنظر می آید دیا آنکہ ہر عبادتیکہ بجناب الہی مقبول گشت مجسم بصورت حسن شدہ می بیند و شمائل و حلیہ مبارک آں سرور زمین وزماں و آں سید انس وجان علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الرحمان کہ در کتب حدیث محرر است اگر شخصی بہموں قد زیبا و قامت دلربا و چشم سرگین و جبین مبین و ابروی خمدار قوس و ہلال دار ومژگان دراز و جلوہ با ناز ہو بہو مشاہدہ نمود و بعین سعادت دارین خود دیدہ دیدہ کہ جہان را بنظارہ جمال آں محبوب انس وجان کشود الحق کہ واصل زمرہ من رآنی فقد رای الحق فان الشیطان

روز جمعه نهم شعبان ۱۲۳۱ھ بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم دران وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب دویست و شصتم که بمخدوم زاده کلان علیه الرضوان در بیان طریقهٔ ایشانرا بآن طریق ممتاز ساخته اند نوشته اند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله معارفیکه ایشان تقریر فرموده اند هیچکس از امت مثل آن نگفته است و در اسرار یکه ایشان بسلک تحریر انتظام داده اند هیچ یکے از اصحاب معرفت برنگ آن نسفته کلام ایشان وحی منزل آسمانی هست و بیان ایشان تشریح غوامض بانی وانچه ایشان بیان مقامات نموده اند و راه مکاشفات پیموده اند هزاران طالبانرا تسلیک فرموده اند نه آنکه یک دو کس آگاه این اسرار شده زبان بگواهی کشوده اند جهانی را از معارف جدیده سرفراز فرموده وصاف خود گردانیده اند و عالمی را از مقامات نو ممتاز ساخته مداح خود نموده اند

نه من برآن گل عارض غزل سرایم و بس	که عندلیب تو از هر طرف هزار انند

روز شنبه دهم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که درین طریقهٔ شریفه مدار کار بر پنج چیز نهاده اند یکے توجه سالک بجانب دل دوم توجه دل بسوی خالق آب و گل سوم گردیدن از خطرات غافل چهارم ماندن بذکر مشتغل پنجم لحاظ آیینی در قلب که خداوندا مقصود من توئی و رضای تو وجود من بخهت محبت و معرفت خود بساز منزل پس هر که هر دم برین تعقبیهٔ خمسه مائل ست او را پنج نتائج حاصل ست هر گاه آن پنج نتائج حاصل ست از مطلوب حقیقی واصل اول ذاکر شدن لطائف از ذکر. دوم حصول جمعیت و بیخطرگی. سوم پیدا شدن توجه قلب سوی حضرت حق. چهارم جذب و کشش لطائف سوی فوق پنجم ورود واردات الهی سبحانه بر دل سالک که تعبیر ازان بوجود عدم می نمایند. ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد

روز یکشنبه یازدهم شعبان بحضور پرنور حاضر گردیدم دران وقت درس مثنوی شریف مولانا روم رحمة الله علیه بود حضرت ایشان بسیار معارف بیان فرمودند حاضران مجلس را از بیان آنحضرت اضطرابی و بیتابی بهاررو داد و گریه و زاری طاری شد حضرت ایشان قلبی و روحی فداه از کمال شوق الهی آهی از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند که آه اگر از احوال

روز سه شنبه ششم شعبان المعظم بنده بحضور پر نور حاضر گردید حضرت ایشان
ارشاد فرمودند که فقر عبارت از چندان اعمال ست که سالک را مداومت آن از ضروریات
است نه فقر نام علم سلوک و مراقبات ست که کتب ها ازین مملو اند این خزینه ایست که در سینه باید داشت
نه علمیست که در سفینه باید نگاشت۔ بعد ازاں در حضور مذکور آمد که ولایت ولی بعد از انتقال ازین
جهان فانی باقی نمی ماند الا در مواضع متعدده حضرت ایشان فرمودند که ولایت بکسر که بمعنی تصرف
است درین اختلافست که باقی می ماند یا نی واصح آن ست که ولایت اکابران باقی میماند چنانچه
تصرفات حضرت غوث الاعظم و حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند و حضرت خواجه معین الدین و
دیگر اکابران علیهم الرضوان تا الی الآن در زمین و زمان جاریست و نمایان ؛

روز چهارشنبه هفتم شعبان المعظم بمحفل شریف منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشان فرمودند که درین طریقه انیقه نقشبندیه مجاهدات و ریاضات و اربعینیات نیست اکابران
این طریقه هیچ اعمالی و اوراد هم مقرر نساخته اند عمل ایشان بر سنت سنیه مصطفویه است علی صاحبها
الصلوة والتحیة و اجتناب از بدعات نامرضیه لهذا در طریقه ایشان ذکر جهر و سماع و وجد و تواجد
و آه و نعره نیست خاموش شده متوجه بقلب می نشینند و بدوام ذکر خفی می پردازند و نفی و اثبات
بحصر نفس می نمایند نه حبس نفس که حبس طور هنود است که سوراخهای گوش و بینی از پنبه بند کرده حبس نفس
در دماغ می کنند و ایشان نفس را بزیر ناف حصر نموده بخیال کلمه لا را از زیر ناف کشیده تا بدماغ میرسانند
و الٰه را از دماغ بکتف راست می آرند و الا الله را از کتف راست کشیده بقلب ضرب میدهند چنانچه
که همه لطائف که در سینه واقع اند در ضمن این آیند۔ و چون نفس تنگی میکند میگذارند لیکن در هر نفس
کلمه طیبه بعدد طاق می گویند و بوقت گذاردن نفس از بینی همراه دم کلمه محمد رسول الله را
مقابل قلب بلحاظ می گویند بطوریکه این کلمه مبارک در دل در می آید و در رگ و پے سرایت می کند

روز پنجشنبه هشتم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند
که من طالب را اول لطائف خمسه عالم امر جدا جدا توجه می کنم و بعد از تصفیه اینها بلطیفه نفس
القای نسبت می نمایم و نیز هر پنج لطائف را که برنگ چراغ هر یک می درخشد جمع نموده همت تمام
پنج چراغان را یک مشعل ساخته می طیرانم بعد ازاں فرمودند ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ؛

ف ـ ورد زبان [illegible]

روز سہ شنبہ سیزدہم شعبان ۱۲۳۱ھ غلام بحضور فیض گنجور آنقبلۂ انام حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند کہ معنی کلام اندراج النہایۃ فی البدایۃ آنست کہ سالک را بیخطرگی یا کم خطرگی حاصل شد و توجہ الی اللہ پیدا گشت و جمعیت رو داد و بتدی این خاندان عالیشان گردید و ہمیں حضور و جمعیت در انتہاء دیگران ست پس بدایت ایشان مندرج شد در نہایت دیگران ست

	جادہ راہ فنا السم ولوان ما	سیر باو ار د محبت چشم گر بینا شود	

بعد ازاں در حضور مذکور توسط کشودی باطنی آمد حضرت ایشان فرمودند کہ واسطہ کشود راہ ولایت وجود باجود جناب امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ است و حضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا درین توسط شریک اند بعد ازاں ائمہ اثنا عشر و حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین حامل بار این امانت ولایت اند لیکن درین ہزار دوم حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی باسرارہ السامی نیز درین امر شرکت دارند مقرر ست کہ درین الف ثانی ہر کس کہ بدرجۂ ولایت میرسد در ہر خاندان کہ متوسل باشد بدون توسط ایشان کشود این راہ غیر ممکن ست بتوجہ و امداد ایشان طے این مراحل می نماید اگرچہ اقطاب و ابدال و اوتاد و اغواث باشند ضروری نیست کہ خبر و آگاہی از توجہ و مدد ایشان داشتہ باشند ٭

روز چہار شنبہ چہاردہم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم شخصی لفظ شکایت شدت گرما بزبان آورد حضرت ایشان فرمودند کہ شکایت از فعل محبوب نباید نمود بلکہ از عنایت بصیبت زیادہ تر تشنہ تو باید شد از درد آہ سر زنشم و از بادہ ملال شربت زلال بچشم ع کہ ہر چہ ساقی ما ریخت عین الطافست ٭ ایضاً فرمودند کہ روزے در خدمت فیض درجت حضرت ایشان شہید نور اللہ مرقدہ المجید حاضر شدہ بودم ناگاہ متوجہ بجناب حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ شدہ عرض نمودم کہ سفارش من از پیر و مرشد من فرمایند حضرت ایشان شہید عطر اللہم قبرہ المجید بعد از فراغ حلقہ متوجہ باین بندہ شدہ فرمودند الحال بجہت سفارش خود جناب غوث الاعظم قدس سرہ السامی آوردید ٭

روز پنجشنبہ پانزدہم شعبان المعظم بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان

شوق خود شمه بیان نمایم هوش سامعان و دماغ بیهوشی چشند و حواس شنوندگان بهواس گرود هیهات هیهات سیلاب سرشک مهاجرت بدریا دریای حسرت و آلام شورانگیز ست و گرداب اشک مفارقت ملجه لجه حیرت و اوهام موج خیز دل ناصبور که از دیدار مهجور ست چسان مسرور گردد دیده وصل جویان که از اندوه فراق گریانست بچه شان شادان شود ~~~ ؎

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام ‖ دل ترا می طلبد دیده ترا می خواهد

وجان حزین که از اندوه فراق غمگین ست بچه طور تسکین یابد آه از ملاقات صوری که ممتنع الوقوع ست دست تمنا بر داشته بوصال خیال دل را تسلی میدهیم و مردمک دیدهٔ خود از مژگان جدا ساخته برکف پای نازک آن نازنین می نهیم پس می مالیم و می نالیم للمؤلف ~~~ ؎

ملی ہی قیس تصور میں بھی جو تلوے سے ‖ ملی ہے مردمک چشم کو کف پا سے

گاہے قامت سراپا آفتش تصور دیده خود را نثاری سازیم و گاہی صورت رشک ملاحتش بخیال آورده بصد عجز و نیاز جان می بازیم ~~~ ؎

بدل تصور روز وصال باندھ کے ہم ‖ بلائیں لیتے ہیں کیا کیا خیال باندھ کے ہم

روز دوشنبه دوازدهم شعبان ۱۲۳۱ھ فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید

حضرت ایشان ارشاد فرمودند که عارف آنست که هر واقعه که پیش آید از منع و عطا و از جور و جفا ناشی از فعل خدا بیند و فرق درمیان عارف و متعرف آنست که عارف را هر که چیزی عطا فرماید و یا زد و کوب می نماید بلا تامل و فکر از فعل حق بیند و متعرف آنست که بتامل و فکر از فعل او سبحانه می بیند هر که در صور تفاصیل وقائع در احوال متجدده متضاده از ضر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضار و نافع و معطی و مانع و قابض و باسط حق را بیننده و شناسد بی توقف و رویتی او را عارف بخوانند و اگر اول وهله از ان غافل بود و عنقریب حاضر بود و فاعل مطلق را جل ذکره در صور وسائط و روابط باز شناسد او را متعرف خوانند نه عارف و اگر بکلی غافل بود و تاثیرات افعال را حواله بوسائط کند او را ساهی و لاهی و مشرک خفی خوانند کما ذکره فی نفحات الانس للامام الاجل عبد الرحمن جامی رحمة الله علیه بعد از ان حضرت ایشان این شعر خواندند ~~~ ؎

تو مباش اصلا کمال اینست و بس ‖ تو در و گم شو کمال اینست و بس

احوال خوب ست سعی نمایند که تصفیهٔ قلب و تزکیهٔ نفس بر کمال حاصل شود نسبت افعال از عباد و
در سیر قلبی مسلوب می شود و بحضرت حق سبحانه منسوب در سیر لطیفهٔ نفس صفات را بحق منسوب می یابند
همینست کمال این دو لطیفه و در لطائف دیگر اسرار جدا جدا ظاهر می شود اگر اینهمه اسرار پیدا شود
بهتر و الا بجناب الٰہی سبحانه التجا نمایند که توجه تام بے مزاحمت خاطره در دل و در لطیفهٔ نفس ظاهر شود بر لطیفهٔ نفس که مشار
الیها می باشد توجه خواهم نمود. خدائے کریم فنائی قلبی و فنائی لطیفه و فنای لطائف دیگر نیز عطا فرما
فرموده اند فنا موهبت الٰہی ست سبحانه حاصل این فنا ظهور نیستی ست بر باطن سالک هرگاه
افعال و صفات را بحق سبحانه منسوب یافت خود را نیستی و عدم خواهد دید انکسار و شکست رذائل
نقد وقت خواهد شد ؛

روز یکشنبه هجدهم شعبان ۱۲۳۱ھ این کمینه درویشان بحضور آن واقف
دقائق قرآن کاشف حقائق فرقان حاضر گردید حضرت ایشان معانی و تفسیر کلام الله بیان
فرمودند بعد ازان ذکر تحمید و تکبیر و تهلیل آمد حضرت ایشان معانی تطبیق آن ارشاد فرمودند.
و ایضاً غلام عرضی قبل ازین بحضور گذرانیده بود بجواب آن سرفراز فرمودند و آن اینست.
اغراق در القاب و خطاب در شرع جائز نیست نباید کرد سعی نمایند که این لطائف عالم امر
حالات آن با احوالیکه در سیر لطیفهٔ نفس پیش می آید یکے گردد و فنا و نیستی و دید قصور غلبه نماید.
در رذائل اخلاق شکستگی یا بد و تهذیب اخلاق نقد وقت گردد و بجناب واهب عطیات سبحانه
بواسطهٔ ارواح مبارک پیران کبار رحمة الله علیهم التجا نمایند که سر قربیت واضح شود. چنانچه سر
وحدت و توحید در سیر لطیفهٔ قلب مشهود می شود و اعمال موافق طاقت اختیار کرده بران مواظبت
فرمایند انشاء الله تعالیٰ در جهت فوق توجه کرده خواهد شد. لیک اگر حالات لطائف با احوال این
لطیفه یکے شود و وسعت در نسبت پیدا گردد منظور همین ست ؛

روز دوشنبه نوزدهم شعبان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم در حضور مذکور سعی
و کوشش طالبان آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصی از هندوان بود چندرا اس نام داشت زاهد
مذهب خود و در ترک و تجرید ثابت قدم شخصی در طلب او مسافت چند ماه قطع کرده آمده بود بطریقی
که بهر قدم سجده کنان بر زمین در از می شد باز برخاسته بجائی سر بقدم ایستاده باز دراز می شد.

فرمودند که نماز جامع عبادات ست وحاوی طاعات دولت رؤیت که آں سرور انبیا علیه صلوٰة
الله الملک الاعلیٰ را در لیلة المعراج حاصل شده بود بعد از نزول در دنیا همون اسرار مقام اسری
در نماز ظهور نموده مؤید ایں قول الصلوٰة معراج المؤمنین ست و دلیل ایں دعوی خبر اقرب ما یکون العبد
من الرب فی الصلوٰة و تابعان آں سرور زمین و زمان را علیه صلوٰة الله الملک المنان بجهت اتباع
آں سرور و اخلاص آں افضل بشر علیه و علی آله صلوٰة الله الملک الاکبر نیز حظ وافر ازیں دولت عظمیٰ و نصیب
کامل ازیں موهبت کبریٰ عطا فرموده اند ذالک فضل الله یؤتیه من یشاء ❁

روز جمعه شانزدهم شعبان سنه ۱۲۳۱ھ غلام بحضور والا حاضر گردید. شخصی
چند سلطان در حضور آورده عرض نمود که ایں را بفقرایان خانقاه معلی تقسیم فرمایند حضرت ایشاں
فرمودند که یک تنگه بهر یک از فقرایان تقسیم خواهد شد و در آنوقت در خانقاه یکصد و ده کس صوفیاں بودند
که اوطان خود گذاشته بطلب حق جل و علا استقامت می ورزیدند پس یک تنگه بهر یک را تقسیم
فرمودند و گفتند که ما هم دریں زمره هستیم یک تنگه حصه خود ما هم میگیریم بعد ازیں ایں آیه کریمه خواندند
و الله الغنی و انتم الفقراء ❁

روز شنبه هفدهم شعبان در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم در آنوقت در حضور
مذکور ایں حدیث شریف بود حق المسلم علی المسلم خمس رد السلام وعیادة المریض واتباع الجنائز واجابة الدعوة
وتشمیت العاطس حضرت ایشاں فرمودند که اگر مریض از اقارب ست ویا اهل محله و بدون ایں
شخص خبرگیران او نیست بر ذمه ایں فرض ست خبرگیری او و الا صوفیه را در رفتن عیادت مریض شرائط
اند که مریض فاسق و مبتدع نباشد و اهل مجالس او خلاف طریق نباشند و در راه بازار نباشد
تماشگاه در رفتن پراگنده نشود و همچنیں اجابت دعوت ست وقتیکه طعام شبهه نباشد و دراں مجلس غنا و مزامیر
نباشد. و تشاغل بنوعی از لهو و لعب نباشد و داعی ظالم و مبتدع و فاسق و شریر نباشد اجابت واجب
است و الا ممنوع ست اجابت ولا یجیب الی طعام صنع ریاء وسمعة وفی المحیط لا ینبغی ان یقعد
علی المائدة اذا کان علیها اللعب او غناء او قوم یغتابون او یشربون الخمر کذا فی مطالب المؤمنین -
و ایضا فدوی دراں روز عرضی احوال خود در حضور گذرانید حضرت ایشاں از سطری چند بدستخط
خاص خود آں عرضی را مزین فرموده عنایت نمودند و آں عبارت اینست - الحمد لله که

و چه نسبت ظلیت و چه نسبت احاطه ذاتی و سریان وجود مسلوب می شود ما للتراب و رب
الارباب. و ازینجاست که حضرت مجدد الف ثانی قدس سره فرموده اند که درینجا نزدیک ست که
نزدیکان دوری جویند و واصلان راه مهجوری پویند. بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که حضرت
حاجی محمد افضل رحمة الله علیه که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید ایشان را پیر خود می گفتند
اگرچه استفادهٔ باطن از ایشان نمی نمودند اما ارادهٔ استفاده در ابتدا کرده بودند بسبب اراده
استفاده مرشد خود می دانستند و ایشان قریب ده سال در خدمت حضرت حجة الله خواجه
محمد نقشبند قدس سره گذرانیده بودند و هم این قدر ایام در صحبت جناب حضرت عبد الاحد
قدس سره بسر برده بودند و سلوک تمام از هر دو صاحبان حاصل نموده بودند روزی بخدمت ایشان
دو کس از اصحاب حضرت مرشد عالی سیر خواجه محمد زبیر قدس سره آمدند و نسبت بکیفیت ایشانرا
ادراک ناکرده باهم گفتند یکے آنکه انچه درنشست درنشست و دیگری گفت انچه درنشست درنشست
باز گفتند که ایشان نسبتے ندارند حال آنکه نسبت این مقامات عالیه کمال بیکیف ست و دست
ادراک از دامنش کوتاه ست صاحب این نسبت شریفه خود نیز بجز جهالت و نکارت امری دیگر ندارد
چه جای که دیگری شناسد. اَوْلِیَائِیْ تَحْتَ قِبَائِیْ لَا یَعْرِفُهُمْ غَیْرِیْ

روز چهارشنبه بست و یکم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم مذکور معنی
نسبت در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند که معنے نسبت حضور و جمعیت و آگاهی ست و ایضا
در انوقت مکتوب حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید خوانده شد و دران احوال اهل
مذهب هنود ان و بیان چهار کتب ایشان که آنها را منزل قرار داده اند تحقیق فرمودند و ایضا
نوشته اند که در یک کتاب معارف اند حضرت ایشان فرمودند که چیزی بر کلام حضرت پیر و مرشد
گفتن کمال بے ادبی ست لیکن نزد من معارف در کتب اینان ثابت نیستند ؛

روز پنجشنبه بست و دوم شعبان بنده بحضور والا حاضر گردید حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید طالبان را در مدت دو
سال لطیفهٔ قلبی تمام تسلیک میفرمودند و در یک سال لطیفه نفس و در دو سال دیگر تا بکمالات میرسانیدند
و در مدت پنج سال دیگر لطیفه سلوک که از کمالات باقی می ماند تسلیک میفرمودند. بعد ازان شخصی

ہمیں رنج تا بدرش رسید بن بچشم خود آنرا دیدم واز مجاہدۂ او حیران گشتم۔ بعد ازاں حضرت ایشاں استغفار خوانیدند و فرمودند کہ مذکور منبو داں و مجاہدات ایشاں نباید کرد پس کلمۂ طیبہ سہ بار خواندند و گفتند اغثنا یا رسول اللہ و در روی پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر فرستادند پس شخصی در حضور عرض نمود کہ در اہل حق ہم بسیار مجاہدات مردمان کشیدہ اند چنانچہ در راہ سفر حجاز حضرت ابراہیم بن ادہم بلخی رحمۃ اللہ علیہ بہر ہر قدم یک یک دوگانہ ادا میفرمودند حضرت ایشاں فرمودند بلے۔ باز ارشاد گردید کہ حضرت آدم بنوری نور اللہ مرقدہ از مسجد قبا تا مسجد نبوی ہمیں طریق بہر قدم یک دوگانہ میخواندند۔

روز سہ شنبہ بستم شعبان بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند کہ حال سیر و سلوک حضور مع اللہ ست بے مزاحمت خواطر در سیر لطیفۂ قلب و در قلب توجہ الی اللہ پیدا شود و بیخطرگی دست دہد و در لطیفۂ نفس و در نفس و در عناصر بعناصر ہمیں نقد وقت گردد و کشوف انوار و اسرار متفرع اندریں حضور و آگاہی راس المال اینست چنانچہ نزد شخصی درہم ست اس المال و باقی لباس و طعام و حوائج دیگر ہمہ در درہم موجود ست اگرچہ فی الحال نیست اما قادر ست ہر دقیکہ خواہد خرید نماید ہمچنین دریں راہ راس المال حضور ست و باقی بر آں متفرع۔ انوار ہر مقام اشخاص را مکشوف می شوند و اسرار اقل قلیل را و نیز اسرار و انوار دریں جہاں ہمراہ اند۔ و در قبر ہیچ ازینہا ہمراہ نمیرود۔ مگر حضور و آگاہی پس جستجوی آگاہی باید نہ تگا پوی دیگر شاید۔ کار این ست غیر ازیں ہمہ ہیچ۔ و ایضا حضرت ایشاں فرمودند کہ اسرار لطیفۂ قلب ہمہ اوست و انا الحق گفتن ست و سر لطیفۂ نفس شگفتگی انا ست و سر لطیفۂ قالب ہیچ بیان نفرمودند و ارشاد کردند کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ بیان فرمودہ اند و سر کمالات ثلثہ و مقامات جدیدہ دیگر مثل حقائق سبعہ وغیرہ کہ حق سبحانہ و تعالے خاص حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی بسرہ السامی را بایں سرفراز فرمودہ است و بتوسط ایشاں متوسلان ایشاں نیز بایں دولت عظمی و موہبت کبری نصیبی عطا کردہ و حظی بخشیدہ است آنست کہ اشیای ولیلیہ کشفیہ می گردد و نظری بدیہی میشود و کمال اطمینان و صفا و اتصال بیکیف و اتباع ہوا بما جاء بہ النبی صلی اللہ تعالی علیہ وسلم و بیرنگی و غایت لطافت باطن نقد وقت میگردد۔ و از غایت تنزیہ حضرت ذات تعالت و تقدست جمیع نسب چہ نسبت عینیت و اتحاد

کہ حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران خواجہ بہاء الدین نقشبند رضی اللہ تعالی عنہ وصیت فرمودند
کہ ہمراہ جنازہ من کلام اللہ و درود نخوانند کہ بے ادبی ست مگر این شعر البتہ بخوانید ؎

مفلسانیم آمدہ در کوی تو	شیئاً للہ از جمال روی تو
دست بکشا جانب زنبیل ما	آفرین بر دست و بر بازوی تو

بعد ازاں مذکور ذکر خفی در حضور آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں توجہ بدل کردہ شود
دل ذاکر می گردد و انتظار پیدا می شود۔ بعد ازاں بلطیفۂ روح توجہ کردہ شود و دراں ذکر جاری میشود
و توجہ الی اللہ پیدا می گردد۔ و ہمچنیں در ہر لطیفہ از لطائف عالم امر کہ حاصل کار انتظار و توجہ ست
حاصل می شود۔ پس ازاں انتظار کم می گردد و توجہ مستہلک و مضمحل میشود نہ حقیقت انتظار و توجہ
می رود بلکہ در ادراک نمی آید از ذکر خفی و ربط طریق می نامند۔ بعد ازاں در لطیفۂ نفس و عناصر ثلثہ پس
بعنصر خاک بازہ ہیئت وحدانی ہمیں طور می شود۔ ذالک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء و اللہ ذو الفضل
العظیم ؎

تحقیقی

روز دوشنبہ بست و ششم شعبان المعظم بمجلس عالی حضور حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ معارفیکہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ را مکشوف شدہ اند سہ قسم اند
یک قسم انکہ بکسے نفرمودہ اند و در سلک تحریر و تقریر منتظم نہ نمودہ اند و یک قسم خاص باولاد امجاد
خود بیان ساختہ اند و یک قسم علی العموم بیاران و متوسلان خود ارشاد کردہ و ہم تحریر و تسطیر
نمودہ اند چنانچہ سہ جلد مکاتیب شریف و ہفت رسائل مملو ازانست۔ و ایضاً حضرت ایشاں
احوال بیعت و حصول نسبت جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ بیان فرمودند
کہ ایشاں اولا بیعت از والد ماجد خود در خاندان عالیشان چشتیہ نمودہ بودند۔ و اجازت
و خلافت ایں خاندان یافتہ بودند۔ بلکہ از والد بزرگوار اجازت طرق دیگر مثل سہروردیہ و کبرویہ
و قادریہ و شطاریہ و مداریہ ہم یافتہ بودند پس ازاں بخدمت حضرت خواجہ فانی فی اللہ باقی
باللہ رضی اللہ عنہ رسیدند و سلوک طریقہ شریفہ نقشبندیہ با کمال و اتمام رسانیدند و خلافت
یافتند روزی در مسجد مبارک حلقہ صبح می نمودند کہ حضرت شاہ سکندر رحمۃ اللہ علیہ خرقہ جناب
حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ با مرجد بزرگوار خود عارف و کاشف اسرار خفی و جلی حضرت

عرض نمود که در خدمت حضور کمتر از یک سال لطیفهٔ قلب طی می شود و مقامات دیگر نیز برین عنوان
بزودی حاصل میگردند حضرت ایشان فرمودند که من نیز ازین امر حیرانم که در ینجا معامله کار طور
نمی کشد مگر عنایات ایزدلیست که راه دور را بر من نزدیک ساخته است. بعد ازان فرمودند که
طے تمام مسافت هر مقام بمدت همون ایام مقرره که ده سال ست می شود اگرچه رنگ هر مقام
از کثرت توجه و عنایت پیران بایام قلیله بحصول می انجامد پس فرمودند که حضرت شیخ مولانا محمد عابد
رضی الله تعالی عنه اکثر اشخاص را بزودی تسلیک فرموده بودند اتفاقاً قضیهٔ اتفاقیه نادرشاهی بمیان
آمد باطن آنها مکدر شد گویا که از نسبتها تهی گردیدند همین وجه حضرت ایشان شهید نور الله مرقده
المجید تا وقتیکه سالک را عرضی و طولی در یک مقام پیدا نمی شدی توجه بمقام دیگر نمی فرمودند و
مدت قطع سلوک بر ده سال مقرر ساختند. تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۞

روز جمعه بست و سوم شعبان

در محفل فیض منزل حاضر گردیدم در انوقت درس
مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب که
بصاحبزادهای کبار یعنی خواجه خرد و خواجه کلان در بیان عقائد نوشته بودند خوانده شد
حضرت ایشان فرمودند که این مکتوب فائده کثیر در علم عقاید داده این را علیحده نوشته مرمان
داده شود. بعد ازان فاتحه خواندند و معنی الرحمن الرحیم بیان فرمودند که الرحمن. اَیْ مَنْ یُسْئَلُ
یُعْطِیْ والرحیم. اَیْ مَنْ لَمْ یُسْئَلْ یَغْضَبُ عَلَیْهِ

روز شنبه بست و چهارم شعبان

در حضور عالی حاضر گردیدم شخصی از حاضران
مجلس مذکور اشغال و اذکار نمود که حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر رحمة الله علیه بزبان خود ذکری مقرر
نموده اند حضرت ایشان فرمودند که هر کس بزبان خود یاد محبوب خود می کند و موافق محاورات خود الفاظ
مقرره می نمایند هندیان را اصطلاح هندیست بسندهیان را اصطلاح سندیست عندلیب شیدا
در تعشق روی آن گل رعنا در زبان خود نغمها سراید و قمری مبتلا در محبت قامت آن شمشاد زیبا
بدل خود نعرهای نماید ۞

مرغان چمن بهر صباحے	خوانند ترا باصطلاحے

روز یکشنبه بست و پنجم شعبان

بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند

اسرار توحید وجودی باشد یا معارفت توحید شہودی یا مقامات دیگر آنچہ حق سبحانہ عنایت کند نعمتی ست عظمی۔ پس این شعر مولانا ردم خواندند ؎

جان من و جانان من دین من و ایمان من	سلطان من سلطان من چیزی بده درویش را

بعد ازاں در حضور مذکور حضرت نظام الدین فخر العارفین آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ اہل چشت می گویند کہ مثل ایشاں اولیائی در امت پیدا نشدہ است و در ہر پیغمبری کہ یک خاصہ بود در ایشاں آں ہر یک ظہور نمود و ہمدراں اثنا شخصے از مزار پر انوار ہادی سالکین رہبر عارفین حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی اوشی رحمۃ اللہ علیہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ چیزی ہی از قسم کاک تبرک مزار ایشاں آوردہ آں شخص عرض نمود کہ نے۔ فرمودند کہ این چہ خطا کردی کہ چیزی تبرک نیاوردی۔ بار دیگر برو و چیزی بیار کہ در تبرک بزرگان سریست پنہاں و فائدہ ایست بی پایان بعد ازاں ارشاد کردند کہ نقل ست کہ شخصے از مزار مبارک ایشاں کاک آوردہ بود طائری در خانہ او مردہ بود۔ قدری ازاں کاک در آب سائیدہ بدہن آں طائر انداخت از قدرت ایزدی زندہ شد و پرواز نمود ؛

روز چہار شنبہ بست و ہشتم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم۔ دراں وقت مذکور ایمان آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ ایمان بر سہ قسم است یکی ایمان عوام کہ بغیب آوردہ اند حق سبحانہ جل شانہ را ندیدہ اند بجان گرویدہ اند۔ دوم ایمان اولیا ء اللہ کہ اہل شہود اند ایمان ایشاں شہودیست کہ حجاب ظلمانی کہ عبارت از بے صبری و بے قناعتی و بی توکلی و غیر ہاست قطع کردہ و حجاب نورانی کہ عبارت از صفات و شیونات و اعتبارات ذاتیہ ست طی نمودہ در مرتبہ شہود رسیدہ اند۔ سوم ایمان اکابران کہ ازیں مرتبہ شہود ہم گذشتہ اند۔ و بمقام کمال وصال پیوستہ اند ایمان ایشاں در رنگ ایمان غیبی گردیدہ است چرا کہ مشاہدہ را در مرتبہ کمال اتصال گنجایش نیست چنانچہ شخصے مثلا دست خود پس پشت داشت غیب ست و چوں مقابل روی خود آورد مشاہدہ شد۔ و چوں بمردمک دیدہ چسپانید باز غیب شد پس در مرتبہ وصل بے فصل ہم غیب متحقق شد ازینجاست کہ میگویند اخص الخواص برنگ عوام می باشند انا بشر مثلکم رمزیست ازیں معنی۔ بعد ازاں در حضور مذکور قبولیت دعا در حق اکابران آمد

شاه کمال کیتهلی قدس سره آورده بر سر ایشان انداختند ایشان در بحر انوار نسبت قادریه غرق شدند درانوقت بخاطر ایشان گذشت که من خلیفه خاندان نقشبندیه ام الحال که نسبت قادریه مرا احاطه نموده است مبادی کبرای این طریق رنجیده شوند فی الحال مشاهده نمودند که حضرت غوث الاعظم مع حضرت شاه کمال کیتهلی و حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند مع اکابران تا بحضرت خواجه باقی بالله و حضرت خواجه معین الدین چشتی و حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی و حضرت شیخ نجم الدین کبری همه ها تشریف آوردند حضرت خواجه می فرمودند که ایشان خلیفه من اند و حضرت غوث الاعظم می فرمودند که ایشان در ایام طفولیت زبان خود کمال کیتهلی چشانیده بود پس ایشان از من اند و حضرت خواجه معین الدین چشتی فرمودند که ایشان و آبای و اجداد ایشان متوسل سلسله من اند همین پنج همه بزرگواران ارشادی کردند. آخر الامر همه اکابران در مقبول ساختن ایشان اتفاق نمودند و هر یک از نسبت شریفه خود سرفراز فرموده خلیفه خود گردانید ایشان در مراقبه از صبح تا وقت ظهر این احوال مشاهده نمودند. و باین دولت عظمی سرفراز شده پس دریں طریق مجددیه نسبت هر خاندان شریف جلوه گرست گویا چهار دریای بی پایان موج خیز اند و دو دریای نسبت نقشبندیه و یک بحر نسبت قادریه و یک لجه ایست که نصف آن از چشتیه و نصف دیگر از سهروردیه و کبرویه است نسبت نقشبندیه غالب است بر جمیع نسبتها پس از ان قادریه باز چشتیه باز سهروردیه ❊

روز سه شنبه بست و هفتم شعبان المعظم بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم درانوقت در حضور مذکور کفر طریقت افتاد حضرت ایشان فرمودند که کفر طریقت آنست که امتیاز بر خیر و غیرت نماند و بجز یک ذات تعالی و تقدس هیچ چیز بنظر نیاید منصور حلاج فرموده ؎

کفرت بدین الله والکفر واجب	لدیّ وعند المسلمین قبیح

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که پانصد رکعت در طوق سلاسل منصور حلاج می گذرانید و میگفت که فی العشق رکعتان لا یصح وضوءهما الا بالدم - و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت ابو هریره رضی الله عنه میفرمودند که دو علم از آنحضرت صلی الله علیه وسلم من رسیده اند یکی را بر عالم افشا ساخته ام و دیگری را پنهان نموده ام اگر شمه از آن اظهار نمایم گردن مرا بزنند اکثر صوفیان آن علم ثانی را علم وحدت الوجود و اسرار همه اوست گفته اند و علما گفته اند که آن احوال منافقان است که آن سرور علیه صلوة الله الملک الاکبر بیان فرموده بودند و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه فرموده اند که آن اسرار دیگر اند در اینجا هر دو. بعد از آن حضرت ایشان فرموده اند که

پس آبے از دل فیض منزل کشیدند حاضران مجلس را دران وقت حالتے عجیب رو داد و احوالے غریب ظهور نمود ـ بعد ازاں مذکور نماز آمد حضرت ایشاں فرمودند که شخصے چوں تکبیر افتتاح گفته داخل نماز گردد و قیام نماید بداند که بدن من و دل من بجناب الٰہی استاده اند و چوں رکوع کند بداند که بدن من و دل من در حضور حق تعالیٰ راکع اند و چوں در سجده رود بداند که تن من و قلب من در بارگاه کبریا سجده می نمایند ـ سَجَدَ لَکَ سَوَادِیْ وَخَیَالِیْ وَآمَنَ بِکَ فُؤَادِیْ ـ بعد ازاں مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله تعالیٰ عنه شروع شد در میان آں معارف بلند بیان فرمودند ـ و چوں تمام شد بایں الفاظ قولوا اشهدوا بانا مسلمون ـ حضرت ایشاں فرمودند وبهدایت الٰهی سبحانه و بهدایة النبی صلی الله علیه وسلم و بهدایة هذا الکتاب

روز شنبه غره رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم ـ حضرت ایشانرا دراں وقت ضعف و ناتوانی بود و شدت گرما هم ارشاد کردند که مرده می وزید پس فرمودند که هرکه خواهد که من مخدوم عالم گردم ـ خدمت پیر و مرشد خود اختیار کند **مصرع** هرکه خدمت کرد او مخدوم شد ❊ خدمت ست که از مرتبه ادنیٰ بمقام اعلیٰ میرساند و ادب ست که از حضیض خاک باوج فلک الافلاک ترقی می کنانند ع خدمت ترا به کنگره کبریا کشد ❊ بعد ازاں فرمودند که دریں ایام که عمر به پیری رسیده است ناتوانی بدن و ضعف قلب بسیار گردیده و زهد و ریاضات و مجاهدات دراذکار و اشغال کم میشود و قبل ازیں که طاقت و توانائی بود در جامع مسجد آب حوض میخوردم و ده پارهای کلام الله مجید میخواندم و ده هزار نفی و اثبات می نمودم نسبت بایں قوت ظهور می کرد که مسجد جامع مملو از انوار میگشت و در هر کوچه که می گذشتم از انوار پر می شد و بهر مزاری که میرفتم نسبت آں صاحب مزار پست می شد و نسبت من غلبه مینمود پس من خود را از خود پست می کردم و ادب آں بزرگ می نمودم ❊

روز یکشنبه دوم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں فرمودند که ذکری باید کرد و جهدی باید نمود که ره بدون رفتن قطع نمی شود و ایضاً فرمودند که انقطاع از ماسوا بکلی باید و انحراف تام از دنیای دنی تا دریای فیض الٰهی در دل موجی زند و بحر انوار نامتناهی جوششے نماید جناب مرشدنا و امامنا حضرت ایشاں شهید نور الله مرقده المجید می فرمودند که گاهی چوں

حضرت ایشان فرمودند که مقبول جناب الله اکبر حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر نور الله مرقده الاطهر چون مریض شدند حضرت نظام الدین اولیا قدس سره را فرمودند که یا نظام الدین در حق دفع مرض و ازاله علت من دعا کن ایشان دعا فرمودند هیچ اثری ظاهر نشد در حضور عرض نمودند که دعای ما پست همتان تا به آستان عالی آنقبله دو جهان نمی رسد ایشان فرمودند که ما دعا بجهت اجابت دعای تو خواهیم نمود پس ایشان دعا فرمودند و باجابت مقرون گشت ؛

روز پنجشنبه بست و نهم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان بزبان گوهر فشان ارشاد فرمودند که دل من مبتلای خلوت شده و روکش از جلوت لاکن بکنج تنهائی نشستن و بگوشه عزلت آرمیدن چگونه میسر شود که مردمان برای استفاده نزد من می آیند پس سعادت خود می شماریم و روے از خلوت بجلوت می آریم والا احوالم بمصداق این شعر است ؛

جهانی تنگ میخواهم که دروی   همین جای من و جای تو باشد

بعد ازان ارشاد فرمودند که قبل ازین و مبدم از دل پر الم آهی می کشیدم و دامان صبر و شکیبائی می دریدم الحال آهی گم شده گاهی گاهے می آید و مرا از من می ربایده

آہے چو گرد باد ز جاے برد مرا   از کوی دوست آه کجا می برد مرا

بعد ازان فرمودند که عشق می باید چرا که راز ہے عشق نمی کشاید عشق ست که تا بمعشوق میرساند و عشق ست که بکوچه و بازار بشهیری دواند عشق ست که از خانمان جدا می کند عشق ست که در خویش و بیگانگان رسوا می کند ـ بیت

چون نیست ترا عشق بتحقیق ز تقلید   جامه بگریبان زن و خاکی بسر افگن

روز جمعه سی ام شعبان حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان مطلع دیوان حافظ شیراز خواندند

الا یا ایها الساقی ادر کاساً و ناولها   که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

و فرمودند که نسبت قلب ظهور کرد پس شعر دیگر این غزل خواندند

ببوی نافه کاخر صبا زان طره بگشاید   ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها

آنحضرت فتح اکثر اقالیم نشده بود و در زمانہ خلفاء اکثر مکانات فتح شدند و اکثر بعد از صحابہ سلاطین نامدار فتح نمودہ اند۔ چنانچہ محمود غزنوی ہندوستان فتح کرد پس ظہور ایں کمال موقوف بر ایشاں بود۔ و جناب آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر را جمیع علوم چہ علم توحید وجودی و چہ کلام و چہ علم جزئیات۔ مسائل فقہ مجملاً حاصل بود ولیکن تفصیل علم توحید وجودی بر وجود محی الدین عربی رحمۃ اللہ علیہ و ظہور علم کلام بر ابوالحسن اشعری و ابومنصور ماتریدی رحمۃ اللہ علیہما و تفصیل علم جزئیات مسائل فقہ بر امام اعظم و امام شافعی و امام مالک و احمد حنبل رحمۃ اللہ علیہم موقوف بود۔ حاصل آنکہ ہر کمالیکہ بعد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در امت از ہر کس کہ ظہور نمود کمال آنحضرت ست آں حضرت را قبل ازیں ظہور ہم حاصل بود و غیر از فرق اجمال و تفصیل نیست۔

روز سہ شنبہ چہارم رمضان شریف بندہ در حضور والا حاضر گردید دراں وقت در مجلس شریف ذکر حضرت امام اعظم رضی اللہ عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ امام اعظم از امام مالک در مدینہ منورہ ملاقات نمودند امام مالک پرسیدند کہ وطن شما کجاست۔ ایشاں فرمودند کہ عراق۔ امام مالک رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ مردمان عراق اہل نفاق می باشند ایشاں فرمودند کہ درست ست حق سبحانہ تعالیٰ فرمودہ است۔ وَمِنْ اَہْلِ الْعِرَاقِ مَرَدُوْا عَلَی النِّفَاقِ۔ حضرت امام مالک خاموش شدند بعد از مفارقت دانستند کہ نعمان بن ثابت ہمیں بودند تاسف کردند کہ از من چہ سخن سرزدہ شد و مدح ایشاں بسیار نمودند راقم گوید عفی عنہ کہ در قرآن من اہل المدینۃ مردوا علی النفاق واقعست و امام مالک از اہل مدینہ بودند پس امام اعظم جواب بطریق الزام دادند کہ درست ست در شان اہل عراق مردوا علی النفاق واقع ست یعنی حق سبحانہ بعض اہل مدینہ را مردوا علی النفاق گفتہ است و شما اہل عراق را کہ میگوئید در آیۃ شریف بجائی اہل مدینہ اہل عراق بنویسید۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ امام شافعیؒ روزی بمزار پر انوار ایشاں رفتہ بودند۔ وقت نماز آمد۔ نماز بلا رفع یدین بطور ایشاں خوانند و فرمودند کہ مرا شرم می آید کہ در حضور ایشاں خود را دخل دہم و اجتہاد خود اظہار نمایم۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور توحید وجودی آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ ایں احوالیست کہ در سیر لطیفہ قلبی مکشوف می شود و آنانکہ ایں را انتہا مقامات قرب دانستہ اند از مقامات عالیہ کہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ

درخانه سیر دم واہل خانہ بسبب ناضوری چیزے از من می طلبند حق سبحانہ می فرستاد لاکن از آمدن یک
دینار ہم معاملہ باطن بہ ہیچ سابق نمی ماند فتوری در نسبت راہ می یابد واللہ یا اللہ ثم باللہ بعد
ازاں در حضور مذکور فنا آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں دل بی شعور از ماسوای حق جل وعلا
گشت۔ فنا حاصل شد و چوں شعور بے شعوری ہم نماند فنا ء الفنا میسر گشت۔ وایضاً فرمودند کہ جناب
عارف آگاہ حضرت خواجہ باقی باللہ رضی اللہ عنہ وارضاہ عنا فرمودہ اند کہ در بے شعوری شعورے
باشد معنی ایں کلام فیض نظام اینست کہ بی شعوری از خلق باشد و شعور حضرت حق سبحانہ بعد ازاں
ارشاد فرمودند کہ معنی دیگر ایں کلام کہ در یں وقت بر من القا ساختہ اند اینست کہ در بی شعوری
مندرج شعوری ہم باشد یعنی ہر نفعی و ضرری کہ از خلق رسد انخالق بیند شعور غیریت مرتفع شود
ضار و نافع حق را بیند۔ لیکن با وجود ایں بے شعوری شعور آں شخص ہم باشد کہ واسطہ است درمیان
چنانچہ شخصے سالک را حلوا خوراند یا طمانچہ زد سالک می بیند کہ فعال ایں فعل اوست حق سبحانہ لیکن ایں
شخص را ہم می بیند و می داند کہ ایں واسطہ فعل ست۔ وایضاً فرمودند کہ کار صوفیہ دیدن ست و کار علما
دانستن فقرا از حق بینند و علما از او سبحانہ می دانند۔

روز دوشنبہ سوم رمضان شریف در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ امروز روز عرس جناب قرۃ عین الرسول حضرت زہرائی بتول ست رضی اللہ تعالیٰ
عنہا۔ بعد ازاں امر بہ پختن شیر برنج برائے نیاز ایشاں فرمودند۔ بعد ازاں در حضور فیض گنجور شخصے
عرض نمود کہ ولایت افضل ست یا امامت و فرق چیست درمیان ایں ہر دو۔ حضرت ایشاں
ارشاد فرمودند کہ ولایت عام ست و امامت خاص۔ ہر امام ولی ست۔ و ہر ولی بدرجہ امامت
نمی رسد۔ چہ ولایت عبارت از حضور مع اللہ است۔ و امامت منصبی ست کہ ہر کس را بآن سرفراز
نساختہ اند۔ بلکہ کاملان را عطا میفرمایند۔ چنانچہ خلفای اربعہ ائمہ اثنا عشر و غیر ذلک من اولیاء الکرام
رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین۔ بعد ازاں در مجلس ذکر جامعیت آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر آمد
حضرت ایشاں فرمودند کہ جمیع کمالات ظاہری و باطنی بطریق اجمال جناب سید انبیا علیہ صلواۃ
اللہ الملک الاعلیٰ را حاصل بود۔ لیکن حصول ظہور تفصیل جمیع کمالات موقوف بزمانہ خاص و بہ شخص
خاص بود چنانچہ فرمودہ اند آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم اُعْطِیْتُ بِمَفَاتِیْحِ کُنُوْزِ الْاَرْضِ۔ و حال آنکہ در زمان

نسبتی

راقم گوید عفی عنه که هر کس موافق حوصله و استعداد خود حظی از معرفت چشیده است نه آں که عرفان الٰہی بتمامه حاصل نموده کسی بایں معنی چه خوش دوہرہ ہندی منظوم نموده است۔ دوہا

مصری کا پربت جیسو چیونٹی پہنچی آئے ۔۔۔ اُن مکھ اپنا بھر لیو پربت لیو نجائے

وشعر فارسی ہم بدیں مضمون مؤید امیست ؎

داماں نگه تنگ و گل حسن تو بسیار ۔۔۔ گل چیں بہار تو ز داماں گله دارد

و ایضاً ہمیں مصداق شعر عربی ست ؎

و ان قمیصا خیط من نسج تسعة ۔۔۔ و تسعین حرفا عن معالیه قاصر

روز چہار شنبه پنجم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصے از حضرت ایشاں استفسار مراقبات نمود ارشاد کردند که ما اوّل مراقبه احدیت تلقین می نمایم و آں عبارت ست از لحاظ مفہوم اسم مبارک الله که بروایمان آورده ایم که بیچوں و بیچگون است و موصوف ست بجمیع صفات و منزه است از ہمه نقصان و زوال۔ بعد ازاں مراقبه معیت تلقین می کنم و آں عبارت ست از لحاظ معیت او سبحانه بقلب و روح و جمیع لطائف و به تمام بدن بلکه بہر موی تن بلکه بہر ذرهٔ ذرات عالم۔ بعد ازاں در حضور مذکور جناب قبله گاہی آنجناب رضی الله تعالیٰ عنه آمد حضرت ایشاں فرمودند که قبله گاہی ام سخت بزرگ بودند کر بلیه ہای جوش کرده میخوردند و در صحرا رفته ذکر جہری می نمودند۔ و بیعت در خاندان قادریه داشتند و نسبت چشتیه و شطاریه ہم می داشتند چہل روز متواتر خواب نکرده بودند و اکثر ارواح اولیای کبار را مشاہده می نمودند۔ بعد ازاں در حضور مذکور استفادهٔ حضرت عارف آگاه خواجه باقی بالله رضی الله تعالیٰ عنه بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالیٰ باسراره السامی آمد حضرت ایشاں فرمودند که ایں سخن نزد من ثابت نیست۔ چرا که جناب حضرت مجدد رضی الله عنه نوشته اند که روز عید بزیارت حضرت خواجه رضی الله عنه رفتم و عرض نمودم که امروز بزرگاں عیدی خرداں را عطا میفرمایند ما ہم ہمیں امید بحضور حاضر شده ام حضرت خواجه توجه فرمودند و نسبت نوالقا نمودند که حظی دگر دارد۔ و کیفیتی علیحده و اسرارے جدا پس ازینجا معلوم شد که چوں حضرت خواجه ایشاں را بعد از وفات خود نسبت نو عطا کردند بحین حیات خود از ایشاں بچه طور اخذ نسبت نمودند

گیاہی

بیان فرموده اند آگاهی ندارند و قدم از دائرهٔ ظلال باصل ننهاده اند تشبیه را تنزیه دانسته اند مخلوق
را عین خالق. و ممکن را عین واجب پنداشته اند. چنانکه میگویند ؎

ای مغربی آن یار که بی نام و نشان بود	از پرده برون آمد و با نام و نشان شد

نمیدانند که این ظلی ست از ظلال اسماء و صفات و ایجی جلوت قدرته نه عین او تعالی عز اسمه مثلا
چون در آئینه قرص آفتاب جلوه گر می گردد. و در آن شعشان و لمعان و حدت و خطوط آفتابی همه
ها موجود می شوند. لیکن آفتاب نیست ظل آفتاب ست این گروه آفتاب را نادیده ظل را عین آفتاب
می انگارند و آئینه را هم نمی بینند. حال آنکه آئینه عین ظل آفتاب هم نگردیده است جرم آئینه
باقی ست و ظل آفتاب در وست. چنانچه حافظ شیرازی می فرمایند ؎

عکس روی تو چون در آئینهٔ جام افتاد	عارف از خندهٔ می در طمع خام افتاد

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که هر کس از اولیائی کرام بهر مقامیکه رسیده است میداند
که مقصود همین ست ورای این نیست مثلا گروه نابینایان فیل یافته بودند بدست کسی پای فیل آمد
دانست که فیل مثل ستون می باشد و بدست کسی که خرطوم آمد گفت که مثل عصا می باشد و بدست کسی
که دندانش آمد معلوم نمود که فیل مانند خشک می باشد همچنین بدست کسی که گوش او آمد یا پشت او آمد
یا شکم او از آن تعبیر کرد و انکار غیر آن نمود. و یا مثلا جمعی در بیابان بشجری رسیدند کسی را برگش بدست
آمد و کسی را شاخ و کسی را بیخ و کسی را ثمره پس همه ذائقه اش چشیدند. لیکن هر یک را ذوقی علیحده و
کیفیتی جدا حاصل شد کسی که برگ چشید ذوق برگ بیان کرد و کسی که بارش چشید ذوق بار اظهار
ساخت. علی هذا القیاس هر کس موافق چشیدنی خود شرح نمود و انکار دیگری ساخت که آنچه من
چشیده ام ذائقه شجر همین ست نه آنکه تو بیان نمائی. و جناب حضرت مجدد رضی الله عنه میفرمایند
که این همه مکشوفات اولیای کرام نشانی از مطلوب دارند و درست و بجا هستند. لیکن ذات او
سبحانه ورای اینست چرا که حقتعالی بی نهایت ست پایانے ندارد. و همچنین معرفت او هم بے پایان
نهایتی ندارد. و در اینجا که سید بشر علیه و علی آله صلوات الله الملک الاکبر میفرمایند ما عرفناک حق
معرفتک. دیگری را چه یارا که به نهایت آن برسد ؎

هر نقاب روی جانان را نقاب دیگرست	هر حجابی را که طی کردی حجاب دیگرست

سید مختار علیہ و علی آلہ صلوات اللہ الملک الغفار صلائی می آید روزے برائے وسعت مکان دعا
نمودم نداشد کہ تو اہل و عیال نداری مکان وسیع چہ خواہی کرد برای استقامت تو اینہم کافی
است۔ وہم روزے مکان ہمسایہ از حق سبحانہ خواستم کہ بمن عطا کند الہام ساختند کہ تو ہمسایہ
را ایذا میرسانی و از مکان بدر می نمائی۔ وایضاً روزے بقصد حج عزم سفر نمودم۔ الہام شد
کہ باش در ینجا زتو منفعتی خلق راست ؛

روز شنبہ ہشتم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصے بعلت رشتہ گرفتار
شدہ بود حضرت ایشاں فرمودند کہ ایں آیہ شریفہ را اکثر باید خواند وہم در دوگانہ بقیام و رکوع
وسجود بخوانند رَبِّ اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ۔ وایضاً در حضور پرنور مذکور شعر آمد
حضرت ایشاں ایں رباعی خواندند ؎

ما را نبود دلے کہ کار آید ازو	جز نالہ کہ دردی ہزار آید ازو
چنداں گریم کہ کوچہ ہا گل گردد	نی روید و نالہ ہای زار آید ازو

روز یکشنبہ نہم رمضان شریف غلام بمحفل آنقبلہ انام حاضر گردید در حضور پرنور
مذکور تراویح آمد کہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بست رکعت تراویح ثابت نیست حضرت
ایشاں فرمودند کہ عبد اللہ ابن عبد البر المالکی روایت بست رکعت تراویح از آں سرور علیہ
صلوات اللہ الملک الاکبر بہ ثبوت رسانیدہ است۔ بعد ازاں مشکات شریف طلب نمودند
برحاشیہ آں ایں مسئلہ نوشتہ بود در مجلس عبارتش خواندند۔ بعد ازاں در حضور پرنور مذکور وجود
ممکنات آمد کہ آیا وہم ست یا حقیقتی از وجود دارد۔ حضرت ایشاں ایں رباعی خواجہ میر درد
خواندند ؎

ای درد یہ پکھنا میں آکر دیکھا	عالم کے تئیں جو دل لگا کر دیکھا
مانند مژہ الٹ گئی صف کی صف	واللہ جدہر آنکھ اٹھا کر دیکھا

وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در صفحہ علم الہی اشکال ممکنات بود کہ اعیان ثابتہ
عبارت ازانست۔ چوں خواست او سبحانہ کہ آں صور علمیہ را بمنصہ ظہور آرد ہر صورت را
بہر زمانیکہ خواست کہ اطوار و آثار وجود برو مرتب فرماید۔ صفحہ علم خود را کہ در عین ثابتہ آں

روز پنجشنبہ ششم رمضان شریف غلام مجلس آں قبلہ خاص و عام حاضر گردید۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ شخصے از صوفیہ انتقال ازیں جہاں نمود۔ عتاب از جناب الٰہی آمد کہ تو بودی کہ مرا بہ لیلیٰ فرود می آوردی یعنی برنگ معشوق ظاہری نسبت خال و خط با مامینمودی

وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ من از امرایان ملاقات کردن و طلب دنیا نمودن و نغمہ و سرود شنیدن و ہمہ اوست گفتن بیزارم چراکہ ہمہ اوست احوالیست کہ صوفیان ایں ماں در قال آوردہ اند و بحقیقت نارسیدہ زبان بترنم ایں مقال در از ساختہ اند و بالحاد و زندقہ گرفتار گردیدہ اند نعوذ باللہ عن ذٰلک شخصی نزد من آمد و گفت کہ ہمہ خدا است غیری کجاست من او را از مجلس بیروں ساختم و نیز شخصے بود کہ چوں آواز حماری شنید جل و علا می گفت۔ استغفر اللہ عن ذالک نعوذ باللہ ایں چہ کمال ست کہ سراسر خلاف کلام اللہ الملک المتعال ست۔ اگر ایں حق بودی بپیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر برکہ نازل شدی و از طرف کہ پیغام آوردی رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٭

روز جمعہ ہفتم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم در اں وقت در حضور مذکور رویت حق سبحانہ جل شانہ درمیان افتاد۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ رویت واجب الوجود تعالیٰ و تقدس دریں سرائے امکان ندارد۔ وقتیکہ در معراج آں سرور زمین و زماں علیہ تحیات الملک المنان علما را اختلاف ایں واقعہ افتاد و باوجود گذشتن آنحضرت ازیں جہاں و رسیدن بہ لامکان و مشرف شدن بمقام قاب قوسین او ادنیٰ تصدیق ایں امر بدیگری بچہ طور آید۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ کلام باریتعالیٰ و تقدس کہ از لحن و آواز مبرا و از صوت و حروف منزہ است سہ بار شنیدہ ام و مشرف از استماعش گردیدہ ام یکبار در مدرسہ و دو بار دریں مکان کہ الحال سکونت میدارم۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ شبے در خواب دیدم کہ مرا خلعت عروسانہ پوشانیدند و بزیور متحلی ساختند و سخنان محبوبانہ از من صادر شدند چوں از خواب بیدار شدم احوال من دگرگوں شدہ بود و از من کلام بطوریکہ در منام کردہ بودم۔ در یقظہ ظاہر گردید۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ اکثر اوقات مرا آوازی از غیب می آید گاہی از ملک الہام می گردد۔ وگاہی از پیران کبار ندائی می شود۔ وگاہی از جناب

حاشیہ: حال

دست بکشا جانب زنبیل ما | آفریں بر دست و بر بازوی تو

و فرمودند که حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران امام الطریقت مرہم ناسور دلہای دردمند خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللّٰہ تعالیٰ عنہ و ارضاہ عنا ہم امر نخواندن ہیں رباعی ہمراہ جنازہ خود فرمودہ بودند۔ بعد ازاں در حضور مذکور حیا آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که حیا بر چند اقسام ست یکے شخصی از گناہ اجتناب می کند بسبب آنکہ حیا می کند از حق سبحانہ و تعالیٰ کہ بینای امور سر و علانیہ ست و دانای کار ظاہر و خفیہ۔ دوم پرہیز از معاصی می نماید بجہت دیدن ملائکہ از ایشان حیا می آید۔ سوم آنکہ حیا میکند از صدور مناہی بسبب آنکہ عرض اعمال فرشتگان می نمایند بجناب رسالت پناہی علیہ التحیات اللاتناہی پس حیا بہر شکلیکہ باشد شعبہ الیست از ایمان۔ بعد ازاں در حضور مذکور محبت و عشق افتاد۔ حضرت ایشاں ایں اشعار خواندند ؎

دارم ولی اما چہ دل صد گونہ حرماں در بغل	چشمی و خوں در آستیں صد اشک و طوفاں در بغل
روزی قیامت ہر کسی در دست گیرد نامۂ	من نیز حاضر می شوم تصویر جاناں در بغل

روز جمعہ چہاردہم رمضان شریف غلام بحضور آں قبلہ انام حاضر گردیدم دراں وقت تذکرۂ معنی مدارا و مداہنت آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ مدارا دنیا را بجہت دین صرف کردن ست و مداہنت دین را برای دنیا بر باد دادن عیاذاً باللّٰہ سبحانہ عن ذالک۔ بعد ازاں در حضور پر نور مذکور جناب سید البشر علیہ و علی آلہ صلوات اللّٰہ الملک الاکبر آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ جناب شفیع المذنبین خاتم المرسلین علیہ افضل صلوٰۃ المصلین و ازکی سلام المسلمین فرمودہ اند کہ ہر پیغمبرے را دعائیست مستجاب کہ یکبار آنچہ از حق جل و علا می طلبد دادہ شود پس جمیع پیغمبراں آں دعا را بامری از امور اینجا صرف نمودہ اند امامن آنرا در دنیا نخواستہ رنجہا کشیدہ ام و زہرہا چشیدہ ام و موقوف بر عقبیٰ نمودہ بجہت شفاعت کبری نہادہ ام۔ و ایضاً آنحضرت صلی اللّٰہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ حق سبحانہ و تعالیٰ مرا بشارتے دادہ است کہ اگر آنرا اظہار نمایم مردمان امت از اطاعت و عبادت استغنا ورزند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ وجود آنحضرت صلی اللّٰہ علیہ وسلم رحمت ہمہ عالم بود کفاراں را

صورت بود مقابل آئینہ عدم نمود پس دراں آئینہ آن عین ثابتہ منعکس گردید صورتے در خارج
پیدا ساخت واز اطوار و آثار وجود او را بنواخت۔ وایضاً فرمودند کہ از نطفہ مضغہ شدن
واز مضغہ عظام ولحم گردید صورتے پیدا کردہ جنبیدن گشتن پس شاب گردیدن باز بشیب رسیدن
اطوار وجود ست۔ وخندیدن وگریستن وتکلم نمودن وغیرہا آثار وجود ست ؛

روز دوشنبہ دہم **رمضان شریف** بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید۔
حضرت ایشاں ارشاد فرمودند کہ صادقی را باید کہ اخلاق واعمال وترک خود بان اخلاق
واعمال وترک جناب آں سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر پیدا کند کہ حضرت انس بن مالک
رضی اللہ عنہ در حضور آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دہ سال حاضر بود۔ گاہے ایشاں را آنحضرت
اف نگفتند۔ وہر کہ از آنحضرت بدی میکرد از و نیکی می کردند۔ ودر شبہا قیام می نمودند حتی تورمت
قدماہ۔ روزے نزد آنحضرت ونانیر ودراہم سرخ وسفید ہفتاد ہزار آمد ہمہ ہا را بفقرا تقسیم
فرمودند ؛

روز سہ شنبہ یازدہم **رمضان شریف** در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ بوقت حلقہ ذکر نباید کرد بلکہ متوجہ بمرشد خود باید بود کہ توجہ مرشد مفید
تر ست از ذکر۔ وایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ در حلقہ توجہ یک کس را نمودن تاثیر بر ہمہ اہل
حلقہ می رساند لکن توجہ مثل مسہل ست وتاثیر کہ اہل جوار را می شود مثل یاقوتیست پس
بعد از مسہل یاقوتی مفید می شود ؛

روز چہارشنبہ دوازدہم **رمضان شریف** بحضور عالی حاضر گردیدم۔
حضرت ایشاں فرمودند کہ خزانۂ من مواعید الہی ست جل سلطانہ ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم — عار بود افسر سلطانیم

روز پنجشنبہ سیزدہم **رمضان شریف** در محفل فیض منزل حاضر گردیدم۔
حضرت ایشاں فرمودند کہ وصیت میکنم کہ ہمراہ جنازۂ من شخصے بہ لحن خوش وآواز دلکش
ایں رباعی بخواند ؎

مفلسانیم آمدہ در کوی تو — شیئاً للہ از جمال روے تو

روز شنبه پانزدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که چوں من در خود نظر می کنم که در من چه کمال ست که رجوع عالم بطرف من ست هیچ کمال در خود نمی یابم۔ و چوں نگاه بر طاعت و عبادت خود میکنم هیچ صوم و صلوٰة وغیره لائق قبولیت بارگاه الٰہی جل سبحانه نمی بینم و چوں در وجود خود مشاهده می سازم خود را بسان نَی تهی می یابم ما هیچ نیم هر چه در من ست از وست ؎

او بجز نائی دما جز نے نیم نے که هر دم جلوه آرائی کند	او دمی بے ما و ما بے وی هیچ فی الحقیقت از دم نائی کند

روز یکشنبه شانزدهم رمضان شریف در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشاں تواضع پیغمبر علیه و آله صلوات الله الملک الاکبر بیان فرمودند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم در مجلس بر کناره صف می ایستادند و دعوت را قبول می کردند و ابتدا بسلام می نمودند۔ بعد ازاں حضرت ایشاں درود خواندند و بکمال شوق هر دو دست کشاده بسینه بی کینه خود می چسپانیدند۔ چنانچه معانقه می نمایند۔ راقم گوید عفی عنه که بر ضمیر آشفتگان صورت پیغمبر و بر دل مبتلایان شکل آں سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر واضح باد۔ که حضرت ایشاں عاشق نام مبارک حضرت محبوب رب العالمین سواله ذات پاک جناب امام المرسلین هستند هر وقتیکه مذکور آنحضرت صلی الله علیه وسلم می آید مضطر میگردند و کرّات مرّات درود میخوانندند۔ و خود را از نام پاک آں سید زمین و زماں شاداں و فرحاں می سازند و هر چند که دریں ایام بسبب تقاضای عمر شریف که بهفتاد و پنج رسیده است ضعف کمال عائد حال ست و علاوه آں قلت غذا که در شب و روز کم از پاؤ آثار تناول میفرمایند توانائی کجاست لیکن بوقت ایں چنیں تذکره قوتے کمال در بدن مبارک می آید پس ایں شعر میخوانند و توجه بمردمان میفرمایند ؎

هر چند پیر و خسته دل و ناتواں شدم	هر گه یاد روی تو آمد جواں شدم

روز دوشنبه هفدهم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم فیض طلب خاں غله برای خرچ خانقاه فرستاده بود۔ حضرت ایشاں ناخوش شدند و فرمودند

بجہت کفر و فاسقان السبب فسق تعذیر در دنیا موقوف شدہ است۔ بعد ازاں حضرت
مسخ و فسخ نیست و شیطان را کہ فرشتہ ہردم طپانچہ بروی میزد۔ بعد ظہور آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم موقوف شد خزانہ قارون کہ برسر قارون بار ساختہ بودند بالائے سر نمودند بعد ازاں در حضور
مذکور رویت پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر در منام آمد حضرت ایشان فرمودند کہ خبر فیض
اثر من رانی فقد رای الحق فان الشیطان لا یتمثل بی کہ در صورت اصلی آنحضرت کہ در مدینہ منورہ
استراحت فرمودہ اند واقعست و بصور و اشکال دیگر کہ آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم
می بیند اعمال نیک کردہ یا احیای سنت نمودہ یا اماتت بدعت ساختہ است انہا بدین
صور ظاہر می شوند۔ و نیز حضرت ایشاں فرمودند کہ چوں شخصی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بصورت
اصلی در منام دیدہ دخل شیطان را نیست الحق کہ دیدہ است لیکن ہرچہ کہ آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم در منام ارشاد فرمودند آنرا بفرمودہ حیات آنحضرت موافق باید ساخت۔ اگر موافق
است عمل باید آورد و اگر مخالف است اجتناب باید کرد کہ خوف دخل شیطان دراں گفتن ست نہ
دراں صورت دیدن۔ چراکہ در عین حیات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روزی شیطان
چند فقرات در مدح بتاں در کلام آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ضم نمودہ بود از شنیدن
آں صحابہ متحیر شدند و کفاراں خوش کہ پیغمبر ہم تائید دین ما می نماید آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
ازین ماجرا بعد الوقوع متالم شدند کہ جبرئیل امین از رب العالمین نزول فرمودہ گفت کہ
بر کلام ہر پیغمبری دخل شیطان ست۔ لیکن حق سبحانہ بعد ازاں آگاہ میسازد وایں کلام شیطان
بود کہ در کلام شما ضم نمودہ بمدح کفاران فقرات چند آوردہ بعد ازاں حضرت ایشان
فرمودند کہ شخصے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را در خواب دید کہ آنحضرت میفرمایند کہ درین مقام
دیگ خزانہ مخفی ست ایں را برآر خمس ایں خزانہ بر تو معاف نمودم چوں آں شخص از خواب
بیدار شد در انجا کہ فرمودہ بودند دیگ خزانہ یافت از قاضی فتوی معاف خمس پرسید قاضی
گفت کہ دیدن پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم حق ست لیکن خمس معاف نیست چراکہ حکمی کہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم در یقظہ بایں جسم ظاہری بجمیع صحابہ نمودہ اند ہمچوں جاریست پس حکم کہ در
منام بعد انتقال ازیں جہاں از روح فرمایند ناسخ حکم یقظہ نخواہد شد ؎

سیدة النساء فاطمة الزہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا واسطہ فیض ولایت مطلقاً اند اگرچہ اولیائی امم سابقہ باشند وبعد از ایشان تا ائمہ اثنا عشر ہمین منصب قائم ست پس حضرت محی الدین جیلانی قدس سرہ نیز ازیں دولت عظمی سرفراز شدہ اند وبعد از ایشان بر سر الف ثانی حق سبحانہ مرا ہم ازیں منصب نائب ایشان فرمودہ وسرفراز بایں خلعت نمودہ است لہذا دریں ہزار دوم ہر کس کہ بدرجہ ولایت میرسد واسطہ فیض او من باشم بجز توسل من ہیچ ولی بولایت نخواہد رسید. چنانچہ بدون توسل ایشان نمی رسد دریں الف ثانی من ہم با ایشان شرکتی دارم ؁

روز پنجشنبہ بستم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ امروز از شب بیست و یکم ظاہر اند احتمال شب قدر ست بعد ازاں ارشاد کردند کہ دریں عشرہ متبرکہ اخیر ماہ رمضان شب قدر البتہ می باشد باختلاف تواریخ طاق ایں عشرہ وہر شب طاق ایں عشرہ مثل شب بست و یکم. و بست و سوم. و بست پنجم و بست و ہفتم و بست و نہم از فیوض و برکات مملو می باشند و شبہای جفت از شبہای طاق اخذ فیوض می نمایند و از طرفین برکات می گیرند پس شبہای تمام عشرہ متبرک می باشند ہمہ را احیا باید داشت

روز جمعہ بست و یکم رمضان شریف کمترین بحضور آنقبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ علم الیقین عبارت ست از پیدا شدن درون قلب. و عین الیقین از حاصل گردیدن توجہ الی اللہ و حق الیقین از اضمحلال و استہلاک سالک دراں توجہ نزد فقیر بیان مقامات ثلثہ صوفیہ ہمیں ست ؁

روز شنبہ بست و دوم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ احسان الٰہی چہ بیان نمایم ہر جا کہ توجہ می کنم اثری از انعام ظاہر می گردد. و بعد ازاں ایں شعر خواندند ؎

دو زباں داریم گویا ہمچو نے	یک زباں پنہان ست در لبہای وے

وایضاً دراں مجلس ایں شعر فرمودند ؎

مانند مرغان باش ہاں بر بیضۂ دل پاسباں	کز بیضۂ دل زایدت مستی و شور و قہقہہ

کہا بر مواعید الٰہی نشستہ ایم مرا از امرایان چہ سروکار۔ بعد ازاں طعام از خانہ زن فاحشہ
آمد و باز از خانہ کسی امرائی دیگر طعامی آمد حضرت ایشاں بمحتاجان تقسیم فرمودند و خود ازاں یک
لقمہ نخوردند و عادت شریف حضرت ایشاں ہمیں ست کہ طعام خانہ کسے اصلا نمی خوردند و سرخیچ
کہ بخانہ خود می پزد میخوردند و صوفیاں را ہم خوردن نمی دہند؛

روز سہ شنبہ ہشتدہم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشاں ارشاد فرمودند کہ امروز روز وفات شریف حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا
و حضرت شیخ الشیوخ مولانا شیخ محمد عابد رضی اللہ عنہ است و حضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم اللہ
وجہہ دریں روز مجروح شدہ اند بعد ازاں بجہت فاتحہ ایشاں امر بطعام پختن فرمودند؛

روز چہار شنبہ نوزدہم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت
ایشاں فرمودند کہ در شہر رمضان المبارک فیض بسیار وارد می شود و برکات کثیر فائز
می گردد دریں ماہ جد و جہد در عبادت و طاعت بسیار باید کرد و دو عشرہ متبرکہ ایں شہر
گذشتند عشرہ اخیرہ باقی ست مردمان خانقاہ را باید کہ اعتکاف نمایند کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ
وسلم مداومت بریں عمل نمودہ اند و گاہے ترک نفرمودہ یکبار کہ ترک شدہ است قضای آں
نمودہ اند و کسے را کہ اعتکاف میسر نشود خلوت اختیار کند و کثرت ذکر قلبی۔ و وقوف قلبی
و نگہداشت خواطر و نفی و اثبات و ذکر تہلیل لسانی نمایند کہ دریں طریقہ شریفہ اوراد و وظائف
دیگر نیست۔ بعد ازاں ازیں فقیر ارشاد فرمودند کہ معنی مجدد الف ثانی کہ اعتراض کسے متعرض
دراں واقع نمی شود آنیست کہ در حدیث شریف آمدہ است ان اللہ یبعث علی راس کل مائۃ
من یجدد لہا دینہا و پس بر سر ہر صدے مجددی پیدا می شود۔ چنانچہ جنید بغدادی و غوث الاعظم
و غیرہما رضی اللہ تعالیٰ عنہما ہر یکے مجددی شدہ است کہ تجدید دین نمودہ است و معنی مجدد
و محی الدین یکی ست پس بر صدی یازدہم حق سبحانہ ایشاں را فرستادہ تجدید دین در صدی
یازدہم فرمایند۔ و آنکہ مجدد الف ثانی نزد ایشاں نزد توابعان ایشان است اینست کہ واسطہ
فیض ولایت دریں ہزار دوم وجود مبارک ایشان ست چنانچہ ایشان ارقام فرمودہ اند
کہ بر من مکشوف ساختند کہ حضرت امیر المومنین اسد اللہ الغالب علی بن ابی طالب و جناب

در حضور فیض گنجور مذکور مقامات ثلثه علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین افتاد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علم الیقین آنست که انوار و اسرار در دل سالک مکشوف شود و عین الیقین آنست که در دل حضوری پیدا شود و نگرانی بسوی مسمی اسم مبارک الله حاصل گردد چنانچه چشم که در سر است یک دیده بینائی در دل پیدا گردد و از مقام گانگت تراوه حظی چشند. و حق الیقین آنست که در آن حضور مضمحل و مستهلک گردد و فانی شود در آن مفهوم اسم مبارک الله و موصوف شود بصفات او تعالی جلشانه ٭

روز چهارشنبه بست و ششم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که مردمان که بطلب حق جل و دراینجا آمده اند ایشانرا لازم که بدوام ذکر و نگاهداشت خواطر و وقوف قلبی مشغول باشند یک لحظه و لمحه از توجه الی الله غافل نباشند اوقات شبانروزی خود معمور دارند هر روز دو سیپاره کلام الله بخوانند و صبح و مسا صد صد بار سبحان الله و بحمده سبحان الله العلی العظیم و بحمده استغفر الله بخوانند و صد بار کلمه توحید و صد بار تسبیح و صد بار تحمید بخوانند و بوقت خواب یک هزار مرتبه درود بر پیغمبر علیه و علی آله و اصحابه الصلوة والسلام بفرستند و صبح و شام فاتحه بارواح پیران کبار بخوانند و از حق سبحانه و تعالی تضرع نمایند که الهی از برکت سوره فاتحه و بواسطه پیران شجره که ایشانرا یعنی این بندگان را عنایت فرموده است مرا هم عطا کن. و ایضاً فقیر عرضی احوال خود بحضور در گذرانیده بود و بر پشت آن عرضی بدست خاص تحریر فرموده بودند آنرا تبرک ایراد می نمایم۔

بسم الله الرحمن الرحیم حضرت سلامت این بنده ناچیز لیاقت ندارد که کسی برای طلب طریقه تشریف فرما شود ستاری حضرت ستارست سبحانه و عیب پوشی عزیزان ست که باین ناشایسته توجهات می فرمایند جزاهم الله خیر الجزاء این کمترین سگان گدی مجددیه میخواهد که صاحبزادها برای طلب این نسبت بیرنگ بی کیف نیایند آمدن آنحضرت را غنیمت می دانم لیک کار آهسته میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام طریقه از حضرت واهب العطیات طلب فرمایند ٭

روز پنجشنبه بست و هفتم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم۔

روز یکشنبه بست و سوم شهر رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم

شخصے در حضور پر نور خبر الماء طهور لا ینجسه شئ نمود حضرت ایشان ارشاد فرمودند که این حدیث مستمسک امام مالک ست رحمة الله علیه لیکن تا وقتیکه یکے از اوصاف ثلاثه او متغیر نشود و حدیث دیگر حدیث قلتین ست که مستند امام شافعی ست رحمة الله تعالی علیه آن شخص عرض کرد که شرط تغیر اوصاف ثلاثه از حدیث ثابت ست حضرت ایشان فرموده اند که علماء هر چه فرموده اند از قرآن و حدیث ست از خانه خود نگفته اند ؛

روز دوشنبه بست و چهارم شهر رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر

گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که معمول حضرت شیخ الشیوخ ما جناب شیخ محمد عابد رضی الله تعالی عنه که در رمضان المبارک اجازت تعلیم طریقه مردمان لائقه انکار را میفرمودند و من هم این معمول خود ساختم انشاء الله تعالی بتاریخ بست و هفتم شهر هذا چندکس را اجازت خواهم داد. بعد ازاں فرمودند که چند کلاهاں طیار باید ساخت. وایضا فرمودند که شخصے قابل اجازت بعد تصفیه قلب از خواطر و آرزوها و پس از تزکیه نفس از اخلاق ذمیمه میشود لاکن چند قیود دیگر هم درین باب هستند که شخصے مرد بازاری نباشد در رسوم و چهلم نرود و از امرایان و مخالفان طریقه ملاقات ننماید و مقامات عشره صوفیه که صبر و توکل و قناعت وغیرها ست داشته باشد و خواجه عبید الله احرار قدس سره فرمودند که عرض نسبت چناں داشته باشد که نشینندگان را در گیرد و موثر گردد آن شخص قابل اجازت طریقه است بعد ازاں در حضور پر نور مذکور سماع و اهل سماع افتاد که درمیان طریقه چشتیه و سهروردیه اتحادی و ارتباطی است. لیکن اهل خاندان چشت میگویند که در سهروردیه طریقه همه چیز است که سبب تقرب و توسل حق سبحانه ست الا سماع حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت شیخ الشیوخ بهاء الدین ذکریا ملتانی غزلهامی شنیدند چنانچه روزے برین بیت ؎

مست آنچه شراب ناب خوردند
از پهلوی دل کباب خوردند

وجد فرمودند. و درانحالت گویا جسد مبارک نبود صرف پیرهنے بود که می غلطید و می طپید قدسنا الله تعالی بسره السامی ؛

روز سه شنبه بست و پنجم رمضان شریف بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید

بطلب طریقہ بیاید بہر طریقی ازیں طرق کہ طلب نماید او را دراں طریقہ تعلیم نمایند۔ طالب طریقہ نقشبندیہ را اسم ذات و نفی و اثبات و وقوف قلبی تلقین کنند و طالب طرق قادریہ و چشتیہ را ذکر جہر متوسط ہم بجہت ذوق و شوق تعلیم کردہ باشند اگرچہ ذکر جہر احداث ست در طریقہ۔ امّا ما از ذکر لسانی کہ حضرت ایشاں شہید نور اللہ مرقدہ المجید تعلیم می کردند استنباط نمودہ ایم و توجہ بجہت تقلب سالک می کنند اول توجہ بجہت حصول ذکر بعد ازاں بجہت حضور و جذبات و واردات می سازند۔ بعد ازاں مولوی صاحب جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول مولوی عظیم صاحب را از کلاہ اجازت طریقہ مشرف فرمودند۔ باز شیر غازی سمرقندی و خوجیل قل سمرقندی را از اجازت بہرور ساختند و بسیار دعاہا در حق ایں اکابراں فرمودند۔

نجم

خاتمہ کتاب در بیان کلام فیض نظام حضرت ایشان کہ مقید روز نساختہ تحریر نمودہ است و باللہ التوفیق

روزی حضرت ایشاں ایں اشعار مولانا روم می خواندند ؎

بادہ از ماست شد نی ما ازو	قالب از ماہست شد نی ما ازو
ما چو زنبوریم قالب ہا چو موم	خانہ خانہ کرد قالب را چو موم
بادہ در جوشش گدای جوش ما	چرخ در گردش گدای ہوش ما

و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ مرا بیعت در خاندان قادریہ است و ذکر و شغل طریقہ نقشبندیہ کردہ ام و طالباں را ہم بسلوک طریقہ شریفہ نقشبندیہ می نمایم۔ و من نقشبندیہ مجددیہ ام و اکابران چشتیہ ہم پیران من اند۔ بعد ازاں کہ اکابران ہر طریقہ کہ قبول فرمایند فخر ست و نعمتی ست عظمی لیکن نسبت ہر خاندان کہ برسد نام آں باید گرفت۔ و ایضاً شخصی از خاندان قادریہ در حضور بطلب طریقہ انیقہ نقشبندیہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران مرہم ناسور دلہای دردمنداں حضرت خواجہ بہاؤالدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودند کہ در طریقۂ ما سماع نیست۔ و در طریقۂ ما جہر نیست۔ و در طریقۂ ما وجد نیست۔ و در طریقۂ ما تواجد نیست۔ و در طریقۂ ما

حضرت ایشان بزبان گوهرفشان ارشاد فرمودند که خواجه حسام الدین را جناب خواجه بیرنگ قدس سره العزیز اجازت تعلیم طریقه می دادند ایشان قبول نکردند و گفتند که از من انکار نمی شود لیاقت این امر ندارم. بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که خوب کردند فهمیدند خواجه حسام الدین بجا بود که این امر را قبول نکردند چرا که شخصے از خلوت و انزوا محروم می ماند و روز و شب بخلق مشغول می شود؛

روز جمعه بست و هشتم رمضان شریف بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان بیاران فرمودند با ورس ترجمه کلام الله و مثنوی مولانا روم فرمودند حقائق بلند و معارف ارجمند از زبان گوهرفشان ریختند و سامعان را در لجه نسبت شریفه آن مستغرق ساختند حق که وجود شریف نمود حضرت ایشان آیتی ست از آیات الهی و معجزیست از معجزات حضرت رسالت پناهی علی صاحبها الصلوة والتسلیمات اتمها واکملها ذات مبارک حضرت ایشان مجدد مائه سیزدهم ست و اینها ملهم بمنصب قیومیت گردیده اند و خلفاء آنحضرت در اکثر اقالیم رسیده اند عالم از فیض و نسبت شریفه مملو شده است زاد الله ارشاده الی یوم القیامة؛

روز شنبه بست و نهم رمضان شریف بمنزل فیض منزل حاضر گردیدم دراں وقت حضرت ایشان معارف بلند مجددیه بیان فرمودند و ارشاد کردند کسے درامت این مقامات بیان نساخته است. بعد ازان فرمودند که اختلاف در مقامات و اسرار ایشان و در مکشوفات و مقامات اکابران ماسبق مثل تخلفی ست که در ترکیب واقع ست و خالف سیبویه الاخفش

روز یکشنبه عید الفطر بعد ادای دوگانه غلام بحضور پر نور حاضر گردید حضرت ایشان قبله در ایشان قلبی و روحی فداه این راقم سطور نالائق کار را از کلاه اجازت تعلیم طریقه سرفراز فرمودند اول فاتحه بارواح پیران نقشبندیه قدسنا الله تعالی باسرارهم خواندند بعد ازاں فاتحه بارواح اکابران قادریه نور الله مرقدهم خواندند بعد ازاں فاتحه بارواح مرشدان چشتیه خواندند و اجازت هر سه طرق دادند و بسیار دعا فرمودند و ارشاد کردند که صبح و شام فاتحه بارواح پیران عظام طریقه انیقه نقشبندیه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین خوانده باشند و از ایشان استمداد جویند و هر کسیکه

از ابتدای مراقبہ احدیت صرفہ تسلیک فرمودند و نیز بیعت در خاندان نقشبندیہ مجددیہ از حضرت ایشان
نمودم حضرت ایشان فرمودند کہ از اسم ذات جذب پیدا می شود و از نفی و اثبات سلوک کہ عبارت
از تہذیب اخلاق ست میسر گردد۔ و از مراقبات قوت در نسبت باطن پیدا می شود۔ و از تلاوت کلام اللہ
انوار زیادہ تر میگردد و از خواندن درود و مناجات و واقعات نقد وقت سالک می شود و ایضاً فرمودند
کہ از کار را اشغال کردن بعد از اثبات نمودن راہ مقربین ست و کثرت صلوٰۃ و نوافل راہ ابراران کما قال
حضرت نظام الدین اولیا رضی اللہ عنہ و ایضاً فرمودند کہ طعام را از بسم اللہ شروع کردن مسنون ست
چنانچہ در حدیث وارد ست کان اذا قرب الیہ الطعام قال بسم اللہ و قال اذا اکل احدکم فلیذکر اسم اللہ فان
نسی ان یذکر اسم اللہ فلیقل بسم اللہ اولہ و آخرہ رواہ مسند و احمد و ابن ماجہ و قال ان الشیطان یستحل الطعام
الذی لا یذکر اسم اللہ علیہ رواہ مسند و احمد و مسلم قالوا یا رسول اللہ انا ناکل و لا نشبع قال لعلکم تفترقون قالوا
نعم قال اجتمعوا علی طعامکم واذکروا اسم اللہ علیہ رواہ مسند و احمد و داؤد و بعد ازاں فرمودند کہ درینجا
بسم اللہ خواندن استعانت خواستن ست بنام حق سبحانہ از طعام کہ قوت شہوانی و نفسانی پیدا نکند
و آں توانائی دہد کہ صرف در عبادت گردد و قوت در طاعت آرد۔ و ایضاً فرمودند کہ فقرا اول ہر لقمہ
بسم اللہ میگویند و آخر آں الحمد للہ۔ و ایضاً فرمودند کہ بیاران مجتمع شدہ خوردن بسیار برکت دارد۔ اما
باید کہ ہر یک بر دیگری ایثار بکند۔ و ہر چیزیکہ خوب باشد بخواہد کہ دیگری بخورد نہ آنکہ خود بہتر تناول کند و یا حرص
بر زیادہ خوردن نماید پس نقلی فرمودند کہ شخصی مردی را در بازار بغداد دید و در دلالان دید کہ کسب
دلالی می کند گفت کہ ترا من در فلاں شہر دیدہ ام کہ تو زاہدی بودی چہ واقعہ شد کہ درینجا آمدہ بایں بلا
مبتلا شدی گفت کہ روزی من ماہی پختہ کردم و خواستم کہ پارۂ خوب بخورم و باقی دیگران را دہم بر من
وبال آں خیال افتادہ است کہ درینجا آوردہ اند و بایں بلا مبتلا ساختہ اند۔ و ایضاً فرمودند کہ طعام
بسہ انگشت خورد کہ مسنون ست چنانچہ در حدیث وارد ست وکان یاکل بثلث اصابع و یلعقہن اذا
فرغ رواہ البزاز۔ و قال ان یلعق الاصابع برکۃ رواہ الطبرانی۔ و ایضاً فرمودند کہ معنی برکت نمو ست
و درینجا زیادتی توفیق ست بسبب آں طعام بر طاعات و عبادات۔ و ایضاً فرمودند کہ ہر کہ بخواہد کہ محبت
پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم زیادہ شود عمل باحادیث اختیار کند و بر مسائل جزئیات کہ در حدیث یافتہ
نمی شود عمل بر مذہب از مذاہب اربعہ ہر مذہبی کہ داشتہ باشد اگر حنفی ست بر مسائل حنفیہ و اگر

آه و نعره نیست۔ طریقه ما حضور و یادداشت و بخطرگی ست حضور عبارت از نگرانی دل ست بسوے
مفهوم اسم مبارک اللہ چنانچه دو چشم در پست چشمی در دل پیدا شود و حیران بنظاره جمال محبوب
حقیقی ماند۔ بعد ازاں آں شخص مذکور جناب مرشد آگاه مجاهد فی سبیل الله فانی فی الله محبوب الٰهی حضرت
مولانا شاه درگاهی رضی الله تعالیٰ عنه نمود حضرت ایشاں فرمودند که ایشاں مرشد ایں بودند۔ و
اشارت دست مبارک خود بمن کردند پس ازاں فرمودند که من در رامپور رفته بودم لیکن
از ایشاں ملاقات من نشد۔ از مرشد ایشاں که از اولیای حق بودند۔ ایام گرما بود که من در خدمت
ایشاں رفته بودم۔ ایشاں تربوز بمن عطا کردند من گفتم که من نزد شما برای گرمی محبت آمده ایم و طلب
حرارت مودت داریم۔ بس راقم گوید که درینجا چیزی از احوال ایں بیعت خود اظهار نمودن مناسب
است و آں به نهج اختصار اینست که ایں لاشی در صغر سن قریب بلوغت دست ارادت بدامن پاک
ایشاں زد و باعتقاد و محبت کمال بیعت بدست مبارک ایشاں در خاندان قادریه مجددیه نمود
و کمر همت بسته تا دوازده سال کم و زیاده در حضور فیض گنجور ایشاں عمر گذرانید ریاضت و مجاهده
بطور جنید بغدادی که معمول خانقاه ایشاں بود بقدر طاقت و امکان بجا آورد و از توجهات
ایشاں ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار توحید وجودی و دیگر حالات ولایت
قلبی حاصل گشت و بخرقه خلافت و اجازت تعلیم طریقه قادریه و نقشبندیه و چشتیه و سهروردیه و کبرویه
و مداریه مشرف شد۔ چندکس طالبان داخل طریق نمود و بعد از انتقال آنجناب نور الله مرقده شعله طلب
سرزد و آتش عشق دوبالا شد آنست که ایں احوال که مرا احوال لطیفه قلب ست و خدائی نهایت و
وراه او پایانی ندارد و شخصی باشد که از توجه اش ترقی شود جستجوی او ضرورست پس خواستم که از خلفای
طریقه مجددیه شخصیکه نسبت تمام طریقه مجددیه داشته باشد بخدمتش بهره یاب گشته اتمام و اکمال ایں
نسبت شریفه نمایم آخر الایام بعنایت الٰهی آنچه خواستم یافتم بلکه بمصداق شعر حضرت ایشاں شهید
نور الله مرقده المجید ؎

از برای سجدهٔ عشق آستانی یافتم
سرزمینی بود منظور آسمانی یافتم

هادی توفیق باستانه حضرت ایشاں رسانید و مرادی که در دل داشتم حق سبحانه بواسطه حضرت
ایشاں عطا نمود حقتعالی وجود باجود آنجناب را برای هدایت عالم دارد پس حضرت ایشاں

برین نعمت عظمی بطریق اولیٰ باید ساخت و ایضاً فرمودند که قول صوفیه است الدہر یوم ولنا فی ہذا و صوم۔ و ایضاً فرمودند که نهایت کمال ست مقامات صوفیه ذوق و شوق و انکشافات توحید وجودیست و میگویند که تجلی ذاتی برقی میشود چنانچه گفته اند ؎

دیدار می نمائی و پرہیز می کنی | بازار خویش و آتش ما تیز میکنی

و کمال این خاندان عالی شان نقشبندیه مجددیه تجلی ذاتی دائمی ست که در کمالات نقد وقت سالک می شود۔ و ایضاً حضرت ایشان این شعر میخواندند ؎

کار کن کار بگذر از گفتار | کاندرین راه کار دارد کار

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که خرقه بر سه قسم ست۔ یکی خرقه بیعت که بوقت مرید کردن شیخ عنایت میفرماید۔ مرید را آن خرقه از جای دیگر جائز نیست۔ و دیگر خرقه تبرک ست و این خرقه از مواضع متعدده اخذ کردن رواست۔ و یک خرقه اجازت ست و آن هم گرفتن از شیوخ متعدده جائز ست۔ و ایضاً حضرت ایشان این رباعی خواندند ؎

آنی تو که بی تو زیستن نتوانم | دانی تو که بی تو زیستن نتوانم
فی الجمله اگر نه بینمت می میرم | جانی تو که بی تو زیستن نتوانم

و ایضاً حضرت اقدس این اشعار میخواندند ؎

ناقص ست ار مددی کشته بقاتل نرسد | سینه بر خنجر او زن که شهادت اینست
من و شوخی که استیلای حسنش در صف محشر | شکایت شکر سازد بر زبانها دادخواهان را
بخفی دل چها نمی خواهد | آرزوها خدا نصیب کند
کسی نماند که دیگر به تیغ ناز کشی | مگر تو زنده کنی خلق را و باز کشی
از قتل من مترس که دیوانیان حشر | مجرم کنند بهر تو صد بیگناه را

و ایضاً روزی در مجلس شریف مذکور اقطاب آمد حضرت ایشان فرمودند که حق سبحانه اجرای کارخانه هستی و توابع هستی قطب مدار را عطا میفرماید۔ و ہدایت و ارشاد و رہنمائی گمراهان بدست قطب ارشاد می سپاره۔ بعد ازاں فرمودند که حضرت بدیع الدین شاه مدار قدس سره قطب مدار بودند و شانی عظیم دارند۔ و ایشان دعای کرده بودند که الهی مرا گرسنگی نشود و لباس

شافعی ست بر مسائل آن نه آنکه بر هر مسئله که در مذهب اوست اگرچه خلاف آن در حدیث صحیح هم
باشد عمل می نماید. و یا می گوید چنانچه بعضی عوام الناس میگویند که آبا و اجداد ما برین مذهب رفته اند من بهیچ
طور خلاف این میکنم و بدانند که ما ماموریم بمتابعت سید البشر صلی الله علیه وسلم نه بتبعیت مذهبی از مذاهب
دیگر. پس هر مسئله که موافق حدیث ست بران عمل باید و هرکه مخالف خبر ست متابعت آن نشاید
و پیروی در مسائل جزئیات بمذهب حنفی اولی ست. و ایضاً فرمودند که حضرت خواجه باقی بالله رضی
الله عنه روزی در پس امام الحمد میخواندند. حضرت امام ابوحنیفه کوفی را دیدند که میفرمایند در مذهب
ما اولیاء کبار و اصفیاء ذوالاقتدار بسیار اند ایشان خواندن فاتحه موقوف نمودند. راقم گوید
که عمل بر احادیث کردن وقتی ست که شخصی مهارت تمام در حدیث دارد و الا اتباع مذهب لازم ست
و در اختیار کردن اتباع مذهب حنفیه بهتر ست که جم غفیر بر آنست سه حصه از امت برین مذهب ست
و یک حصه بر مذهب ثلثه دیگر. چنانچه از مردان ثقات که از اقالیم دیگر مثل روم و غیره درینجا می آیند
بدریافت رسید. دوم دلیل اولویت این مذهب اتباع جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی
و حضرتین ست رضوان الله علیهم اجمعین. و ایضاً جناب حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید باوجود
سند جید داشتن در حدیث شریف خود را حنفی مذهب نوشته اند. و ایضاً فرمودند که وجود بعضی
معنی این بیت غلط فهمیده اند ؎

هرچه پیش تو پیش ازین ره نیست	غایت فهم تست الله نیست

که می گویند هرچه پیش تست و در دیده دانش می آید همین ست مقصود حقیقی و پیش ازین راهی نیست
و آنکه ورای این در فهم تست که مقصود ست آن الله نیست بلکه معنی بیت اینست که هرچه تو فهمیده
که ورای این راهی نیست آن غایت فهم تست این الله نیست بلکه او سبحانه از فهم و دانش تو وراء
الوراء است ثم وراء الوراء. و ایضاً فرمودند که حدیث شریف ست من لم یتغن القران فلیس منا
و درینجا مراد از غناء غناء قلبی ست یعنی هر شخصی که از ما دون حق جل و علا بقران بس نیست او از ما
و ایضاً فرمودند که بعد از طعام و شراب خواندن این دعا در حدیث شریف آمده است. الحمد لله
الذی اطعمنا و اسقانا و جعلنا من المسلمین. چنانچه در مسند احمد و سنن ابی داؤد و ترمذی و ابن ماجه
وارد ست و اشارت از جعلنا من المسلمین آنست که اسلام از اعاظم نعم الهی ست جل شانه. پس حمد

که دیوار مکان حصار اقامت بنده از شدت طغیانی بارش منہدم گردید۔ حضرت ایشان فرمودند که الحمدللہ ظاہر و باطن شما فانی شد و رینجا وجود شمار افنا حاصل و در انجا امکان شمار ا۔ وایضاً روزے در حضور فیض گنجور ذکر احتیاط لقمہ آمد حضرت ایشان فرمودند که ما طعام خانه کسی نمی خورم۔ روزے اتفاقاً لقمه چند خورده بودم۔ در عالم مشاہدہ روح طیب جناب حضرت ایشان شہید نور اللہ مرقدہ المجید دیدم که استفراغ میفرمایند۔ و خطاب باین بنده کرده ارشاد می کنند که طعام ہر کس و ناکس نباید خورد۔ و احتیاط در لقمه ضروریست که از لوازم درویشی ست۔ وایضاً روزے حضرت ایشان فرمودند که بر مزار پر انوار حضرت قطب الدین بختیار کاکی رحمة اللہ علیه رفته بودم۔ خواجه صاحب از قبر شریف بیرون آمده یک دو قدم سوی من تشریف آورده معانقه از من کردند و بسیار تلطف فرمودند۔ وایضاً فرمودند که روزے بمزار مبارک حضرت نظام الدین اولیاء رحمة اللہ علیه رفته بودم حضرت نظام الدین از مزار شریف بیرون آوردند۔ عرض نمودم که بر بدن من توجه فرمایند۔ ہنوز لفظ بدن تمام نکرده بودم صرف صرف **یادداں** از ذہن برآمده بود که توجه بقوت تمام فرمودند۔ وایضاً شخصے روزے بیعت در خاندان نقشبندیه نموده بود۔ حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجۂ خواجگان امام الطریقه خواجه بہاء الدین نقشبند رضی اللہ عنه فرموده اند که در طرق ما مجاہده نیست و ما ذکر جہر نمی کنیم و اربعین نمی نشینیم و سماع نمی شنویم که بدعتہاست۔ بعد ازاں حضرت ایشان فرمودند که اربعین سنت حضرت موسیٰ کلیم اللہ علیٰ نبینا و علیه الصلوٰة والتسلیمات و جناب پیغمبر ما علیه من الصلوٰة اتمہا و اکملہا اربعین ادا فرموده اند۔ لیکن ازیں یک حدیث شریف فضیلت اربعین مفہوم می شود که من اخلص اللہ اربعین صباحاً ظہرت من قلبه ینابیع الحکمة۔

راقم گوید که صاحب فتوح الاوراد حدیث دیگر ہم نقل کرده است و آں اینست۔ من انقطع الی اللہ اربعین صباحاً مخلصا متعاہد النفسه لتحفة المعدة تفتح اللہ علیه علوم الدینیة یعنی ہر که چہل روز باخلاص برای خدا منقطع گردد۔ و نفس خود را بکی معده تعاہد کند اللہ تعالیٰ علوم دینی بر وکشاید۔ لفظ اخلص اللہ و انقطع الی اللہ مشعر بریں ست که اصول برای

من کہنہ نگردہ ہمچناں شد کہ بعد ازاں دعا در تمام عمر بقیہ طعامی نخوردند و لباس ایشاں کہنہ نگشت ہموں یک لباس تا بہ ممات کفایت کرد۔ و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند کہ بعضی بزرگاں رحمۃ اللہ علیہم اجمعین فرمودہ کہ شریعت اقوال آنحضرت ست صلی اللہ علیہ وسلم و طریقت احوال و حقیقت مقصود آں سرور علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ اللہ الملک الاکبر و نزد حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ مقام شریعت اعلیٰ ست از مقامات ہر دو الخیرہ کہ ایشاں فرمودہ اند کہ طریقت و حقیقت ہر دو شہپر و بال پروانہ اند بجہت طیران نمودن بجانب شریعت و طریقت و حقیقت ہر دو ناشی اند از تجلی صفاتی و شریعت ناشی ست از تجلی ذاتی و ایضاً روزی در حضور پر نور بذکر مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ معارف جمیع اولیائے امت در کلام ایشاں مندرج اند و معارف مخصوص ایشاں در ہیچ کلامی از اولیای کرام یافتہ نمی شوند و ایضاً فرمودند کہ روزے مطالعہ مکتوبات شریفہ نمودہ متوجہ شدم از فوق الفوق فیضی فائز شد بعد ازاں مطالعہ کلام حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ نمودہ متوجہ شدم اسرار ملکوت بر دل وارد شد بعد ازاں مطالعہ احیاء العلوم نمودم فیض ملکوت بر قلب آمد۔ و ایضاً روزے شخصے در حضور گفت کہ حضرت مجدد مقابل جمیع اولیاء ہندوستان اند حضرت ایشاں تبسم نمودہ فرمودند کہ جمیع اولیاء ارض۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ روزی مطالعہ کتاب بوعلی سینا مقدار یک صفحہ نمودہ بودم کہ ظلمتی بر قلب آمد کلمہ شہادت خواندم و ازالہ آں نمودم۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ حضرت شیخ مجدد قلم ربانی اند۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند کہ ابوسعید اینقدر نسبت چشتیہ از پیر اول خود آوردہ بود و اشارت بد و انگشت دست خود کردند و رؤف اینقدر نسبت چشتیہ آوردہ بود۔ و اشارت بہ انگشت خنصر کردند۔ و باز فرمودند کہ شاید در رؤف زائد ازیں باشد۔ و ایضاً روزے تذکرہ عمامہ بستن و خرقہ پوشانیدن بوقت خلافت آمد حضرت ایشاں فرمودند کہ عمامہ عنایت کردن از حدیث ثابت ست۔ چنانچہ روایت طبرانی آمدہ کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لایولی والیاً حتی یعممہ ویرخی سدلہا من جانب الایمن نحو الاذن و بروایت ابن ابی شیبہ آمدہ است عن علی قال عممنی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوم غدیر خم بعمامۃ سدلہا خلفی۔ و بروایت ابی یعلی الموصلی و بزاز وارد است عمم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عبدالرحمن بن عوف وارخی خلفہ اربع اصابع او قریب من شبر ثم قال ہٰکذا فاعتم اعرب واحسن۔ و ایضاً روزے ایں راقم سطور در حضور پر نور عرض نمود کہ خط از رامپور آمدہ است۔ ازاں واضح شد کہ

نفحات الٰہیہ کہ بر سالک وارد می شود آنہارا بنفس رحمانی تعبیر می کنند۔ آں اول بر دل می آیند۔ و باز در دل سرایت می کنند۔ بعد ازاں مستہلک و مضمحل می سازند۔ و ایضاً شخصے از حضرت ایشاں عرض نمود کہ برد الیقین چیست۔ ارشاد فرمودند کہ ایں مقامی ست کہ در کمالات نبوت حاصل می شود و معنی برد الیقین خنکی ست یعنی خنکی و راحت یقین در انجا حاصل می گردد و استدلالی کشفی میشود۔ چنانچہ اعتقادات وحدانیت حق جل شانہ و رسالت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم و آمدن قیامت و سوال منکر و نکیر و صراط و میزان و جنت و نار وغیرہ کہ بدلائل ثابت اند احتیاج حجت و برہان نماند و حجج و براہین بمرتبہ یقین حاصل می شود آں را برد الیقین دریں خاندان عالی شان نامیدہ اند۔ و ایضاً روزی در حضور فیض گنجور مذکور آمد کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ در ہر خانہ کہ سگ باشد یا تصاویر کشیدہ باشند۔ نزول ملائکہ رحمت نمی شود۔ حضرت ایشاں فرمودند کہ صوفیہ علم اعتباری دارند و از ہر آیت و حدیث عبرت گرفتہ موافق مطلب خود بر می گردانند و مدلول بمدعا خود می سازند پس من نیز معنی ایں حدیث بطور خود می گویم کہ در ہر خانہ ہر دل کہ کلب حرص و تصاویر صور ماسوی اللہ باشد فیض رحمت الٰہی فائز نمی شود و ورود انوار او تعالیٰ و تقدس نمی گردد۔ بعد ازاں ایں شعر خواندند ؎

اول بروب خانہ دگر میہماں طلب		آئینہ شو وصال پری طلعتاں طلب	

و ایضاً روزے شخصے از مخلصاں فوت شدہ بود اورا در خانقاہ دفن میکردند حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کس کہ در ینجا مدفون می شود من برائے آمرزش او متوجہ بجناب الٰہی میگردم تا وقتیکہ بخشیدہ شود۔ بعد ازاں فرمودند کہ قبل ازیں عورتے را در ینجا دفن کردند۔ دیدم کہ شعلہائے آتشیں از قبر او می برایند بجانب سر او ایستادہ توجہ و ہمت نمودم و ثواب ہزار کلمہ طیبہ بروح او بخشیدم۔ مشاہدہ کردم کہ از طرف سرش در قبر او آب رحمت الٰہی صعود نمود تمام مرقد را سرد و خنک گردانید۔ و قبر نورانی گشت۔ و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند کہ ہر کہ بعد نصف شب ہزار بار یارب یارب۔ بخواند ہر مشکلی کہ داشتہ باشد آسان شود۔ و ہر مدعائی کہ بخواہد بیابد۔ و ہر دعای کہ کند قبول شود۔ و ایضاً فرمودند کہ شبے گفتم۔ یا رسول اللہ آواز لبیک شنیدم۔ و روزے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا عبد اللہ

وصول اخلاص و انقطاع ست۔ حضرت ایشاں ایں حدیث را ذکر نفرمودند۔ شاید که ضعیف باشد۔ واللہ اعلم۔ بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که در وصایای اہل چشت تقید اربعین وارد ست که فرموده اند که در ہر سال یک یک اربعین نشستن باید و طعام خانه ہر کس نخوری و ہر کس را طعام خود خورانی و شب فاقه معراج خود دانی و قرض نستانی و عرس مشائخان خودنمائی و احترام و اکرام اقربان مشائخ خود مرعی داری۔ و ایضاً روزے تذکره رویت حق جل و علا در حضور پرنور آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که علما نوشته اند که در جنت مومنان را رویت اللہ تعالیٰ ہر ہفته یکبار می شود و کسانیکه صبح و مسا حلقه مراقبه می نمایند و حضور مع اللہ نقد ہر دو وقت ایشاں شده است ایشانرا ہر روز دو بار شام و سحر دید ار ملک الغفار خواہد شد۔ بعد ازاں حضرت ایشاں فرمودند که ازینجا معلوم شد که ہر کس را که حضور و آگاہی قلب دریں جہان دائمی حاصل شده است امید که او را در بہشت رویت دائمی عطا فرمایند و ایضاً حضرت ایشاں بروز دوشنبه تاریخ بست و یکم شہر مذکور ذیقعد ۱۲۳۱ھ توجه بعناصر ثلثه ایں غلام فرمودند و مراقبه مسمی الباطن تلقین نمودند۔ و ایضاً روزے در حضور فیض گنجور مذکور حضرت امیر خسرو دہلوی رح۔ آمد۔ حضرت ایشاں فرمودند که کمالیکه ایشاں دارند در امت کسے بایں کمال بنظر نمی آید روزے ایشانرا حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ملاقی شدند ایشاں استدعا کمال فصاحت بیانی و سخن طرازی و نکته سنجی و شعرگوئی از حضرت خضر علیه السلام نمودند۔ حضرت خضر فرمودند که ایں کمال از من سعدی برده ایشاں اندوہگیں گردیده بخدمت مرشد بزرگوار خود یعنی حضرت نظام الدین اولیا آمدند۔ حضرت نظام الدین اولیا سبب غمگینی ایشاں پرسیدند ایشاں احوال بالکلیه بعرض رسانیدند۔ حضرت نظام الدین نور اللہ مرقده عنایتی نمودند۔ و زبان مبارک خود در دہن ایشاں انداختند آب دہان مبارک چشیدند۔ حق تعالیٰ ایشاں را طوطی فصاحت بیان شکرستان سخنوری و بلبل ہزار داستان گلستان نکته سنجی ساخت۔ بعد ازاں حضرت ایشاں ایں شعر خواندند۔ ع

مشکین سلاسل زلفہ نما برسنه الصبا	فتراک دسته سنبل واکرده فی دامانه

و ایضاً روزی در حضور عالی مذکور نفس رحمانی آمد حضرت ایشاں ارشاد فرمودند که

هر روز بر سر خود انبار آں نبات می آورد روزے در خواب دید که رستخیز برپاست و یوم جزاست و یک آتشیں دریاست که براں مرداں عبور میکنند و من همون انبار را که بر سر می آوردم بر آں رود بار انداختہ و بر و نشستہ بخوبی تمام عبور نمودہ ام۔ و ایضاً حضرت ایشاں فرمودند که این راه مجاہدات است بسیار زہدی باید وجهدی کمال شاید حضرت ناصر الدین عبید اللہ احرار قدس سرہ از وضوی عشاء صلوٰۃ فجر تا سی سال ادا کردند پس بمرتبہ رسیدند که مقتداء عالم گردیدند کمال ولایت حاصل کردند بدون جانبازیہا محال ست حضرت خواجہ ناصر الدین معرض عن سوی اللہ محمد باقی باللہ رضی اللہ عنہ شب را احیا میکردند و میفرمودند که الٰہی شب را چہ شد که بایں سرعت گذشت آہ قدرے درنگے نمود۔ و توقفی نکرد۔ و ایضاً روزی حضرت ایشاں فرمودند که از وطن بدہلی شریف بہ سنہ ۱۱۸۰ یکہزار و یکصد و ہشتاد و چہار آمدہ بودم و دراں زماں ہفدہ و یا ہژدہ سالہ بودم پس معلوم شد که ولادت باسعادت آنجناب در سنہ ۱۱۵۶ یکہزار و یکصد و پنجاہ و شش ہجری بظہور آمدہ قطعہ تاریخ ولادت شریف ایں بندہ راقم سطور نظم نمودہ مینگارد تا مریداں را اشتباہ در عمر شریف شاں واقع نشود ؎

چو نجم چرخ ہدی حضرت غلام علی سن ولادت شریفش چہ جست رأفت دل	شدہ ظہور ز گلشن در جہاں جہاں بشگفت مہ سپہر ہدایت شدہ طلوع بگفت

و ایضاً روزے بیان نسبت کمالات می نمودند و میفرمودند که ایں نسبت بسبب کمال لطافت و بیرنگی در ادراک نمی آید نایافت و محرومی حال یافتگان ایں کمال است و جہالت و نکارت تا آں رسیدگان ایں احوال حضرت مرزا صاحب قبلہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ می فرمودند که واللہ ثم واللہ خود را بر رنگ خذف تہی می یابم مردمان که نزد من می آیند و توجہ میگیرند و می گویند که مایاں را فوائد کثیرہ از ہر توجہ میشود من می فہمم که مسلمان دروغ نمی گویند شاید در من چیزے از نسبت باشد۔ و ایضاً حضرت ایشاں در دعا چند کلمات ضم کردہ الحمد میخواندند بریں نہج۔ الحمد للہ رب العالمین الرحمن الرحیم ملک یوم الدین ایاک نعبد بہدایتک و ایاک نستعین بعنایتک اہدنا الصراط المستقیم بکمال فضلک صراط الذین انعمت علیہم وہو محمد صلی اللہ علیہ وسلم و آلہ و اصحابہ غیر المغضوب علیہم ولا الضالین آمین و ایضاً ایں ادعیہ میخواندند سبحان اللہ و بحمدہ سبحان اللہ العظیم و بحمدہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ و صلے اللہ علی محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین عدد خلقہ و رضائے نفسہ و زنۃ عرشہ و مداد کلماتہ سبحان

فرمودند. روزے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا مژدہ دادند کہ تو عبد مومن ہستی حق تعالیٰ چنین فرماید.
وایضاً روزی در حضور والا مذکور حضرت ماموں صاحب قبلہ سراج خاندان مجددیہ و چراغ دودمان
احمدیہ مقبول بارگاہ اللہ الصمد حضرت شاہ سراج احمد نور اللہ مرقدہ آمد حضرت ایشان در شان
ایشان فرمودند کہ سبحان اللہ عجب ذات شریف ایشان بود فخر یاران بودند اگرچہ نسبت فقط در قلب
داشتند اما از مقربان حق بودند. و راہ قرب مختصر ہمیں طریقہ کہ سلوک و تسلیک طالبان میکنند
نیست راہ ہای خدا لاتعد و لاتحصی اند. بعد ازاں حکایتی کردند کہ عارفی بود بعد از وفات استاد خود
بر مزارش نشستہ توجہ و القای انوار نمودن گرفت کہ بعد از وفات استاد خود حق شاگردی ادا کنم
و موتی را در قبر منور بہ نسبت گردانم. استادش از مزار برآمد و بصد زجر گفت کہ ای مردک تو می دانی
کہ راہ قرب خدا ہمیں ست کہ من حاصل نمودہ ام بر خدا بے نہایت ست و راہ ہای قرب او سبحانہ
ہم لاتناہی اند ازاں راہی کہ من متقرب درگاہ الٰہی شدہ ام تو ازاں چہ آگاہی داری. وایضاً روزی
در حضور مذکور خشوع نماز آمد حضرت ایشان فرمودند کہ خشوع در صلوٰۃ نزد علما، در قیام نظر بر سجدہ
گاہ داشتن و در رکوع بر ہر دو قدم و در سجدہ بر پرۂ بینی نگاہ نمودن ست و نزد صوفیہ اینست کہ
مصلے آنچناں نیست شود در شوق دیدار پروردگار کہ نہ شناسد کہ کیست بر یمین و یسار او.
چنانچہ نقل ست کہ در صلوٰۃ بر بدن مبارک حضرت امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ ماری پیچید و باز
ایشانرا خبر نشد. و حضرت امام زین العابدین رضی اللہ عنہ در نماز بودند کہ خانہ ایشان آتش گرفت
و تمام سوختہ شد تا بمصلے ایشان آتش آمد و ایشانرا خبر نشد. ہر چند مردماں آوازہا دادند کہ یا امام النار
النار. بعد از صلوٰۃ از ایشان پرسیدند امام فرمودند کہ مرا خیال نار آخرت آمدہ بود. وایضاً
روزی حضرت ایشان صوفیان خانقاہ را تقید کثرت ذکر و نوافل و تہجد و اشراق می فرمودند و ارشاد
میکردند کہ جانی باید کند تا معاملہ از گوش باغوش رسد. و ہم فرمودند کہ کسی را نمی بینم کہ سر نیاز بر آستانہ
محبت نہادہ است وایضاً روزے فرمودند کہ اکابران متقدم طالبان را خدمتی ہم میفرمودند کہ در
خدمت موجب ترقیات باطن ست. وایضاً سبب وسیلہ ثواب آخرت اجداران فرمودند کہ شخصے
بخدمت شیخ حاضر شد و عرض نمود کہ مرا خدمتی فرمائید شیخ فرمودند کہ ہمہ خدمتہا بطالبان معین و مقرر شدہ
الحال خدمتی نیست کہ ترا گفتہ شود. مگر از صحرا بقل و غیرہ بیارد و مدادمت ایں کار بسازد. آں شخص از صحرا

و ایضاً روزی در حضور پر نور مذکور حضرت شاه اشرف جهانگیر قدس سره آمد حضرت ایشان فرمودند
که شخصی از ایشان گفت بطور استهزا که نام شما جهانگیر است ایشان بغضب فرمودند که من جهانگیرم نه جهانگیر آن
شخص همون وقت بمرد روزی در اثنای راه مار اژدها با ایشان حمله کرد ایشان عصای خود بر زمین انداختند
عصای ایشان برنگ عصای موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ماری شده حریف خود را بهلاکت رسانید
و ایضاً بتاریخ چهاردهم محرم الحرام سنه ۱۳۱۱ حضرت ایشان این راقم سطور را مراقبه کمالات نبوت تلقین فرمودند
قبل ازین چند روز توجهات بعنصر خاک میفرمودند فقیر اثر این مقام در خود می یافت چنانچه در عریضی بحضور
والا معروض داشته است در آخر محرم طبیعت حضرت ایشان بعلت تپ و لرزه علیل گردید هر نوبت تپ و لرزه
بشدت می آمد و این راقم سطور هر بار حاضر می بود میدید که درین شدت مرض در شوق و ذوق الهی چنان
مصروف بودند چندانکه از شدت تپ و لرزه مضطر زیاده تر می گردیدند تلذذ و تنعم عالی تر می چشیدند. گاهی از فرط
اشتیاق هر دو دست کشاده محبوب حقیقی را بخیال در آغوش می کشیدند و گاهی خود را حاضر حضور دیده بندای
لبیک و سعدیک فقد طال ما قضیت زبان کشوده مدهوش میگردیدند گاهی دران مرض این شعر میخواندند ؎

لولاک لما قتلت والله — والعبد لما قتلت لولاک

و ایضاً روزی دران مرض فرمودند که حق تعالی در قیامت ارشاد خواهد ساخت که مرضت فلم تعدنی
سامع حیران مانده عرض خواهد نمود که الها تو از مرض و سقم پاک هستی حق جل و علا خواهد فرمود که فلان شخص بیمار
بود اگر تو در عیادت او میرفتی مرا یافتی که من با وی بودم پس حضرت ایشان فرمودند که مرض عجب نعمتی ست
که حق سبحانه بصاحب او میباشد پس بشوق و ذوق تمام این شعر بر زبان راندند ؎

دمی که یار گذارد قدم بخانهٔ ما — سزد که کعبه شود سنگ آستانهٔ ما

حیف ست که مریض از مرض شفا میخواهد و ازین علت ملامت می آرد و همنشینی محبوب خود می گذارد
لیکن دعای صحت باتباع سنت ست و در تمام مرض دعای صحت مرض نفرمودند کسی را امر بدعا مینمودند
هر چند مردمان برای ختم صحیح بخاری و ختم حضرات خواجگان قدسنا الله تعالی باسرارهم اجازت
طلبیدند. مگر در نوبت آخر که نوبت پنجم بود فرمودند که امروز در دلم میگذرد که دعای بجهت شفا بجناب کبریا
نمایم پس ثمرهٔ دعا ظاهر شد که باز تب و لرزه نیامد. و ایضاً روزی دران ایام میفرمودند که بتاریخ
هشتم روز شنبه شهر صفر بعد صحت ازین مرض یک روز یا دو روز در دلم خوف آتش دوزخ بسیار طاری

الله اضعاف ما سبح لک المسبحون الحمد لله اضعاف ما حمدک الحامدون الله اکبر اضعاف ما کبرک المکبرون لا اله الا الله اضعاف ما هلل لک المهللون لا حول و لا قوة الا بالله اضعاف ما مجدک الممجدون والشکر لله اضعاف ما شکرک الشاکرون الحمد لله الذی عافانی مما ابتلی بعضهم بالامراض الباطنة کالشرک والنفاق والحسد والکبر والبغض والغیبة والبدعة وبعضهم بالامراض الظاهرة کالبرص والجذام والحمی والصداع اللهم کن لی کما کنت لنبیک محمد صلی الله علیه وسلم اللهم ارفع عن قلوبنا الحجب والاستار الساترة الحاجبة عن مشاهدة جمالک المبارک یا الله اللهم اجعلنی لک امتی لک واحشرنی لک واجعلنی لک کما جعلت محمد لک صلی الله علیه وسلم۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت مولانا و مرشدنا مرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنه میفرمودند که صوفی را باید که خیال نماید که خفگی از جهت ایذای مردمان چند قدر در دل میماند اگر ساعت یا دو ساعت ماند خیر و اگر تمام شب ماند باید که از سر نو توبه نماید که هنوز نور نسبت در باطن او هرگز اثر نکرده روزی حضرت ایشان در تذکور نسبت کمالات نبوت دبیرنگیهای آن مقام عالی منزلت که دست ادراک بدانش کوتاه است و بجز جهالت و نکارت منزل گاه آن راه نیست این شعر فرمودند ؎

بس بیرنگست یار دل خواه ای دل
قانع نشوی برنگ ناگاه ای دل

اصل همه رنگها ازاں بیرنگست
من احسن صبغةً من الله ای دل

وایضاً روزی حضرت ایشان این دعاء ماثوره میخواندند اللهم ارزقنی حبک و حب من یحبک و حب عمل یقربنی الی حبک۔ و فرمودند که از جمله اولی یعنی اللهم یحبک ارزقنی حبک اشاره بطرف مراقبه مفهوم می شود و از جمله ثانیه کنایه بسوی رابطه معلوم میگردد و از جمله ثالثه رمز بجانب ذکر که بجهت تعلیم امت آن سرور صلی الله علیه وسلم ارشاد فرموده اند۔ وایضاً روزی حضرت ایشان فرمودند که بخیال من در خانه کعبه میروم و در آنجا جستجوی صاحب خانه می نمایم بعد ازاں در بیت المقدس میروم و تلاش صاحب خانه مینمایم پس در بیت المعمور رفته همین تلاش می کنم بر عرش اعظم میروم و صاحب عرش را میجویم پس بالاتر میروم تا بجدیکه محبوب خود را می یابم و تمام جسم خود را ساخته برگرد پایش میمالم و جبین را بسجدات او سجانه چندان می سایم که خود فانی می شوم باز باقی میگردم باز فانی می شوم همین نهج تسلی دل مهجور میکنیم۔ وایضاً حضرت ایشان این شعر میفرمودند ؎

زناتوانی خود این قدر خبر دارم
که از رخش نتوانم که دیده بر دارم

دیدم کتا معانقه بشکل آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود. بعد از معانقه آنحضرت بشکل حضرت سید امیر کلال رحمة الله علیه شدند. بعد ازاں حضرت ایشاں ایں شعر خواندند ؎

شوم گرد و بدنبال تو نشن افتم	دگر برای چه روزست خاکساری ما

و ایضاً فرمودند که روزے قبل از نماز عشا بخواب رفتم۔ دیدم که آنحضرت صلی الله علیه وسلم تشریف آوردند و منع از خواب قبل عشا نمودند بلکه وعید بر عامل ایں عمل فرمودند۔ پس حضرت ایشاں آخر ماه صفر بروز جمعه بعد از نماز جمعه در سنه یکهزار و دوصد و سی و دو هجری ایں راقم سطور را رخصت برامپور فرمودند۔ و فاتحه بارواح پیران عظام نقشبندیه و قادریه و چشتیه و سهروردیه علیحده علیحده خوانده اجازت تعلیم هر چهار طرق بار دیگر فرموده رخصت ساختند و اینوقت تا بحقیقت قرآنی من لاشی را توجه فرموده بودند چوں در رامپور آمدم هفت ماه در خانه اقامت داشتم و اوقات را بذکر و مراقبه معمور داشته بعد صبح و عصر حلقه و توجه بطالبان نمودم و دریں مدت عنایت نامه جات حضرت ایشاں بنام ایں کمترین درویشاں متضمن استفسار حالات باطن بنده و یاران طریقه گرفته ورود فرمودند۔ باز در شهر شوال در سنه مسطوره حضرت بطلب ایں بنده راقم سطور عز ورود یافت پروانه را بر سر نهاده روانه حضرت دہلی گردیدم۔ و بحضور حضرت ایشاں رسیدم حضرت ایشاں کمال خوشنود شدند و فرمودند ترمیم باطن تو سکنیم پس بعد از چند روز اخوت پناه عرفان دستگاه مولوی بشارت الله بهرائچی و سراپا نور مرزا عبدالغفور و معرفت نشان شیخ خلیل الرحمن سلمه الله تعالی و ایں خاکپای همه راقم سطور را از لطیفه قلب توجهات فرمودند و بعرصه چندماه تا بحقیقت کعبه بنده شامل ایں هر سه اکابر توجهات نمودند بعد ازاں مولوی بشارت الله صاحب را بطرف بهرائچ رخصت فرمودند۔ و مرزا عبدالغفور صاحب را بر خرچه رخصت ساختند۔ و ایں بنده لاشی را تنها از حقیقت کعبه تا آخر مقامات طرفین سلوک مجددیه که مسمی بلاتعین است توجهات فرمودند و مراقبات هر مقام تلقین نمودند۔ و از بشارات عالیه که بنده لیاقت آنها ندارد سرفراز فرمودند۔ و از کلاه رضا سرفراز ساختند۔ و امر بحلقه و توجه نمودن بر برادران طریقه و هم پیران باسلیقه کردند. تا دو ماه در مسجد خانقاه حضرت ایشاں صبح و شام حلقه و توجه نمودم و یک رساله مسمی بمراتب الوصول در بیان مراقبات و حالات و اسرار هر مقام بکشوف خود و فهمید خویش تحریر نمودم۔ و بحضور حضرت ایشاں گذرانیدم حضرت ایشاں بسیار خوشوقت شده

شد از بس مغموم گشتم. دیدم که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم تشریف آورده فرمودند که مترس از آتش دوزخ
هر کسی را که محبت ماست او در دوزخ نخواهد افتاد. وایضاً در ابتدای آں مرض که یک نوبت تپ لرزه
آمده بود جامع علوم عقلی ونقلی معارف آگاه مولوی بشارت اللہ صاحب که از اجل خلفاء حضرت ایشاں
هستند حاضر حضور والا گردیدند. حضرت ایشاں از آمدن ایشاں بسیار خوش وخرم گردیدند. واز
مکان خود تا بمزار پر انوار حضرت مرزا صاحب وقبلہ استقبال نمودند پس ایشاں را بمکان خود بردند وبسیار
نوازشات فرمودند. وگفتند که الحمد للہ که شما نسبتے که از اینجا برده بودید از آن زیاده تر آوردید ومن از شما راضی
هستم ونیز کلاه رضا خواهم داد. وقبل ازیں حضرت ایشاں هیچکس را کلاه رضا نداده بودند بتاریخ دهم شهر صفر
۱۲۳۱ سنہ هجری حضرت ایشاں مولوی محمد عظیم صاحب. ومولوی شیر محمد صاحب را مراقبات کمالات اولو العزم
تلقین فرمودند ونیز ایں نالائق کار بنده گنهگار راقم الحروف مرقبہ کمالات اولی العزم تلقین فرمودند.
روز چهارشنبہ نوزدهم شهر صفر غلام در حضور فیض گنجور حاضر گردید. حضرت ایشاں درس صحیح بخاری
میفرمودند بعد از آں می فرمودند که تسبیح وتحمید وغیره میخواندم وثواب آں بروح پر فتوح آں سرور علیہ صلوٰة اللہ
الملک الاکبر میگذرانیدم. وروزی سهواً ترک شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم که تشریف آوردند وارشاد
کردند که هدیہ من چرا نفرستادی. وهموں شکل وشمائل که ترمذی روایت نموده مشاهده کردم. وایضاً
موضع استادن آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بیان فرمودند که زیر چبوتره والائی که حضرت ایشاں دراں
استقامت میدارند متصل زینہ مغربی بفاصلہ دو انگشت ویکوجب بجانب مغرب. وایضاً فرمودند که روز
دیگر جناب آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم که تشریف آورده اند پس من عرض کردم که حدیث مَنْ رَآنِیْ
فَقَدْ رَاَی الْحَقَّ صحیح ست. کلام من هنوز تمام نشده بود که آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند که هم چنین ست
پس عارف آگاه مولوی بشارت اللہ بهرائچی سلمہ اللہ تعالیٰ اجازت ایں حدیث شریف خواستند حضرت
ایشاں عطا فرمودند. وایضاً فرمودند که روزے در اشتیاق لقای آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم گریہ
وزاری می نمودم حتی که نوبت بنجا کپاسی افتاد. واز یں عمل که بظاهر سنت نوع ست ظلمت هم در قلب
آمد بالجملہ خوابی دررببود دیدم که میر روح اللہ رحمۃ اللہ علیہ که یکی از یاران مرزا صاحب وقبلہ قدس سره
بودند آمدند وگفتند که جناب محبوب رب العالمین علیہ افضل صلوٰة المصلین واز کی سلام المسلمین منتظر شما نشستہ
اند من بصد شوق دویده بحضور رسیدم. آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم از من معانقہ فرمودند

فرستادهٔ خاص احکم الحاکمین سازنده - احکام رب العلمین امیدگاه عالم و عالمیان دلنواز دلدادگان ✤ بسمل

حبیب خدا قبلهٔ دوسرا
خورشید بیباخته هرکه دید
بگو تین پشت و پناه همه

مرا و را بزرگی ست بعد از خدا
که مثل مثل را آفرید
بدین امیدگاه همه

نبوده نباشد کسے مثل او
کرم پیشه نبی سراپا کرم

بزرگی از و یافت هم آبرو
رحیم و کریم و شفیع امم

آری دعوی ثنای او تعالی جلشانه ناسپاسی ست و سپاس حبیب او بجا سپردن حق ناسپاسی بعد اقرار و اعتراف عجز و تقصیر سپاس خدای برتر و ثنائی از جملهٔ مخلوقات اشرف و افضل و بهتر وی سخن بسوی ارباب صدق و صفای آرد - و مژدهٔ جان فزا و نوید روح افزا بعرض جناب ایشان میرساند که ملفوظات قدسی آیات قدوة السالکین زبدة العارفین واقف اسرار ملکوتی کاشف استار جبروتی کشاف رموز حقیقت غواص بحر طریقت مظهر تجلیات الهی مورد فیوض برکات نامتناهی فخر عالم افتخار صنف بنی آدم سرآرای کشور فضل و افضال صدرنشین بزم تکمیل و اکمال دقائق و نکات وحی آسمانی راز ترجمان حقیقت شناس حروف مقطعات کتاب یزدان مهر سپهر طریقت ماه اوج معرفت خضر رهنمای حقیقت قاضی القضای شریعت مقرب بساط سبحانی محرم راز نهانی محبوب سبحان مقبول یزدان واقف اسرار خفی و جلی مولانا و مرشدنا و ہادینا شاه غلام علی حنفی نقشبندی مجددی مظهری رضی الله عنه از انه دل میخواستم که بقالب طبع در آید که این نسخهٔ عجیبه و تحفهٔ شگرف کمیاب است اگر مبالغه را بخاطر راه دهم گویم که نایاب که بنظر نیامده اکرده در پی تلاش شدم باری بهزار تجسس بگاپو دو تا جلد آن بهم رسید و جان تازه بقالب افسرده رسانید باز این فکر در دل پیدا شد که یاری از غیب پدید آید تا درین مهم عظیم یاری کند و کفیل این کار دشوار گردد - از چشم خیال هر سو نگریستم که ناگاه بنظر بر سلطان العلما سید الفضلا وحید زمان یگانهٔ دوران حامی شریعت هادی طریقت قدردان علوم صوری و معنوی مولنا و مخدومنا مولوی هدایت علی صاحب بریلوی مدظله افتاد ✤ بسمل

از مسرت چنان ببالیدم ✤ که بارض و سما نگنجیدم پیش رفتم و کورنش بجا آوردم - بوسه بر دامن پاکش دادم و اظهار خواهش درونی کردم - بیجا با تسلیم فرمودند - و انگشت قبول بچشم نهادند - و از همانوقت در مقابله نمودن و تصحیح کردن و فکر طبع کنانیدن کتاب مسطور بهزار جان مشغول شدند مثل از نصف را مقابله کرده بودند که طلبی از سرکار ابد قرار والی مصطفی آباد عرف رامپور بفیض معمور شد فوراً راهی شدند و بمنصب مدرسی درجهٔ اول مدرسهٔ عربی مامور گردیدند - دبا این عدم موجودگی خود تدبیر انصرام طبع آن چنان فرمودند که حاجت موجودگی نداشتند و هیچ مداخلت حضور و غیبت در کفالت طبع آن نگذاشتند منت خدای عز و جل که شاهد مراد دلی بکرسی شهود نشست و عروس معانی قلبی حلیهٔ طبع پوشیده بر منصهٔ ظهور جلوه نمود - خداوند کارساز آنکه این نواز او ربدل چنین خدمت مالکوتیم کرده یا آن ده تو داناو مهربان مائی آن ده که آن به و اگر بعد این التماس هم از راه بنده نوازی از طالب وصال برپیشی رفت که خاص مقصود تو چیست عرض خواهم ساخت که ای داناى رازدار ای عاشق نواز آنچه پیشتر از ین صد هزار بار التماس کرده ام باز همان میگویم لمولفه

نے حور و قصور نے جنان میخواهم
دردی که دوای آن بجز وصل تو نیست

نے میوه و گل ز گلستان میخواهم
آن میخواهم همیشه آن میخواهم

آمین آمین ثم آمین یارب العالمین بمنه و کمال کرمه

از زبان مبارک ایشان خود چیزی از بشارتها فرمودند لکن آن الفاظ عالی در حق خود نوشتن جای شرم است که لیاقت آن ندارم پس حضرت ایشان در شهر جمادی الثانی سنه یکهزار و دوصد و سی سوم من الہجرة المبارکه النبویه علی صاحبها الصلوة و التحیات بنده را طرف بلده کوئٹه و سر درنج برای تلقین طریقه بطالبان آنجا رخصت فرمودند پس قدمبوس حضرت ایشان شده راهی کوئٹه گردیدم. وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد

وآله اصحابه اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین

ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحمل علینا اصرا کما حملته علی الذین من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا انت مولانا فانصرنا علی القوم الکفرین ٥

اللهم اغفر لنا وارحمنا وعافنا وارزقنا واصبرنا ولوالدینا ولجمیع المومنین والمومنات والمسلمین والمسلمات وصل علی نبیک المصطفی واله بدور التقی واصحابه نجوم الهدی وسلم تسلیما کثیرا کثیرا برحمتک یا ارحم الراحمین ٥

خاتمة الطبع - خدای سخن وسخن برزبان آفرین راستائیم که نهانخانهٔ اندیشه را فخر در غرر مضامین ساخته و عروس فکر را از زیور مرصع بوافیت وجواهر معانی نواخته کلک گهر سلک پیران گرامی سخنوران نامی را هنگامه آرای گهر پاشی ساخت و ضمیر نکته سنجان و نازک خیالان را از مضمون نگار رنگ نیاشته بحسن قبول نواخت بسمل

ای وحید و یگانه و یکتا
لم یلد ای توی و لم یولد
لب کشاید مجال انسان نیست
من و یزدان که ایزد متعال
آنچه ظاهر شود بکشف و شهود
هستی و در نظر نه آئی وای
آتش هجر استخوانم سوخت
فرض کردم که نیست تاب جمال

خارج از حد فهم قاصر ما
وی منزه توئی ز ام و ولد
جز تحیر نصیب خاصان نیست
هست پاک از حلول وهم از حال
هست تمثال او نه ذات وجود
چون نگیریم ما بپا یا های
حسرت وصل جسم و جانم سوخت
همچو موسی به شبه و تمثال

تو خدائی کسی خدا ئی تو نیست
در دل ما قریب از رگ جان
ذات پاک تو نزد اهل عقول
شبه و تمثال را عیان کردی
دور بنیان بارگاه الست
همه از ان تو حجاب چرا
سوختم سوختم تعال تعال
شادمان شاکن دل محزون

صمد انشل تو سوای تو نیست
شرح این نیست کار کام زبان
هست پاک از جهات نقص و حلول
خویشتن را بخود نهان کردی
غیر از بن پی نبرده اند که هست
ای فدایت شوم نقاب چرا
آتشم را نشان بآب وصال
تکبی دیده را کنم جیحون

در سپاس برگزیده یزدان مقبول و محبوب سبحان مجال لسان انسان نیست که بنطق گراید. والانسان ضعیف البنیان را چه یارا که بثنای ممدوح خداوند برتر و توانا لب بگشاید. ستایش از حد قدرت ثنا گران بیرون. وسپاس آن رفیع القدر را از حیطهٔ امکان افزون باعث ظهور کل کائنات است و سبب ظهور جمله موجوات مصباح صراط مستقیم شفیع روز امید و بیم خیر سگال خلائق ملجاء و ماوای علائق

از افادات شاعر کامل جناب مولوی غلام بسم الله صاحب بسمل مدظله

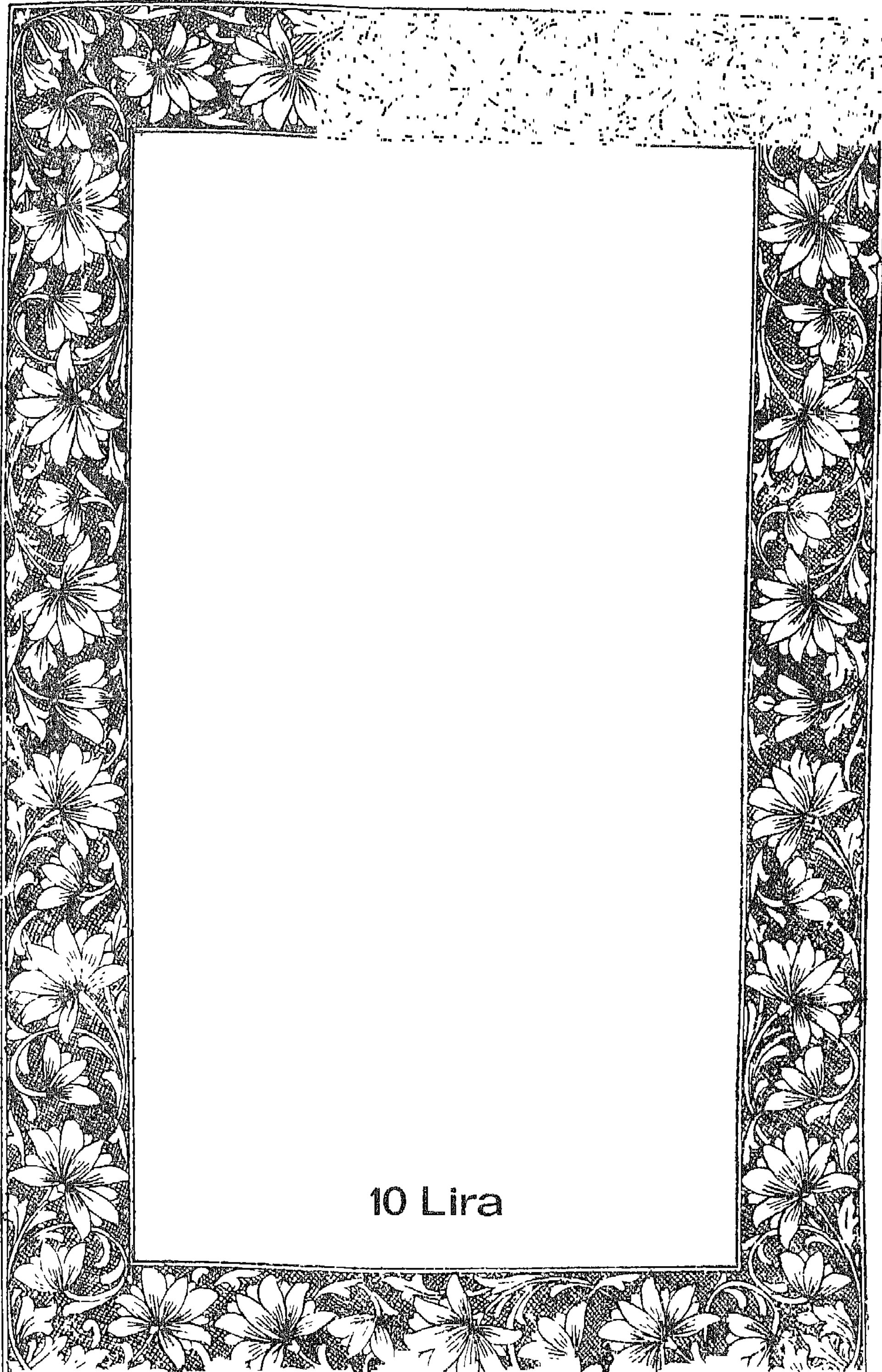
مختصر حالات مصنف کتاب

نام نامی ایشان حضرت شاه رؤف احمد است. و سلسلهٔ نسبت ایشان بحضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بدین طور میرسد. حضرت شاه رؤف احمد ابن حضرت شعور احمد ابن حضرت محمد شرف ابن حضرت شیخ رضی الدین ابن حضرت شیخ زین العابدین بن حضرت شیخ محمد یحیی بن حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سرهندی رحمة الله علیهم اجمعین. ولادت باسعادت آنجناب به تاریخ چهاردهم ماه محرم الحرام سال یکهزار و دوصد و یک هجری در بلدهٔ مصطفی آباد عرف رامپور واقع شد. جد بزرگوار ایشان نام تاریخی رحمان بخش نهادند چون بسن تمیز رسیدند و از علوم ظاهری فارغ گشتند. شوق راه فقر و عشق مولیٰ در دل ایشان پیدا شد. عنایت ازلیه دستگیری آنجناب نموده بآستانهٔ فیض نشانهٔ قطب زمان و شیخ دوران محبوب الٰهی شاه فیض بخش الملقب بحضرت شاه درگاهی رحمة الله علیه (که مادرزاد ولی بودند) رسانید. حضرت شاه صاحب خلیفه و جانشین حضرت سید حافظ شاه جمال الله رحمة الله علیه اند. و حضرت سید صاحب از اکمل خلفاء حضرت سید شاه قطب الدین محمد اشرف حید حسین بن عنایت الله نور الله قبرهما اند. و حضرت موصوف از اجلهٔ خلفاء قبلهٔ عالم حضرت قیوم زمان خواجه محمد زبیر رضی تعالی عنه بودند. مصافحه بیعت در خاندان قادریه بدست مبارک آنجناب فرموده تا پانزده سال کسب فیوض و برکات از پیر مرشد خود نموده باجازت تعلیم طریقه مشرف شدند بلکه در هر شش خاندان یعنی قادریه نقشبندیه چشتیه چه صابریه و چه نظامیه سهروردیه کبرویه مداریه مجاز گشتند. بعد از وصال حضرت شاه درگاهی علیه الرحمة بالقائی ربانی بخدمت شریف زبدهٔ ارباب تحقیق قدوهٔ اصحاب تدقیق مروج شریعت خیر البشر مجدد مائة ثالثه و العشر واقف اسرار خفی و جلی مظهر سر مشتقی و دلی حضرت شاه عبد الله المعروف به شاه غلام علی نور الله مرقده قبره القدسی شتافتند حسب الحال ه

از برای سجدهٔ عشق آستانی یافتم　　　سرزمینی بود منظور آسمانی یافتم

جمیع مقامات طریقهٔ انیقهٔ نقشبندیه مجددیه را از ابتدا تا بانتها در خدمت حضرت ایشان طی فرمودند. باجازت مطلقه و خلافت عامه هر هفت خاندان عالیشان یعنی بشش طرق مذکوره مع سلسلهٔ قلندریه سرفراز گشتند. بعد وفات پیر و مرشد برحق جامع ملفوظات و مکتوبات حضرت خود گشتند و کتاب جواهر علویه در حالات حضرت شیخ خود نگاشتند. تفسیر در زبان اردو موسوم به تفسیر رؤفی مشهور به تفسیر مجددی و رساله در مقامات الطریقة المجددیه و غیر ذالک من الکتب فی فن الفقه و غیره تصنیف فرمودند. شاعر بی بدل هم بودند. اشعار ایشان در فارسی و اردو شهرت تمام دارند. رأفت تخلص ایشان بود و جودت طبع از تخلص ایشان باید دریافت. بعد حصول خلافت در بلدهٔ بهوپال تشریف برده مسند ارشاد را زیب و زینت بخشیدند. و رانجا رواج تمام یافتند. امراء و فقراء در حلقهٔ شریفهٔ ایشان حاضر میشدند. خانقاهی نیز در انجا بنا کردند امّا در آخر عمر شوق زیارت حرمین شریفین زادهما الله شرفا و تعظیما حضرت ایشان را پیدا شد قصد سفر کعبة الله نمودند. در اثناء سفر در بحر محاذی مسند لیث واقع ملک یمن به بست و هفتم ماه ذی القعدة الحرام سنه یکهزار و دوصد و پنجاه و سه ۱۲۵۳ ازین دار پر ملال بقرب ایزدی پیوستند علیه الرحمة والرضوان۔

ملا عبد العزیز کاکڑی معرفت باز محمد دوکان نمبر ۱۷ موچی بازار کوئٹہ بلوچستان ۔

10 Lira